

Naslov originala:

القول المفيد على كتاب التوحيد

Naslov prijevoda:

Unikatna značenja tevhida
kroz prizmu Knjige tevhida

Autor:

Muhammed b. Salih el-Usejmin

Prijevod:

Fahret Kadrić

Redaktor:

Amir Durmić

Recenzija:

Elvedin Pezić

Izdavač:

Udruženje za afirmaciju
moralnih, kulturnih i intelektualnih
vrijednosti - ORIJENT

Urednik:

hfz. Adnan Mrkonjić
Adnan Maglić

Lektor:

Sumeja Đurić

Korektor:

Mirza Čufurović

Dizajn korice:

Saladin Pašalić - STUDIO PAŠA

DTP:

Teufik Mešić

Štampa:

AMOS GRAF, Sarajevo

Za štampariju:

Fahrudin Korjenić

Tiraž: 200

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo
534.35-186-28

el-USEJMIN, Muhammed b. Salih
Unikatna značenja tevhida : kroz prizmu Knjige
tevhida. Knj. 1 / Muhammed b. Salih el-Usejmin ;
prijevod Fahret Kadrić. - Sarajevo : Udruženje za
afirmaciju moralnih, kulturnih i intelektualnih
vrijednosti Orijent, 2009. - 440 str. ; 25 cm

Izv. stv. nasl. na arap. pismu. - Bibliografija i
bilješke uz tekst

ISBN 978-9958-9899-0-2

COBISS.BH-ID 17699590

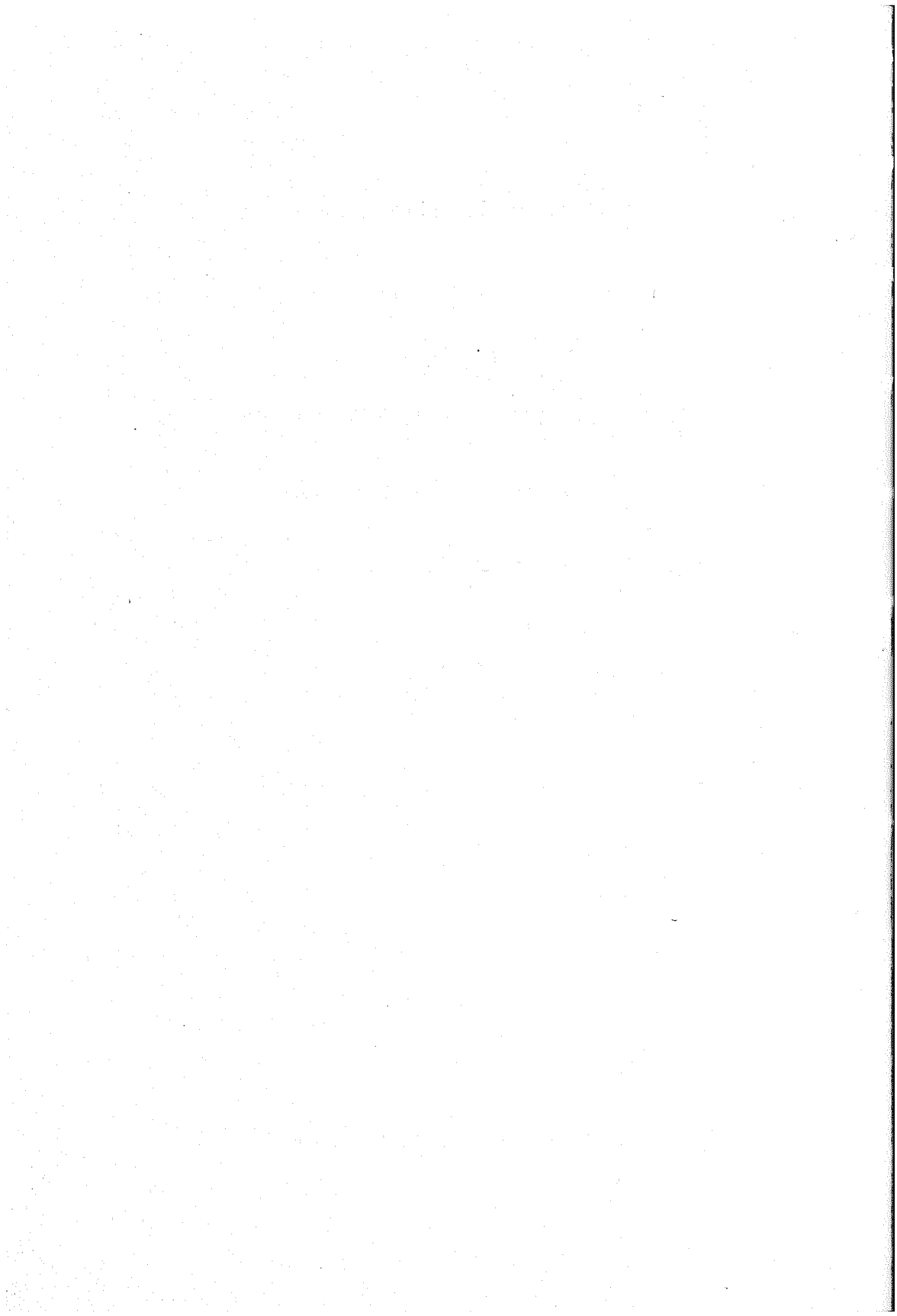
Muhammed b. Salih el-Usejmin

UNIKATNA
ZNAČENJA TEVHIDA

kroz prizmu Knjige tevhida

Knjiga 1

Sarajevo, 1430. h.g. / 2009. godine

Predgovor

Hvala Allahu, Milostivom, Samilosnom, koji Svoje robove izvodi iz tmina širka i ukazuje im na put tevhida i radosti. Neka je salavat i selam na poslanika Muhammeda, Allahovog miljenika, njegovu časnu porodicu, i njegove plemenite ashabe.

Knjiga tevhida šejha Muhammeda b. Abdul-Vehhaba zasigurno je jedna od najčitanijih knjiga o tevidu. Učenjaci već stotinjak godina proučavaju ovu knjigu i pišu svoje komentare na istu.

Tevhid kao univerzalna konstanta, bez koje je čovjekova vjera ništavna, centralna je tema knjige.

Komentar koji je pred nama odiše posebnošću i jednostavnošću, a njegov autor je poznati učenjak Muhammed b. Salih el-Ušejmin. Smatram da je neophodno predočiti nekoliko napomena, vezanih za prijevod ovog djela, kako bi eventualne nejasnoće bile otklonjene. Naime, knjiga koja je pred nama nije napisana rukom autora, nego je šejh Ušejmin "Knjigu tevhida" usmeno prokomentarisao, a njegovi učenici su snimljeni materijal sročili u pisanu formu i objavili ovaj komentar.

Jezičke analize koje su usko vezane za samu gramatiku arapskog jezika, kao i morfologiju, nisu prevedene, jer nisu presudne za razumijevanje knjige niti umanjuju vrijednost samog komentara, a vrlo teško ih je prilagoditi pojmovima našeg jezika.

Pod izrazom "Njegove riječi" misli se na riječi autora "Knjige tevhida" Muhammeda b. Abdul-Vehhaba bez obzira što su te riječi ponekad ajeti ili pak hadisi.

Jednostavnost u izrazu, uz upečatljivu poruku koju sa sobom nosi, čitaoca ne mogu ostaviti ravnodušnim. Na vrlo suptilan i prefinjen način šejh Ušejmin komentariše određene pojave koje su sveprisutne u vremenu u kojem živimo. Međutim, on se ne zaustavlja kod komentara nego nudi i rješenje za određene situacije kao i pojave. Kroz cijelu knjigu jasno i precizno su naznačene unikatne vrijednosti koje tevid nosi sa

Definicija i podjela tevhida

Autor, Allah mu se smilovao, rekao je:

Knjiga tevhida

Tevhid u jezičkom značenju označava nešto unikatno, jedinstveno. U terminološkom smislu tevhid je Allahova jednoća u rububijetu (gospodarenju), uluhijetu (obožavanju) te esmai ves-sifat (imenima i svojstvima).

Tevhid se dijeli na:

- Tevhidur-rububijje, gospodarstva;
- Tevhidul-uluhijje, obožavanja;
- Tevhidul-esmai ves-sifat, imena i svojstava.

Ove tri vrste tevhida objedinjuju riječi Uzvišenog:

رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا

“On je Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, zato se samo Njemu klanjaj i u tome budi ustrajan! Znaš li da ime Njegovo ima iko!” (Merjem, 65.)

Prva vrsta tevhida:

Tevhidur-rububijje znači priznanje Allahove jednoće u stvaranju, vlasti i upravljanju.

Allahova jednoća u stvaranju: podrazumijeva čovjekovo čvrsto uvjerenje da ne postoji drugi stvoritelj mimo Allaha, dž.š.

Kaže Uzvišeni:

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ

“Samo On stvara i upravlja” (El-A’raf, 54), a u drugom ajetu Uzvišeni kaže:

هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

“Postoji li, osim Allaha, ikakav drugi stvoritelj koji vas sa neba i iz zemlje opskrbljuje?” (Fatir, 3).

Ovaj ajet jasno ukazuje da je Allah jedini istinski Stvoritelj.

S druge strane, nailazimo na tekstove koji potvrđuju postojanje stvoritelja osim Allaha, kao u riječima Uzvišenog: “Pa neka je uzvišen Allah, Najljepši Stvoritelj!”, i u riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o kiparima i slikarima kada im se kaže: “Oživite ono što ste stvorili”.

Ovo ne podrazumijeva suštinsko stvaranje, tj. stvaranje iz ničega, nego je to samo preobraćanje iz jednog stanja u drugo, i također je nepotpuno te ograničeno onim što je u ljudskoj moći, a ovaj vid stvaranja ne suprotstavlja se definiciji da je Allah jedini istinski Stvoritelj.

Allahova jednoća u vlasti podrazumijeva: čovjekovo uvjerenje da ljudima ne vlada niko do njihov Stvoritelj, kao što kaže Uzvišeni:

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

“Samo Allahu pripada vlast na nebesima i na Zemlji” (Ali Imran, 189), te riječi Uzvišenog: “Reci: ‘U čijoj je ruci vlast nad svim?’”

S druge strane, nailazimo na tekstove koji potvrđuju vlast nekome mimo Allahu, kao u riječima Uzvišenog:

إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاحِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ

“Osim od žena svojih ili onih koje su u vlasti njihovoj, oni, doista, prijekor ne zaslužuju” (El-Mu’minun, 6), te riječi Uzvišenog:

أَوْ مَا مَلَكَتْكُمْ مَفَاتِحُهُ

“...ili u onih čiji su ključevi u vašem posjedu” (En-Nur, 61).

Ajeti govore o ograničenoj vlasti i posjedovanju, koje obuhvata samo jedan mali dio. Čovjek posjeduje ono što je pod njegovom rukom, a ne posjeduje ono što se nalazi u rukama drugih ljudi. Stoga je ova vrsta vlasti, tj. posjedovanja, vrlo ograničena i krnjava, jer čovjek ne posjeduje u potpunosti ono što se nalazi kod njega, pa mu je dozvoljeno upravljanje onim što posjeduje samo u granicama koje je postavio šerijat.

Primjer: ako bi čovjek htio da zapali svoj imetak, ili da muči neku životinju, kažemo: Nije dozvoljeno! S druge strane, Allah, dž.š., ima apsolutnu vlast nad svim – koja ničim nije ograničena.

Allahova jednoća u upravljanju: podrazumijeva čovjekovo čvrsto uvjerenje da niko mimo Allaha ne upravlja i ne određuje, kao što kaže Uzvišeni:

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ

“Reci: ‘Ko vas hrani s neba i iz zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim? – Allah! – reci će oni, a ti reci: ‘Pa zašto Ga se onda ne bojite?’ To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete?’” (Junus, 31-32)

Što se tiče čovjekovog upravljanja, ono je ograničeno na ono što je u njegovom vlasništvu i u mjeri u kojoj mu to dozvoljava šerijat.

Ovu vrstu tevhida mušrici iz doba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nisu poricali, naprotiv, vjerovali su u njega, kako kaže Uzvišeni:

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولَنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ

“A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: Stvorio ih je Silni i Sveznajući.”

Dakle, oni potvrđuju da samo Allah upravlja stvarima i da je samo u Njegovoj ruci vlast nebesa i Zemlje. Niko razuman od Ademovih potomaka nije negirao ovaj tevhid, a niko od stvorenja nije rekao: “Svijetom upravljaju dva podjednaka stvoritelja.”

I niko nije poricao tevhidur-rububijje, bilo da se radi o potpunom negiranju, ili pak o uvjerenju da postoji više gospodara, osim faraona koji je iz oholosti negirao postojanje Gospodara svjetova. Kaže Uzvišeni:

فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى

“I reče faraon: ‘Ja sam vaš najveći gospodar!’” (En-Naziat, 23), te riječi Uzvišenog:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي

“Ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene, reče faraon” (El-Kasas, 38).

Ove faraonove riječi nisu ništa do očita oholost, jer je on vrlo dobro znao da je apsolutni i istinski Gospodar neko drugi mimo njega, kao što veli Uzvišeni:

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا

“I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istina” (En-Neml, 14). Kaže Uzvišeni o raspravi Musaa, a.s., sa faraonom:

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

“Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje.” (El-Isra, 102) Dakle, faraon je u sebi vjerovao da je Allah jedini istinski Gospodar.

Medžusije (vatropoklonici) su porekle tevhidur-rububijje u smislu pridruživanja, te su rekli: “Svijetom upravljaju dva stvoritelja, svjetlo i tama”, s tim da ova dva stvoritelja nisu podjednaka, prema njihovom uvjerenju. Oni kažu: “Zaista je svjetlo bolje od tame, jer iz njega proizlazi samo dobro, a tama stvara zlo, tako da je onaj koji stvara dobro bolji od onoga koji stvara zlo.” Također kažu: “Tama ne proizvodi svjetlo, tj. ne zrači, za razliku od svjetla koje zrači i na taj način je potpunije.” Treća razlika koju spominju jeste: “Svjetlost je prastara po definiciji filozofa”, a razišli su se na dva mišljenja po pitanju tame, da li je i ona prastara ili je novonastala.

Razum ukazuje da je Tvorac svijeta jedan

Kaže Uzvišeni:

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَّهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقُوا لَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

“Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio, radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao.” (El-Muminun, 91)

Dakle, ako bismo potvrdili da svijetom upravljaju dva stvoritelja, svaki od njih htio bi da samostalno vlada onim što je njegovo i da bude neovisan, kao što je i običaj vladara da ne vole dijeliti vlast ni s kim. A ako bi i bili neovisni jedan o drugom, onda oni žele drugu stvar, a to je prevlast nad onim drugim kako bi vlast u potpunosti pripala samo jednom. Iz ovoga proizlazi da ako žele prevlast, onda je neophodno da jedan od njih popusti i preda vlast onome drugom, ili pak da jedan zauzme i porobi onog drugog, pa ako jedan nadvlada drugog, potvrđuje mu se svojstvo rububijjeta, tj. gospodarenja, ali ako obojica budu u nemogućnosti da nadvladaju onog drugog, onda su svojstva rububijjeta lišena obojica – jer onaj koji je u nemogućnosti da zavlada, nije dostojan da bude gospodar.

Druga vrsta tevhida:

Tevhidul-uluhijje, koji se još naziva i tevhid ibadeta, podrazumijeva čvrsto uvjerenje da je samo Allah, dž.š., dostojan da Mu se ibadet čini, tj. da je samo On dostojan obožavanja. Kaže Uzvišeni:

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ

“To zato što je Allah – Istina, a oni kojima se, pored Njega, oni mole – neistina.” (Lukman, 30)

Ibadet podrazumijeva dvoje:

Prvo: Obožavanje u smislu potpune poniznosti i pokornosti Allahu, dž.š., čineći ono što je On naredio i kloneći se onoga što je On zabranio, s ljubavlju i veličanjem samo Njega.

Drugo: Ono čime se Allah obožava, kao što kaže Ibn Tejmije: “Ibadet (obožavanje) jeste sveobuhvatno ime za sve ono što Allah voli i čime je On zadovoljan, od govora i djela, vidljivih i skrivenih.”

Primjer: namaz – njegovo obavljanje je ibadet, a njime se Allah obožava.

Na koncu, možemo kazati da ova vrsta tevhida podrazumijeva istinsko robovanje Allahu, dž.š., Njemu jedinom, s ljubavlju, te potpunom pokornošću i poniznošću, uz uvjet da to robovanje bude u granicama koje je propisao šerijat.

Kaže Uzvišeni:

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا

“Ne pridružuj uz Allaha nekog drugog boga – da ne bi osudu zaslužio i bez podrške ostao.” (El-Isra, 22)

I kaže Uzvišeni:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova.” (El-Fatiha, 2) Allahovo svojstvo da je On Gospodar svjetova podrazumijeva da je On dostojan obožavanja. Stoga je On Bog jer je Gospodar svjetova. I veli Uzvišeni:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ

“O ljudi, klanjajte se Gospodaru svome, koji je stvorio vas i one prije vas.” (El-Bekare, 21) Jedinstveni Tvorac jedini je dostojan istinskog ibadeta.

Stoga je nerazumno uzeti neko stvorenje za božanstvo, jer je to stvorenje u suštini nemoćno i nije u stanju pribaviti korist niti otkloniti štetu. Također je nerazumno otići do kabura davno preminule osobe i njoj upućivati dovu ili ibadet činiti, jer je, u suštini, toj osobi potrebna naša dova, a mi nismo u potrebi da njoj dove upućujemo. Dakle, umrli ni sam sebi ne može pomoći, pa kako da pomogne nekome drugom?

Ovu vrstu tevhida porekla je i odbacila velika većina stvorenja, pa je upravo zbog toga Allah, dž.š., poslao poslanike i njima spustio objave, kao što veli Uzvišeni:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

“Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali a da mu nismo objavili: Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte” (El-Enbija, 25). Pa i pored ovoga, sljedbenici Allahovih poslanika bili su manjina, kakokaže Allahov Poslanik, sallallahualejhi vesellem: “Vidiosam (na Sudnjem danu) vjerovjesnika sa malom skupinom sljedbenika, vidio sam i vjerovjesnika, a s njim jedan čovjek ili dva – te vjerovjesnika bez ijednog sljedbenika” (muttefekun alejhi).

Napomena:

Zaista je čudno da se većina onih koji u posljednje vrijeme pišu o tevhidu koncentriraju i stavljaju akcenat na tevhidur-rububijje, kao da se obraćaju onima koji negiraju postojanje Boga. Iako takvi postoje, ipak je većina muslimana zapala u širk obožavanja, tj. ibadeta. Stoga je neophodno da se stavi akcenat na ovu vrstu tevhida, kako bismo njemu vratili one koji za sebe tvrde da su muslimani, a u suštini čine širk kojeg nisu ni svjesni.

Treća vrsta tevhida:

Tevhidul-esmai ves-sifat podrazumijeva da samo Allahu pripadaju imena i svojstva savršenstva. U ovu vrstu tevhida potpadaju dvije stvari:

Prvo: potvrda, tj. da Allahu, dž.š., pripišemo sva imena i svojstva koja je On u Svojoj Knjizi Sebi pripisao ili ih je Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu spomenuo.

Drugo: negiranje sličnosti, tj. da Allahu, dž.š., u Njegovim imenima i svojstvima ne postoji neko sličan. Kaže Uzvišeni:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“Njemu niko sličan nije, a On sve čuje i sve vidi.” (Eš-Šura, 11) Ovaj ajet je dokaz da niko od stvorenja nije sličan Allahu, dž.š. Stoga onaj ko negira ono što je Allah Sebi pripisao, u tom svom negiranju nalikuje faraonu, dok je onaj ko Allahu potvrdi svojstva ali uz sličnost Njegovim stvorenjima, nalik mušricima koji su uz Allaha obožavali nekog drugog – a onaj ko ih potvrdi bez upoređivanja smatra se muvehhidom, tj. monoteistom.

Ova vrsta tevhida je razlog zablude mnogih pripadnika ovog ummeta i njegovog dijeljenja na sekte. Shodno tome, postoje oni koji

su opovrgli i negirali Allahova svojstva i na taj način otišli su u zabludu – jer negiranje pojedinih svojstava upravo podrazumijeva pripisivanje nepotpunosti Allahu, dž.š. Stoga, ako kažu: “Allah ne posjeduje sluh, niti vid, niti znanje, niti moć”, onda su Allaha opisali sa velikim nedostacima, a Allah, dž.š., na više mjesta u Svojoj Knjizi potvrđuje i sam Sebi pripisuje i sluh i vid i znanje i moć. Ako kažemo da Allah Sebi pripisuje neka svojstva, a ne posjeduje ih, onda smo Allahov govor učinili bezvrijednim i nepotpunim.

S druge strane, postoje oni koji su otišli u drugu krajnost, te su Allahova svojstva poistovjetili sa svojstvima Njegovih stvorenja smatrajući da na takav način Allaha opisuju onako kako je On opisao samoga Sebe! I oni su u zabludi jer su Allaha, koji je potpun u svakom pogledu, poistovjetili sa nečim što je nepotpuno u svakom pogledu. Ukoliko se nešto što je potpuno i savršeno poredi s nečim što je očito manjkavo, krnjavo i nepotpuno, takvim poređenjem umanjuje se vrijednost ovog prvog. U stihu je rečeno:

*“Zar ne vidiš da se sablja omalovažava
kad se kaže da je ona, od štapa oštija.”*

Kako porediti potpuno sa nepotpunim? To je ogroman grijeh i neviden zločin prema Allahu, dž.š.

Stoga je obaveza da vjerujemo i Allahu pripisujemo sva ona imena i svojstva koja je On pripisao Sebi u Svojoj Knjizi ili ih je Njegov Poslanik, sallallahu alej ve sellem, u hadisu spomenuo, i to bez alegoričnog tumačenja (et-tahrif), tj. bilo kakvog iskrivljenog tumačenja – bez negiranja nekog od imena ili svojstava (et-ta'til) – bez pokušaja i razmatranja da se dokuči suština Allahovih imena i svojstava (et-tekjif), i bez upoređivanja Njegovih imena i svojstava sa bilo čime (et-temsil). Ovo je rekao šejhul-islam Ibn Tejmije i mnogi drugi učenjaci, te je naša obaveza da svoje vjerovanje očistimo od ove četiri spomenute stvari.

Pod pojmom et-tahrif ovdje podrazumijevamo iskrivljeno i neargumentovano tumačenje što su koristili oni koji su nakaradno tumačili Allahove attribute. Sebe su nazvali “sljedbenici te'vila”

(tumači), a ne “sljedbenici tahrifa” (izvrtači izvornog značenja) kako bi u samom startu ublažili pogubnost metode kojom su pristupali ovom pitanju. Tako su postupili kako bi ljudima približili i omilili ovaj pravac jer ljudske duše osjećaju odbojnost i prema samoj riječi et-tahrif jer u svome izvornom jezičkom značenju označava nešto izmijeniti, izobličiti, iskrenuti, pokvariti...

Iskrivljavanje Allahovih svojstava podrazumijeva pogrešnu interpretaciju na način da se očito značenje izmijeni, no, ako za određenu interpretaciju postoji validan dokaz, onda se ta interpretacija naziva tefsir, tj. tumačenje, dok je svaka druga interpretacija koja nema dokaz pogrešna i predstavlja iskrivljavanje Allahovih svojstava u odnosu na njihovo pravo značenje. Sekta pogrešnih interpretatora Allahovih svojstava nikako ne može biti na putu ehli-sunneta, jer pripadnici ehli-sunneta prakticiraju u potpunosti sunnet, za razliku od onih koji pogrešno interpretiraju Allahova imena i na taj način izlaze iz okvira sunneta.

Komentator Tahavijine akide prenosi riječi imama Gazalija koji je dosegao vrhunac na polju filozofije i polemike, pa kaže: “Razmotrio sam stavove apologetičara i metode filozofa, pa sam uvidio da oni niti liječe bolesnog niti napajaju žednog, i da je najmjerodavniji pravac – kur’anski pravac. U Kur’anu čitam potvrdu:

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

‘Milostivi, nad Aršom se uzvisio’ (Taha, 5),

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ

‘K Njemu se uzdižu lijepe riječi’ (Fatir, 10) – pa sam potvrdio. Čitam o negiranju:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

‘Ništa nije kao On’ (Eš-Šura, 11),

وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا

‘A oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti’ (Ta-ha, 110), pa sam negirao poistovjećivanje, i negirao sam da Ga se može znanjem obuhvatiti, a onaj ko krene mojim primjerom, doći će do onoga što sam ja spoznao.”¹

Može se primijetiti da oni koji negiraju Allahova svojstva nisu čvrsto uvjereni u ono što zastupaju i lahko se kolebaju oko mišljenja. S druge strane, oni koji Allahu pripisuju ono što je On pripisao Sebi u Kur’anu ili Mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pripisao u sunnetu, smireni su, čvrsto uvjereni u ono što zastupaju jer potvrđuju ono što je Allah potvrdio. A ko je taj ko je znaniji od Allaha, i čije su riječi istinitije do Allahovih, i čije je objašnjenje jasnije do Allahovo, kao što kaže Uzvišeni:

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّبَ لَكُمْ

“Allah želi da vam objasni” (En-Nisa, 26);

يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ أَنْ تَضِلُّوا

“Allah vam objašnjava da ne zalutate” (En-Nisa, 176);

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بَيِّنَاتٍ لِكُلِّ شَيْءٍ

“Mi tebi spuštamo Knjigu kao objašnjenje za sve” (En-Nahl, 89);

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا

“A čije su riječi od Allahovih istinitije” (En-Nisa, 122).

Navedeni ajeti, kao i mnogi drugi, na nedvosmislen način objašnjavaju ljudima način kako spoznati Allaha, dž.š., a najvažnije što ljudi moraju spoznati jesu Allahova imena i svojstva, kako bi bili u stanju ispravno obožavati Allaha, dž.š., jer robovati nekome, a pri tome ne poznavati njegova imena i svojstva, ili obožavati nekoga ko ne posjeduje nikakva svojstva, krajnje je nelogično. Stoga je neophodno spoznati Božanska svojstva kako bi obožavanje bilo potpuno i ispravno. Čovjek ne smije prelaziti granicu

1 Šerhu akidet-Tahavijje, 1/244.

i ispitivati kakvoću Allahovih svojstava ili ista poistovjećivati sa nečim. Jer, ako čovjek nije u stanju spoznati stvarnost samoga sebe, još manje je u stanju spoznati svojstva kojima se Allah, dž.š., opisao, i zbog toga čovjek, kada su Allahova svojstva u pitanju, mora obuzdati sebe i ne potezati za pitanjima “zašto” i “kako”, a također je dužan potisnuti bilo kakva razmišljanja o suštinskoj kakvoći Allahovih svojstava.

Ovaj pravac prihvatanja Allahovih, dž.š., imena i svojstava čovjeka čini smirenim, a upravo su ovim pravcem kročile prve generacije muslimana. Navodi se u jednoj predaji da je čovjek došao kod imama Malika b. Enesa i rekao: “O Ebu Abdullah, ‘Milostivi se nad Aršom uzvisio.’ Pa kako se uzvisio?” Imam Malik mu je odgovorio: “Riječ ‘uzvisiti’ nam je poznata, kakvoća je nepoznata, vjerovanje u njega je obaveza (vadžib), pitanje o njemu je novotarija, a tebe ne vidim osim kao novotara.”

U današnjem vremenu nailazimo na one koji govore: “Allah se spušta na dunjalučko nebo u zadnjoj trećini svake noći. Ovo podrazumijeva da On konstantno bude prisutan na dunjalučkom nebu jer noć s jednog dijela Zemlje prelazi na drugi te na taj način dio Zemlje biva uvijek obavijen zadnjom trećinom noći.” Ovu stvar niko od ashaba nije kazao, a da je ovo pitanje od vitalne važnosti, onda bi ga Allah, dž.š., sigurno u Svojoj Knjizi spomenuo, ili bi ga, pak, Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, objasnio, jer sve što je ljudima potrebno, Allah, dž.š., im je to objasnio na jedan od spomenutih načina – ili Kur’anom ili riječima Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Odgovor na pitanje o Allahovom silasku na dunjalučko nebo² glasio bi: Kada nastupi zadnja trećina noći na jednoj strani, onda se dešava spuštanje, dok na drugoj strani spuštanje ne biva dok zadnja trećina noći ne nastupi. Allah, dž.š., nije ničemu sličan i niko Mu u moći nije ravan, On sve može onako kako On to hoće. Na nama je da kažemo: čuli smo i pokoravamo se, slijedimo i vjerujemo, i to je naša obaveza, jer Kur’an i hadis ne prekoračujemo.

2 Hadis ovog značenja bilježe Buhari, br. 1145, i Muslim, 1/521.

U prvom poglavlju knjige autor je naveo nekoliko ajeta:

Prvi ajet:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“A džinne i ljude nisam stvorio osim da Me obožavaju.”
(Ez-Zarijat, 56)

Riječi Allaha Uzvišenog:

“osim da Me obožavaju” predstavljaju potpunu isključivost i znače: “nisam stvorio ljude i džinne ni zbog čega drugog osim da Me obožavaju i samo Meni ibadet čine”; dok Njegove riječi “stvorio” znače *inovirati s predodređenjem*;

“džinne” to je zaseban svijet skriven od naših očiju, a harfovi džim i nun ukazuju da je riječ o nečemu tajnom i skivenom, jer svaka arapska riječ koja u svome korijenu vodi porijeklo od ova dva harfa, odnosi se na nešto tajno i nevidljivo, a takav je svijet džinna;

“ljude” – odnosi se na insane, koji su nazvani tako jer su konstantno potrebni jedni drugima (od arapske riječi *inas* što znači društvenost, prisnost, druželjubivost). Allahove riječi “osim da Me obožavaju” znače da samo Mene za božanstvo uzimaju. Ovo je ispravno tumačenje ajeta, dok su neki ovo prokomentarisali u smislu poniznosti i pokornosti koja se manifestira izvršavanjem naređenog i izbjegavanjem zabranjenog. Pod pokornošću Allahu smatra se da Mu se sudrug ne pripisuje i upravo u ovome je mudrost stvaranja džinna i ljudi, jer zbog toga je Allah ljudima dao razum, slao im poslanike i knjige objavljiavao. Da je kojim slučajem svrha stvaranja ljudi i džinna kao svrha stvaranja životinja, onda bi mudrost slanja poslanika bila izgubljena. Zbog toga kaže Uzvišeni:

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ

“Onaj koji ti objavljuje Kur’an sigurno će te vratiti na onaj svijet”
(El-Kasas, 85), dakle, povratak na onaj svijet je neminovnost da bi dobro bilo nagrađeno dobrim, a zlo lošim. Dakle, nije mudrost u stvaranju ljudi i džinna u tome da bi oni nešto Allahu koristili, kao što kaže Uzvišeni:

مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطِيعُونِ

“Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane” (Ez-Zarijat, 57).

S druge strane, u Njegovim riječima:

مَنْ ذَا الَّذِي يُقرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً

“Ko je taj koji će Allahu drage volje zajam dati, pa da mu ga On mnogostruko vrati” (El-Bekare, 245), spomenuti zajam ne podrazumijeva zajam u pravom smislu te riječi, jer Allah je uistinu o svakom neovisan, nego Allah, dž.š., Svome robu slikovito prikazuje da će dug zasigurno biti isplaćen i da se On obavezao da će zasigurno nagraditi onoga ko čini dobra djela.

Drugi ajet:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولاَ أَنْ اعبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

“I doista, poslali smo svakoj zajednici poslanika: Obožavajte Allaha, a klonite se taguta.” (En-Nahl, 36)

Spomenuta riječ “zajednica” podrazumijeva skupinu ljudi, tj. ummet, a riječ ummet u Kur'anu dolazi u četiri značenja:

1. zajednica, skupina, kao što je u navedenom ajetu;
2. imam, predvodnik, kao u riječima Uzvišenog: “Zaista je Ibrahim bio ummet, Allahu pokoran” (En-Nahl, 120);
3. vjera, kao u riječima Uzvišenog: «Zatekli smo pretke naše kako isповijedaju (ummet) vjeru i mi ih slijedimo u stopu» (Ez-Zuhruf, 23);
4. vrijeme, odnosno određeni vremenski period, kao što je u riječima Uzvišenog: “Jedan se prisjeti, poslije toliko (ummata) vremena” (Jusuf, 45).

Svakom je ummetu od doba Nuha, a.s., pa do vremena našeg poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, poslan poslanik.

Mudrost slanja poslanika

1. Uspostava argumenta, kao što kaže Uzvišeni:

رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

“Poslanici koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja imali.” (En- Nisa, 165)

2. Milost, zbog riječi Uzvišenog:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali.” (El-Enbija, 107)

3. Pojašnjenje puta koji vodi k Allahu, jer ljudi nisu u stanju da spoznaju svoje obaveze prema Allahu osim preko poslanika.

Njegove riječi “*Allaha obožavajte*” podrazumijevaju potpunu poniznost i pokornost Njemu u ibadetu, koji smo prethodno definirali, a Njegove riječi “*...a klonite se taguta*”, znače: udaljite se od njih, tako da oni budu na jednoj strani, a vi na drugoj.

Tagut je izvedenica od riječi tugjan, što znači prelaženje i prekoračenje granice, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ

“Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u lađi nosili” (El-Hakka, 11).

Najpotpuniju definiciju taguta dao je Ibn Kajjim: “Čovjekovo prekoračenje granice u slijeđenju, obožavanju ili pokoravanju. Tagut je onaj koji je zadovoljan da se prema njemu prekoračuje granica, u smislu robovanja, slijeđenja i pokoravanja.

Stoga su pokvareni učenjaci, vračari i sibirbazi taguti u pogledu slijeđenja jer se ljudi povode za njima. Kipovi i idoli su taguti u

obožavanju jer im se ljudi bespravno klanjaju. A vladari, koji su izašli van okvira Allahove pokornosti su taguti u smislu pokoravanja jer ih ljudi često uzimaju za gospodare, a oni im dozvoljavaju ono što je Allah, dž.š., zabranio i zabranjuju ono što je Allah dozvolio, stoga su i oni taguti. Kaže Uzvišeni:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ

‘Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio knjige kako u kumire i tagute vjeruju’ (En-Nisa, 51).”

Ovaj ajet upućuje na to da se i kumiri ubrajaju u tagute koji se obožavaju mimo Allaha.

Tevhid je nepotpun bez dva rukna, a to su:

- 1 – potvrda,
- 2 – negacija.

Pojasnit ćemo ovo kroz sljedeći primjer: Rečenica “Zejd stoji” ukazuje na to da je Zejd u stojećem položaju, međutim rečenica ne ukazuje da jedino Zejd stoji. No, ako dodamo: “Niko osim Zejda ne stoji”, onda je postalo jasno da je jedino Zejd onaj koji stoji. Prva rečenica je potvrda da on stoji, a nastavak rečenice je negacija da bilo ko drugi osim Zejda stoji.

Treći ajet:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

“A odredio je Gospodar tvoj da ne obožavate nikoga izuzev Njega, a i da roditeljima dobročinstvo činite...” (El-Isra, 23)

Njegove riječi “odredio”, tj. Allah je odredio, presudio, a odredba se dijeli na:

- šerijatsku odredbu,
- kosmičku odredbu.

Šerijatska odredba: Zbiva se, ali ponekad i izostane, a ne biva osim u stvarima koje Allah, dž.š., voli i kojima je zadovoljan, kao u ovom ajetu:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

“A odredio je Gospodar tvoj da ne obožavate nikoga izuzev Njega” (El-Isra, 23). Odredba u ovom ajetu znači propisati ili pak oporučiti.

Kosmička odredba: Neminovnost je da se desi, a biva u stvarima koje Allah voli, ali i u stvarima koje On ne voli. Primjer su riječi Uzvišenog:

وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا

“I Mi smo u Knjizi, sinovima Israilovim odredili: Vi ćete doista dva puta nered na Zemlji učiniti i preko mjere oholi postati” (El-Isra, 4). Odredba spomenuta u ovom ajet jeste kosmička, jer Allah ne propisuje nered na Zemlji i ne voli da se nered čini.

Sumnja i odgovor na nju:

Ako neko kaže: “Potvrđeno je da Allah, dž.š., kosmičkom odredbom određuje ono što ne voli. Kako to da Allah određuje nešto što ne voli?”,

odgovorit će se: ono što se voli, dijeli se na dvije vrste:

- voljena stvar koja se voli zbog same sebe,
- voljena stvar koja se voli zbog neke druge stvari.

Stoga, voljena stvar koja se voli zbog nečeg drugog, a ne zbog sebe same, ponekad može i da bude omražena i pokuđena, ali se na koncu ipak voli zbog koristi i mudrosti koja je pri njoj, pa tako biva voljena s jedne strane, a omražena s druge strane. Naprimjer: nered koji su sinovi Israilovi činili na Zemlji, Allahu je omražen u osnovi, jer On ne voli nered niti zulumčare, no, zbog mudrosti koju taj nered sadrži, biva Allahu drag s jedne strane. Ista je stvar sa sušom, bolešću i siromaštvom.

Allah, dž.š., je milostiv i ne voli da Njegovi robovi budu uznemiravani sa bilo čim, nego želi da im olakša, ali im je ipak odredio navedene stvari zbog mudrosti koju polučuju te tako bivaju s jedne strane Allahu drage, a s druge strane omražene.

Kaže Uzvišeni:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“Zbog onoga što ljudi rade pojavio se metež i na kopnu i na moru, da im On dâ da iskuse kaznu zbog onoga što rade, ne bi li se popravili.” (Er-Rum, 41)

Stoga ako neko kaže: “Kako zamisliti da neka stvar može biti s jedne strane voljena, a s druge strane omražena?, odgovor glasi:

Bolestan čovjek pije gorke lijekove koji su uz to i odvratnog mirisa, te ih on zbog njihove gorčine i mirisa ne voli i omraženi su mu, ali ih voli zbog izlječenja koje ti lijekovi uzrokuju. Ista stvar je i sa liječnikom koji pacijentu tokom liječenja nanosi bolove. Bol koju pacijent osjeća svakako je omražena s jedne strane, ali mu je s druge strane draga i podnosi je, jer zna da s njom dolazi i izlječenje.

Ako neko kaže: Zašto odredba u riječima Uzvišenog: ‘A odredio je Gospodar tvoj, da ne obožavate nikoga izuzev Njega’, nije kosmička?,

odgovor je: To je nemoguće, jer bi podrazumijevalo da svi ljudi bez pogovora obožavaju svoga Gospodara. Odredba u spomenutom ajetu je šerijatska, nekad se dešava, ali i izostaje.

U prethodnom ajetu Allah, dž.š., spomenuo je obožavanje, tj. robovanje Njemu, a ono se dijeli na:

1 – sveopće, a to je robovanje Allahu u rububijetu, tj. gospodarenju. I ono je sveobuhvatno za sva stvorenja, kao što veli Uzvišeni:

إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِيَ الرَّحْمَنَ عَبْدًا

“Svi na nebesima i na Zemlji, kao robovi kod Milostivog će utočište tražiti” (Merjem, 93), tako da čak i nevjernici ulaze u značenje ovog ajeta;

2 – posebno robovanje, a to je sveopće robovanje u pokoravanju. Kaže Uzvišeni:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

“A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju” (El-Furkan, 63), i ovo obuhvata sve one koji Allaha obožavaju onako kako je On propisao;

3 – krajnje posebno robovanje, a to je robovanje poslanika, neka je mir i spas na njih. Kaže Uzvišeni o Nuhu:

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا

“On je, doista, bio rob zahvalni” (El-Isra, 3),

i kaže o Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا

“A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome” (El-Bekare, 23), ali govori i o drugim poslanicima:

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

“I sjeti se robova Naših Ibrahima i Ishaka i Jakuba, sve u vjeri čvrstih i dalekovidnih.” (Sad, 45).

Spomenuto robovanje svojstveno je poslanicima i ono je krajnje posebno, te se u njemu s poslanicima niko ne može porediti.

Njegove riječi “...a roditeljima dobročinstvo”, tj. propisao je Gospodar tvoj da se roditeljima dobročinstvo čini.

Roditelji su majka i otac, te njihovi roditelji, iako je ovaj naziv prema majci i ocu očitiji, a što su roditelji, tj. preci, nama bliži, onda je dobročinstvo prema njima izraženije.

Dobročinstvo podrazumijeva potpunu poniznost i poslušnost roditeljima, jer je Uzvišeni dobročinstvo prema roditeljima spomenuo odmah nakon što je naredio da Ga se obožava, što je dokaz da je pravo roditelja odmah nakon prava Allaha, dž.š.

A ako neko upita: “A gdje je pravo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?”,

odgovor glasi: Allahovo pravo obuhvata i Poslanikovo pravo, jer je nemoguće Allaha obožavati osim na način kako je to radio i propisao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi:

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌّ

“Kada jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: ‘Uh!’” (El-Isra, 23), tj. ne uznemiravaj ih ni sa čim, a ako im kažeš čak i “uh”, na taj način si ih uznemirio jer pokazuješ mrzovolju prema njima. U navedenom ajetu također je išaret da roditelji koji dožive starost postanu teret svojoj djeci, ali djeca nikako ne smiju da pokazuju mrzovoljnost prema njima, pa čak ni u situaciji ako roditelji loše postupaju prema njima, bilo riječima ili djelima.

Njegove riječi “...i obraćaj im se riječima poštovanja punim...”, tj. obraćaj im se smireno i blago, kao što su riječi: “da ti Allah poveća nagradu, raduj se, majčice moja, raduj se, babuka moj”, ili bilo koje druge riječi kojima se iskazuje poštovanje, a nipošto da se na njih više ili koriste neprimjerene riječi.

Autor je naveo ovaj ajet jer on sadrži potvrdu i negaciju koje podrazumijeva tevhid: “A odredio je Gospodar tvoj da ne obožavate nikoga izuzev Njega..” (El-Isra, 23), odnosno negiranje da se obožava iko osim Allaha i potvrđivanje da se samo On smije obožavati.

Četvrti ajet:

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ
اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

“I obožavajte Allaha i ne pridružujte Njemu ništa! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima-namjernicima, i onima koji su u posjedu vašem. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu.” (En-Nisa, 36)

Njegove riječi “...obožavajte Allaha...”, tj. ne obožavajte nikog osim Allaha;

“...i ne pridružujte Njemu ništa...” ukazuju na apsolutno negiranje da bilo šta osim Njega smije biti obožavano, dakle ni poslanik, ni melek, ni evlija, niti bilo šta drugo od ovosvjetskih stvari i ukrasa, jer čovjek koji se potpuno zaokupi dunjalukom postaje njegov rob, kako je to rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Propao je rob dirhema...”³ Njegove riječi: “...a roditeljima dobročinstvo činite...” – značenje ovih Allahovih riječi objasnili smo u prethodnom ajetu; “...i rođacima, i siročadi, i siromasima...” , tj. činite dobročinstvo. Rođaci su svi oni kojima je četvrti djed identičan, jetim – siročje je svako dijete kojem je otac umro prije punoljetstva, siromah je onaj ko nema imetka pa ga je snašlo siromaštvo, a putnik je osoba kojoj je ponestalo imetka te nije u stanju da se vrati svojoj kući.

Njegove riječi: “...i komšijama bližnjim i komšijama daljnjim...”, komšija je onaj ko je nastanjen u okolici naše kuće, bilo da je bliže ili podalje; a neki su rekli da se pod Allahovim riječima “...i drugovima...” misli na supružnika, dok drugi kažu da se misli na saputnika na putovanju. Bilo kako bilo, ajet je općenitog značenja i može podrazumijevati obje navedene stvari; a Njegove riječi “...i onima koji su u posjedu vašem...”, podrazumijevaju dobročinstvo prema robovima i životinjama koje su u vlasništvu; “Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu”, tj. ohole se svojim izgledom, a hvališu riječima, a takve Allah ne voli.

3 Buhari, 2/327.

Peti ajet:

قُلْ تَعَالَوْا أَنُلِّ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا
 أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا
 تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

“Reci: Dodite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje; da Mu ništa ne pridružujete, da roditeljima dobro činite, da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate – Mi i vas i njih hranimo – ne približujte se nevaljalštinama, bile javne ili tajne; ne ubijajte onog koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva – eto, to vam On preporučuje da biste razmislili.” (El-En’am, 151)

U ovim ajetima Allah, dž.š., obraća se Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, s naredbom da ljudima dostavi i obznani sve ono što im je njihov Gospodar zabranio.

Njegove riječi: “...*da Mu ništa ne pridružujete...*” ukazuju na ništavnost i zabranu širka, tj. pridruživanja, a to smo pojasnili u prethodnim ajetima, kao i propise o dobročinstvu prema roditeljima.

Allahove riječi: “...*da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate, Mi i vas i njih hranimo...*”

Nakon što je Allah, dž.š., obznanio i pojasnio obaveze djece prema roditeljima, obznanio je i obaveze roditelja prema djeci. Djeca (evlad) u arapskom jeziku obuhvataju muško i žensko (kao što je slučaj i u našem jeziku, op. prev.), kaže Uzvišeni:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ لَلْأُنثِيَيْنِ

“Allah vam naređuje da od djece vaše – muškom pripadne koliko dvjema ženskima” (En-Nisa, 11).

Njegove riječi: “...*Mi i vas i njih hranimo...*”, tj. ako svoju djecu u životu ostavite, vaša opskrba neće biti umanjena, jer onaj koji opskrbljuje je Allah, dž.š. Zabrana ubijanja djece prvenstveno je došla zbog običaja mušrika da svoju djecu ubijaju iz straha od siromaštva, a taj njihov postupak bio je krajnje nerazuman i primitivan.

U Allahovim riječima: “...ne približujte se nevaljalštinama” zapažamo da Uzvišeni nije kazao “ne činite”, nego je zabranio približavanje kako bi zabrana bila potpunija, jer je zabrana približavanja ujedno i zabrana da se nedjelo počini, te se to ubraja u preventivno djelovanje. Stoga je zabranjeno gledati u ženu strankinju i osamljivati se s njom, i zabranjeno je ženi da putuje sama bez muškog pratioca (mahrema), jer sve navedeno zapravo je približavanje nevaljalštinama.

Njegove riječi: “...bile javne ili tajne...” – poznato je da prema određenim nevaljalštinama svi ljudi osjećaju odvratnost i gađenje, dok su po pitanju nekih neodlučni i nisu baš načisto. Neki su rekli da se ove riječi odnose na ono što činite javno i na ono što činite skriveno i daleko od očiju javnosti, kao što je naprimjer činiti blud javno ili tajno. Rečeno je i da su javne nevaljalštine one koje su izrazito velike, jer je poznato da ni veliki grijesi nisu na istom stepenu, a dokaz za to su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Hoćete li da vas obavijestim o najvećem grijehu?”⁴, što je jasan dokaz da veliki grijesi nisu na istom stepenu.

Allahove riječi: “...ne ubijajte onog koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva...”, ukazuju da je On zabranio svako bespravno ubijanje, a zabranjeno je ubiti: muslimana, nevjernika koji ima garanciju (zimmija), onoga s kojim je primirje potpisano te onoga koji s odobrenjem vlasti uđe u islamsku državu. Ubistvo s pravom ili kad pravda zahtijeva jeste svako ubistvo koje je šerijatom potvrđeno, dok je svako ubistvo koje šerijat nije potvrdio – bespravno. Primjer ubistva koje je šerijat potvrdio tj. dozvolio: kamenovanje do smrti oženjenog muškarca ili udate žene ukoliko počine blud, dozvoljeno je ubiti i onoga koji razbija zajednicu, tj. džemat vjernika, drumskog razbojnika, kao što je dozvoljeno ubiti i u slučaju odmazde, tj. život za život, kao što veli Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Nije dozvoljeno ubiti, proliti krv nekog muslimana, osim u tri slučaja: osoba za osobu (glava za glavu), oženjen/udata musliman(ka) bludnik i otpadnik od vjere (murted) – onaj koji se odmetne od muslimanske zajednice.”⁵

4 Buhari, 2/251, Muslim, 1/91, od Ebu Bekreta, r.a.

5 Buhari, 4/268, Muslim, 3/1302, od Abdullaha b. Mesu'da, r.a.

Ovdje je Uzvišeni kazao: “...ne ubijajte onoga koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva...”, a prije toga je rekao: “...i svoju djecu ne ubijajte...”, iz ovoga proizlazi da je zabrana ubijanja djece ponovljena dva puta, jednom konkretno, a drugi put općenito.

Njegove riječi: “...eto, to vam On oporučuje...”, tj. oporučuje vam prethodno spomenute stvari, da biste na njih obratili pažnju i o njima vodili računa.

Njegove riječi: “...da biste razmislili...”, tj. da biste razumjeli i na najbolji način upotrijebili ono što se od vas traži. Ovo upućuje na to da je pametan i oštrouman onaj ko se bude pridržavao naredbi iz ovog ajeta, dok je neinteligentan onaj ko se usprotivi ovim naredbama i ne bude ih se pridržavao, i nikako se ne može svrstati u one koji su razumno obdareni.

Navedeni ajet obuhvata pet oporuka:

prva: da samo Allahu ispovijedamo tevhid, odnosno da Mu druga ne pripisujemo,

druga: da roditeljima dobročinstvo činimo,

treća: da ne ubijamo našu djecu,

četvrta: da se nevaljalštinama ne približavamo,

peta: da ne ubijemo onoga koga je Allah zabranio ubiti.

Šesti ajet:

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ
لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ
وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“I ne približavajte se imetku siročeta, osim na najljepši način, sve dok punoljetno ne postane, i da krivo na litru i na kantar ne mjerite – Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo – i kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika, i da obaveze prema Allahu ne kršite – eto, to vam On naređuje da biste to na umu imali.” (El-En’am, 151)

Njegove riječi: “...*ne približavajte se...*”, ukazuje na to da islam s velikom pažnjom gleda na imetak jetima. Svako približavanje imetku jetima zabranjeno je – osim ako se želi dobronamjerno s njim postupati – stoga je obaveza da staratelj s imetkom jetima postupi najprikladnije i na najljepši način.

Dobročinstvo prema imetku jetima obuhvata dunjalučko i ahiretsko dobročinstvo, što znači da ako staratelj bude u prilici da imetak jetima uloži i na taj način mnogo zaradi, ali uz kamatu, onda je taj posupak zabranjen – te će on s imetkom poslovati bez kamate, na halal način, pa čak i ako zarada bude mnogostruko manja. Zapažamo da je ahiretsko dobročinstvo ispred dunjalučkog dobročinstva, makar bilo nauštrb imetka.

Allahove riječi: “*Sve dok punoljetno ne postane*”, tj. njihov imetak zadržite kod sebe sve dok punoljetni ne postanu, a zatim im ga uručite. Nakon što jetim dostigne punoljetstvo, staratelj je dužan da mu uruči njegov imetak tek nakon što se uvjeri da je jetim sposoban da samostalno raspolaže svojim imetkom. Pod pojmom *punoljetnost* koja se spominje u ajetu misli se na fizičku i intelektualnu zrelost, a naredba u ajetu je upućena onima koji se brinu o siročadima, odnosno njihovim starateljima, ili, po mišljenju nekih učenjaka, islamskom sudiji. Punoljetnost kod djece ostvaruje se na različite načine, a ovdje se misli na šerijatsku punoljetnost nakon koje djeca bivaju strogo zadužena šerijatskim obavezama. Tu punoljetnost djeca ostvaruju nakon što navrše petnaest godina života (gornja granica), a na nju i prije toga upućuju određene promjene na njihovom tijelu ili u njihovom organizmu, kao što su rast stidnih dlačica ili poluciranje.

Njegove riječi: “*I da krivo na litru i na kantaru ne mjerite...*”, tj. da upotpunite mjeru ako se radi o onim vrstama hrane koje se mjere, kao što su određene vrste žitarica i plodova, ali i ispravno vagajte ukoliko se radi o onoj vrsti hrane koja se po običaju vaga, kao što je meso naprimjer. Naredba pravednog mjerenja nije ograničena samo na spomenuto, već je muslimanu obaveza pravedno postupati u svim vrstama međuljudskih odnosa, bez obzira radilo se o mjerenju, vaganju ili bilo čemu drugom. No, ponekad je teško pravedno izvagati jer čovjek nije savršen, pa zato Allah u nastavku ajeta kaže: “*Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo...*”, dakle na čovjeku je da

uloži trud kako bi pravedno izvagao, pa ako slučajno, tj. nenamjerno, pogriješi, nema smetnje jer je ta greška van njegovih mogućnosti i tada ne snosi nikakvu odgovornost.

Riječi Uzvišenog: “*A kad govorite, pravedni budite...*”, tj. bilo šta da govorite, govorite pravedno, bez obzira ticao se taj govor vas samih ili drugih. Dakle, pravednost u govoru je vadžib (obaveza). Pravednosti oponira krivudanje, stoga smo obavezni da se u govoru držimo pravca tj. istine, a ne da krivudamo lijevo ili desno. Ovdje nije rečeno: “*Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo...*”, jer biti pravedan u govoru obično ne iziskuje velike napore.

Njegove riječi: “*Pa makar se ticalo i srodnika...*”, tj. ne dozvoli da zbog srodstva u govoru nepravedan budeš, nego govori isključivo zbog Allaha, zbog Njegovog zadovoljstva, a nikako da bi srodnike zadovoljio jer ćeš, naposljetku, ipak Allahu račun polagati. Najodabraniji Allahov rob, predvodnik sinova Ademovih, te najpravedniji čovjek, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, podučio nas je pravednosti, pa čak i kad su bliski srodnici u pitanju te je, zaklinjući se, rekao: “Tako mi Allaha, kada bi i Fatima, kći Muhammedova, ukrala, odsjekao bih joj ruku.”⁶

Riječi Uzvišenog: “*I ono što vam je Allah oporučio upotpunite.*” Allahova oporuka, tj. Allahov ugovor kojim je obavezao Svoje robove, poput toga da samo Njega obožavaju i da čine ono što im je On naredio, kao što kaže: “*Allah je prihvatio zavjet sinova Israilovih – a između njih bili smo postavili dvanaest starješina – a Allah je rekao: ‘Ja sam sa vama! Ako budete molitvu obavljali i milostinju davali, i ako budete u poslanike Moje vjerovali, pomagali im i drage volje zajam Allahu davali.’*” Sve navedeno u ovom ajetu stvorenja su dužna upotpuniti, a zauzvrat im Allah poručuje:

لَا تُكْفِرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَا تُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

“*Sigurno ću preći preko hrđavih postupaka vaših i uvest ću vas u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći*” (El-Maide, 12).

6 Buhari, 2/466, Muslim, 3/1315, od Aiše, r.a.

Njegove riječi: *“Eto, to vam On oporučuje da biste to na umu imali.”* U ovome ajetu nalaze se četiri Allahove oporuke:

prva: da se imetku jetima ne približavamo osim na najljepši način,

druga: da se pri mjerenju ne zakida,

treća: da pravedno govorimo,

četvrta: da Allahove oporuke upotpunimo.

Spomenuli smo pet Allahovih oporuka u prvom ajetu, te četiri u drugom. Deseta oporuka je u sljedećem ajetu: *“I doista, ovo je put Moj, pa se njega držite.”* Moguće je da se ovaj ajet odnosi na sve ono što je kazano u prethodna dva ajeta od naredbi i zabrana, jer ti ajeti u globalu na direktan ili indirektan način obuhvataju cjelokupan šerijat i njegove propise. Drugi su, pak, rekli da je sirat, tj. pravi put, zapravo sve ono što je poznato od vjere i vjerskih propisa, pa kao da Uzvišeni kaže: ono s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to je Moj put, odnosno to je pravac kojim ćete stići do Uzvišenog Allaha.

U ajetu: *“I druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova”*, riječ “subul” podrazumijeva sve one puteve koji odvoje od Allahovog puta. Pravi put je jedan i isključivo se njime stiže do pravog cilja. Krivih puteva ima mnogo, dok je pravi put samo jedan, kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: *“Moj ummet će se podijeliti na sedamdeset tri skupine, i sve će u Vatru, osim jedne.”*⁷ Kao što vidimo, pravi put je jedan, svi ostali su stranputice.

Njegove riječi: *“Eto, to vam On oporučuje, da biste bogobožni bili.”* Dakle, sve prethodno spomenuto jesu Allahove oporuke čijim ispunjenjem čovjek biva bogobožniji jer se pridržava onoga što su mu Allah i Njegov Poslanik naredili.

7 Ahmed, 2/322, Ebu Davud, br. 4596, Tirmizi, br. 2640, Ibn Madže, br. 3991, Ibn Hibban, br. 3991, i drugi, od Ebu Hurejre, r.a. Tirmizi i Hakim ocijenili su ga vjerodostojnim.

Ibn Mes'ud, r.a., rekao je: "Ko hoće da vidi oporuku Muhammedovu na kojoj je njegov pečat, neka pročita govor Uzvišenog: 'Reci: Dodite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da Mu ništa ne pridružujete, sve do: 'I doista, ovo je pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite...'
(El-En'am, 151-153)." ⁸

Ibn Mesu'dove riječi "...oporuku Muhammedovu", tj. Allahovog poslanika Muhammeda b. Abdullaha el-Hašimija el-Kurejšija, sallallahu alejhi ve sellem. To što ga je Ibn Mes'ud oslovio imenom, ukazuje na dozvoljenost tog postupka. Primjerice, dozvoljeno je kazati: Rekao je Muhammed, Allahov poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ili pak Muhammedova oporuka, a sve ovo ne oponira riječima Uzvišenog: "*Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete*" (En-Nur, 63), jer je Poslanikov poziv ovdje ustvari dozivanje, pa prilikom dozivanja nemojte govoriti: "O Muhammede!", nego recite: "O Allahov Poslaniče!" Što se pak općenitog govora tiče, dozvoljeno je kazati: "Ja sam sljedbenik Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, ili neka je Allahov mir na Muhammeda."

U riječima "*...na kojoj je njegov pečat...*" pod pečatom se misli na potpis. Naposljetku moramo razjasniti da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ove ajete nije oporučio u pisanoj formi i na njih stavio svoj pečat, nego je Ibn Mes'udovo gledište da su ovi ajeti sveobuhvatni za cijelu vjeru i da su oporuka na koju je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stavio svoj pečat.

Od Muaza b. Džebela, r.a., prenosi se da je rekao: "Jahao sam sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, na magarcu, pa mi je rekao: 'O Muaze! Znaš li koje je Allahovo pravo prema ljudima i koje je pravo ljudi prema Allahu?' Rekao sam: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' On je rekao: 'Zaista je Allahovo pravo prema ljudima da Ga ljudi obožavaju i da Mu ništa ne pridružuju, a pravo ljudi prema Allahu jeste da On ne kažnjava onoga ko Mu ništa ne pridružuje.' Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, da li da

⁸ Ovaj hadis Ibn Mesu'da, r.a., bilježe Tirmizi, 8/230, i u nešto drugačijoj verziji Taberani u El-Kebir, br. 10060.

obradujem narod tom radosnom viješću?’ Rekao je: ‘Nemoj jer će zanemariti rad i na to se osloniti.’”⁹

Muazove riječi: “*Jahao sam*”, znače da je bio iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na domaćem magarcu jer se divlji (zebra) ne jaše.

Riječi: “*Koje je Allahovo pravo prema ljudima?*”, tj. šta je to što im je On učinio obaveznim i kako On voli da se ljudi odnose prema Njemu. Zapažamo da je ovu rečenicu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izrekao u formi pitanja kako bi privukao pažnju onoga koji sluša, tj. Muaza.

Njegove riječi: “*I koje je pravo ljudi prema Allahu?*”, tj. na koji način je Allah obavezan da se ophodi prema njima, s tim da ljudi Allaha ni sa čim ne mogu obavezati, nego je Allah taj koji je Sebe obavezao iz milosti prema Svojim robovima, kao što kaže Uzvišeni:

كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ
فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz neznanja učini, pa se poslije pokaje i popravi, pa, Allah će doista oprostiti i samilostan biti” (El-En’am, 54). Iz ajeta vidimo da je Allah učinio Sebi obaveznim da se smiluje onome ko iz neznanja uradi loše – uz uvjet da se pokaje i popravi.

Njegove riječi: “...*da Ga ljudi obožavaju...*”, tj. da Mu se ponizno i skrušeno pokoravaju.

Njegove riječi: “*I da Mu ništa ne pridružuju...*”, tj. da Mu u ibadetu širk ne čine. Riječ “ništa” sveobuhvatnog je značenja te stoga čak ni poslanici, ni meleki, ni evlije, niti bilo ko drugi nije dostojan da uz Allaha bude obožavan.

Njegove riječi: “*A pravo ljudi prema Allahu jeste da On ne kažnjava onoga ko Mu ništa ne pridružuje*”, ukazuju na pravo koje je Allah iz

9 Buhari, 4/84, Muslim, 1/58.

Svoje milosti ljudima podario, a niko Ga na to nije obavezao. Postavlja se pitanje da li će Allah kazniti onoga ko Mu ništa ne pridružuje, ali Ga u isto vrijeme ne obožava?

Da, kaznit će ga, jer prethodni citat može biti jasan samo uz pojašnjenje koje se podrazumijeva iako u samom tekstu hadisa nije spomenuto, a to je da Allah neće kazniti, “onoga ko Ga obožava” i ništa Mu ne pridružuje. Na ovo ukazuju dvije stvari:

prva, njegove riječi: “*pravo robova*”, tj. ljudi, jeste da pri sebi imaju svojstvo robovanja, stoga je neophodno da ljudi robuju Allahu;

druga, ovo je došlo nakon govora: “*da Ga obožavaju i da Mu ništa ne pridružuju*”, a iz toga saznajemo da Poslanikove riječi “*da Mu ništa ne pridružuju*” podrazumijevaju da Mu u ibadetu (obožavanju) nikoga ne pridružuju.

Njegove riječi: “*Da li da obradujem narod*”, ili da šutim i ne obradujem narod. Riječ obradovan znači obaviješten o nečemu korisnom i lijepom, mada se ponekad i koristi u obavijesti o nečemu štetnom i ružnom, kao u riječima Uzvišenog:

فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

“Obraduj ih kaznom žestokom” (El-Inšikak, 24), s tim da je prvo značenje učestalije u govoru.

Njegove riječi: “*Nemoj ih obradovati*”, tj. ne obavještavaj ih o ovoj radosnoj vijesti. Značenje ovog hadisa jeste da Allah neće kazniti onoga ko Mu ništa ne pridružuje, te da istinski tevhid biva razlog za oprostjenje grijeha. S druge strane Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je da ljudi budu obaviješteni o tome kako se ne bi oslonili na ovu radosnu vijest bez nastojanja da dostignu istinski tevhid. Sam istinski tevhid podrazumijeva ustezanje od činjenja grijeha, jer su upravo grijesi produkt strasti, a to je jedna vrsta pridruživanja (širk), kao što kaže Uzvišeni:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ

“Zar nisi vidio onoga koji je strast svoju za boga svoga uzeo” (El-Džasije, 23).

Sve prethodno što je autor naveo, tretiralo je sljedeća pitanja:

1 – Mudrost u stvaranju ljudi i džinna, shodno riječima Uzvišenog:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“A stvorio sam ljude i džinne jedino da Me obožavaju” (Ez-Zarijat, 56). Dakle, mudrost stvaranja jeste obožavanje (ibadet) Allaha, a ne jedenje, pijeње i naslađivanje.

2 – Obožavanje (ibadet) jeste srž tevhida i sam ibadet temelji se na tevhidu, pa je stoga svaki ibadet bez tevhida ništavan. Kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da je Uzvišeni Allah rekao: «Ja nemam nikakve potrebe da Mi se drugi smatraju ravnim, pa ko bude uradio neko djelo koje se čini samo radi Mene (ibadeti) i pri tome Mi pridruži još nekoga, ostavio sam i njega i njegovo djelo (širk).»¹⁰

Njegove riječi: “...jer u njemu postoji rivalstvo i suparništvo...”, tj. u tevhidu između Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i plemena Kurejš, koje je obožavalo Allaha i Njemu se klanjalo, ali bez iskrenosti i načina na koji je to šerijat propisao. Stoga možemo reći da je njihov ibadet ništavan zbog odsustva tevhida u njemu. Kaže Uzvišeni:

وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

“Prilozi njihovi neće biti primljeni zato što u Allaha i u Njegova Poslanika ne vjeruju” (Et-Tevbe, 54);

3 – Značenje Njegova govora: “Niti ste vi obožavaoci onog što ja obožavam”, tj. ne obožavate na način na koji ja to činim, jer se vaše obožavanje temelji na širku, pa to nije obožavanje Allaha Uzvišenog.

4 – Mudrost u slanju poslanika, shodno riječima Uzvišenog:

10 Muslim, 4/2289, od Ebu Hurejre, r.a.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

“Mi smo svakom narodu poslanika poslali: Allahu se klanjajte, a taguta se klonite” (En-Nahl, 36), dakle, mudrost je u pozivu k Allahu Jedinome i odricanju od svih vrsta taguta (onog što se mimo Allaha obožava).

5 – Da je objava upućena svakom narodu, odnosno svim ljudima. Ova stavka temelji se na prethodno citiranom ajetu.

6 – Da je vjera svih vjerovjesnika jedna, shodno riječima Uzvišenog: “Allahu se klanjajte, a taguta se klonite”, kao i riječi Uzvišenog:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

“Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali a da mu nismo objavili: Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!” (El-Enbija, 25), s tim da ovaj ajet ne oponira riječima Uzvišenog:

لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرْعَةً وَمِنْهَا جَا

“Svima vama smo zakon i pravac propisali” (El-Maide, 48), jer je poznato da su se vjerski propisi razlikovali od vremena do vremena, od mjesta do mjesta, od ummeta do ummeta, a da je pritom osnova vjerovanja bila jedna. Kaže Uzvišeni:

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ

“On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!” (Eš-Šura, 13)

7 – Vrlo bitno pitanje, a to je da se obožavanje Allaha ne ostvaruje drugačije nego nijekanjem taguta, a dokaz za to su riječi Uzvišenog: “I taguta se klonite”, stoga se onaj koji obožava Allaha, a ne niječe taguta, ne može nazvati muvehhidom, tj. monoteistom, te je zbog toga autor, Allah mu se smilovao, ovom pitanju posvetio veliku pažnju, jer je veliki broj muslimana, kako u njegovom vremenu tako i ovom našem, ovo pitanje zanemario.

Napomena:

Nije dozvoljeno pojedinca proglasiti mušrikom, ili nevjernikom, ili, pak, prokletnikom zbog određenog grijeha, bez da se prethodno ne razjasne sve pojedinosti. Stoga ne kažemo da je onaj ko uzima kamatu proklet jer možda postoji smetnja koja sprečava da se ta osoba proklinje kao što je, naprimjer, neznanje ili određena sumnja kod te osobe, nedoumica, ili nešto slično. Isto je sa širkom, tako da mušrik nije svako onaj ko počini djelo širka, jer postoji vjerovatnoća da je argument nad nekom osobom uspostavljen od strane nedoraslih "učenjaka".

Također kažemo: ko u potpunosti i s vjerom u Allaha isposti ramazan, bit će mu oprošteni prethodno počinjeni grijesi, međutim ovo ne možemo primijeniti na osobu pojedinačno te kategorički tvrditi da su joj nakon što isposti mjesec ramazan oprošteni svi grijesi, jer je propis vezan za svojstva koja ne možemo primijeniti na pojedince sve dok se ne uvjerimo da su šartovi ispunjeni, a smetnje otklonjene.

Upućivanje dove mrtvacu je širk, ali ako određena osoba to uradi, ne kažemo da je mušrik, sve dok joj ne predložimo dokaze za tu tvrdnju, ili možemo reći da je mušrik s obzirom na njeno vanjsko stanje.

8 – Tagut je pojam koji obuhvata sve ono što se obožava mimo Allaha. Ibn Kajjim u definiciji taguta veli: "Čovjekovo prekoračenje granice u slijeđenju, ili obožavanju, ili pokoravanju. Stoga je idol tagut u obožavanju, određeni učenjak je tagut u slijeđenju, a poneki vladar je tagut u pokoravanju."

9 – Veličina značaja tri jasna ajeta u suri El-En'am, 151-153, u kojima se tretira deset pitanja od kojih je prvo zabrana širka.

10 – Jasni ajeti u suri El-Isra u kojima se tretira osamnaest pitanja, Allah ih je otpočeo riječima: "Ne stavlaj uz Allaha boga drugog, pa da sjedneš pokuđen ostavljen", a završio sa: "I ne stavlaj uz Allaha boga drugog, pa da budeš bačen u Džehennem prekoren, odbačen." Uzvišeni Allah skrenuo je našu pažnju na veliki značaj ovih pitanja Svojim govorom: "To je mudrost koju ti Gospodar tvoj objavljuje".

11 – Ajet u suri En-Nisa koji se zove Ajet o deset prava, a Uzvišeni Allah otpočeo ga je sa: “*I obožavajte Allaha i ne pridružujte Njemu ništa.*” Od svih prava, Allahovo pravo je najznačajnije i bez njegovog upotpunjavanja ostala prava gube smisao, stoga je ajet otpočet upravo Allahovim pravom. Zbog toga, kada je Hakim b. Hizam, r.a., upitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o osobi koja primi islam, a i u paganstvu je dijelila milostinju, oslobađala robove i držala do rodbinskih veza i odnosa, hoće li ona kod Allaha imati nagradu, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je odgovorio: “Islam si prigrlilo sa svim dobrim djelima koja si nekada činio.”¹¹ Ovo znači da bez primanja islama, odnosno bez ispravnog vjerovanja i pokornosti Allahu Uzvišenom, nikakva dobra djela čovjeku neće biti od koristi.

12 – Upozoravanje na oporuku Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na samrti, a ovo smo spomenuli u govoru o hadisu Ibn Mes’uda, r.a.

13 – Spoznaja prava Uzvišenog Allaha prema nama, tj. da smo obavezni samo Njega obožavati i da Mu ne smijemo druga pripisivati.

14 – Spoznaja prava ljudi prema Njemu nakon što izvrše svoju obavezu prema Njemu, tj. da neće biti kažnjen onaj ko Njemu ništa ne pridružuje, za razliku od onog koji počini širk te na taj način s pravom zasluži kaznu.

15 – Da ovo pitanje nije poznavala većina ashaba jer je Muaz, bojeći se grijeha zbog skrivanja znanja, na smrtnoj postelji obavijestio o ovom pitanju nakon što je mnogo ashaba umrlo prije njega.

16 – Dopuštenost skrivanja znanja radi općeg dobra, s tim da ovo ne podrazumijeva općenito skrivanje znanja jer u takvom vidu skrivanja znanja nema koristi. Stoga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ipak izvijestio Muaza kako znanje ne bi ostalo skriveno. S druge strane, skrivanje znanja u pojedinim situacijama i od pojedinih ljudi dozvoljeno je zbog koristi, kao što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zatajio od ostatka ashaba iz straha da ne zanemare rad i opuste se, pa je rekao Muazu: “Nemoj ih obradovati”. Na drugoj strani su riječi

11 Buhari, 1/443, Muslim, 1/113.

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, upućene Ebu Hurejri: “Obraduj ljude da će ući u Džennet onaj ko iskreno iz svoga srca kaže: nema boga osim Allaha”.¹²

17 – Poželjnost obveseljavanja muslimana onim što ga raduje, jer je Muaz, r.a., upitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, hoće li radosnom viješću obradovati muslimane.

18 – Strah od oslanjanja na širinu Allahove milosti, a to zbog Poslanikovih riječi: “*Nemoj ih obradovati, jer će zanemariti rad i na to se osloniti.*” Bezrezervno oslanjanje na Allahovu milost uzrokuje veliku štetu koja se krije u zanemarivanju Allahove kazne. Isto tako zanemarivanje Allahove milosti udaljava čovjeka od pokajanja, te zbog toga imam Ahmed kaže: “Neophodno je da čovjek težeći ka Allahu stalno bude između straha i nade, jer ako jedno od ovo dvoje apsolutno prevlada, čovjek je propao.” Dakle, ako prevagne nada, čovjek će se osjećati sigurnim od Allahove kazne, a ako prevlada strah, zaboravit će na Allahovu milost. Rekli su neki učenjaci: “Bolestan čovjek je skloniji nadi, za razliku od onoga koji je zdrav te je skloniji strahu.” Također su rekli učenjaci: “Ako čovjek pogleda prema Allahovoj milosti, kod njega će prevagnuti nada, a ako pogleda prema svome radu i djelima, prevagnut će strah, te će se kajati za učinjeno”, i ovu tvrdnju potkrepljuju riječima Uzvišenog:

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ

“I oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, a njihova srca su puna straha” (El-Mu’minun, 60), tj. oni strahuju da njihova djela neće biti primljena zbog prisutnosti raznih nedostataka. Ovo je jedno mišljenje, dok drugi smatraju da nada preovladava kod činjenja dobrih djela, zbog lijepog mišljenja prema Allahu, dok s druge strane strah preovladava pri činjenju grijeha i prelaska Allahovih granica.

Muazove riječi: “...*da li da obradujem narod*”, dokaz su da je obveseljavanje poželjno u onome što ljude raduje, kako od dunjaluka tako od ahireta, i zbog toga su meleki obradovali Ibrahima, kako kaže Uzvišeni:

12 Muslim, 1/59.

وَبَشِّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ

“I obradovaše ga dječakom koji će učen biti” (Ez-Zarijat, 28), a on je Ishak. U drugom ajetu isto tako u kontekstu kazivanja o Ibrahimu a.s., Uzvišeni je rekao:

فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ

“I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi” (Es-Saffat, 101), a ovdje se misli na njegovog drugog sina, Ismaila, a.s. I Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obradovao je svoju porodicu rođenjem sina Ibrahima, pa je rekao: “Ove noći rodio mi se sin, dao sam mu ime Ibrahim, onako kako se zvao i moj (pra)otac.”¹³ Iz ovog hadisa zapažamo da je na čovjeku da među svoju braću muslimane unosi radost koliko je u mogućnosti, bilo riječima ili djelom, jer je poznato da radost donosi mnogo dobro, smirenost u srcu i širokogrudnost u prsima.

S druge strane čovjek se treba suzdržati od unošenja loših stvari među muslimane. Prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Neka mi niko od vas ne spominje drugoga po lošem, jer volim da izađem među vas smirenih prsa.”¹⁴ U ovom hadisu postoji slabost, no njegovo značenje je ispravno jer je poznato da ako se neki čovjek spomene po lošem, u tvome srcu javit će se sumnja i suzdržanost prema toj osobi – pa makar taj isti s tobom lijepo postupao. A ako budeš sarađivao s njim ne znajući za njegove loše postupke, vaš odnos će biti čist i dobar, te će on, možda, od tebe lakše prihvatiti savjet jer su vam duše zbližene. Razumnom čovjeku ove stvari itekako su poznate i shvatljive.

19 – Govor upitanog o onome što ne zna: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju”, jer u hadisu zapažamo da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdno odobrio te Muazove riječi i nije mu to negirao. Poznato je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjedovao apsolutno znanje o šerijatu te upravo zbog toga nije negirao Muazove riječi: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju”, za razliku

13 Muslim, 4/1807, od Enesa b. Malika, r.a.

14 Ebu Davud, 5/183, Tirmizi, br. 3893, Ahmed, 1/395. Ahmed Šakir, r.h., je u valorizaciji Musneda imama Ahmeda ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim pod brojem 3759.

od stvari vezanih za kosmičku odredbu o kojima Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije imao znanje, te je stoga negirao govor čovjeka koji mu se obratio riječima: “Ono što želi Allah i ti”, pa je rekao: “Zar si me učinio sudrugom Allahu! Ne govori tako već reci: samo ono što želi Allah Jedini.”¹⁵

Ako neko upita da li je zabranjeno postiti dane Bajrama, dozvoljeno je kazati: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju”. Zato bi ashabi u slučaju nedoumice ili nepoznavanja nekog šerijatskog propisa odlazili Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i o tome ga pitali. A ako neko upita da li se očekuje kiša u ovom mjesecu, tada nam nije dozvoljeno kazati: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju”, jer je ova stvar vezana za kosmičku odredbu.

20 – Dozvola povjeravanja znanja određenim ljudima, a skrivanje istog od drugih, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ovo znanje povjerio Muazu, a ne Ebu Bekru, Omeru, Osmanu niti Aliji. Dozvoljeno je, dakle, klasificirati ljude te nekima povjeriti određeno znanje, a drugima ne, jer je poznato da određeno znanje među nekim ljudima može izazvati smutnju. Kaže Ibn Mes’ud: “Ne obavještavaj ljude o onome što oni ne mogu shvatiti jer ćeš tako među njima smutnju posijati.”¹⁶ Rekao je Alija: “Govorite ljudima o onome što mogu shvatiti”¹⁷, dakle, svako se podučava u granicama njegovih razumskih mogućnosti.

21 – Poslanikova skromnost, jer je jahao na magarcu sa još jednom osobom. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je najčasnije Allahovo stvorenje, ali je pored toga najskromniji čovjek. Jahao je na magarcu sa još jednom osobom iza sebe, i to je vrhunac skromnosti jer je poznato da velikaši i uglednici po običaju jašu sami. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jahao je na magarcu, a mogao je imati jahalicu koju je god želio. To ni u kom slučaju nije bilo poniženje, jer onaj ko je skroman u ime Allaha, biva uzdignut.

15 Ahmed, 1/214, Ibn Madže, 1/684, od Ibn Abbasa, r.a.

16 Muslim, 1/11.

17 Buhari, 1/62.

22 – Dozvoljeno je da dvojica jašu na istoj jahalici, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, stavio Muaza da jaše iza njega, s tim da je pri tome uvjet da se životinja previše ne optereti, a ako se optereti, ovaj postupak postaje zabranjen.

23 – Veliki značaj svega onog što nosi glavna poruka ovog hadisa, koju je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obrazložio Muazu i učinio da bude od stvari kojim će ljudi biti obradovani;

24 – Vrijednost Muaza b. Džebela, a to je zbog toga što mu je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, povjerio ovo znanje, te dozvolio da jaše s njim na magarcu.

VRIJEDNOST TEVHIDA, TE POJAŠNJENJE KOJI SE GRIJESI NJIME BRIŠU

Autor je prethodno spomenuo knjigu tevhida, tj. obaveznost tevhida i njegovu neophodnost, te da je ibadet ispravan jedino sa tevidom, zbog riječi Uzvišenog:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“A stvorio sam ljude i džinne jedino da Me obožavaju” (Ez-Zarijat, 56). U ovom poglavlju autor nam navodi koristi i vrijednosti tevhida, s tim da ne mora značiti da svaka korisna stvar u isto vrijeme mora biti i obavezna (vadžib). Stoga kažemo da je korist jedan od njegovih produkata i tragova, a s tim u vezi su i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o koristi namaza u džematu: “Namaz u džematu vredniji je od namaza u kući 27 puta.”¹⁸

Tevhid je najvažnija obaveza, bez kojeg su djela ništavna i bez kojeg se rob ne može približiti Allahu.

Neke koristi tevhida su:

1 – Tevid je najveći oslonac u težnji ka pokornosti Uzvišenom, jer muvehhid (istinski monoteista) radi zbog Allaha bilo javno ili tajno, s druge strane onaj ko nije istinski monoteista, takav se pretvara pred ljudima i djela ne čini radi Allaha. Takav, naprimjer, dijeli sadaku i klanja te spominje Allaha samo onda kada ga neko gleda. Stoga su neki ispravni prethodnici rekli: “Najdraže mi je ono djelo za koje niko osim Allaha ne zna da sam ga uradio.”

2 – Istinskim monoteistima (muvehhidima) pripada sigurnost i uputa, kao što kaže Uzvišeni:

18 Buhari, 1/216, Muslim, 1/450, od Abdullaha b. Omera, r.a.

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

“Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju, oni će biti na pravom putu” (El-En’am, 82).

Uzvišeni Allah rekao je:

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ

“Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju, oni će biti na pravom putu.” (El-En’am, 82)

Njegove riječi: “...ne miješaju...”, tj. ne brkaju, ne zamjenjuju.

Njegove riječi: “...sa zulustom...”, riječ zulum (nepravda) ovdje je oponentna vjerovanju i podrazumijeva širk. Kada je objavljen ovaj ajet, ne razumjevši njegovo stvarno značenje, ashabi su se našli u nedoumici i kazali: “A ko to od nas ne čini nepravdu prema sebi”, pa je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Stvar nije onakva kakvom je vi vidite, jer se pod nepravdom misli na širk, a zar niste čuli riječi mudrog čovjeka (Lukmana): ‘O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, veliki zulum (nepravda).»¹⁹ (Lukman, 13)

Zuluma ima nekoliko vrsta:

1 – najveći zulum, a to je širk prema Allahu;

2 – zulum čovjeka prema samom sebi, u smislu prekoračenja utvrđenih prava i obaveza, naprimjer da posti svaki dan u godini bez prekida, ili da klanja cijelu noć bez da imalo spava;

3 – čovjekov zulum prema nekom drugom u smislu da mu nanese određene povrede ili pak da ga ubije ili da mu otuđi imetak.

Kada nestane zuluma, zavlada sigurnost, ali postavlja se pitanje da li je ta sigurnost potpuna. Na to se može reći da u situaciji kada je iman potpun, bez primjese grijeha, onda je sigurnost potpuna. No, ako iman

19 Buhari, 2/484, od Abdullaha b. Mes’uda, r.a.

bude nepotpun, onda je i sigurnost nepotpuna, naprimjer: počinilac velikog grijeha siguran je da neće vječno biti u Vatri, ali nije siguran da neće biti kažnjen, te je on prapušten Allahu na volju, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

“Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiti će kome hoće ono što je manje od toga” (En-Nisa, 116). Ovaj ajet Uzvišeni Allah objavio je kao presudu između Ibrahima i njegovog naroda kada im se Ibrahim obratio riječima:

وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ

“A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nikakav dokaz nije dao i znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran” (El-En’an,81), pa je Uzvišeni Allah kazao:

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ

“Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje sa zulumom ne miješaju” (El-En’am, 82). Neko će možda kazati da je to govor Ibrahima, a.s., kako bi objasnio svome narodu, ali upravo zbog ovoga u nastavku ajeta Uzvišeni kaže:

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ

“To su dokazi Naši koje dadasmo Ibrahimu za narod njegov” (El-En’am, 83).

Njegove riječi: “...a oni su upućeni...”, tj. na dunjaluku su upućeni prema Allahovom šerijatu sa znanjem i djelima, a na ahiretu su upućeni ka Džennetu, kao što kaže Uzvišeni o stanovnicima Džehennema:

أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ

“Sakupite nevjernike i one koji su se s njima družili i one kojima su se mimo Allaha klanjali, i pokažite im put koji u Džehennem vodi” (Es-Saffat, 22-23). Ovo je uputa i putokaz ka Džehennemu onima koji su zulum činili, a suprotno od ovoga su oni koji vjeruju i zulum ne čine, pa će njihova uputa biti ka putu koji u Džennet vodi.

Mnogi komentatori Kur’ana o riječima Uzvišenog: “... a oni će biti sigurni...” kažu da sigurnost spomenuta u ajetu podrazumijeva sigurnost na ahiretu, a uputu na dunjaluku. Ispravno mišljenje je da je sigurnost ovdje općenita te da podrazumijeva sigurnost i na dunjaluku i na ahiretu.

Od Ubade b. Samita, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik rekao: “Ko posvjedoči da nema boga osim Allaha Jedinog, koji nema sudruga, i da je Muhammed Njegov rob i poslanik, i da je Isa Allahov rob i Njegov poslanik i riječ koju je uputio Merjemi i duša od Njega, i da je Džennet istina i da je Vatra istina, Allah će ga uvesti u Džennet sa djelima koja ima.”²⁰

Njegove riječi: “*Ko posvjedoči da nema boga osim Allaha*”, svjedočenje biva samo na osnovu prethodno stečenog znanja, kako kaže Uzvišeni:

إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“...osim onih koji istini posvjedoče, a oni znaju” (Ez-Zuhruf, 86).

Ovo znanje ponekad je stečeno, ponekad urođeno. Znanje da nema boga osim Allaha urođeno je, kao što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Svako se dijete rodi u fitri, odnosno prirodnoj i urođenoj vjeri u Jednog Boga.”²¹ S druge strane znanje spomenuto u ajetu ponekad se stječe i nadograđuje proučavanjem i razmišljanjem o Allahovim ajetima. Neophodno je da verbalnom svjedočenju da nema drugog boga osim Allaha prethodi znanje o tome.

20 Buhari, 2/486, Muslim, 1/57.

21 Buhari, 1/416, Muslim, 4/2047, od Ebu Hurejre, r.a.

Njegove riječi: "...nema boga...", tj. nema božanstva koje zaslužuje da bude obožavano, a ne misli se da ne postoje i neka druga božanstva koja ljudi obožavaju mimo Allaha. Božanstvo je sve ono što se veliča i s ljubavlju obožava, voli se i veliča zbog poznavanja uzvišenih svojstava koje posjeduje. Njegove riječi: "...osim Allaha...", tj. osim Allaha nema istinskog božanstva koje treba obožavati, pa su zbog ovoga pojedinci iz plemena Kurejš kazali:

أَجْعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ

"Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je zaista nešto veoma čudno!" (Sad, 5). S druge strane riječi Uzvišenog:

فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ

"...ništa im nisu pomagala božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali" (Hud, 101), spomenuta božanstva su ništavna jer su bespravno obožavana, te ih je šerijat negirao, a ono što šerijat negira kao da i ne postoji:

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

"A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje opstanka nema" (Ibrahim, 26).

Naposljetku, razumijemo značenje pojma "božanstvo" koja se spominje u ajetima: "...ništa im nisu pomagala božanstva njihova...", i riječi Uzvišenog u govoru o Kurejšu: "Zar on da bogove svede na Boga jednog?", i riječi Uzvišenog: "I nema boga osim Allaha" (Ali Imran, 62). Sva prethodno spomenuta božanstva samo su božanstva po imenu, a nikako božanstva u stvarnosti. Ova božanstva su prema šerijatu lažna i ne zaslužuju da budu božanstva jer ne donose korist niti štetu, ne stvaraju, niti opskrbu daju, kao što kaže Uzvišeni:

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ

"Oni kojima se, mimo Njega, klanjate samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, Allah o njima nikakva dokaza nije objavio" (Jusuf, 40).

TEVHID KOD MUTEKELLIMA – APOLOGETIČARA

Oni govore da je Bog onaj koji je u stanju da kreira nešto iz ničega, pa je značenje “nema boga osim Allaha” kod njih: Nema nikoga ko je moćan i u stanju da kreira osim Allaha.

Tevhid kod apologetičara: Allah je unikatan, pa kažu: “On je jedan svojim bićem i nedjeljiv je, jedan je u djelima i nema sudruga, jedan je po svojstvima i nema Mu sličnoga.” Kada bi ovo bilo suštinsko značenje riječi “*la ilahe illallah – nema boga osim Allaha*”, onda pleme Kurejš ne bi negiralo ono u šta ih je pozvao Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nego bi povjerovali u njegov poziv, jer su upravo Kurejševići govorili: “Nema drugog stvoritelja osim Allaha”. Dakle, značenje “nema stvoritelja osim Allaha”, koje su Kurejšije podrazumijevali iz riječi “nema boga osim Allaha”, sveobuhvatnije je i bolje od tumačenja “nema nikoga ko je moćan i u stanju da kreira”, kako su to tumačili apologetičari. Oni su znali da onaj koji je sposoban i moćan (kadir) da nešto učini, nekad to čini, ali nekad i ne čini, dok je s druge strane Stvoritelj, Svojom istinskom moći, sve već stvorio i sve savršeno uredio. Naposljetku, vidimo da je shvatanje koje su imali mušrici bolje od onog koje zastupaju polemičari, koji sebe svrstavaju u red muslimana. Tevhid s kojim su došli poslanici jasno je iskazan u riječima Uzvišenog:

مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ

“Vi osim Njega drugog boga nemate” (El-E’araf, 59), tj. nemate istinskog božanstva koje zaslužuje da bude obožavano osim Allaha Uzvišenog.

Danas, nažalost, postoje mnogi koji pišu o ovim poglavljima, ali oni u svojim djelima, kada govore o tevidu, ograničavaju se samo na tevidur-rububije, a ovo je ogromna greška i veliki nedostatak. Stoga je obaveza muslimanima razjasniti i do u detalje objasniti tevidul-uluhije, mnogo više negoli tevidur-rububije, jer poznato je da tevidur-rububije niko u osnovi i nije istinski porekao, pa zašto onda

stavljati akcenat na ovu vrstu tevhida koja je u ljudima urođena i zdravim razumom dokučiva, a po strani ostavljati tevhidul-uluhijje u kojem su mnogi zalutali i u vjerovanju zastranili, jer su se za strastima povelili. A upravo su strasti glavni razlog da čovjek zaluta i počne obožavati nekog drugog mimo Allaha, kao što kaže Uzvišeni:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ

“A zar nisi vidio onoga koji je strast svoju za boga uzeo” (El-Džasije, 23).

Grijehe, općenito gledano, svrstavamo u širk, dok se u posebnom značenju grijesi dijele na:

- veliki širk,
- mali širk,
- veliki grijesi,
- mali grijesi.

Neki od ovih grijeha bivaju prema Allahu, neke čovjek čini prema samome sebi, a neke prema drugim stvorenjima. Na koncu, ako pogledamo, zapaziti ćemo da je u praksi vrlo teško ostvariti istinsko značenje riječi “nema boga osim Allaha” i zbog ovoga su neki ispravni prethodnici kazali: “Svaki grijeh je neka vrsta širka.”

Drugi su kazali: “Najveća bitku koju sam vodio sa samim sobom bili su moji pokušaji da postignem potpunu iskrenost prema Allahu.” Ovo ne poznaje niko osim istinskog vjernika, jer oni koji nisu istinski vjernici ne trude se da postignu iskrenost. Rečeno je Ibn Abbasu: “Židovi kažu da u svojim namazima nemaju loših misli (vesvesa)”, pa je Ibn Abbas kazao: “A šta da šejtan radi sa pokvarenim srcima?” Dakle, šejtan ne prilazi već uništenom da ga uništava, već prilazi skladno uređenom da ga razori.

Jedan čovjek se požalio Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i kazao da pomišlja na neke stvari o kojima mu je teško i govoriti, pa ga je Vjerovjesnik upitao: “Imaš to pri sebi?” “Da”, odgovori čovjek, na što mu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: “To je jasan znak imana.”²² Dakle, vesvese, tj. loše misli, mogu snaći samo zdravo vjerničko srce.

22 Muslim, 1/119, od Ebu Hurejre, r.a.

Njegove riječi: “*Ko posvjedoči da nema boga osim Allaha*” – svjedočenje je priznanje jezikom, uvjerenje srcem i potvrda djelima. Dokaz za ovo su riječi licemjera kada su se obratili Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekli:

نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ

“Svjedočimo da si ti Allahov poslanik” (El-Munafikun, 1), ali Allah, dž.š., negirao je njihovo svjedočenje jer je nepotpuno, tj. posvjedočili su samo jezikom, bez uvjerenja srcem i potvrde djelima. Kaže Uzvišeni:

وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ

“A Allah zna da si ti zaista Njegov poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci” (El-Munafikun, 1). Dakle, istinsko svjedočenje je samo ono koje sadrži priznanje jezikom, uvjerenje srcem i potvrdu djelima.

Njegove riječi: “*Nema boga osim Allaha*”, tj. nema božanstva koje zaslužuje da mu se ibadet čini osim Allaha. Kipovi koji su obožavani nisu dostojni obožavanja jer pri sebi nemaju odlike uluhijjeta, odnosno istinske božanstvenosti.

U Njegovim riječima: “...*Jedinog, koji nema sudruga*”, izraz “Jedinog” označava potvrdu za prethodno izrečenu tvrdnju, a “*koji nema sudruga*” je potvrda negacije da On sudruga nema, i da se samo On odlikuje posebnim karakteristikama u rububijjetu, uluhijjetu te u lijepim imenim i svojstvima.

Zbog toga su se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i ostali iskreni vjernici u teškoćama i životnim nedaćama prvenstveno Allahu obraćali i na Njega se oslanjali.

Jedne prilike Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, sjedio je sa svojim ashabima, kada se iznenada pomolio jedan beduin sa sabljom i kazao: “Ko će te sada zaštititi od mene?” Pa je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Zaštitit će me Allah!”²³, a nije rekao zaštitit će me moji ashabi. Ovo je istinska potvrda tevhidur-rububijjeta, jer je u

23 Buhari, 2/335, Muslim, 1/576, od Džabira b. Abdullaha, r.a.

Allahovoj ruci pomoć, šteta, stvaranje, upravljanje, i On nema sudruga u Svojim odlikama u rububijetu, uluhijetu niti u imenima i svojstvima.

S razlogom smo specijalno naglasili da Allah ima Svoje posebne odlike kojima se odlikuje i koje samo Njemu priliče kako bismo izbjegli mnoge sumnje. Jedna od takvih svakako je i negiranje Allahovih svojstava, jer oni koji negiraju svojstva, kažu da je potvrđivanje Allahovih svojstava širk. Oni kažu da ukoliko Allahu pripišemo razne atribute, to neminovno vodi u *et-temsil*, odnosno poistovjećivanje Allaha sa Njegovim stvorenjima jer i Njegova stvorenja posjeduju neka od tih svojstava. Ali, mi kažemo: Stvoritelj ima posebne odlike koje su Njemu svojstvene, a stvorenja imaju posebne odlike koje su njima svojstvene.

Njegove riječi: “...i da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik” odnose se na Muhammeda b. Abdullaha b. Abdul-Mutaliba el-Kurešija el-Hašimija, pečata svih vjerovjesnika.

Njegove riječi: “...Njegov rob...”, tj. nije Allahu sudrug, nego je rob.

Njegove riječi: “...Njegov poslanik...”, tj. poslan je s onim što mu je objavljeno, i ne iznosi laži na Allaha, dž.š. Poslanik je običan čovjek sa svim ljudskim osobinama osim jednog: njemu nije svojstveno neumjesno ponašanje i on je s te strane bezgrješan. Kaže Uzvišeni:

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ

“Reci: ‘Ja ne mogu ni samom sebi neku korist pribaviti, ni od sebe kakvu štetu otkloniti; biva onako kako Allah hoće’” (El-E’raf, 188), i kaže Uzvišeni:

قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا قُلْ إِنِّي لَنْ يُبَيِّرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا

“Reci: ‘Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim.’ Reci: ‘Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći’” (El-Džinn, 21-22). Dakle, on je čovjek poput nas, osim što se njemu objavljuje. Kaže Uzvišeni:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ

“Reci: ‘Ja sam čovjek kao i vi, samo – meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog’” (Fusilet, 6).

Onaj ko kaže da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nema sjenku, ili da njegovu sjenku poništava svjetlost koja iz njega izbija kada kroči po suncu, obični je lažov! Prenosi se da je Aiša, r.a., kazala: “Sjela bih ponekad ispred njega te pružila svoje noge i ispričavala se govoreći da u kućama nema svjetiljki.”²⁴ Pa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, imao pri sebi neku svjetlost, ne bi mu se Aiša, r.a., ispričavala zbog nedostatka svjetla u kući. Ali problem je pretjerivanje u vjeri i ekstremizam koji su uništili ljudima i vjeru i dunjaluk, da nas Allah sačuva.

El-Busajrijeve riječi, koje je izrekao u svojoj poznatoj kasidi “El-Burdi”, dakako su pretjerivanje u pohvali Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, jer on kaže: “O ti koji si najplemenitije stvorenje, kome da se osim tebi obratim. Ako me ti na Dan povratka ne zaštitiš, ja sam propao. Od tvoga je postojanja dunjaluk i sve na njemu, a od tvoga je znanja znanje u Levhu i Kalemu.”

Rekao je Ibn Redžeb i drugi: “Zaista Busajri nije ostavio ništa Allahu kad je i dunjaluk i ahiret razlog postojanja Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.”

Svjedočimo da onaj ko je izrekao ovaj govor nije istinski posvjedočio da je Muhammed Allahov rob, nego je posvjedočio da je Muhammed iznad Allaha! Kako neko može pretjerati do ove granice?!

Ovo pretjerivanje veće je od pretjerivanja kršćana koji su rekli: “Mesih je Allahov sin, ili Allah je jedan od trojice.”

Oni su rekli više od ovoga jer su, na osnovu hadisi-kudsija u kojem Allah, dž.š., kaže: ‘Ko Mene spomene u društvu, Ja njega spomenem u društvu boljem od onoga u kojem je on Mene spomenuo, a Ja sam sa Svojim robom kada Me spomene’²⁵, ustvrdili: “Poslanik, sallallahu

24 Buhari, br. 513, Muslim, br. 512.

25 Buhari, 4/284, Muslim, 4/2061, od Ebu Hurejre, r.a.

alejhi ve sellem, je sa nama ako ga spomenemo.” Zbog ovoga u noći mevluda pojedini fanatici, kada prouče jedan dio mevluda i spomenu riječ Mustafa, ustanu svi na noge kao jedan čovjek i kažu: “Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao je na naše sijelo pa smo mi iz poštovanja prema njemu ustali na noge.”

Ashabi, Allah zadovoljan s njima, najviše su poštovali Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, poštovali su ga više od bilo koga drugog, ali i pored toga, kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, živ i zdrav došao na njihovo sijelo, oni ne bi ustajali na noge, za razliku od ovih smutljivaca čijim se “intelektualnim” dometima čovjek ne može prestati čuditi. Zar se čovjek može spustiti ovako nisko?! Oni definitivno nisu posvjedočili da je Muhammed Allahov rob i Njegov poslanik, nego su iskrivili Allahovu vjeru i na njih gledamo očima sažaljenja, a Allaha molimo da ih uputi i oprostimo im. S druge strane obavezni smo im predočiti jasne dokaze kako bi se vratili na Pravi put. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je najbogobojazniji Allahov rob, najponizniji u robovanju Allahu, klanjao je toliko da bi mu stopala otekla, pa kad su ga upitali zašto toliko klanja kad mu je Allah oprostio sve grijehe, on je odgovorio: “A zar da ne budem zahvalan rob?”²⁶ Ovo je potvrda veličanstvenog robovanja.

Što se, pak, poslanice tiče, njemu je Allah, dž.š., objavio najuzvišeniji vjerovjesnik da ga dostavi svim stvorenjima, što je on u potpunosti i učinio, i to na najprimjereniji način. Ali, i pored toga, progonili su ga i uznemiravali, čak do te mjere da su mu iznutrice od deve na leđa stavljali dok je sedždu činio kod Kabe, sve to iz mržnje prema njemu i zbog poruke koju je donio, međutim, on bijaše strpljiv. Uznemiravali su ga svim i svačim, nečistoće i smrad mu pred kućni prag donosili, ali sve je to bio ispit od Allaha kako bi se objelodanilo strpljenje i vrijednost koju je pri sebi imao Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, i to je trajalo sve dok mu Allah nije ukazao put spasa i pobjede. Dostavio je poslanicu koju su kasnije u emanet uzeli ashabi i tu poslanicu ljudima prenijeli ispravnu i čistu, neka je hvala Allahu na tome.

26 Buhari, 3/293, Muslim, 4/2172, od Aiše, r.a.

Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, volimo zbog Allaha i u ime Allaha, jer je ljubav prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ljubav prema Allahu, dž.š. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, draži nam je od nas samih, od naših porodica, djece i svih ljudi zajedno. Zavoļjeli smo ga jer je on Allahov poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Potvrđujemo da je Muhammed Allahov poslanik, srcem smo uvjereni u to, jezikom to priznajemo, a u praksi primjenjujemo tako što ga slijedimo i radimo samo ono što je on preporučio, a nikako suprotno. S druge strane, stvari koje umanjuju ovu potvrdu su:

- Činjenje grijeha; grijeh je svojevrsan nedostatak u tvojoj potvrđi da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Allahov poslanik, jer si činjenjem grijeha izašao iz okvira dosljednog slijedenja Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

- Uvođenje u vjeru onoga što nije od nje, jer je to pokušaj da se Allahu približiš s onim što nije propisao niti je Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, radio. Inovacija (novotarija) u vjeri u suštini je ismijavanje sa Allahom jer Mu se nastojiš približiti onim što On nije propisao.

Ako neko kaže: "Ja sam nanijetio da se ovom novotarijom Allahu približim",

odgovorit će mu se: "Ti kročiš pogrešnim putem; imaš opravdanje što si imao pogrešan nijjet, ali nemaš opravdanje za pogrešan odabir puta nakon što si saznao istinu."

Neko će reći: "Novotari će biti nagrađeni zbog svojih dobrih namjera u situaciji da ne znaju istinu", međutim, na ovu tvrdnju odgovorit ćemo: "Vaše mišljenje je pogrešno." Što se pak vođa (imama) novotara tiče, onih koji su spoznali istinu, ali su je odbacili zbog ugleda koji su imali, oni su nalik na Ebu Džehla, Utbeta b. Rebiju i Velida b. Mugiru i druge koji su odbacili Vjerovjesnikovu, sallallahu alejhi ve sellem, poslanicu zbog svoga položaja i ugleda. S druge strane sljedbenici ovih vođa novotara dijele se na dvije vrste:

Prva vrsta: Oni koji ne poznaju istinu i nisu bili u prilici da je nauče nakon što su uložili trud da istinu saznaju, a mislili su da je ono što zastupaju istina. Ovi imaju opravdanje.

Druga vrsta: Oni koji su spoznali istinu, ali su je zbog pristrasnosti i ekstremne privrženosti svojim vođama odbacili, i takvi nemaju opravdanja. Oni su kao oni za koje Allah, dž.š., veli:

بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهُتَدُونَ

“Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na pravom putu” (Ez-Zuhruf, 22).

Njegove riječi: “...i da je Isa Allahov rob i Njegov poslanik”, pojašnjenje ovoga je identično onome što smo kazali o svjedočanstvu da je Muhammed Allahov poslanik, uz dodatak da mi vjerujemo u Isaovu poslanicu, ali nismo primorani da je slijedimo ako je oprečna našem vjerozakonu.

Vjerezakoni prijašnjih naroda imaju tri stanja:

Prvo: Da su oprečni našem vjerozakonu, i u tom slučaju radimo po našem vjerozakonu.

Drugo: Da su podudarni s našim vjerozakonom, mi slijedimo naš vjerezakon.

Treće: Da je naš vjerezakon prešutio ono što je došlo u vjerezakonu prije nas. U ovom slučaju učenjaci su se razišli, da li da radimo po tom vjerezakonu ili da ga ostavimo po strani? Ispravno je da taj vjerezakon važi i za nas, a dokaz za to su riječi Uzvišenog:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَبِهِدَاهُمُ اقْتَدِهْ

“Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put” (El-En’am, 90), te riječi Uzvišenog:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ

“U kazivanjima o njima je pouka za one koji su razumom obdareni” (Jusuf, 111).

Postoje dvije ekstremne grupacije kada je u pitanju vjerovanje u Isaa, a.s.:

Prva: Židovi koji su ga u laž utjerali i rekli da je Isa kopile, te da mu je majka nečasna, te da on nikako ne može biti vjerovjesnik. Zbog svega navedenog oni su donijeli presudu da ga pogube, a Uzvišeni o njima kaže:

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ

“Mi smo ubili Mesiha, Isaa, sina Merjemina” (En-Nisa, 157). No, Allahova odredba ih je u tome spriječila i oni ga zasigurno nisu ubili, nego ga je Allah uzdigao Sebi, a njima se samo pričiniilo, te su pogubili onoga koji je poprimio Isaov lik i njega su razapeli;

Druga: Kršćani, koji su kazali da je Isa Allahov sin i da je on jedan od trojice, uzdignu su ga na nivo božanstva zajedno sa Allahom. Slagali su u svemu onome što su rekli.

Što se pak našeg uvjerenja o Isau tiče, mi svjedočimo da je on Allahov rob i Njegov poslanik, a njegova majka je uvijek istinu govorila, kao što nas je Uzvišeni Allah o tome izvijestio, te da je ona svoj spolni organ sačuvala i djeвица ostala, a primjer Isaa kod Allaha je kao primjer Adema, od zemlje ga je stvorio, a zatim kazao: “Budi”, pa je postao.

U njegovim riječima: “...Allahov rob...”, nalazimo odgovor kršćanima, dok u Njegovim riječima: “...Allahov poslanik...”, nalazimo odgovor židovima.

Njegove riječi: “...i riječ koju je uputio Merjemi...”, tj. Allah je Isaa nazvao riječ jer ga stvorio tako što je izrekao riječ “budi” i on je postao. Ovaj hadis ne može se nikako bukvalno tumačiti, jer Isa, a.s., nije riječ, on je čovjek koji jede i pije i vrši nuždu, te pri sebi ima sva ljudska svojstva. Kaže Uzvišeni:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“Isaov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Adema: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: ‘Budi!’, i on bi” (Ali Imran, 59). Dakle, Isa, a.s., nije Allahova riječ, jer Allahov govor sam po sebi opstoji i neodvojiv je od Njega, dok je s druge strane Isa, a.s., zasebno biće koje odlazi i dolazi, jede i pije.

Merjem je kći Imranova i nije sestra Musaova i Harunova kao što misle neki ljudi, nego su oni nadijevali imena prema vjerovjesnicima, kao što nas je o tome izvijestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.²⁷ Harun je Merjemin brat, ali to nije Harun Musaov brat, nego su samo nosili isto ime.

Njegove riječi: “...i duša od Njega...”, tj. njegovo tijelo stvoreno je pomoću Allahove riječi, a u njega je udahnuta duša koja je od Allaha. Isa, a.s., nije duša nego je tijelo koje ima dušu. Kaže Allah Uzvišeni:

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ

“Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik, i prije njega su dolazili i odlazili poslanici, a majka njegova uvijek je istinu govorila; i oboje su hranu jeli” (El-Maide, 75).

Njegove riječi: “...od Njega...”, zbog ovoga su mnogi kršćani otišli u zabludu i pomislili da je Isa, a.s., dio Allaha. Mi kažemo: Allah vas je učinio slijepim, ali nisu slijepe oči vaše, nego srca koja su u prsima. Poznato je da je Isa, a.s., jeo hranu, a također je poznato da židovi govore da su ga razapeli, pa da li je moguće da se jedan dio Gospodara odvoji od Njega te da jede i pije i na kraju bude ubijen i razapet?

Njegove riječi: “...od Njega...”, tj. duša od Allaha, a nikako dio od Allaha, kao što tvrde kršćani. Znaj da se stvari koje je Allah pripisao Sebi dijele na tri vrste:

1. Stvari koje opstojе same po sebi, njihovo pripisivanje Allahu jeste kao i pripisivanje stvorenja Stvoritelju, s tim da ovo pripisivanje može biti općenito pripisivanje Allahu svih Njegovih stvorenja, kao u riječima Uzvišenog: “I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega” (El-Džasije, 13), te riječima Uzvišenog: “Moja je Zemlja prostrana” (El-Ankebut, 56). Ovo pripisivanje može biti i posebno, kao naprimjer što je Allah određene stvari Sebi pripisao iz počasti prema tim stvarima, kao što kaže Uzvišeni: “Očistite Hram Moj za one koji ga budu obilazili” (El-Bekare, 125), kao i riječi Uzvišenog: “Brinite se o Allahovoj kamili” (Eš-Šems, 13).

27 Muslim, 3/1685, od Mugire b. Šu’beta, r.a.

2. Da neka stvar bude pridodata stvorenju, i da je Allah pripiše Sebi iz počasti prema toj određenoj stvari, naprimjer: "...i duša od Njega" (En-Nisa, 171). Pripisivanje duše Allahu u ovom slučaju jeste pripisivanje stvorenja Stvoritelju iz počasti. Ona je duša koju je Allah stvorio i nije dio od Allaha. Ova je duša udahnuta Isau, a.s., a on je zasebno stvorenje u odnosu na Allaha.

3. Da bude svojstvo koje se ne pridodaje stvorenju, primjer su riječi Uzvišenog: "Ja sam tebe odlikovao nad ostalim svijetom poslanstvom Svojim i govorom Svojim" (El-E'raf, 144). Poslanica i govor u ovom slučaju pridodati su Allahu, a kada Allah pripiše Sebi neko svojstvo, onda ono nije stvoreno. Dakle, zapažamo da su prve dvije vrste vezane za stvorenja, a ova zadnja nije od stvorenja.

Njegove riječi: "*Allah će ga uvesti u Džennet*", dvije su vrste ulaska u Džennet:

1. potpuni ulazak, a to je onaj kojem ne prethodi kazna i bit će za onoga ko je upotpunio djela;
2. nepotpuni ulazak, a to je onaj kojem prethodi kazna i bit će za onoga ko nije upotpunio djela;

Ako kod vjernika loša djela prevladaju dobra djela, Allah će ga ako bude htio kazniti srazmjerno količini i veličini njegovih loših djela, ili će mu pak oprostiti ako bude htio, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

"Allah zaista neće oprostiti da Mu se širk čini, a oprostit će ono što je manje od toga onome kome bude htio" (En-Nisa, 116).

Buhari i Muslim bilježe hadis od Itbana: "Uistinu, Allah je zabranio vatri da prži onoga ko kaže 'nema boga osim Allaha' želeći time Allahovo lice."²⁸

28 Buhari, 1/154, Muslim, 1/455, od Itbana b. Malika, r.a.

Njegove riječi: “Itban”, on je Itban b. Malik el-Ensari, r.a. Klanjao je kao imam svom narodu, pa kada mu je vid oslabio, a on osjetio poteškoću u odlasku do mesdžida, zatražio je od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da dođe u njegovu kuću i tu klanja kako bi to mjesto uzeo kao musallu (mjesto na kojem se obavlja namaz). Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, došao je kod njega zajedno sa grupom svojih ashaba među kojima su bili Ebu Bekr i Omer, r.a., pa kada su ušli u kuću, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je: “Gdje želiš da klanjam?” Itban mu reče: “Klanjaj ovdje”, pokazujući prema jednoj strani kuće. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je kao imam dva rekata, a zatim sjeo kako bi jeli hranu koju im je on pripremio. Razgovarali su i spomenuli čovjeka po imenu Malik b. Duhšum, pa su neki rekli: “On je licemjer.” Na to je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ne govori tako, pa zar on nije rekao ‘nema boga osim Allaha’ želeći time Allahovo lice.” Zatim je rekao: “Uistinu, Allah je zabranio vatri...” (hadis).

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio im je da onako govore jer oni ne znaju šta je u srcu čovjeka koji svjedoči da nema boga osim Allaha. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio nam je da loše govorimo o Allahovim robovima ako je njihova vanjština ispravna. Dakle, ne smijemo reći: “Ovaj se pretvara ili ovaj je licemjer” i slično tome, jer kada bismo se povelili za pretpostavkama, upropastili bismo i dunjaluk i ahiret. O mnogim ljudima mislimo loše, ali nam nije dozvoljeno to kazati ako njihova vanjština odiše ispravnošću. Neki učenjaci su rekli: “Zabranjeno je loše misliti o muslimanu koji svojom vanjštinom pokazuje ispravnost i pravednost.”

Njegove riječi: “*Allah je zabranio vatri*”, tj. onesposobio je vatru i učinio je nemoćnom da prži onoga ko to ne zaslužuje.

Njegove riječi: “*Ko kaže nema boga osim Allaha*”, uz uvjet da ove riječi izgovori iskreno, a dokaz tome su Poslanikove riječi: “*...želeći time Allahovo lice*”, tj. traži Allahovo lice, a onaj ko traži Allahovo lice neophodno je da radi i djeluje te uloži sve napore kako bi stigao do onoga što traži. Poznato je da onaj ko nešto želi, ulaže trud kako bi do toga stigao. Nakon što je spomenuo ovaj hadis, imam Zuhri, r.h., rekao je: “Puko izgovaranje šehadeta koje je spomenuto u ovom hadisu

čovjeku nije dovoljno da ga odvede u Džennet, već mu je pored toga stroga obaveza da čini naređena djela i da se kloni zabranjenih, stoga neka ove riječi ne obmanu nikoga.” Međutim, ovaj njegov komentar je suvišan i bespotreban jer hadis svakako jasno upućuje da je uz izgovaranje šhadeta obavezno činiti i djela jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ulazak u Džennet nakon izgovaranja šhadeta uvjetovao riječima: “...*želeći time Allahovo lice*”, što samo po sebi podrazumijeva djelovanje. Zato su neki od ispravnih prethodnika, nakon što su čuli Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Ključ za Džennet su riječi nema boga osim Allaha”²⁹, rekli su da onaj ko dođe s ključem na kome nema zubaca, s tim ključem mu se vrata (džennetska) neće ni otvoriti, misleći na to da su zupci džennetskog ključa između ostalog i djela islama koja je čovjek obavezan činiti. U ovom hadisu nalazimo odgovor murđijama koji kažu: “Dovoljne su riječi nema boga osim Allaha bez želje za Allahovim licem”, odnosno bez činjenja onoga što je Allah naredio i bez ostavljanja onoga što je Allah zabranio. U ovom hadisu također je odgovor haridžijama i mu’tezilima, jer vanjšina ovog hadisa ukazuje da onaj ko uradi neki od grijeha neće vječno ostati u Vatri, ali je ipak podložan kazni. S druge strane oni kažu da će počinitelj velikog grijeha vječno boraviti u Vatri.

Od Ebu Seida, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Musa je rekao: ‘O Gospodaru, poduči me nečemu čime ću Te spominjati i moliti.’ Gospodar je rekao: ‘O Musa, reci: Nema boga osim Allaha.’ Musa je rekao: ‘Gospodaru, svi Tvoji robovi to govore.’ Gospodar reče: ‘O Musa, kada bi sedam nebesa i svi koji su na njima, osim Mene, i sedam zemalja bili na jednom tasu, a riječi nema boga osim Allaha na drugom tasu, prevagnule bi riječi nema boga osim Allaha.’” Bilježe ga Ibn Hibban i Hakim, koji je za njega rekao da je sahih.³⁰

Njegove riječi: “*Čime ću Te spominjati i moliti*”, Musa, a.s., traži da mu Allah ukaže na ono čime će ostvariti dvije stvari:

29 Hadis bilježi Buhari u svome Sahihu od Vehba b. Munebbiha, r.a. Vidjeti Fethul-Bari, 3/109.

30 Ibn Hibban, br. 2324, Hakim, 1/528, i ocijenio ga vjerodostojnim, a u ocjeni se složio i Zehebi. Hadis bilježi i Bejheki u svome djelu El-Esmau ves-sifat, str. 102.

1. zikr (spominjanje Allaha),
2. dova.

Pa mu je Allah odgovorio riječima: "Reci: Nema boga osim Allaha", ova je rečenica zikr koji obuhvata i dovu.

Njegove riječi: "...svi Tvoji robovi to govore", ovom rečenicom Musa, a.s., nikako ne želi obezvrijediti značaj riječi "nema boga osim Allaha", imajući u vidu da ih svi Allahovi robovi izgovaraju, nego on traži nešto po čemu će biti jedinstven i odlikovan. Allah je obznanio Musau, a.s., da bez obzira koje mu riječi uputio, ne postoje vrednije riječi od "nema boga osim Allaha". Ove riječi veličanstvenije su i uzvišenije od nebesa i Zemlje i svega što je na njima. Napominjemo da puko izgovaranje ovih riječi bez upotpunjavanja šartova ne koristi.

Njegove riječi: "...i svi koji su na njima...", misli se na sve stanovnike nebesa i Zemlje.

Njegove riječi: "...osim Mene..." Allah je izuzeo Sebe, Uzvišen neka je On, jer su riječi "nema boga osim Allaha" pohvala Njemu, a ono što se hvali i veliča uvijek mora biti veće od onoga čime se hvali i veliča. Ovdje još moramo napomenuti da Allahovo bivstvovanje na nebesima nije kao bivstvovanje meleka na njima. Meleki nastanjuju nebesa jer su im ona potrebna, ali Gospodar Veličanstveni nije u potrebi za nebesima, nego su nebesa i sve ostalo u potrebi za Allahom Uzvišenim. Stoga, neka niko ne pomisli da nebesa nadvisuju Allaha ili da Ga obuhvataju! U odnosu na meleke, nebesa su stanište za njih, a ono što je iznad natkriljuje ih, ali u odnosu na Allaha nebesa samo označavaju pravac, jer se Uzvišeni nad Aršom uzvisio i ništa Ga od Njegovih stvorenja ne natkriljuje.

Tirmizi je zabilježio hadis od Enesa i okarakterisao ga kao hasen – dobar: Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: "Uzvišeni Allah rekao je: 'O čovječe, ti, uistinu, kad bi Mi došao s grijesima i greškama kolika je Zemlja, a zatim Me susreo ne pridružujući Mi ništa, Ja bih ti dao isto toliko oprosta kolika je i Zemlja.'³¹

31 Tirmizi, 5/548, br. 3540. Hadis sličnog značenja bilježi i Muslim, br. 2687, od Ebu Zerra, r.a.

Njegove riječi: “...*Uzvišeni Allah rekao je: ‘O čovječe...’*” (do kraja hadisa).

Ovo je hadisi-kudsijj. To je hadis koji Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi od svoga Gospodara. Muhaddisi (učenjaci koji se bave hadisom, op. prev.) su ovu vrstu hadisa pripojili ostalim Vjerovjesnikovim hadisima jer ih je on dostavio, a konsenzusom su se složili na tome da hadisi-kudsijj nije od Kur’ana iako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i jedno i drugo prenio od Allaha Uzvišenog. No, učenjaci, Allah im se smilovao, razišli su se na dva mišljenja po pitanju izraza hadisi-kudsijja: Da li je on Allahov govor ili je Allah Uzvišeni objavio Svome Poslaniku značenje, a on to prenio svojim riječima:

Prvo: Hadisi-kudsijj je od Allaha po značenju i po izrazu, jer ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pripisao Allahu, dž.š. Poznato je da kada se nečiji govor prenosi, onda je izraz od onoga koji je taj govor izrekao, a ne od onoga koji je taj govor prenio, pogotovo ukoliko se uzme u obzir da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, najpovjerljiviji i najvjerodostojniji prenosilac;

Drugo: Hadisi-kudsijj je po značenju od Allaha, dž.š., ali je izraz od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i to zbog dvije stvari:

- Kada bi hadisi-kudsijj bio od Allaha značenjem i izrazom, onda bi njegov sened (lanac prenosilaca) bio iznad seneda Kur’ana, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, hadisi-kudsijj prenosi izravno od Allaha, bez posrednika, kao što je očito iz prethodnog hadisa. S druge strane, Kur’an je spušten Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, uz posredstvo Džibrila, a.s., kao što kaže Uzvišeni: “Reci: Spušta ga melek Džibril, od Gospodara tvoga kao istinu” (En-Nahl, 101), i kaže Uzvišeni: “Donosi ga povjerljivi Džibril na srce tvoje, da opominješ na jasnom arapskom jeziku” (Eš-Šu’ara, 193-195);

- Kada bi izraz hadisi-kudsijja bio od Allaha, onda između njega i Kur’ana ne bi bilo nikakve razlike, jer bi onda, shodno ovome, oni bili identični, a poznato je da između Kur’ana i hadisi-kudsijja postoje mnoge razlike:

1. Izgovaranjem hadisi-kudsijja ne činimo ibadet, te tako nemamo deseterostruku nagradu za svaki izgovoreni harf, kakav je slučaj kod učenja Kur'ana;

2. Uzvišeni Allah izazvao je ljude da donesu nešto slično Kur'anu ili pak dio njega, dok ovaj izazov nije prenesen za hadisi-kudsijj;

3. Uzvišeni Allah obavezao se da će Kur'an sačuvati, kao što kaže: "Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo ga Mi čuvati" (El-Hidžr, 9). Ovo ne važi za hadisi-kudsijj, jer neki su sahih – vjerodostojni, neki hasen – prihvatljivi, a ima ih čak i slabih i izmišljenih.

4. Složili su se učenjaci da nije dozvoljeno Kur'an učiti po značenju, za razliku od hadisi-kudsijja koji je, prema većini učenjaka, dozvoljeno prenositi po značenju kao uostalom i sve ostale vrste hadisa prenesenih od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem;

5. Kur'an je propisan da se uči na namazu, štaviše namaz je neispravan bez učenja Kur'ana. S druge strane, hadisi-kudsijj nije dozvoljeno učiti u namazu.

6. Osobi koja je nečista (džunub), po odabranom mišljenju, nije dozvoljeno da uči Kur'an sve dok se ne okupa, ali joj je dozvoljeno da čita hadisi-kudsijj.

7. Kur'an je prenesen mutevatir (kategoričnom) predajom, i ako neko negira jedan harf iz Kur'ana, postao je nevjernik. S druge strane, ako osoba negira nešto od hadisi-kudsijja tvrdeći da je prenesen slabim lancem prenosilaca, onda ta osoba nije nevjernik, osim u situaciji da negira ono što je kategorički jasno preneseno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i da mu je to potpuno jasno, jer u tom slučaju iznosi laži na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Iz navedenog se može jasno zaključiti da je drugo mišljenje ispravno, uz napomenu da razilaženje po ovom pitanju nije kao razilaženje između eš'arija i pripadnika ehli-sunneta po pitanju Allahovog govora. Ehli-sunnet kaže: "Allahov govor je stvaran, može se čuti, a Uzvišeni njime govori glasom i harfom", dok eš'arije negiraju ovo i kažu: "Allahov govor je nešto što samo po sebi opstoji, i nema glasa niti harfa, nego

Allah stvara glas kojim obznanjuje značenje koje samo po sebi opstoji.” Nema sumnje da je ovo mišljenje netačno, a njega u osnovi zastupaju i mu’tezili koje kažu: “Kur’an je stvoren”, a on je Allahov govor, a eš’arije kažu: “Kur’an stvoren, i on je vid Allahovog govora”, tako da se u konačnici ove dvije grupacije slažu da je ono što se nalazi između dvije korice Kur’ana stvoreno.

Na kraju govora o hadisi-kudsijju možemo kazati da je najispravnije, a Allah najbolje zna, ostaviti se suvišnih rasprava o ovom pitanju i zadovoljiti se riječima da je hadisi-kudsijj – hadis koji Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi od svoga Gospodara. A Allah najbolje zna.

Njegove riječi: “...kolika je Zemlja...”, tj. slično Zemlji, bilo po veličini, težini ili, pak, zapremeni.

Njegove riječi: “...grešaka...”, množina od greška, a ovdje se misli na grijeh – jer su greške ustvari grijesi pa makar bile i male – kao što kaže Uzvišeni:

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ

“A nije tako! Oni koji budu zlo činili i greške (grijesi) njihove ih budu sa svih strana stizale” (El-Bekare, 81).

Njegove riječi: “...ne pridružujući Mi ništa...”, tj. ne čineći ni mali ni veliki širk. Čovjek vrlo često ne pridaje pažnju ovom pitanju i kaže: “Ja nisam mnogobožac (mušrik)”, ali u isto vrijeme on nije ni svjestan veličine grijeha u koji je zapao. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upozorava nas da je ljubav prema imetku jedna vrsta širka, pa kaže: “Propao je rob dinara, propao je rob dirhema...” Iz hadisa vidimo da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, onoga koji pridaje veliku pažnju dinaru i dirhemu nazvao robom tog istog dinara i dirhema.

Njegove riječi: “...Ja bih ti dao isto toliko oprosta kolika je i Zemlja”, tj. vrijednost tevhida je ogromna, poništava mnoge grijehe, u situaciji ako njihov počinilac susretne Allaha a da Mu pri tome nije pripisao sudruga. Oprost je prelazak preko grijeha i njihovo prekrivanje.

U prethodnom poglavlju tretirana su (sljedeća) pitanja:

1. Širina i obilje Allahove dobrote, shodno Poslanikovim riječima: "Allah će ga uvesti u Džennet sa djelima koja ima."

2. Obilje nagrade za tevhid (potvrdu Allahove neprikosnovene jednoće) kod Allaha; shodno Poslanikovim riječima: "Prevagnule bi riječi nema boga osim Allaha".

3. Uz prethodno, i pokrivanje (brisanje) grijeha, shodno Allahovim riječima: "...Ja bih ti dao isto toliko oprosta kolika je i Zemlja"; čovjeka ponekad njegova duša savlada i on zapadne u grijeh, ali ako je iskren u pokornosti Allahu Uzvišenome, njegov tevhid će mu obrisati prethodno učinjene grijeha ukoliko umre ispovijedajući ga (tevhid).

4. Tumačenje ajeta iz sure El-En'am: "A oni koji vjeruju i svoje vjerovanje sa zulumom ne miješaju", pod zulumom u ovom ajetu misli se na širk, a dokaz ovome jesu riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "A zar niste čuli riječi dobrog čovjeka (Lukmana): 'Zaista je širk najveći zulum'";

5. Razmatranje pet stvari spomenutih u hadisu Ubade, r.a., a tih pet stvari je:

- svjedočenje da nema boga osim Allaha,
- svjedočenje da je Muhammed Allahov rob i poslanik,
- Isa je Allahov rob i poslanik, riječ Njegova koju je uputio Merjemi, i duša od Njega,
- Džennet je istina,
- Džehennem je istina.

6. Kada se ovaj hadis pridruži hadisu Itbana, hadisu Ebu Seida, i hadisu Enesa, r.a., koji su prethodili, dolazi se do jasnog i potpunog

značenja riječi “nema boga osim Allaha”, odnosno da je uz svjedočenje šehadeta jezikom stroga obaveza taj šehadet potvrđivati činjenjem djela islama, te se tako jasno ukazuje greška obmanutih i zasljepljenih koji puko izgovaranje šehadeta jezikom smatraju dovoljnim.

7. Skretanje pažnje na uvjet koji je u hadisu Itbana, a taj uvjet jeste da se izgovaranjem riječi “nema boga osim Allaha” ne želi ništa drugo do Allahovo lice, s tim da puko izgovaranje ovih riječi nije dovoljno jer su ih i munafici izgovarali, a to im nije koristilo.

8. Činjenica da je i vjerovjesnicima skrenuta pažnja na vrijednost riječi “nema boga osim Allaha”, tako da su drugi ljudi svakako preči da s tim budu upoznati.

9. Skretanje pažnje na to da ove riječi mogu prevagnuti sva stvorenja; mada će kod mnogih koji ih izgovaraju vaga biti lagahna, a to je zbog nedostatka i manjkavosti onoga koji tu riječ izgovara, a nikako zbog samih riječi (“nema boga osim Allaha”), jer vjerovatno čovjek nije upotpunio sve šartove ovih riječi tako da mu one neće biti baš teške na vagi, iako su u osnovi ove riječi teže od svih stvorenja.

10. Tekstualni dokaz da i zemalja ima sedam kao i nebesa, premda u Kur'anu ne nalazimo ajet koji to direktno spominje, kako je to potvrđeno za nebesa: “Reci: ko je Gospodar sedam nebesa?” (El-Mu'minun, 86), a što se tiče zemalja, ne nalazimo osim riječi Uzvišenog: “Allah je sedam nebesa stvorio, i poput njih zemalja isto toliko” (Et-Talak, 12). Sunnet nam jasno i nedvosmisleno ukazuje da je broj zemalja sedam, kao i broj nebesa. Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Ko bespravno prisvoji pedalj zemlje, Allah će mu o vrat okačiti sedam zemalja na Sudnjem danu.”³² Neki su rekli da se pod pojmom “sedam zemalja” misli na sedam kontinenata, a neki da se to odnosi na sedam određenih planeta Sunčevog sistema, a sve su to puka nagađanja koja se ne mogu smatrati tačnim. Ovaj hadis svojom vanjštinom ukazuje da je Zemlja, kao i nebesa, u spratovima, a nama nije dato znanje o tome kako, šta i koliko, stoga ćemo se zadovoljiti onim što nam o tome kažu Kur'an i sunnet, te preko toga nećemo prelaziti.

32 Muslim, 3/1230, od Seida b. Zejda, r.a.

11. Da ona, tj. nebesa, imaju svoje stanovnike, a njeni stanovnici su meleki.

12. Pritvrđivanje svojstava Allahu Uzvišenom, za razliku od eš'arija, i ne samo eš'arija nego i ostalih sekta kao što su mu'tezili, džehmije i drugi koji negiraju Allahova svojstva koja je On potvrdio Sebi u navedenom hadisu, kao što je potvrda "lica": u riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "...želeći time Allahovo lice", te potvrda svojstva govora: "...I riječ Njegova...".

13. Kada uistinu spoznaš hadis Enesa, r.a., spoznat ćeš da Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi u hadisu Itbana, r.a.: "Uistinu, Allah je zabranio vatri onoga ko kaže: 'Nema boga osim Allaha', tražeći time Allahovo lice", znače da ostavljanje širka (pridruživanja) nije puko izgovaranje jezikom već i praktično djelovanje, jer onaj ko izgovaranjem ovih riječi želi Allahovo lice nikada neće učiniti djelo širka.

14. Razmatranje dodirne tačke između činjenice da su Isa i Muhammed Allahova dva roba i Njegova dva poslanika; i to s dvije strane:

- da su njih dvojica pobožni robovi i poslanici, te
- da su njih dvojica ljudi, tj. Isa je kao i Muhammed, rob i poslanik, a nije Bog niti sin Božiji.

15. Spoznaja da je Isaova posebnost činjenica da je on Allahova riječ, tj. razlika između Muhammeda i Isaa jeste u načinu na koji su stvoreni. Isa je stvoren riječju: 'Budi', pa je postao, a Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, stvoren je od kapi očeve tekućine.

16. Spoznaja činjenice da je Isa duh od Njega; tj. Isaova je duša došla od Allaha, a nije dio od Allaha.

17. Spoznaja vrijednosti imana (vjerovanja) u Džennet i Vatru jer ova spoznaja vodi ka Džennetu, zbog Poslanikovih riječi u hadisu: "...i da je Džennet istina i Vatra istina...".

18. Spoznaja značenja: "...s djelima koja ima...", tj. sa dobrim djelima koja je uradio pa makar bila i malobrojna, s tim da važi i obratno, tj. s lošim djelima pa makar bila i mnogobrojna – uz uvjet da ne uradi nešto što u potpunosti poništava tevhid i time zasluži vječni boravak u Vatri.

19. Spoznaja da vaga ima dva tasa; autor je ovo uzeo iz riječi: “Kada bi se Zemlja (...) postavili na jedan tas, a ‘nema boga osim Allaha’ na drugi tas...”.

20. Spoznaja spominjanja lica (vedžh), tj. Allahovog lica, koje je Njegovo svojstvo, a samo lice je kod nas ljudi dio tijela, s tim da za Allaha nikako nije dozvoljeno kazati dio tijela, nego je to Njegovo svojstvo koje je On sebi pripisao, a mi ga potvrđujemo bez da zalazimo u kakvoću.

KO OSTVARI TEVHID UĆI ĆE U DŽENNET BEZ POLAGANJA RAČUNA

Uzvišeni je rekao:

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Ibrahim je, uistinu, bio ummet, pokoran Allahu, pravi i čestiti vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim.” (En-Nahl, 120)

I rekao je:

وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ

“...i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju.” (El-Mu'minun, 59)

Ovo poglavlje upotpunjava prethodno poglavlje: “Vrijednost tevhida te pojašnjenje koji se grijesi njime brišu”, a svakako je od najvećih vrijednosti tevhida i ova – ulazak u Džennet bez polaganja računa, a nju priželjkuje svaki razuman čovjek.

Njegove riječi: “...bez polaganja računa...”, tj. neće im biti svoden račun za grijehе koje su činili, niti za bilo šta drugo. Ostvariti tevhid znači ne pridruživati Allahu ništa, a to nije moguće bez tri stvari:

1. Znanje; nemoguće je nešto ostvariti i upotpuniti prije negoli znamo o čemu se radi, kaže Uzvišeni: “Znaj da nema drugog boga osim Allaha” (Muhammed, 19).

2. Vjerovanje; ako saznaš a u to ne povjeruješ, onda si se uzoholio, i tevhid nisi ostvario. Kaže Allah Uzvišeni o nevjernicima: “Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!” (Sad, 5), oni, dakle, nisu povjerovali da je samo Allah dostojan obožavanja.

3. Pokoravanje; ako saznaš i povjeruješ, ali se ne pokoriš, nisi ostvario tevhid, kaže Uzvišeni: “Kada im se govorilo: ‘Samo je Allah Bog!’ – oni su se oholili i govorili: ‘Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika’” (Es-Saffat, 35-36).

Onaj ko upotpuni ove tri stvari, Džennet mu je zagaranovan bez polaganja računa, i čak nije nužno da kažemo “ako Boga da”, jer je šerijat potvrdio ovu činjenicu, a i sam autor je u naslovu ovog poglavlja naveo to bez riječi “ako Bog da”. Ovo je općenito gledište, a što se pak pojedinaca tiče, onda smo prilikom njegovog spominjanja u ovom kontekstu svakako dužni kazati “ako Bog da”.

Autor je u ovom poglavlju spomenuo dva ajeta:

Prvi ajet: “*Ibrahim je, uistinu, bio kao ummet...*”

Njegove riječi: “...*ummet...*”, tj. imam, predvodnik i vođa, a prethodno smo objasnili kakva sve značenja može imati riječ ummet.

Njegove riječi: “*Ibrahim je, uistinu, bio kao ummet*”, su pohvala Ibrahimu od Allaha, dž.š., da je on imam koji će biti slijeđen. Ibrahim je jedan od odabranih poslanika, primjer je čestitosti, rada i žrtvovanja na Allahovom putu. Borio se sa svojim narodom od kojeg ga je zadesilo ono što ga je zadesilo, bačen je u vatru, ali je pored svega strpljiv ostao. Zatim je iskušán na način da rođenog sina, jedinca, prinese kao žrtvu, i to kad on bijaše u godinama kada je najdraži svome ocu, niti je bio previše star da se Ibrahim, a.s., odvikao od njega, niti je bio previše mlad da se srce Ibrahimovo nije vezalo za njega. A o sinu njegovom Uzvišeni veli:

قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

“O oče moj – reče – “onako kako ti se naređuje postupi, vidjet ćeš, ako Bog da, da ću sve izdržati” (Es-Saffat, 102). I zaista, on nije prekršio dato obećanje, niti je oca iznevjerio i dao se u bijeg, nego je zatražio od svoga oca da upotpuni naređenje od Gospodara svjetova. Dakle, bijaše ocu poslušan, a Allahu pokoran, pogledaj ovu iznimnu snagu i oslanjanje na Allaha: “...vidjet ćeš, ako Bog da, da ću sve izdržati.” I pored njegove odlučnosti da upotpuni ono što je ocu obećao, on se nije oslonio na sebe nego je kazao: “...ako Bog da...”. Otac ga je nakon toga povalio licem okrenutim prema zemlji kako ne bi vidio njegovo lice tokom žrtvovanja, i u tom trenutku dolazi radosna vijest od Allaha Uzvišenog:

وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمَ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

“Mi ga zovnusmo: ‘O Ibrahime, ti si se objavi u snu odazvao; - a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine” (Es-Saffat, 104-105), a nikako nisu tačne predaje da mu se nož prevrnuo u ruci ili da je vrat postao tvrdi od željeza, i tome slično.

Njegove riječi: “...*pokoran Allahu...*”, pokornost označava ustrajnost u činjenju dobrih djela bez obzira na okolnosti i prilike. Ibrahim bijaše Allahu pokoran i nepokolebljiv u činjenju dobrih djela, bez obzira na stanje u kome se nalazio, isto kao što je njegov potomak Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, stalno i u svim prilikama spominjao Allaha i bio ustrajan u tome³³. Spominjao ga je u svakoj prilici: kada bi ustao iz postelje, kada bi sjeo, prije spavanja, jela, nakon vršenja nužde, spominjao Ga je u svakoj prilici danonočno i tako Mu stalno u pokornosti bio.

Njegove riječi: “...*čiste vjere...*”, tj. daleko od širka (pridruživanja) i bilo čega što je u suprotnosti sa pokornošću.

Njegove riječi: “...*i nije druge Allahu smatrao ravnim*”, ovo je potvrda za njegovu ustrajnost u tevidu. Ibrahim, a.s., bio je bezgrješan po pitanju širka, premda je njegov narod bio mnogobožački. Stoga je Allah njegovu ustrajnost u odbijanju širka potvrdio u dva navrata riječima: “...*čiste vjere...*”, te riječima: “...*i nije druge Allahu smatrao ravnim*”, a dokaz ovome je to da ga je Allah učinio imamom, a On nikada neće učiniti da imam i predvodnik ljudi bude neko ko ne ostvari i ne upotpuni tevid.

Onaj ko razmisli o Ibrahimu, a.s., i njegovim iskušenjima, zapaziti će njegov ogromni sabur i uvjerenje, jer na ovako velikim iskušenjima može se strpjeti samo onaj ko je čvrsto uvjeren u istinu, za razliku od onoga koji sumnja i predomišlja se. Čovjek se neće odreći onoga što voli osim zbog nečeg što mu je draže od toga, a ne voli osim ono u čemu vidi određenu korist.

Moramo znati da smisao Allahove pohvale nekog od Svojih robova nije samo da ta pohvala stigne do nas, nego se njome žele istaći još dvije veoma bitne stvari:

33 Hadis ovakvog značenja bilježi Muslim, 1/282, od Aiše, r.a.

1. Ljubav prema onome koga je Allah pohvalio, kao i mržnja i prezir prema onome koga je Allah po lošem spomenuo. Mi volimo Ibrahima, a.s., jer je bio Allahu pokoran, čiste vjere i Njemu druge nije pridruživao, a s druge strane mrzimo njegov narod jer su bili u zabludi. Volimo meleke, iako nisu od roda našeg, jer su oni pokorni Allahu, a mrzimo šejtane jer su Allahu nepokorni i naši su zakleti neprijatelji, kao što mrzimo i sve sljedbenike šejtanove jer su i oni Allahovi neprijatelji, ali i naši.

2. Da se okitimo svojstvima kojima je Allah pohvalio nekoga, jer su upravo ta svojstva razlog pohvale, a u mjeri u kojoj se mi okitimo tim svojstvima, i mi smo pohvaljeni. Kaže Uzvišeni: “Zaista je u kazivanjima o njima pouka za one koji su razumom obdareni” (Jusuf, 111); “Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili...” (El-Mumtehina, 4); “Oni su vama divan uzor – onima koji žele Allaha i onaj svijet” (El-Mumtehina, 6). Ovo pitanje je jako važno, jer čovjek vrlo često izgubi iz vida koji je primarni cilj pohvale, a to je ljubav prema onome koga je Allah pohvalio, a ljubav i mržnja u ime Allaha sastavni su dijelovi imana.

- Nekoliko zapažanja:

Ibrahimov otac umro je kao nevjernik, a njegovo ime bilo je Azer, kao što kaže Uzvišeni:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَّرَ اتَّخَذُ أَصْنَامًا آلِهَةً

“A kada Ibrahim reče ocu svome Azeru: ‘Zar kumire smatraš bogovima?’” (El-En’am, 74);

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَّهَا إِيَّاهُ

“A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao” (Et-Tevbe, 114), a Ibrahim je kazao:

سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

“Molit ću Gospodara svoga da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni” (Merjem, 47);

فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

“A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv” (Et-Tevbe, 114), a u suri Ibrahim kaže se:

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

“Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima – na Dan kad se bude polagao račun” (Ibrahim, 41), ali se Ibrahim poslije ogradio od oca svoga i nije molio oprost za njega. Što se pak Nuha, a.s., tiče, Uzvišeni kaže:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا

“Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji kao vjernik uđe u dom moj” (Nuh, 28), ovo je dokaz da su Nuhovi, a.s., roditelji bili vjernici.

Generalno je pravilo da niko ne zna ništa o prijašnjim narodima osim ono što je do nas došlo putem objave, kako kaže Uzvišeni:

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ

“Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nuhovu, i o Adu, i o Semudu, i onima poslije njih? – Samo ih Allah zna!” (Ibrahim, 9).

Drugi ajet koji je autor naveo u ovom poglavlju:

وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ

“...i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju” (El-Mu’minun, 59). Ovome ajetu prethode riječi Uzvišenog: “Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju”, ali autor je naveo samo onaj dio ajeta koji jasno ukazuje na zabranu širka; i riječi Uzvišenog: “...iz bojazni prema svome Gospodaru...”, tj. iz straha od Allaha, s tim da je taj strah produkt ispravnog znanja koje po tom pitanju posjeduju; i riječi Uzvišenog: “...strahuju...”, tj. strah ih je Allahove kazne u slučaju da se ogluše o Njegove naredbe.

Grijesi – s obzirom na najopćenitije značenje – kako smo prethodno objasnili – su vid širka, jer su produkt strasti koje su u suprotnosti sa naredbama šerijata, a Uzvišeni je rekao:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ

“Zar nisi vidio onoga koji je strast svoju za boga svoga uzео?” (El-Džasije, 23).

Što se tiče posebnog značenja, učenjaci su grijehе podijelili na dvije vrste:

1. širk (pridruživanje),
2. griješenje (gdje se ubrajaju svi ostali grijesi koji nisu dostigli stepen širka).

Njegove riječi: “...i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju” – ovdje se misli na širk u njegovom pravom smislu, jer ostvarenje tevhida postiže se jedino kada se osoba klони širka u općenitom smislu. Ali u isto vrijeme ovo ne znači da ta osoba nikako ne čini grijehе, jer svaki sin Ademov griješi i niko od njih nije bezgriješан. No, kada počini grijeh, on se pokaje i ne ustrajava u činjenju tog grijehа, kao što kaže Uzvišeni:

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehе svoje zamole – a ko će oprostiti grijehе ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju” (Ali Imran, 135).

Od Husajna b. Abdur-Rahmana prenosi se da je rekao: “Bio sam kod Seida b. Džubejra i on je rekao: ‘Ko je od vas vidio zvijezdu koja je sinoć pala?’ ‘Ja’, odgovorio sam, a zatim sam nastavio: ‘Ja nisam bio na namazu, ujela me zmija’ ‘Šta si uradio?’, upitao je. ‘Proučio sam rukju’, odgovorio sam. ‘Šta te je na to navelo’, upitao je. ‘Hadis koji nam je pripovijedao Ša’bi’, odgovorio sam.

‘Šta vam je pripovijedao?’, upitao je. ‘Pripovijedao nam je od Burejde b. Husajba da je on rekao: *Nema rukje osim za urok ili ujed otrovnice.*’ Na to je Seid b. Džubejr rekao: “Dobro je uradio onaj ko se drži onoga što je čuo...”

Njegove riječi: “...*Od Husajna b. Abdur-Rahmana.... bio sam kod Seida b. Džubejra...*” – njih dvojica pripadaju generaciji tabiina i bili su povjerljivi i pouzdani prenosioci.

Njegove riječi: “...*sinoć pala...*”, misli se na najbližu proteklu noć.

Njegove riječi: “...*Ja, odgovorio sam...*”, tj. Husajn b. Abdur-Rahman.

Njegove riječi: “...*Ja nisam bio na namazu...*”, tj. nisam klanjao noćni namaz. Rekao je ovo kako ljudi ne bi pomislili da je klanjao pa da ga hvale zbog nečega što on nije uradio, za razliku od nekih ljudi koji vole da ih ljudi pohvale kako su klanjali, a oni to nisu učinili, što ukazuje na manjkavost tevhida kod ovih osoba. Husajn nije izrekao ove riječi iz straha od rijaluka (pretvaranja) i on nije ostavio dobro djelo bojeći se da će u njemu biti pretvaranja. Poznato je da se šejtan ponekad poigrava s čovjekom te mu uljepšava praksu da ostavi dobra djela iz straha od rijaluka. Dobra djela treba činiti, ali se maksimalno truditi da u čovjekovom srcu ne bude želje da ga ljudi vide u pokornosti.

Njegove riječi: “...*ujela me zmija...*”, ili možda škorpija, ili nešto slično, ali očito da je ujed bio žestok i bolan jer mu nije dao da zaspi.

Njegove riječi: “...*proučio sam rukju...*”, a u drugoj predaji stoji: “zatražio sam da mi se prouči rukja”.

Njegove riječi: “...*Šta te je na to navelo?...*”, tj. rekao je Seid: “*Zbog čega si učio rukju?*”

Njegove riječi: “...*hadis koji nam je pripovijedao Ša’bi...*”, ovo je dokaz da su se ispravni prethodnici (selefi) raspitivali o nečemu sve dok ne bi otkrili istinu. Seid b. Džubejr ovim pitanjem nije želio kritikovati njegov postupak, nego je želio objašnjenje i izvor predaje.

Njegove riječi: “...*nema rukje...*”, tj. ne uči se rukja bolesniku i povrijeđenom.

Njegove riječi: “...osim za urok...”, koji ljudi još zovu i bolešću koju prouzrokuje zavist. Pogane duše mogu da iz zavisti prouzrokuju određene neugodnosti drugoj osobi i povrijede je.

Njegove riječi: “...ili ujed otrovnice...”, tj. bilo kakvu drugu bolest koju uzrokuje neki otrov, a poznato je da zmije i škorpije posjeduju izvjesne količine otrova.

Dakle, Husajn se oslonio na hadis: “Nema rukje osim za urok ili ujed otrovnice”, a ovo dokazuje da je učenje rukje kod uroka ili ujeda otrovnice korisno. Učač rukje, uz Allahovu pomoć, može izliječiti od uroka ili groznice, a mnogi su učili onima koji su bili urečeni pa su isti ozdravili. Dokaz za ovo je i priča kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao skupinu ljudi u jednu izvidnicu pa su zatražili od naroda da ih ugoste, a ovi su to odbili. Zatim je starješinu tog plemena ujela škorpija. Rekli su: ‘Imali li neko da mu prouči rukju?’ Pa su pomislili da možda kod ovih ljudi koji su odsjeli ima neko ko uči rukje. Otišli su do njih i upitali: “Ima li neko od vas da uči rukju?” Rekoše: “Da. Ali nećemo učiti osim ako nam ne date nešto od stoke.” “Dat ćemo vam”, odgovoriše. Zatim je jedan od njih otišao i proučio Fatihu, a zauzvrat je dobio nešto od stoke. Fatihu je proučio tri ili sedam puta, a poglavar plemena je ustao kao da nije ni bio bolestan. Posljedice ujeda bile su otklonjene učenjem Fatihe, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “A ona (Fatiha) je rukja.”³⁴ Učenje ove sure kod uroka također je korisno.

Za izlječenje od uroka koristi se još jedna metoda, takozvano “prskanje”, a sastoji se od sljedećeg: zatraži se od onoga ko je urekao određenu osobu da se abdesti, a zatim se voda koja spadne sa dijelova tijela prikupi i prolije se na onog koji je urečen i dadne mu se da popije malo te vode i bit će uz Allahovu pomoć izliječen od uroka.

Također, postoji još jedna metoda liječenja od uroka, nema smetnje za njenu primjenu. Uzme se nešto sa čime onaj koji je urekao dolazi u kontakt, naprimjer njegova odjeća, kapa, obuća i tome slično, pa se po tome popraska voda, koja će se nakon toga posuti po onome ko je urečen ili će dio te vode popiti.

34 Buhari, 2/136, Muslim, 4/1727, od Ebu Seida el-Hudrija, r.a.

Što se pak tiče onoga koji ima urokljive oči, on treba, kada vidi nešto što ga iznenadi ili zadivi, reći: "Allah te blagoslovio i bereket ti dao." Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, Amiru b. Rebiji kada je urekao Sehla b. Hanifa: "Da si mu barem blagoslov učinio"³⁵, tj. da si rekao: "Da ti Allah da bereket."

"Međutim, pričao nam je Ibn Abbas prenoseći od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: 'Predočeni su mi (prijašnji) narodi pa sam vidio vjerovjesnika i sa njim grupa ljudi. Sa nekim vjerovjesnikom bili bi čovjek ili dva, a sa ponekim vjerovjesnikom ne bi bilo nikoga. Tada sam vidio crninu (veliku masu) i pomislio sam da je to moj ummet. Rečeno mi je: 'Ovo je Musa i njegov narod.' Zatim sam ponovo pogledao i vidio veliko crnilo. Rečeno mi je: 'Ovo je tvoj ummet, a sa njima je sedamdeset hiljada ljudi koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez kazne.' Zatim je Poslanik ustao i ušao u svoju kuću, a ljudi su o tome počeli pričati. Neki su rekli: 'Možda su to oni koji su se družili sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem.' Drugi su rekli: 'Možda su to oni koji su se rodili u islamu i Allahu nikada širk nisu činili.' Spomenuli su i koješta drugo. Potom im je izašao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i upitao: 'O čemu raspravljate?' Oni su ga obavijestili, a zatim je rekao: 'To su oni koji ne traže odučavanje (ne traže da im se uči rukja), niti se kauteriziraju, niti vjeruju u loše predznake, i na svoga Gospodara se oslanjaju.' Tada je Ukaše b. Mihsan ustao i rekao: 'Zamoli Allaha da ja budem od njih.' 'Ti si od njih', rekao je. Potom je ustao drugi čovjek i rekao: 'Zamoli Allaha da me učini jednim od njih' 'Pretekao te u tome Ukaša', odgovorio mu je Poslanik."³⁶

Njegove riječi: "...međutim, pričao nam je...", ovo su riječi Seida b. Džubejra.

Njegove riječi: "...predočeni su mi narodi...", a onaj ko ih je predočio jeste Allah, dž.š., a ovo je po svemu sudeći bilo u snu.³⁷ Narodi jesu ummeti tj. sljedbenici određenih poslanika.

Njegove riječi: "...i sa njim grupa...", grupa ljudi od tri do devet.

35 Muvetta imama Malika, 2/938, od Ebu Umame b. Sehla b. Hanifa od njegovog oca.

36 Buhari, 4/199, Muslim, 1/199.

37 Vidjeti: Fethul-Bari, 11/407, Poglavlje o tome da će u Džennet ući sedamdeset hiljada.

Njegove riječi: “...*a sa ponekim vjerovjesnikom ne bi bilo nikoga...*”, tj. vjerovjesnik će biti poslan kako bi se uspostavio argument, dokaz protiv onih kojima je poslan, iako ga niko od njih nije slijedio.

Njegove riječi: “...*tada sam vidio crninu (veliku masu)...*”, pod pojmom “crnina” misli se na veliku skupinu ljudi, pa se zbog njihove mnogobrojnosti čine kao crnilo na vidiku.

Njegove riječi: “...*pomislio sam da je to moj ummet...*”, jer su mu vjerovjesnici predočavani zajedno sa njihovim sljedbenicima, pa je stoga Alejhisselam pomislio da je ta crnina njegov ummet.

Njegove riječi: “...*rečeno mi je: ‘Ovo je Musa i njegov narod...’*”, ovo ukazuje na mnogobrojnost Musaovih sljedbenika, tj. njegovog naroda kojima je poslan.

Njegove riječi: “...*kad odjednom veliko crnilo. Rečeno mi je: ‘Ovo je tvoj ummet...’*”, ova grupacija, odnosno crnina, veća je od prethodne, jer je ummet Vjerovjesnika, *sallallahu alejhi ve sellem*, daleko mnogobrojniji od ummeta Musaa, a.s.

Njegove riječi: “...*koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez kazne...*”, tj. neće biti kažnjavani niti će se njima račun svoditi iz poštovanja i počasti prema njima. Također se može zaključiti da se ovo odnosi kako na kabur tako i poslije njega na Sudnjem danu.

Njegove riječi: “...*narod je o tome počeo pričati...*”, njihova priča i rasprava bila je opravdana jer su željeli spoznati ko su ti koji će u Džennet ući bez polaganja računa i bez kazne, kako bi bili od njih.

Njegove riječi: “...*možda su to oni koji su se družili sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem...*”, iskazano može podrazumijevati druženje općenito, na što ukazuje sam izraz, a s druge strane može podrazumijevati samo one koji su s njim učinili hidžru, tj. preselili iz Mekke u Medinu. Međutim, ako bi se mislilo na druženje općenito, onda bi oni rekli: mi smo ta skupina, jer su ashabi (drugovi) pričali o ovome, a ako bi druženje podrazumijevalo one koji su sa Vjerovjesnikom, *sallallahu alejhi ve sellem*, učinili hidžru, to ne bi bilo moguće jer broj muhadžira ne doseže sedamdeset hiljada.

Prva mogućnost je, također, isključena činjenicom da je broj ashaba veći od sedamdeset hiljada. Naposljetku, možemo kazati da su to možda oni koji su sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, prisustvovali oslobođenju Mekke. Kako god, ovo pitanje treba podrobnije proučiti.

Njegove riječi: “...oni koji su se rodili u islamu...”, tj. oni koji su se rodili nakon poslanstva i primili islam, a takvih je mnogo. A da smo rekli: oni koji su se rodili u islamu od ashaba, njih nema sedamdeset hiljada.

Njegove riječi: “...potom im je izašao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a oni su ga obavijestili...”, tj. obavijestili su ga o onome o čemu su pričali.

Njegove riječi: “...to su oni koji nisu tražili odučavanje...”, u nekim predajama stoji: “Oni koji ne odučavaju (odnosno oni koji ne uče rukju)”³⁸, s tim da ova predaja nije ispravna, kao što kaže šejhul-islam Ibn Tejmije. Poznato je da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odučavao, te je Džibril odučavao njemu, a također i Aiša, r.a., kao i mnogi ashabi. Ovdje se, dakle, misli na osobe koje traže od drugih da im se uči rukja. Oni ne traže da im se odučava iz sljedećih razloga:

1. zbog jačine njihovog oslanjanja na Allaha,
2. zbog ponosa koji imaju pri sebi te se samo pred Allahom žele poniziti,
3. zbog toga jer je to vid vezivanja za nekog drugog mimo Allaha.

Njegove riječi: “...niti se kauterizirali³⁹...”, tj. nisu tražili od nekog drugog da ih kauterizira. Objašnjenje ove stavke identično je prethodnoj.

Njegove riječi: “...niti vjerovali u loše predznake...” – Arapi su bili poznati po ‘tetajjuru’ (vjerovanju u loše predznake, pesimizam, sujevjerje). Kada bi neko od njih namjeravao da uradi neko djelo, uzeo bi pticu i pustio je, pa ako bi ona odletjela na desnu stranu, uradio bi ono što je namjeravao, a ako bi odletjela na lijevu stranu, ne bi uradio ono što je namjeravao, ili tome slično kako je već bilo poznato kod njih. Kada bi neko od njih čuo određeni zvuk ili vidio određenu osobu, postao bi pesimističan. Neki od

38 Muslim, 1/200.

39 Razaranje tkiva kaustičnom tvari ili vrućim instrumentima.

njih s pesimizmom gledaju na sklapanje braka u mjesecu ševvalu, pa je zbog toga Aiša, r.a., rekla: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vjenčao se sa mnom u ševvalu i prišao mi u ševvalu."⁴⁰

Neki su pak pesimisti kada je u pitanju dan srijeda ili mjesec safer. Sve ovo sujevjerje šerijat je dokinuo jer je štetno po ljudski razum, razmišljanje i ponašanje. Nepridavanje značaja ovim stvarima – znači osloniti se na Allaha. Zbog ovoga je autor ovo pitanje zapečatio riječima: "Oni su se na svoga Gospodara oslanjali." Nepostojanje navedenih uvjerenja kod neke osobe ukazuje na jačinu tevekkula kod iste.

Njegove riječi: "*Ti si od njih, rekao je...*", su govor Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, no da li su ove riječi iskazane kao potvrda objavi od Allaha, ili su riječi iskazane kao produkt nadahnuća ili su pak objava Poslaniku?

Ove i slične stvari mogu biti objava nadahnuća ili objava uz posredstvo poslanika, ili su objava uz potvrdu, u smislu da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovori ove riječi, pa ako ih Allah potvrdi kroz objavu, onda su te riječi potvrda objave. Međutim, predaja koju bilježi Buhari: "Allahu, učini da on bude od njih", ukazuje da je rečenica: "Ti si od njih", ustvari izjava u smislu dove.

Njegove riječi: "*Potom je ustao drugi čovjek i rekao: 'Zamoli Allaha da me učini jednim od njih.' 'Pretekao te je u tome Ukaša', odgovorio mu je.*"

Zapažamo da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije rekao: "Ne", nego je kazao: "Pretekao te je u tome...", tj. u ovom pitanju da stekne počast, Ukaše b. Mihsan bio je hitriji od tebe. Učenjaci su se razišli zašto je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao ove riječi. Neki su rekli da je ovaj čovjek bio licemjer, pa mu zato Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije htio potvrdno odgovoriti, a drugi su pak rekli da mu nije odgovorio iz razloga da to mjesto ne bi tražili oni koji ga ne zaslužuju, pa je zato izgovorio ove riječi koje su postale poznate u narodu, a ovo drugo mišljenje je očitije.

40 Muslim, 2/1039.

U poglavlju se tretiraju (sljedeća) pitanja:

1. Spoznaja stupnjeva ljudi u pogledu tevhida, a ovo je uzeto iz Poslanikovih riječi: "...koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez kazne...", zatim je rekao: "To su oni koji nisu tražili odučavanje, niti se kauterizirali, niti vjerovali u loše predznake".

2. Šta znači njegovo ostvarivanje, tj. ostvarivanje tevhida. U prvom poglavlju kazali smo da je ostvarivanje tevhida istinsko odricanje od širka.

3. Allahova, dž.š., pohvala Ibrahima, a.s., zbog činjenice da nije bio mnogobožac, što je očito u riječima Uzvišenog: "Ibrahim je, uistinu, bio kao ummet, pokoran Allahu, čiste vjere, i nije druge pridruživao Allahu" (En-Nahl, 120). Ovaj ajet nedvojbeno je pohvala od Allaha Ibrahimu, a.s., a pošto je razlog pohvale njegovo nečinjenje širka, onda možemo reći da se pohvala odnosi na svakog onoga koji ne bude širk činio.

4. Allahova, dž.š., pohvala dobrih ljudi (evlija), jer su se sačuvali od širka, zbog riječi Uzvišenog: "Oni koji Gospodaru svome nikoga ne pridružuju", u značenju ovog ajeta su svakako Allahove riječi otpočete sa: "Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju, i oni koji u dokaze Gospodara svoga vjeruju, i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju, i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha zato što će se Gospodaru svome vratiti, oni hitaju da čine dobra djela, i radi njih druge pretiču" (El-Mu'minun, 57-61) – upravo su ovi prvaci svih evlija.

5. Činjenica da je ostavljanje rukje i kauteriziranja nešto čime se ostvaruje tevhid, misli se na ostavljanje traženja da se uči rukja kao i traženja da se liječi kauteriziranjem.

6. Činjenica da sva ta svojstva objedinjuje tevekkul (oslanjanje na Allaha, dž.š.), a ta svojstva jesu: ostavljanje odučavanja, ostavljanje kauteriziranja, nevjerovanje u loše predznake, dakle sve ove stvari poništavaju se čvrstim oslanjanjem na Uzvišenog Allaha.

7. Dubina znanja kod ashaba zbog njihove spoznaje da to oni nisu ničim zaslužili nego radom, tj. sedamdeset hiljada ljudi koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez kazne, ničim to nisu zaslužili nego svojim radom i djelima. Ashabi su upravo raspravljali o tome šta ih je moglo uvesti u Džennet na tako veličanstven način, bez računa i bez kazne.

8. Njihova žudnja i nastojanje da čine dobro, jer su se raspitivali o tom postupku koji uvodi u Džennet kako bi i oni to radili.

9. Vrijednost ovog ummeta kvalitativno i kvantitativno. Što se tiče kvantiteta, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je ogromno crnilo koje je bilo veće od onih koji bijahu uz Musaa, a.s. S druge strane, kvalitativna vrijednost je u tome što ovaj ummet ima one koji ne traže odučavanje, niti kauteriziranje, niti vjeruju u loše predznake, nego se na Gospodara svoga oslanjaju.

10. Vrijednost Musaovih sljedbenika; preuzeta iz govora: "...predočena mi je velika masa ljudi (crnilo), a ovo ukazuje na njihovu mnogobrojnost.

11. Smotra raznih naroda pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, a iz ovoga izvlačimo dvije koristi:

- tješjenje i ulijevanje nade Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je vidio da postoje vjerovjesnici koji imaju jednog ili pak dva sljedbenika, a postoje i oni koji nemaju niti jednog jedinog sljedbenika. Kaže Uzvišeni: "Reci: Ja nisam prvi poslanik" (El-Ahkaf, 9);

- Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, vrijednost i počast, jer ima najviše sljedbenika koji su uz to i najvredniji.

12. Da će svaki narod pojedinačno doći sa svojim vjerovjesnikom; zbog Poslanikovih riječi: "...vidio sam vjerovjesnika, a sa njim čovjek ili dva", pa se iz ovog da zaključiti da će koračati odvojeno, jer da nije tako, bilo bi nemoguće razlučiti jedne od drugih, i ne bi se moglo spoznati koji su čiji sljedbenici, a na ovo ukazuju riječi Uzvišenog: "I vidjet ćeš sve narode kako na koljenima kleče; svaki narod bit će pozvan prema Knjizi svojoj" (El-Džasije, 28), i ovo je dokaz da će svaki ummet biti zaseban.

13. Malobrojnost onih koji su se odazvali vjerovjesnicima; ovo je jasno iz Poslanikovih riječi: "...vjerovjesnik, a sa njim čovjek ili dva, i vjerovjesnik, a sa njim niko".

14. Da će onaj kome se niko nije odazvao doći sam; zbog Poslanikovih riječi: "...i vjerovjesnik, a sa njim niko".

15. Plod onog znanja, a to je da se ne zanosi mnoštvom i brojnošću, i da se ne bude apatično prema manjini; mnoštvo ponekad može biti i u zabludi, kako kaže Uzvišeni: "A ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na Zemlji, oni bi te od Allahova puta odvratili" (El-En'am, 116). Također, kada se čovjek zanese mnoštvom, pomisli da mu ravnog nema i da je uspio, a ovo je jedan od razloga da čovjek bude ponižen. Ako pogledamo da je većina stanovnika ove planete u zabludi, onda se ne zanosimo njima, i ne govorimo: "Ljudi su na ovome, pa kako da se odvajam od njih?" Također, ne treba se zanositi mnoštvom čak i ako su tvoji sljedbenici na istini. Autorove riječi možemo promatrati iz dva ugla:

- neka nas ne obamane mnoštvo onih koji su zabludi pa da i mi s njima budemo uništeni;

- neka nas ne obmane ni mnoštvo onih koji su na Pravome putu pa da nas obuzme samodopadanje i zadivljenost samima sobom, što bi moglo uzrokovati manjak skromnosti u pogledu uvjerenja da je ponekad malobrojnost daleko bolja i kvalitetnija od mnoštva.

16. Olakšica da se uči rukja u slučaju uroka od oka, ujeda otrovnice ili kod groznice, shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve selleme, riječima: "Nema rukje osim za urok ili groznicu".

17. Dubina znanja prvih generacija, jer je on rekao: "Dobro je uradio onaj ko se drži onoga što je čuo, međutim..." Na osnovu toga zna se da prvi hadis nije u kontradikciji sa drugim; jer prvi je o rukji za urok ili groznicu, a drugi je o traženju da se uči rukja, tako da onaj kome bude odučavano, a on to nije sam tražio, ne potpada pod riječi: "...oni koji ne traže da im se odučava", jer imamo tri situacije:

- da zatraži da mu se uči rukja, i ovaj je izgubio potpunost imana;

- da ne zabranjuje da mu se uči rukja ako on to nije tražio, ovaj nije izgubio potpunost jer nije tražio da mu se uči;

- da spriječi da mu se uči rukja, čak i onda kada on to nije ni tražio, i ovo je u suprotnosti sa sunnetom, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije zabranio Aiši, r.a., da mu oduči, a također i ashabi nisu zabranjivali da im se odučava, jer ovo ne utječe na tevekkul.

18. Prve generacije bile su jako daleko od toga da hvale čovjeka zbog nečeg što on ne posjeduje; autor je ovu korist preuzeo iz riječi: "...ali ja nisam bio na namazu, nego me ujela zmija (pa nisam mogao spavati)". Ako je uspio da vidi zvijezdu, to znači da je bio budan, a ako je budan, onda klanja ili radi nešto drugo, ili je pak nečim opterećen pa ne može da zaspi.

19. Poslanikove riječi: "Ti si od njih", jedan su od znakova vjerovjesništva, tj. dokaz su da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, vjerovjesnik. Kako to? Ukaše b. Mihsan do kraja svoga života bio je daleko od nevjerstva i preselio je kao musliman. Ovo je očiti znak Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, vjerovjesništva. Sve ovo ako bismo rekli da je rečenica: "Ti si od njih" obavijest, a ne dova. A ako kažemo da je izrečena rečenica dova, čak i tada bismo mogli reći da je u tome jedan od znakova vjerovjesništva, jer je Allah, dž.š., uslišao Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, dovu. No, uslišana dova nije samo posebnost vjerovjesnika, jer dova se ponekad prima i od drugih ljudi. Stoga kažemo da je izrečena rečenica obavijest i jedan je od znakova vjerovjesništva.

20. Vrijednost Ukaše; zbog činjenice da će ući u Džennet bez polaganja računa i bez kazne. Da li to kategorički tvrdimo? Da, jer mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to posvjedočio.

21. Upotreba aluzije koja predstavlja svojevrsno sredstvo kako bi se izbjegao direktan i konkretan odgovor na neko pitanje, zbog Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "...pretekao te je u tome Ukaše..." Ove riječi nisu kategorični odgovor, a ujedno i tvrdnja koja bi značila da ovaj čovjek neće biti od spomenutih sedamdeset hiljada koji će ući u Džennet bez polaganja računa, već postoji neka skrivena zapreka zbog koje mu to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije

posvjedočio, kako smo na to ukazali u komentaru. Možda je ustvari bio licemjer, pa mu stoga nije potvrdno odgovorio kako ne bi bio od onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez kazne, ili je, pak, druga solucija, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije želio da otvara vrata pa da svi počnu tražiti dovu, a među njima i oni koji ne zaslužuju spomenuti položaj.

22. Uzvišenost Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, morala; jer je ovom čovjeku mudro odgovorio i spriječio dalje raspitivanje o tome na način da se niko nije naljutio, niti je prekorio taj postupak.

O STRAHU OD ŠIRKA

Povod ovom poglavlju u odnosu na prethodno dva spomenuta:

U prvom poglavlju autor, da mu se Allah smiluje, spomenuo je ostvarenje suštine tevhida, u drugom da onaj ko ostvari tevhid ulazi u Džennet bez polaganja računa i bez kazne, da bi ovo poglavlje bilo treće u nizu, zato što čovjek ponekad smatra da je upotpunio i ostvario tevhid, a nije tako. Zbog toga su neki ispravni prethodnici kazali: "Svoju dušu nisam primoravao na nešto teže od iskrenosti." Stoga jer je duša vezana za dunjaluk i željna je imetka, ugleda i vođstva, a ponekad želi radeći za ahiret da stekne dunjaluk, što je očita manjkavost u iskrenosti. Uistinu je veoma mali broj onih kojima je ahiret krajnji cilj u svakom poslu. Zbog svega spomenutog, autor je nakon prethodna dva poglavlja spomenuo ovo poglavlje, koje govori o strahu od širka. U ovom poglavlju naveo je dva ajeta:

Uzvišeni Allah rekao je:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

"Allah, uistinu, neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiti će manje grijeha od toga kome On hoće."
(En-Nisa, 48)

Širk je grijeh koji Allah neće oprostiti nikada, jer on narušava Njegovo isključivo pravo, a to je tevhid, da samo On bude obožavan. S druge strane, grijesi, kao što su blud, krađa i tome slično, produkt su strasti i duši donose neko zadovoljstvo, dok je širk napad na Allahovo pravo i čovjeku ne donosi nikakav ugođaj niti zadovoljstvo, nego je naprotiv otvorena nepravda i očito nasilje, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

“Zaista je širk najveća nepravda” (Lukman, 13).

Da li se u ajetu misli na veliki širk ili širk općenito?

Neki učenjaci su kazali: Misli se na širk općenito, i on obuhvata čak i mali širk kao što je zaklinjanje nečim drugim, a ne Allahom, i Allah ovo neće oprostiti. Što se tiče velikih grijeha, kao što su krađa, pijenje alkohola, oni su u okvirima Allahove volje i može se desiti da ih Allah oprost.

Šejhul-islam Ibn Tejmijje po ovom pitanju na jednom mjestu kaže da Allah neće oprostiti čak ni mali širk, dok na drugom mjestu kaže da Allah jedino ne oprašta veliki širk. Kako god bilo, obaveza je upozoravati na širk općenito jer ajet je došao u općenitoj formi.

Njegove riječi: “...a oprostit će manje grijeha od toga...”, tj. sve grijeha koji nisu u ravni sa širkom.

Prisni prijatelj (Ibrahim, a.s.) rekao je:

وَاجْتَنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ

“I sačuvaj mene i sinove moje od toga da se klanjamo kumirima.” (Ibrahim, 35)

Rečeno je da se pod sinovima u ajetu misli na njegove direktne potomke, a nije nam poznato da je Ibrahim imao sinova osim Ismaila i Ishaka.

Drugi su rekli da se misli na sve njegove potomke koji su došli poslije njega, i ovo je očitije, zbog ajeta koji ukazuju da je on dovio za sve ljude iz svoga potomstva. Allahova je mudrost bila u tome da mu

dova ne bude uslišana za neke od njegovih potomaka, kao što Uzvišeni Allah nije udovoljio Muhammedovoj, sallallahu alejhi ve selleme, dovi da među njegovim sljedbenicima ne bude međusobnog trvenja i razmirica.⁴¹ Prvo mišljenje slabo je zbog činjenice da je ajet došao u množini, a Ibrahim ima samo dva sina, Ismaila i Ishaka.

Značenje riječi: "...*sačuvaj mene...*", tj. učini da budem podalje od kipova. A ove riječi su dublje i adekvatnije nego da je kazao: "Spriječi mene i moje sinove da obožavamo kipove", jer ako su vrlo daleko od kipova, onda je vrlo mala mogućnost da će ih obožavati.

Ibrahim, a.s., strahuje od širka iako je on prijatelj Milostivog i predvodnik pravovjernih, pa gdje smo onda mi!? Nismo osigurani od širka niti od licemjerstva, a samo je licemjer siguran od licemjerstva, a licemjerstva se boji samo vjernik. Zbog ovoga je Ibn Ebi Mulejke kazao: "Zatekao sam trideset drugova Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svi su strahovali od licemjerstva."⁴²

Pogledajmo primjer Omera b. Hattaba, r.a., koji za sebe strahuje od licemjerstva kada je rekao Huzejfi b. Jemanu, r.a., kojemu je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, povjerio imena svih licemjera, pa mu je Omer kazao: "Zaklinjem te Allahom da mi kažeš da li me je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uvrstio među licemjere?" Pa je Huzejfe, r.a., rekao: "Ne, a poslije tebe nikome neću ništa reći." Ovim je Omer htio postići veću smirenost, uz već postojeće znanje da je on od stanovnika Dženneta jer mu je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posvjedočio. I ne kažemo da je Omer ovim činom želio ukazati ljudima da se boje licemjerstva, a da sam za sebe nije strahovao, jer bi to bilo protivno očitom izrazu koji prihvatamo u njegovoj vanjštini. Govor sličan ovome rekli su neki učenjaci o pojedinim stvarima koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pripisao sebi. Oni kažu: "Ovime je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, htio da poduči ili da obznani drugima." Kao što je rečeno: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije rekao: 'Gospodaru, oprosti mi', zato što on ima grijeh, nego zato da ljude poduči kako da traže oprost." Sve ovo je oprečno osnovi,

41 Muslim, 4/2215, od Sevbana, r.a.

42 Buhari, 1/32.

kao i govor pojedinaca: “Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, glasno je učio zikir nakon namaza kako bi ljude podučio zirku”, i smatramo da to nije tako, jer je poluglasno učenje zikra od sunneta, i slično tome.

Njegove riječi: “...*od toga da se klanjamo kumirima...*” Kumiri: množina kumir, tj. kip, koji se pravi po nečijem obliku, a zatim se obožava mimo Allaha. S druge strane, “el-vesen” je sve ono što se obožava mimo Allaha, u bilo kojem obliku i na bilo koji način. U hadisu stoji: “Nemojte učiniti moj mezar predmetom obožavanja.”⁴³ Stoga je “el-vesen” općenitiji od kumira.

Zaključak: Ibrahim, a.s., bojao se širka i pored toga što je bio imam pravovjernih, i nakon Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, najpravovjerniji je rob.

U hadisu stoji: “Najviše čega se bojim za vas jeste mali širk.” Upitan je o njemu pa je rekao: “To je (rijaluk) pretvaranje.”⁴⁴

Njegove riječi: “...*u hadisu...*” – hadis je sve ono što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovorio, uradio, šutnjom odobrio. Haber je ono što je pridodato njemu ili nekom drugom, dok je eser ono što je pridodato ashabima i onima poslije njih, osim ako se kaže u “eseru” od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “...*najviše čega se bojim za vas...*”, govor je upućen muslimanima, jer musliman je taj za kojeg se strahuje da ne upadne u mali širk, a nikako svi ljudi općenito.

Njegove riječi: “...*(rijaluk) pretvaranje...*” – to je da čovjek obožava Allaha kako bi ga drugi vidjeli, a zatim ga za taj ibadet pohvalili, a ne misli se na pretvaranje u smislu da se pretvara pa da obožava ljude jer

43 Muvetta imama Malika, 1/172, od Ataa b. Jesara kao mursel predaja. Bilježe ga i Ibn Ebi Šejbe, 3/345, Abdurrezzak, 1/106, od Zejda b. Eslema isto kao mursel predaju. Lanac prenosilaca ovog hadisa spojio je imam Ahmed u svome Musnedu, 2/246, i Humejdi u svome Musnedu, br. 1025, i Ebu Ne'im u Hiljetul-evlija, 6/283, od Ebu Hurejre, r.a.

44 Ahmed, 5/428, od Mahmuda b. Lebida. Ibn Hadžer je u Bulugul-meramu za ovaj hadis rekao da je dobar, str. 302, a prihvatljivim ga smatraju Munziri i Hejsemi. Vidjeti: Et-Tergibu vet-terhib, 1/69, i Medžemuz-zevaid, 10/222.

bi to onda bio veliki širk. Pretvaranje (rijaluk) može biti u vidljivim djelima ili pak u govoru i tome slično, mada su vidljiva djela podložnija pretvaranju. No, ako čovjek želi svojim ibadetom ljudima ukazati da ga čine, onda to nije pretvaranje, nego je to poziv ka Allahovoj vjeri. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Uradio sam ovo kako biste mu pridali pažnju i znali kako da obavite namaz."⁴⁵

Pretvaranje, s obzirom na to kako utječe na ibadet, dijeli se na dvije vrste:

- Da bude u osnovi ibadeta, tj. da čovjek čini ibadet isključivo i samo kako bi ga drugi vidjeli. Ovo djelo je ništavno i u osnovi odbačeno zbog hadisi-kudsijja koji prenosi Ebu Hurejre i gdje Allah Uzvišeni kaže: «Ja nemam nikakve potrebe da Mi se drugi smatraju ravnim, pa ko bude uradio neko djelo koje se čini samo radi Mene (ibadeti) i pri tome Mi pridruži još nekoga, ostavio sam i njega i njegovo djelo (širk)».⁴⁶

- Da se pojavi tokom ibadeta, tj. ibadet se u osnovi čini zbog Allaha, ali se tokom njega pojavilo pretvaranje. Ova vrsta pretvaranja dijeli se na:

1. Pretvaranje s kojim se čovjek bori i nastoji ga odbaciti. Ova vrsta čovjeku neće štetiti. Primjer: Čovjek klanja prvi rekat, a na drugom rekatu pojave se neki ljudi i u njegovom srcu se pojavi želja da oduži sa ruku'om ili sedždom ili da zaplače na namazu i tome slično; ako pokuša odagnati ovo, ono mu neće naškoditi jer se borio i nastojao to od sebe odbaciti.

2. Da poklekne i počne se pretvarati. Ovaj ibadet je pokvaren jer je njegov sastavni dio pretvaranje koje poništava sve ibadete. Ako oduži sa stajanjem, ili ruku'om, ili sedždom, ili, pak, zaplače na namazu, njegovo djelo je upropašteno i ništavno. No, da li je cjelokupan ibadet pokvaren ili samo onaj dio prilikom kojeg se pretvarao? Kažemo da ovo ne izlazi iz dva okvira:

- Da je kraj ibadeta neodvojivo vezan za njegov početak i da se ne može parčati, u smislu da početak tog ibadeta nikako ne može biti

45 Buhari, 1/290, Muslim, 1/386, od Sehla b. Sa'da, r.a.

46 Muslim, 4/2289, od Ebu Hurejre, r.a.

ispravan jer mu je upropaštena njegova konačnica. Ova vrsta ibadeta pokvarena je u cijelosti. Primjer je namaz: nemoguće je da krajnji dio namaza bude pokvaren, a da njegov početak bude ispravan. Dakle, ako se u toku namaza pojavi pretvaranje i čovjek ga ne bude nastojao odbaciti, onda mu je cijeli namaz pokvaren.

- Da početak jednog ibadeta bude odvojiv od njegovog kraja, u smislu da je prvi dio ispravan u odnosu na drugi koji je ništavan. Ono što je prethodilo pretvaranju ispravno je, a ono što je došlo nakon pretvaranja, neispravno je. Primjer: Čovjek ima stotinu rijala i sa iskrenim nijjetom podijeli sadaku od pedeset rijala, zatim udijeli preostalih pedeset uz pretvaranje. Kažemo da je prva sadaka ispravna za razliku od druge, jer su međusobno odvojene.

Od Ibn Mes'uda, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko umre a moli pored Allaha sudruga, ući će u Vatru." Zabilježio ga je Buhari.⁴⁷

Poslanikove riječi: "...ko...", općenite su i odnose se i na muškarce i na žene.

Poslanikove riječi: "...moli pored Allaha sudruga...", tj. dovu upućuje nekome drugom mimo Allahu, bilo da se radi o dovi ibadeta (pobožnoj i skrušenoj molitvi) ili dovi traženja (molbe), jer dova se dijeli na:

1. Dova ibadeta; naprimjer, namaz, post i druge vrste ibadeta. Ako čovjek klanja ili posti, on automatski moli Gospodara da mu oprost i da ga sačuva od kazne, a sve ovo nalazimo, recimo, u srži namaza. Isto tako namaz sadrži i verbalne dove koje izgovara svojim jezikom. Na ovu vrstu obraćanja nekom drugom mimo Allaha i ništavnost tog djela upućuju riječi Uzvišenog: "Gospodar vaš je rekao: 'Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi'" (El-Mu'min, 60). Dakle, učinio je dovu ibadetom, koji, ako se upućuje nekom drugom mimo Allahu – biva širk. Onaj ko bilo koju vrstu ibadeta uputi nekom mimo Allahu uznevjerovao je i postao nevjernik i otpadnik od ovog ummeta. Ako čovjek učini ruku' ili sedždu nekome drugom veličajući

47 Buhari, 3/196.

ga na taj način, mimo Allaha, onda je taj čovjek mušrik. Zbog toga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio naklon prilikom susreta kada ga je jedan čovjek upitao da li da se nakloni bratu kada ga susretne, a Poslanik je odgovorio: “Ne!”.⁴⁸ I pored ovoga pojedine neznalice, kada nas poselame, naklone nam se, stoga je na nama obaveza da ih upozorimo i objasnimo im.

2. Dova traženja (molbe); ovu vrstu dove dozvoljeno je uputiti i nekome drugom mimo Allaha uz sljedeće pojašnjenje: Ako je stvorenje u stanju da ispuni ono što se od njega traži, onda takva dova nije širk. Primjer ovoga su riječi: “Neka mi da vode onaj ko može.” Rekao je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem: “Ko vas pozove i od vas nešto zatraži, odazovite mu se.”⁴⁹ Kaže Uzvišeni: “A kada diobi prisustvuju rođaci, siročad i siromasi, i njima nešto darujte i lijepu riječ im recite” (En-Nisa, 8). Pa ako siromah ispruži ruku i kaže: “Opskrbi me”, tj. “daj mi”, ovo nije širk kao što kaže Uzvišeni: “...i njih opskrbite”. S druge strane, ako zatraži od stvorenja nešto što nije u stanju da uradi niko osim Allaha, onda je to traženje (dova) – širk koji izvodi iz vjere. Primjer: da čovjek zatraži od drugoga da spusti kišu i da je uvjeren da on to može učiniti.

Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “*Ko umre a moli pored Allaha sudruga*”, misli se na onoga ko prilikom činjenja ibadeta Allahu pripíše sudruga tako što se tom sudrugu obraća dovom tj. molitvom. S druge strane, što se tiče sudruga u dovi traženja (molbe), objašnjenje je identično prethodnome kada smo govorili o dovi traženja.

Nažalost, u pojedinim zemljama gdje žive muslimani postoje oni koji vjeruju da mrtvac u kaburu, čije je tijelo zemlja progutala, može da donese korist ili otkloni štetu, ili, pak, da je u stanju podariti potomstvo onima koji su bez njega. Ovo je – da nas Allah sačuva – veliki širk koji izvodi iz vjere. Vjerovanje u ovakve stvari gore je od pijenja alkohola, bluda i homoseksualnosti, jer je vjerovanje u takve stvari nevjerstvo, za razliku od navedenih stvari koje potpadaju pod velike grijeha.

48 Tirmizi, 7/356, Ibn Madže, 1/1220, Ahmed, 3/196, od Enesa b. Malika, r.a.

49 Ahmed, 2/68, Ebu Davud, 3/17, Nesai, 5/28, Hakim, 1/412, Bejheki, 4/99.

Poslanikove riječi: “...ući će u Vatru...”, tj. vječno će u njoj boraviti. Također kaže Uzvišeni:

إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

“Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti, a nevjernicima neće niko pomoći”. (El-Maide, 72) Iz ovoga proizlazi da ako im je Allah Džennet zabranio, onda će biti u Vatri vječno. Stoga, moramo se bojati širka i prezati od njega jer, kao što vidimo, kazna koja je spomenuta – žestoka je. Mušrik gubi ahiret jer će vječno biti u Vatri, a također je izgubio i dunjaluk jer se u suštini od njega nije okoristio i nad njim je u toku tog dunjalučkog života uspostavljen argument (dokaz). Propao je i pored toga što je upozoravan bio, da nas Allah sačuva. Kaže Uzvišeni:

أَوَلَمْ نَعْمَرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمْ النَّذِيرُ

“A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je trebao da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i onaj koji opominje” (Fatir, 37).

Allah Uzvišeni kaže:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ يَدْعُو لِمَنْ ضَرَّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَبِئْسَ الْمَوْلَى وَلِبِئْسَ الْعَشِيرُ

“Ima ljudi koji se Allahu klanjaju, ali bez pravog uvjerenja; ako ga prati sreća, on je smiren, a ako zapadne i u najmanje iskušenje, vraća se nevjerstvu, pa tako izgubi i ovaj i onaj svijet. To je, uistinu, očiti gubitak. On se, pored Allaha, klanja onome koji od njega ne može nikakvu štetu otkloniti niti mu može bilo kakvu korist pribaviti; to je, zaista velika zabluda; klanja se onome čije će mu klanjanje prije nauditi nego od koristi biti; a takav je, doista, loš zaštitnik i zao drug.” (El-Hadždž, 11-13)

Također, kaže Uzvišeni:

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Reci: ‘Stradat će, uistinu, oni koji na Sudnjem danu izgube i sebe i porodice svoje.’” (Ez-Zumer, 15) Dakle, propao je, a uz to i porodicu izgubio, jer ako njegova porodica bude u Džennetu, onda se on neće moći družiti s njima, ali i ako budu u Vatri, opet neće biti zajedno niti će se družiti. Poznato je da će svaki onaj koji uđe u Džehennem proklinjati svakog drugog koji uđe.

Širk je uistinu velika opasnost, jer ponekad je vrlo teško ustanoviti da li neka osoba pri sebi ima elemente širka, tako da ih neće ni primijetiti osim nakon detaljnog i preciznog samoobračuna. Stoga je širk vrlo opasan i nikako nije za potcjenjivanje. S druge strane, Allah olakšava Svojim robovima kako bi postigli iskrenost i udaljili se od širka, te da svojim djelima ne žele pohvalu od ljudi ili nešto drugo, jer u suštini, od ljudi nemamo baš veliku pomoć, pa čak i kada izađu da isprate čovjekovu dženazu, mejjitu ne pomaže ništa osim njegovih djela. Kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Tri stvari prate mrtvacu, dvije se vraćaju, a jedna ostaje s njim. Prate ga njegova porodica, imetak i djela, pa se vrate njegova porodica i imetak, a s njim ostanu njegova djela.”⁵⁰

Također je potrebno naglasiti da čovjeka ne treba da raduje kada ljudi prihvataju njegove riječi samo zato što su to njegove riječi, nego treba da ga raduje činjenica da ljudi prihvataju njegove riječi jer ih smatraju istinitim. Isto tako, ne treba da tuguje ako ljudi ne prihvate njegove riječi samo zato što su to njegove riječi, jer ako je tako, onda on poziva sebi. Treba da ga rastužuje to što ljudi ne prihvataju istinu, i s ovim se postiže iskrenost, a nju zaista nije lahko ostvariti, osim onim ljudima koji se okrenu ka Allahu u potpunosti, pa im On olakša i uputi ih na pravi put.

Muslim prenosi od Džabira, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko susretne Allaha ne pridružujući Mu ništa, ući će u Džennet, a ko Ga susretne pridružujući Mu nešto, ući će u Vatru.”⁵¹

50 Buhari, br. 6514, Muslim, br. 2960, od Enesa b. Malika, r.a.

51 Muslim, 1/94.

Vjerovjesnikove riječi: "...ko..." općenite su i podrazumijevaju bilo koga, s tim da ovaj ulazak u Džennet može biti i nakon što čovjek proboravi određeno vrijeme u Vatri zbog grijeha koje je počinio. Na ovo upućuje određeni broj šerijatskih tekstova koji se prenose po ovom pitanju. Naravno, ovo je u slučaju da mu Allah prethodno nije oprostio te grijeha jer je Allah taj koji ako hoće kažnjava, a ako hoće oprašta i sve je volja Njegova.

Poslanikove riječi: "...ne pridružujući Mu ništa...", sveobuhvatne su za bilo koju vrstu širka, pa ukoliko neko Allahu pridruži nekoga od Njegovih najčasnijih stvorenja kao što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, takav će sigurno biti od stanovnika Vatre. Pa kako je tek onda s onim ko Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, uzdiže čak iznad Allaha i njemu se obraća u teškoćama, a ne Allahu, a ponekad se obraća i onima koji su na nižem stepenu od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!? Postoje oni koji ne mare da se Allahom zakunu bilo iskreno ili lažno. No, onda kada se kunu svojim precima ili djecom, uvijek se kunu istinito.

Pitanje: Da li će onaj koji počinio širk vječno ostati u Vatri?

U zavisnosti od vrste širka: ako je počinio mali širk, onda postoji vjerovatnoća da neće ostati vječno u Vatri, za razliku od onoga koji počinio veliki širk i time zasluži vječnu džehennemsku kaznu, kao što to potvrđuju jasni dokazi.

U poglavlju se tretiraju (sljedeća) pitanja:

1. Strah od širka; zbog riječi Uzvišenog: "Allah neće oprostiti da Mu se širk čini", i Ibrahimovih riječi: "I sačuvaj mene i sinove moje od toga da se klanjamo kumirima".

2. Da se pretvaranje (rija) smatra širkom, zbog hadisa: "Najviše čega se bojim za vas jeste mali širk." Upitan je o njemu, pa je rekao: "To je pretvaranje." Prethodno smo objasnili propise vezane za pretvaranje i kako ono utječe na ibadet.

3. Da je ono (pretvaranje) mali širk, jer ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, tako nazvao. A da li pretvaranje može postati veliki širk? Hadis ukazuje da ne može, jer je pretvaranje nazvano "mali širk".

Međutim, Ibn Kajjim, da mu se Allah smiluje, kada govori o malom širku, kaže da je to kao malo pretvaranja. Ovo ukazuje da mnogo pretvaranja ne može biti mali širk. No, ako je mislio na količinu, onda kažemo: "Da", jer ako se čovjek pretvara u svakom ibadetu, onda je on mušrik – počinitelj velikog širka zbog nepostojanja iskrenosti u djelima koja čini. S druge strane, ako je mislio na kakvoću, onda je hadis općenit da je pretvaranje mali širk.

4. Da je mali širk to čega se najviše trebaju pribojavati dobri i bogobožni ljudi; uzeto iz Poslanikovih riječi: "Najviše čega se bojim za vas jeste mali širk." Pretvaranje ulazi u ljudska srca potajno i duša se veže za njega jer voli da bude pohvaljena za djela koja radi.

5. Blizina Dženneta i Vatre; zbog Poslanikovih riječi: "Ko susretne Allaha ne pridružujući Mu ništa, ući će u Džennet, a ko Ga susretne pridružujući Mu nešto, ući će u Vatru".

6. Spominjanje u jednom hadisu onoga što približava Džennetu i Džehennemu.

7. Da će onaj ko Ga susretne ne pridružujući Mu ništa, ući u Džennet, a ko Ga susretne pridružujući Mu nešto, ući će u Vatru, pa makar bio jedan od najvećih pobožnjaka; zbog sveobuhvatnosti riječi spomenutih u hadisu: "Ko susretne..." No, ako čovjek počini veliki širk i na tome umre, neće ući u Džennet pa makar bio i najpobožniji čovjek, zbog riječi Uzvišenog: "Ko Allahu širk učini, Džennet mu je Allah zabranjenim učinio, a prebivalište njegovo bit će Vatra" (El-Maide, 72). A ako osoba počini mali širk, bit će kažnjena shodno veličini učinjenog grijeha, a zatim će ući u Džennet.

8. Veliko pitanje: molba prisnog prijatelja (Ibrahima, a.s) upućena Allahu da zaštiti njega i njegovo potomstvo od obožavanja kipova; shodno riječima Uzvišenog: "I sačuvaj mene i sinove moje od toga da se klanjamo kumirima".

9. Uzimanje u obzir stanja većine, a to je da će većina ljudi otići u zabludu, jer je On rekao: "Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu odveli".

10. U njemu je tumačenje “la ilahe illallah”, kako ga je naveo Buhari; cjelokupno poglavlje ide u prilog ovim riječima.

11. Vrijednosti onoga ko se sačuva od širka; zbog riječi Uzvišenog: “...a oprostit će ono što je manje od širka”, i Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Ko susretne Allaha ne pridružujući Mu ništa, ući će u Džennet.”

POGLAVLJE O POZIVU U VJEROVANJE DA NEMA BOGA OSIM ALLAHA

Uzvišeni Allah rekao je:

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Reci: ‘Ovo je put moj, i ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.’” (Jusuf, 108)

Redoslijed poglavlja u ovoj knjizi zaista je besprijekoran, jer autor nakon govora o tevhidu, koji je od vitalnog značaja za svakog pojedinca, spominje poziv drugih ka tom tevhidu, a poznato je da se vjerovanje jednog čovjeka smatra nepotpunim ako on ne poziva druge u tehid. Kaže Uzvišeni:

وَالْعَصْرَ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ
وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

“Tako mi vremena, čovjek doista gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje.” (El-Asr, 1-3). Dakle, neophodno je da čovjek koji ispovijeda tehid istovremeno i druge poziva u tehid, u suprotnom njegovo vjerovanje je nepotpuno i krnjavo. Nema sumnje da onaj ko je odabrao put tevhida, tim putem nije krenuo osim zato što taj put

smatra najispravnijim, a ako je u tom uvjerenju iskren, onda on neminovno poziva ka tom putu, a poziv ka svjedočenju da nema drugog boga osim Allaha je srž tevhida i ne može se upotpuniti osim kroz ovo pozivanje.

Allahove riječi: "...*Reci: 'Ovo je put moj...'*", podrazumijevaju put i vjerovjesnik s kojim je došao Vjerovjesnik, *sallallahu alejhi ve sellem*, i njemu pozivao.

Njegove riječi: "...*i ja pozivam k Allahu...*", kazano je ovako zbog toga što se oni koji nečem pozivaju dijele na dvije vrste:

1. pozivač ka Allahu,
2. pozivač nečemu mimo Allaha.

Onaj koji poziva Allahu, iskren je i želi da ljudima obznani istinu kako bi došli do Allaha Uzvišenog. S druge strane, onaj koji poziva nečemu mimo Allaha, može recimo biti od onih koji pozivaju k sebi, na način da samo prividno poziva u istinu, a krajnji mu je cilj biti poštovan i hvaljen među ljudima. Zapazit ćeš da se ovakvi ljute kada ljudi ne žele da rade ono što im oni naređuju, a ne ljute se kada ljudi čine nešto što je vjerom zabranjeno, samo iz razloga jer ih nisu pozvali da se ostave toga. Ponekad čovjek bude pozivač ka svome predsjedniku, kao što je prisutno u mnogim zemljama. Ovi zabludjeli učenjaci nisu učenjaci naroda, nego su učenjaci države i vlasti koji pozivaju ka predsjednicima i predvodnicima. Primjer ovakvih jesu zabludjeli učenjaci koji su, nakon što se socijalizam pojavio kod Arapa, počeli iznositi kojekakve dokaze iz Kur'ana i sunneta kao potporu takvim sistemima. Način dokazivanja tim argumentima bio je upitan, naprotiv dotični argumenti nisu upućivali na spomenutu tematiku. Ovi učenjaci su primjer pozivača nečemu mimo Allaha.

Onaj ko poziva k Allahu, neće izgubiti nadu onda kada se ljudi okrenu od njega, niti će ostaviti pozivanje u Allahovu vjeru, jer Vjerovjesnik, *sallallahu alejhi ve sellem*, rekao je Aliji, r.a.: "Tako mi Allaha, da Allah tvojim sebebom (povodom) uputi jednog čovjeka bolje ti je od crvenih deva."⁵² Znači, da Allah tvojim sebebom uputi samo jednog čovjeka bolje je nego da dobiješ crvene deve, koje su kod Arapa

52 Buhari, 3/134, Muslim, 4/1782, od Sehla b. Sa'da, r.a.

vrlo cijenjene. Čovjek treba da se ljuti iz razloga što se istina ne slijedi, a nikako zato što se ljudi njemu nisu odazvali. Jer dok god se ljuti zato što ljudi ne prihvataju istinu, onda on poziva k Allahu, a ne k sebi, a ako se jedan odazove – dovoljno je. No, i ako se niko ne odazove nakon poziva, nema smetnje jer je tim čovjek opravdao sebe pred Allahom, a poznat je hadis koji smo naveli: “...i doći će na Sudnji dan vjerovjesnik bez ijednog sljedbenika”.

Nadalje, dovoljno je da čovjek u granicama svojih mogućnosti ljudima objasni šta je istina, a šta zabluda, jer ako im niko ne objasni istinu i tako ostane dugi vremenski period, onda će zabluda postati istina, a istina zabluda.

Njegove riječi: “...imajući jasne dokaze...”, tj. pozivam sa znanjem. Ovaj poziv obuhvata iskrenost i znanje, jer najčešći uzroci koji slabe rezultate da’ve (poziva) jesu neiskrenost i neznanje. Znanje koje je potrebno da bi se pozivalo u vjeru ne obuhvata samo šerijatsko znanje, nego i znanje o stanju u kojem se nalazi onaj kojeg pozivamo, kao i znanje o načinima kako da dopremo do željenog cilja i sve to s mudrošću. Dakle, neophodno je da se onaj koji poziva okiti šerijatskim znanjem, zatim znanjem o stanju onoga kojeg poziva i načinu kako da ga pozove, a zbog toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Muazu: “Doći ćeš ljudima koji slijede Knjigu.”⁵³ Vidimo da ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upoznao sa onim na čemu su ljudi koje Muaz, r.a., treba da poziva k Allahu. Samo pozivanje nemoguće je ostvariti samo uz poznavanje šerijatskih propisa, jer znamo da je neke ljude potrebno pozvati na blag, a neke na strožiji i odlučniji način, dok su se treći okitili znanjem i pri sebi imaju razne sumnje, pa je za njihovo pozivanje potrebno posebno znanje. Na kraju možemo kazati da je mudrost u pozivanju možda ključni faktor za uspjeh, a da je neznanje razarajući faktor. Neznalica nikako nije od onih koji treba da pozivaju jer on pri sebi nema mudrosti i vrlo često pravi više štete nego koristi.

Njegove riječi: “...ja, i svaki onaj koji me slijedi...”, tj. ja pozivam k Allahu, a i oni koji mene slijede pozivaju k Allahu i imamo jasne dokaze.

53 Buhari, 3/160, Muslim, 1/50.

Njegove riječi: “...i neka je hvaljen Allah...”, tj. neka je hvala Allahu koji nam se smilovao pa pozivamo s jasnim dokazima i znanjem i nismo od onih koji Allahu pozivaju bez jasnih dokaza.

Njegove riječi: “...ja Njemu nikog ne smatram ravnim...”, tj. nismo od onih koji čine širk. Ova rečenica je potvrda tevhida jer negira pridruživanje.

Od Ibn Abbasa, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je slao Muaza u Jemen, rekao mu: “Ti ćeš uistinu doći narodu od ehlul-kitabija, pa neka prvo čemu ćeš ih pozivati bude svjedočenje da nema boga osim Allaha” – u drugom predanju stoji: “...da potvrde Allahovu jednoću – pa ako ti se u tome pokore, obavijesti ih da im je Allah učinio obaveznim pet namaza u toku svakog dana i noći, pa ako ti se u tome pokore, obavijesti ih da im je Allah učinio obaveznim sadaku (zekat), koja se uzima od njihovih bogataša i dijeli njihovoj sirotinji, i ako ti se u tome pokore, nemoj uzimati njihovu najbolju i najplemenitiju imovinu. Čuvaj se dove onoga kome je nepravda učinjena, jer, uistinu između nje i Allaha nema pregrade.” Zabilježila su ga njih dvojica.⁵⁴

Njegove riječi: (tj. ono što prenosi Ibn Abbas): “...kada je slao Muaza u Jemen...”, poslao ga je u svojstvu pozivača, izaslanika, učitelja i sudije. Poslao ga je u rebiul-evvelu desete godine po Hidžri, i to je preferirajuće mišljenje. Zajedno s Muazom poslao je i Ebu Musaa el-Eša’rija, radijallahu anhuma. Muaza je poslao u San’u i njenu okolinu, a Ebu Musaa u Aden i njegovu okolinu, te im je naredio da se drže zajedno, da budu pokorni i da se ne razilaze, da olakšavaju, a ne da otežavaju, da obveseljavaju, a ne omražavaju.⁵⁵

Njegove riječi: “...ti ćeš uistinu, doći narodu od ehlul-kitabija...” – ove riječi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izrekao je kako bi objasnio Muazu s čime će se susresti i tako ga pripremio za ono šta ga očekuje. U ovim riječima krije se dokaz da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao stanja ljudi i ono šta zastupaju. Znanje o ljudima i njihovim stanjima mogao je steći na dva načina:

54 Ibid.

55 Buhari, 3/160.

1. objavom,
2. iskustvom i prethodno stečenim znanjem.

Ehlul-kitabije jesu sljedbenici Tevrata i Indžila, a to su židovi i kršćani koji su u to vrijeme bili većinski stanovnici Jemena, premda je u Jemenu bilo i mnogobožaca, ali bili su manjina, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, akcenat stavio na većinu, tj. na židove i kršćane.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio je Muaza o stanju ljudi kojima ga šalje zbog dvije stvari:

Prva, kako bi bio upoznat sa stanjem onih koje će pozivati u islam;

Druga, kako bi bio spreman, jer su oni sljedbenici Knjige i imaju određeno znanje.

Njegove riječi: “...pa neka prvo čemu ćeš ih pozivati bude svjedočenje...” – svjedočenje ovdje podrazumijeva znanje. Kaže Uzvišeni:

إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

“...osim onih koji posvjedoče Istinu, a oni znaju” (Ez-Zuhruf, 86). Svjedočenje ovdje jeste znanje i potvrda jezikom jer onaj koji svjedoči, obavještava o onome o čemu svjedoči na osnovu znanja. Stoga pozicija u kojoj se nalazi Muaz zahtijeva znanje, a ne puko obavještavanje bez znanja.

Postavlja se pitanje: Šta ako čovjek posvjedoči da nema drugom boga osim Allaha srcem, bez izgovaranja riječima?

Kaže šejhul-islam Ibn Tejmijje: “On nije musliman, po konsenzusu islamskih učenjaka, sve dok ne izgovori riječima šehadet, jer kelimei-šehadetom se izjašnjavamo o vjerovanju, a izjasniti se o nečemu ne možemo osim riječima, stoga je izgovor šehadeta jezikom obavezan. Sam nijet da se šehadet izgovori nije dovoljan i neće biti od koristi kod Allaha sve dok se ne izgovori šehadet. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je svome amidži Ebu Talibu dok je bio na samrtnoj postelji: “Reci”, a nije mu rekao “povjeruj da nema drugog boga osim Allaha”.⁵⁶

56 Buhari, 3/273, Muslim, 1/54.

Njegove riječi: "...nema boga...", tj. nema božanstva koje je dostojno obožavanja mimo Allaha. Bog je u značenju božanstva koje se obožava, dok polemičari kažu da je bog u značenju onoga koji je u stanju da iz ničega stvori nešto, a ovo učenje nije ispravno, kao što smo to prethodno objasnili. A kada bi ovo bilo ispravno, onda bi mušrici s kojima se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, borio, bili vjernici jer potvrđuju prethodno rečeno. Kaže Uzvišeni:

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مِّنْ خَلْقِهِمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ

“A ako ih upitaš ko ih je stvorio, odgovorit će: ‘Allah’”.
(Ez-Zuhruf, 87)

Kaže Uzvišeni:

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مِّنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ

“A ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, reći će: ‘Allah’”.
(Ez-Zumer, 38)

Ako neko kaže: “Nema božanstva dostojnog da se obožava osim Allaha, a mušrici obožavaju kipove!?”, odgovorit će se: Oni kipove obožavaju bespravno, a njihov uluhijjet je ništavan, iako ih oni zovu božanstvima, jer nisu dostojni obožavanja. I kod njih je bilo poznato da ako ih zadesi nevolja, vraćali bi se Allahu Uzvišenome iskreno Mu vjeru ispovijedajući, stoga, njihova božanstva ne mogu da se zovu bogovima. Oni ih obožavaju, ali uz to priznaju da je njihovo obožavanje isključivo zbog toga kako bi se približili Allahu. Njihova božanstva samo su posrednici, a jedino božanstvo dostojno obožavanje jeste Allah Uzvišeni i Hvaljeni.

Njih dvojica također prenose od Sehla b. Sa'da, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao u vrijeme pohoda na Hajber: “Sutra ću predati zastavu čovjeku koji voli Allaha i Njegovog Poslanika i koga vole Allah i Njegov Poslanik. Allah će dati pobjedu vojsci kojom on komanduje.” Ljudi su tu noć proveli pitajući se kome li će dati zastavu. Kada su osvanuli, otišli su Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i svako od njih želio je da njemu bude data. Tada je on upitao: “Gdje je Alija

b. Ebu Talib?” “Njega bole oči”, rekoše mu prisutni. Poslali su po njega i kada je doveden, Poslanik mu je pljucnuo u oči i proučio mu dovu. Ozdravio je kao da ga nije ni boljelo. Zatim mu je Poslanik dao zastavu i rekao: “Polahko idi dok ne dođeš u njihovo područje. Potom ih pozovi u islam i obavijesti ih kakve obaveze imaju prema Uzvišenom Allahu, jer tako mi Allaha, da budeš uzrok da Allah uputi jednog čovjeka bolje ti je od crvenih deva.”⁵⁷

Njegove riječi: “...predat ću zastavu...” – u ovoj rečenici izostavljena je zakletva koja se podrazumijeva, a glasi: “Tako mi Allaha, sutra ću predati zastavu čovjeku...”

Njegove riječi: “...zastava...” – imenica kojom se označava ono što komandant uzme kako bi označio položaj svoje vojske.

Njegove riječi: “...sutra...”, to jest, dan nakon današnjeg, dok je jučer dan prije današnjeg. Osnova je da riječ “sutra” označava dan koji slijedi, a riječ “jučer” dan koji je prošao, premda “sutra” može označavati i ono što dolazi u budućnosti, kao što kaže Uzvišeni:

وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ

“I neka čovjek pogleda šta je pripremio za sutra” (El-Hašr, 18), tj. za Sudnji dan.

Njegove riječi: “...koji voli Allaha i Njegovog Poslanika i kojeg vole Allah i Njegov Poslanik...” – u ovim riječima nalazimo potvrdu ljubavi Allahu, dž.š., i to na dva načina: da Allah voli i da je voljen. Ovo su negirali pripadnici ehlu-ta'tila (oni koji su djelimično ili potpuno negirali i obesnaživali Allahove attribute) pa su rekli: “Pod pojmom Allahove ljubavi prema robu misli se na nagradu ili namjeru davanja nagrade, a pod pojmom čovjekove ljubavi prema Allahu podrazumijeva se ljubav prema Njegovim blagodatima.” Ovo je očito iskrivljenje Allahovih riječi koje je oprečno konsenzusu ashaba, tabiina i ispravnih prethodnika. Allahova ljubav je Njegovo stvarno i istinsko svojstvo. Ljubav ima svoje uzroke, pa tako Allah nekad nekog čovjeka mrzi, a nekad ga voli, u zavisnosti od uzroka te mržnje ili, pak, ljubavi.

57 Buhari, 3/134, Muslim, 4/1782.

Njegove riječi: “...*pod njegovim vodstvom...*”, tj. njegovim rukama Allah će dati da Hajber bude oslobođen, a u ovim riječima nalazimo radosnu vijest o pobjedi.

Njegove riječi: “...*otišli su Allahovom Poslaniku...*”, tj. poranili su svi zajedno sa željom i nadom da im bude uručena zastava kako bi zadobili Allahovu ljubav i ljubav Njegovog Poslanika.

Njegove riječi: “...*pa je upitao: Gdje je Alija?...*” – Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je pitalac.

Njegove riječi: “...*bole ga oči...*”, tj. osjeća veliku bol i žali se Allahu.

Njegove riječi: “...*pa su poslali po njega...*”, po naređenju Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “...*i kada je doveden...*”, kao da je Alija, r.a., oslijepio jer su ga doveli.

Njegove riječi: “...*ozdravio je kao da ga nije ni boljelo...*”, tj. na njegovim očima nije bilo tragova bolesti niti crvenila.

Njegove riječi: “...*ozdravio je...*” – ovo je znak od Allahovih znakova koji ukazuje na Njegovu moć i istinitost onoga s čime je došao Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Ovo je dokaz da je vođa pravovjernih Alija, r.a., od onih koji vole Allaha i Njegovog Poslanika, i da njega vole Allah i Njegov Poslanik. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odlikovao ga je ovim priznanjem između ostalih ashaba.

Njegove riječi: “...*polahko idi...*”, tj. prišunaj im se i budi tih, jer su židovi poznati po spletkama i nepredvidivom ponašanju.

Njegove riječi: “...*u njihovo područje...*”, tj. u njihovu blizinu, u njihovu okolinu.

Njegove riječi: “...*zatim ih pozovi...*”, tj. stanovnike Hajbera; “...*u islam...*”, tj. da se pokore Allahu.

Njegove riječi: “...*i obavijesti ih kakve obaveze imaju prema Allahu...*”, tj. nije dovoljno samo da ih pozoveš u islam, nego je neophodno i da im pojasniš šta su dužni činiti kako bi se u vjerovanju učvrstili i ispravno postupali, i to sve po redu onako kako je došlo u hadisu “o slanju Muaza”.

No, čovjek je ponekad u nedoumici: Da li da one koje poziva u islam obavijesti o onome čime ih je Allah obavezao prije negoli postanu muslimani, ili da to, pak, učini nakon što prihvate islam?

Ako pogledamo u hadis Muaza i ovaj prethodno citirani hadis od Sehla b. Sa'da, r.a., možemo reći da je preče da ih se najprije pozove u islam, pa da im se tek onda obznani ono čime ih Allah zadužuje. Međutim, ako pogledamo u stanje ljudi danas, i to da oni koji prihvate islam nisu baš dovoljno uvjereni u istinu, ali ga ipak prihvataju, no ako ih obavijestiš o njihovim obavezama u islamu, možda se vrate i tako uznevjeruju nakon što su povjerovali, stoga kažemo da ćemo najprije ljude obavijestiti o onome čime ih Allah zadužuje u islamu, kako se ne bi povratili nakon što ih obavijestimo, te tako zaslužili smrtnu kaznu kao otpadnici od vjere. Naposljetku, možemo još dodati da se ovo pitanje može prepustiti i situaciji u kojoj se pozivač i onaj koji se poziva nalaze, te će procijeniti u čemu je korist i po tome raditi.

Njegove riječi: “...*crvenih deva*...” – spomenuta je ova vrsta deva jer je vrlo poželjna i jako cijenjena kod Arapa, a ujedno je najskuplja i najbolja od svih vrsta deva.

U poglavlju se tretiraju sljedeća pitanja:

1. Da je pozivanje Allahu put onoga ko slijedi Poslanika; shodno riječima Uzvišenog: “Reci: ‘Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja i svaki onaj koji me slijedi.’”, i ne samo to, već slobodno možemo kazati da je pozivanje k Allahu put svih poslanika i njihovih sljedbenika.

2. Isticanje obaveznosti iskrenosti (ihlasi); shodno riječima: “...pozivam k Allahu”, ovo je rečeno zbog toga što mnogi ljudi koji pozivaju u Istinu, ustvari pozivaju sebi. Onaj koji poziva Allahu želi samo da se Allahova vjera prihvata i širi, dok onaj koji poziva k sebi želi da Njegove riječi bude prihvaćene, bez obzira bile ispravne ili pogrešne.

3. Da je poznavanje dokaza dužnost i stroga obaveza; shodno riječima Uzvišenog: "Pozivam k Allahu imajući jasne dokaze." Pozivač (daija) mora imati znanje o onome čemu poziva, stoga je stjecanje tog znanja dužnost, kao i samo pozivanje.

4. Od znakova dobrote tevhida jeste i to da tevhid odbacuje od Uzvišenog Allaha svaku pogrdu; shodno riječima Uzvišenog: "Hvaljen neka je Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim." Samo je Allah Jedinstven i potpun, a značenje riječi: "...odbacuje od Uzvišenog Allaha svaku pogrdu...", tj. bilo kakvo poređenje Stvoritelja sa stvorenjima, jer poređenje potpunog s nepotpunim umanjuje njegovu potpunost.

5. Da je od ružnoće širka i to da je on pogrda Allahu; shodno riječima Uzvišenog: "...i ja nisam od mnogobožaca...", nakon riječi: "...i neka je hvaljen Allah".

6. Jedna od najvažnijih koristi: udaljavanje muslimana od mušrika, kako ne bi postao jedan od njih, pa čak i ako ne učini širk; zbog riječi Uzvišenog: "...i ja nisam od mušrika...", a nije kazano: "ja nisam mušrik", jer ako je među njima, pa makar i ne činio širk, on je na neki način jedan od njih. Sličan primjer imamo u ajetu kada je Allah rekao melekima: "Učinite sedždu Ademu, pa su učinili svi, osim Iblisa" (El-Bekare, 34). Allahova naredba je obuhvatila i Iblisa jer je bio među melekima, iako on sam nije bio melek.

7. Da je tevhid prva dužnost (vadžib); shodno riječima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "...pa neka prvo u šta ćeš ih pozvati bude šehadet da nema boga osim Allaha", u drugoj predaji: "...da iskažu Allahovu jednoću". Neki učenjaci rekli su da je prvi vadžib razmišljanje u pokušaju da se dosegne istina, no ispravno mišljenje jeste da je prvi vadžib tevhid jer sama čovjekova priroda ukazuje na postojanje Stvoritelja.

8. Da sa tevhidom počne prije svega, čak prije namaza; shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: "Pozovi ih u islam i obavijesti ih o onome što su obavezni činiti prema Allahu".

9. Da je značenje “en juvehhidullaha” (da iskažu Allahovu jednoću) značenje šehadeta, da nema boga osim Allaha; shodno riječima jednog ashaba kada je kazao: “Svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha”, a u drugoj predaji stoji: “...da iskazuju Allahovu jednoću”.

10. Da čovjek može biti od sljedbenika Knjige, a da ga ne zna, ili da ga zna ali po njemu ne radi; tj. da ne zna značenje “šehadeta” da nema drugog boga osim Allaha, shodno riječima: “...i neka prvo u šta ćeš ih pozivati bude šehadet da nema drugog boga osim Allaha”. Jer, da su znali “la ilaha illallah” i radili po njemu, ne bi bilo potrebe pozivati ih.

11. Skretanje pažnje na postepeno podučavanje, shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima upućenim Muazu: “...pozovi ih da potvrde Allahovu jednoću, pa ako ti se u tome pokore, poduči ih onome čime ih Allah zadužuje...”, do kraja hadisa.

12. Počinjanje sa najvažnijim, a zatim manje važnim, shodno Poslanikovoju naredbi Muazu, da prvo poziva u tevhid, zatim namaz, pa zekat i tako dalje.

13. Informacija o tome gdje se dijeli zekat, shodno riječima: “...koji se uzima od njihovih bogataša i dijeli njihovim siromasima”.

14. Učiteljevo uklanjanje sumnje koju ima učenik; pod sumnjom se podrazumijeva neznanje pa je stoga obznanjeno i pojašnjeno od koga se uzima zekat i kome se dijeli, tj. da se uzima od bogataša i onda dijeli siromasima.

15. Zabrana (uzimanja) najvrednijeg imetka, shodno riječima: “...budi podalje od njihove najplemenitije robe” (tj. nemoj da im to uzimaš) – Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozorava Muaza, a upozorenje znači zabranu.

16. Čuvanje (prezanje) od dove nevoljnika, tj. onoga kome je nepravda učinjena; shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “...i čuvaj se dove onoga kome je nepravda učinjena”.

17. Obavijest da se dova nevoljnika prima; shodno Vjerovjesnikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: “...jer, uistinu, između nje i Allaha

nema pregrade". Zapažamo da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije samo rekao "čuvaj se dove nevoljnika", nego je na te riječi dodao i potvrdu "jer između nje i Allaha nema pregrade", kako bi upozorio na opasnost nanošenja nepravde, jer čovjek se možda neće obazrijeti na riječi "čuvaj se dove nevoljnika", ali kada mu se kaže da između te dove i Allaha nema pregrade, tj. da je ta dova primljena, onda čovjek ustukne i poboji se.

18. Od dokaza koji upućuju na istinski tevhid jeste ono što se desilo prvaku među poslanicima i poglavaru evlija (Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem) od napora, gladi i bolesti. Očito je da autor ovim riječima želi ukazati na događaj u vezi s bitkom na Hajberu, kada je vladala velika glad, tolika da su čak jeli magarce i bijeli luk.⁵⁸ Bolest i nedaće su svakako dokazi iskrenog ispovijedanja tevhida, jer onaj ko želi Allahovo lice, spreman je da trpi kako bi došao do onoga što želi.

19. Poslanikove riječi: "...predat ću zastavu..." jesu jedan od znakova vjerovjesništva; i zaista se zbililo onako kako je rekao, a Alija b. Ebi Talib voli Allaha i Njegovog Poslanika, a i njega vole Allah i Njegov Poslanik.

20. Alijino izlječenje nakon što mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pljucnuo u oči, također je jedan od znakova vjerovjesništva, jer se Alija oporavio kao da i nije bio bolestan.

21. Vrijednost Alije, r.a., što je očito jer on voli Allaha i Njegovog Poslanika, a i njega vole Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

22. Vrijednost ashaba u njihovom raspravljanju i brizi te noći o radosnoj vijesti pobjede; te želje da saznaju ko je taj koji voli Allaha i Njegovog Poslanika i kojeg vole Allah i Njegov Poslanik.

23. Neminovnost obistinjenja onoga što je Allah odredio, jer je zastavu dobio onaj ko je nije tražio, a nije je dobio onaj ko ju je tražio. Ashabi su pohrlili Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, vrlo rano u nadi da će dobiti zastavu, ali je nisu dobili, dok je s druge strane Alija b. Ebi Talib bolestan i nije tražio zastavu, ali ju je ipak dobio.

58 Buhari, 3/135, Muslim, 3/1427, od Seleme b. Evke'a, r.a.

24. Lijep odgoj u njegovim riječima “polahko”; jer mu je savjetovao da bude spor, umjeren i da ne žuri.

25. Pozivanje u islam prije borbe; shodno riječima: “...uđi u njihovo područje, a zatim ih pozovi u islam”.

26. Da je to propis koji važi i za one koji su prethodno bili pozivani i s kojima se prije vodila borba.

27. Pozivanje s mudrošću jer je on rekao: “Obavijesti ih kakve obaveze oni imaju...”, a mudrost je da upotpuniš poziv tako što ih je pozvao najprije u islam, a zatim im pojasnio ono čime ih Allah zadužuje. Sam poziv u islam nije dovoljan jer neophodno je da se propisi pojasne kako bi ih izvršavao onaj koji je ušao u islam i kako se ne bi vratio u nevjerstvo.

28. Spoznaja Allahovih, dž.š., prava u islamu; shodno riječima: “...i obavijesti ih kakve obaveze imaju prema Allahu Uzvišenom”.

29. Nagrada za onoga ko bude uzrok da neka osoba uđe u islam; shodno riječima: “...da budeš uzrok da Allah uputi jednog čovjeka bolje ti je od crvenih deva”, tj. bolje ti je od svega onoga što je vrijedno na ovom svijetu. A spomen crvenih deva nije došao u značenju “bolje ti je nego da kao sadaku podijeliš crvene deve”, kako to tumače neki.

30. Zakletva prilikom izricanja fetve; iz riječi: “...tako mi Allaha, da budeš uzrok da Allah uputi jednog čovjeka...”, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zakleo se iako to od njega nije traženo, nego je to učinio kako bi stavio akcenat na činjenicu vrijednosti upute jednog čovjeka sebebom drugog čovjeka.

Međutim, ne treba se zaklinjati prilikom donošenja fetve osim ako za to postoji korist, jer ponekad onaj koji pita pomisli da se muftija nije zakleo osim zato što sumnja u ono što je rekao.

Imam Ahmed, da mu se Allah smiluje, ponekad se u svojim odgovorima zaklinje Allahom. Allah Uzvišeni u Svojoj Knjizi je na tri mjesta naredio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da se zakune:

وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ

“Oni te zapitkuju: Da li je istina da će ono biti? Reci: Jest, Gospodara mi moga” (Junus, 53);

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي

“Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: Hoćete, Gospodara mi moga” (Et-Tegabun, 7);

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي

“A nevjernici govore: Čas oživljenja nam neće doći! Reci: Hoće, tako mi Gospodara moga” (Sebe, 3).

Dakle, ako iz zakletve proizlazi korist, dozvoljena je, a ponekad je čak i poželjna.

O TUMAČENJU TEVHIDA I SVJEDOČENJU DA NEMA BOGA OSIM ALLAHA

Tumačenje, tj. tefsir podrazumijeva otkrovenje i pojašnjenje. Tevhid smo prethodno definisali i rekli da označava uvjerenje da je Allah jedinstven i da je samo On dostojan obožavanja.

Ovo poglavlje je dakako vrlo važno, jer nakon što je u prethodnim poglavljima bilo govora o tevidu, njegovoj vrijednosti i pozivu ka njemu, čovjek sad očekuje da mu se obznani suština tog tevhida, i to upravo nalazimo u ovom poglavlju u kojem je autor naveo pet ajeta:

Prvi ajet:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ

“Oni kojima se mole traže način da se Gospodaru svome približe – koji od njih će najbliži biti...” (El-Isra, 57)

Oni kojima se ljudi mole pored Allaha sami traže načina kako da se Allahu približe, pa kako onda da budu moljeni kad i sami mole i pomoć traže? Moliti njih mimo Allaha može samo onaj koji je nepotpunog razuma. Ovaj ajet može se primijeniti na svakoga onoga kome se ljudi mole, a on sam je u potrebi da Allaha moli, kao što je Isa, a.s, zatim meleki, evlije i dobri ljudi. S druge strane, drveće i kamenje kojima se pojedini ljudi mole ne ulaze u značenje ovoga ajeta. Stoga, svi za koje ste mislili da su u stanju neku štetu otkloniti ili koristi pribaviti, i sami su u potrebi i sami Allaha mole i tragaju za najbližim putevima da im se molbe uslišaju. Opisujući nam stanje ovih kojima se ljudi mimo Allaha mole, Uzvišeni kaže:

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا
مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ

“A oni kojima se pored Njega klanjate ne posjeduju ništa. Ako im se molite, ne čuju vašu molbu, a da i čuju, ne bi vam se odazvali; na Sudnjem danu će poreći da ste ih Njemu ravnim smatrali. I niko neće obavijestiti kao Onaj koji zna” (Fatir, 13-14).

Pod Allahovim riječima “...se mole...”, misli se na dovu traženja ili molbe, kao oni koji dove upućuju Aliji, r.a., kada ih zadesi nevolja ili kao onaj koji dovu upućuje Vjerovjesniku, sallallahu alejhu ve sellem, govoreći: “O najčasniji Allahov robe, niko moju muku osim tebe olakšati ne može.”

Mada ponekad može da bude i dova ibadeta, kao što je zavjet nekome mimo Allahu, zatim ruku’ ili pak sedžda.

Njegove riječi: “...el-vesile...”, tj. nešto pomoću čega će se približiti Allahu; oni tragaju za tim kako bi se što više Allahu približili te na taj način zaslužili Njegovu milost, i bili daleko od Njegove kazne.

Ovaj ajet autor je uvrstio u ovo poglavlje zato što tevhid podrazumijeva odricanje od širka i potpuno udaljavanje od istog kako ne bi došlo do situacije da čovjek dovu upućuje nekom drugom mimo Allahu, čak ni najbližem meleku niti najodabranijem poslaniku. Oni koji dove upućuju evlijama, vjerovjesnicima, melekima, nisu se u stvarnosti odrekli i ogradili od širka, nego su utonuli u njega, a zaista je čudno kako neko može moliti onoga koji je sam u potrebi i koji traži načina kako da se približi Allahu, oni su ovisni o Allahu pa kako da onda drugima pomognu!??

Drugi i treći ajet:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي

“A kada Ibrahim reče ocu svome i narodu svome: ‘Nemam ja ništa s onima koje vi obožavate, ja obožavam samo Onoga koji me stvorio.’” (Ez-Zuhruf, 26-27)

Ibrahimove riječi “...beraun...” označavaju potpuno odstupanje i odricanje od onoga što obožava njegov otac i njegov narod. Dakle, Ibrahim, a.s., ograđuje se od njihovog ibadeta i ističe da on s time što oni čine nema apsolutno ništa. Ibrahimov otac bio je Azer, kao što smo prethodno pojasnili.

Njegove riječi: “...obožavate...”; ibadet ovdje označava poniznost, skrušenost i potpunu predanost. Ibrahimov narod je na taj način obožavao kipove, a neki su obožavali Sunce, Mjesec i zvijezde.

U Ibrahimovim riječima “...ja obožavam samo Onoga koji me stvorio...” zapažamo spoj između negacije i potvrde. Negaciju nalazimo u riječima: “Nemam ja ništa s onima koje vi obožavate”, a potvrdu u riječima: “Ja obožavam samo Onoga koji me stvorio.” Ovo je dokaz da tevhid biva nepotpun sve dok se ne zaniječe svako drugo božanstvo mimo Allaha i ne potvrdi vjerovanje u Allaha Jedinog. Kaže Uzvišeni:

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ

“A onaj ko uznevjeruje u taguta (sve što se obožava mimo Allaha), a povjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu.” (El-Bekare, 256)

Nažalost, u nekim muslimanskim sredinama postoje ljudi koji klanjaju, poste, zekat daju i hadždž obavljaju, ali pored toga odlaze na mezare i tamo sedžde čine. Ovakvi su nevjernici i nikako nisu muvehhidi (istinski monoteisti). Njihova djela neće biti primljena, a to što oni čine pogubno je za islamski svijet, jer oni nisu negirali božanstva mimo Allaha, što dakako govori o njihovom neznanju i popustljivosti njihovih učenjaka. Poznato je da običan narod slijedi učenjake, ali nažalost neki ljudi su učenjaci sistema, a ne učenjaci naroda.

U Ibrahimovim, a.s., riječima "...ja obožavam samo Onoga koji me stvorio" zapažamo da nije rekao: "ja obožavam samo Allaha", a u ovome imamo dvije koristi:

Prva: Allah je jedini istinski Stvoritelj, te je stoga neophodno da se samo On obožava;

Druga: Ukazivanje na činjenicu da je obožavanje kipova ništavno jer oni ništa nisu stvorili pa i ne zaslužuju da ih se obožava, tako da u ovoj kratkoj klauzi imamo potvrdu tevhida i negaciju svega što je u suprotnosti s njim.

U ovom ajetu, također, imamo potvrdu da obožavanje Allaha uz obožavanje nekog mimo Njega ne donosi korist, nego je neophodno da čovjek iskreno obožava samo Allaha, a ljudi su po ovom pitaju podijeljeni u tri skupine:

1. oni koji obožavaju samo Allaha,
2. oni koji obožavaju samo druge, a ne Allaha,
3. oni koji obožavaju Allaha i nekog drugog.

Samo je prva skupina na istini i ispovijeda iskreno tevhid.

Četvrti ajet:

اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ

"Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje." (Et-Tevbe, 31)

Njegove riječi: "...svećenike svoje...", tj. židovi i kršćani su za svoje bogove uzeli svećenike i monahe.

Svećenici su njihovi učenjaci, a monasi su njihovi pobožnjaci.

Njegove riječi: "...bogovima smatraju...", tj. njih su mimo Allaha za božanstva uzeli, jer su im se pokoravali u onome što je Allah zabranio, a nisu radili ono što je Allah naredio. Oni su monahe uzimali za bogove tako što su ih smatrali evlijama i obožavali ih mimo Allaha.

Njegove riječi: “...i *Mesiha, sina Merjemina...*”, tj. i njega su uzeli za boga pored Allaha i rekli da je Isa, a.s., jedan od trojice.

Njegove riječi: “...a *naređeno im je da se samo jednom Bogu klanjaju...*”, tj. da isključivo Allaha obožavaju pokorno i ponizno, jer On je stvorio i svećenike i monahe, i nebesa i Zemlju.

Njegove riječi: “...*nema boga osim Allaha...*”, tj. nema božanstva koje je dostojno da bude obožavano osim Allaha.

Njegove riječi: “...*hvaljen neka je Allah...*”, tj. vrlo visoko je On iznad onih koje ste Mu u ibadetu pridružili.

Ovaj ajet je svojevrsan tefsir za tevhid i svjedočenje da nema boga osim Allaha jer je ovim ajetom Allah žestoko osudio to što su mimo Njega za bogove uzeli svećenike i monahe svoje. Opširnije o ovom ajetu autor će govoriti u drugom poglavlju. Kršćani su svećenike učinili sudrugom Allahu u pokoravanju. Kad god bi im svećenici nešto naredili, pokoravali bi im se, bez obzira da li se to slaže s onim što Allah naređuje ili ne. Dakle, tumačenje tevhida kao “nema boga osim Allaha”, može značiti i da svaka pokornost mora biti isključivo Allahu, a pokoravanje nadređenima biva u onome što je dobro, kao što Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Zaista je pokornost samo u dobročinstvu”.⁵⁹

Peti ajet:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ

“Ima ljudi koji umjesto Allaha (Njemu) suparnike uzimaju, vole ih kao što se Allah voli.” (El-Bekare, 165)

Njegove riječi: “...*ima ljudi...*”, tj. neki ljudi, pored Allaha, prihvataju kumire za božanstva.

Njegove riječi: “...*suparnike...*”, tj. sudruge, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozorio je čovjeka koji mu se obratio rekavši: “Šta Allah htjedne i ti”, i kazao mu: “Zar si me Allahu kao suparnika učinio?! Reci: ‘Šta htjedne Allah Jedini.’”

59 Buhari, 3/160, Muslim, 3/1469, od Alije, r.a.

Njegove riječi: “...vole ih kao što se Allah voli...” – ovo je poređenje, tj. sudruge vole kao što se Allah voli. A tumači Kur’ana razišli su se po pitanju značenja riječi “...kao što se Allah voli...”

Jedni su rekli: “Ljubav prema kipovima kod njih jednaka je ljubavi prema Allahu, tako da u njihovim srcima imamo ljubav prema Allahu i ljubav prema kipovima.” Drugi su pak kazali: “Vole kipove tako mnogo kao što vjernici vole Allaha.” Ipak, sam ajet i njegova konstrukcija podržavaju prvo mišljenje.

Njegove riječi: “...ali pravi vjernici još više vole Allaha...” – ova rečenica, prema prvom mišljenju, značila bi: Oni koji vjeruju više vole Allaha nego što Ga vole mušrici, jer je vjernikova ljubav prema Allahu iskrena, za razliku od ljubavi mušrika koja je podijeljena između Allaha i njihovih kipova. Ista ova rečenica, prema drugom mišljenju, značila bi: Oni koji vjeruju vole Allaha više nego što mušrici vole svoje kipove. Vjernikova ljubav prema Allahu je konstantna, kako u teškoći tako i u lahkoći, za razliku od ljubavi koju mušrici poklanjaju svojim kipovima samo u lahkoći, a napuštaju ih i ne sjećaju ih se u teškoći.

Pa šta reći za čovjeka koji voli nekog drugog više nego Allaha!? Ili pak samo voli nekog drugog!? Ovo je odvratna i ogromna stvar, koja je nažalost prisutna danas u mnogim krajevima islamskog svijeta. Pojedinci vole evlije više nego Allaha. Ako im se kaže: “Zakuni se Allahom”, uradit će to bez obzira bio iskren ili slagao, no, zaklet će se evlijom samo kad je iskren. Mnogi od njih dolaze u Mekku i Medinu i smatraju da je posjeta Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, mezara uzvišenija i vrednija negoli posjeta Kabe. Zašto tako misle? Zato što prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, gaje ogromnu ljubav koja je nekada veća nego ljubav prema Allahu, i ovo je širk. A Allah zna da mi nismo zavoljeli Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, osim da steknemo Allahovu ljubav, jer je Poslanik i Njegov izaslanik. Nismo ga zavoljeli samo zato jer je on Muhammed b. Abdullah, nego baš zbog činjenice da je on Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Mi ga volimo kroz ljubav prema Allahu, dok su ovi učinili da ljubav prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bude preteča ljubavi prema Allahu, ako uopće i zavole Allaha.

Ovaj ajet predstavlja veliko iskušenje za mnoga muslimanska srca današnjice jer su zavoljeli nešto osim Allaha na način kako se samo Allah voli. Također postoje ljudi koji su počinili širk u ljubavi, ali ne na prethodno spomenuti način. Oni su zavoljeli dinar i dirhem do te mjere da, kada bi pretresao njihova srca, u njima bi našao ogromnu ljubav prema dunjalučkim stvarima. Oni u džamijama klanjaju namaz, ali srca su im zauzeta ljubavlju prema dunjalučkim stvarima.

Ovakva ljubav je vrsta ibadeta, a kao takva predstavlja opasnu smetnju za ispravno vjerovanje. Kada bi čovjek preispitao sebe i zašto je stvoren, spoznao bi da je stvoren kako bi Allahu ibadet činio. Stvoren je za drugi svijet, a ne za ovaj. Ovaj svijet je samo prolaz koji vodi do vječne kuće, do kuće zbog koje je stvoren i zbog koje bi trebao da se trudi i radi. Koliko čovjek razmišlja o onome što je uradio? Koliko mi je ostalo od ovog života? Šta sam pripremio? Dani prolaze, a ja ne znam jesam li se Allahu približio ili sam se od Njega udaljio? Da li mi sami sebe preispitujemo? Svaki čovjek je sa svrhom stvoren – pa koja je to svrha? Mi trenutno učimo kako bismo se na taj način Allahu približili, od sebe neznanje otklonili, ali i od drugih. No, jesmo li sve ono što smo naučili od vjere primijenili u našim životima? Nalazimo u sebi mnoge manjkavosti. Da li smo pozvali druge ka onome što smo naučili? Sve ove stvari čovjek treba da preispita. Kako god, na onima koji traže znanje obaveza je velika, mnogo veća od zekata koji se izdvaja na imetak. Oni treba da rade, da budu aktivni i da pozivaju, jer će u suprotnom neznanje da se proširi i oskrnavi ionako već bolesno islamsko biće. Kaže Ibn Kajjim, Allah mu se smilovao: “Ljubav je pokretač svega. Ti svojevrijem činiš nešto samo iz ljubavi prema tome, pa čak i zalogaj hrane pojedješ samo zato što voliš hranu.”

Zbog ovoga je rečeno da se svi pokreti temelje na ljubavi, jer je ona osnova svake radnje, a širk u ljubavi je širk prema Allahu Uzvišenom.

Vrste ljubavi:

Prva: Ljubav u ime Allaha, koja ne poništava tevhid, nego ga upotpunjuje. Od jasnih znakova imana jeste ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha. Ljubav u ime Allaha ispoljava se na način da voliš nešto zato što to Allah voli, bilo da se radi o osobi ili nekom djelu. Ljubav ove vrste ukazuje na potpunost čovjekovog tevhide.

Druga: Prirodna ljubav koja čovjeka ne odvraća i ne udaljava od Allahove ljubavi. Primjer ove ljubavi jeste ljubav koju čovjek osjeća prema svojoj ženi, djetetu ili, pak, imetku. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan: “Koga najviše voliš od ljudi?”, odgovorio je: “Aišu”, pa je rečeno: “A od muškaraca?” “Njenog oca”, odgovorio je.⁶⁰ Također u ovu vrstu ljubavi spada i ljubav prema hrani, piću i odjeći.

Treća: Ljubav prema nečemu na način da ta ljubav poništava ljubav prema Allahu, kao naprimjer da čovjek voli nešto kao što se Allah voli ili pak više, i ako dođe u situaciju da bira između dvije ljubavi, onda će kod njega ljubav prema nečemu mimo Allaha prevladati ljubav prema Allahu. Na ovaj način on Allahu čini širk u ljubavi, jer ispred ljubavi prema Allahu stavlja nešto drugo ili pak podjednako se odnosi prema objema.

Poenta citiranog ajeta jeste da je Allah one koji su ljubav prema Njemu izjednačili sa ljubavi prema nečemu drugog nazvao mnogobošcima koji Allahu pripisuju druga.

U Sahihu se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi da je rekao: “Ko kaže: ‘Nema boga osim Allaha’ i zaniječe sve što se obožava mimo Allaha, njegov imetak i krv su zabranjeni i njihova sigurnost je zagarantovana, a račun će polagati Uzvišenom Allahu.”⁶¹

Njegove riječi: “...u Sahihu...” – autor, da mu se Allah smiluje, nije precizirao o kojem je sahihu riječ, da li je to Buharijin ili Muslimov Sahih, ili je pak mislio da se radi o sahih hadisu, bilo da se nalazi u dva Sahiha ili u nekoj drugoj hadiskoj zbirci. Ovu konstataciju autor spominje i na drugim mjestima u ovoj knjizi, a konkretno ovdje riječ Sahih označava Muslimov Sahih.

Njegove riječi: “...ko kaže: ‘Nema boga osim Allaha’...”, tj. ne postoji božanstvo dostojno obožavanja osim Allaha.

Njegove riječi: “...i zaniječe sve što se obožava mimo Allaha...”, tj. negira sve ibadete koji se čine nekom drugom mimo Allahu. Ovo smo kazali zato što je Isa, sin Merjemin, predmet obožavanja,

60 Buhari, 3/9, Muslim, 4/1856, od Amra ibnul-'Asa, r.a.

61 Muslim, 1/53.

i mi ga priznajemo kao Božijeg poslanika i vjerujemo u njega, ali ne vjerujemo da mu se treba ibadet činiti niti vjerujemo da on zaslužuje da bude obožavan, kao što kaže Uzvišeni:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ آأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمَّيْ إِهْبِئِنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالِ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنْكَ أَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ إِبْعُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ

“A kada Allah rekne: ‘O Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: ‘Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha?’ – on će reći: ‘Hvaljen neka si Ti! Ne priliči meni da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš; Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš. Ja sam im samo ono govorio što si mi Ti naredio: ‘Klanjajte se Allahu, i mome i vašem Gospodaru’” (El-Maide, 116-117).

U njegovim riječima: “...i zaniječe sve što se obožava mimo Allaha...” nalazimo dokaz da puko izgovaranje riječi “nema boga osim Allaha” ne koristi, nego je uz ove riječi neophodno zanijekati i negirati sve i svaku vrstu ibadeta upućenu nekome mimo Allaha. Neophodno je također negirati i svaku vrstu kufra (nevjerstva). Tako onaj koji izgovara “nema boga osim Allaha”, a ne smatra da su današnji kršćani i židovi nevjernici, nije musliman. Također, onaj ko na vjere gleda kao na skup određenih misli od kojih će on odabrati šta mu se dopada, nije musliman. Zato se treba boriti protiv onih koji našu vjeru opisuju kao “islamsku misao” jer ovaj naziv nije ispravan. Neophodno je da se kaže “islamska vjera”, a ne misao. S druge strane nema smetnje da se neka ličnost opiše kao “islamski mislilac”, jer je to naziv i opis za pojedinca, a ne za vjeru kojoj on pripada.

Njegove riječi: “*Komentar ovog naslova je u poglavljima koja slijede*”, tj. detaljnije će o ovoj temi biti govora u narednim poglavljima.

U ovom poglavlju nalazi se najveće i najvažnije pitanje, a to je tumačenje tevhida, a da bi tevhid bio potpun, neophodno je da sadrži dvije stvari:

Prva: Negiranje uluhijjeta bilo kome osim Allahu Uzvišenome,

Druga: Potvrda uluhijjeta samo Allahu Uzvišenome.

Dakle, na potvrdi i negaciji temelji se tevhid. Primjera radi, ako se kaže: “Zejd stoji”, potvrdili smo činjenicu da Zejd stoji, no nismo negirali da je samo on taj koji stoji. Međutim, ako se kaže: “Ne stoji niko osim Zejda”, onda smo potvrdili da samo on stoji, te da ošim njega ne stoji niko. Isto je i ako kažemo: “Allah je Bog”, jer ovim riječima potvrdili smo da je On Bog, ali nismo negirali druga božanstva i tevhid nije upotpunjen. Ali, ako se kaže: “Nema boga osim Allaha”, onda smo potvrdili da je samo Allah Bog i negirali sva druga božanstva osim Njega.

Njegove riječi: “...*tumačenje šehadeta*...”, tj. svjedočenje, a njime čovjek iskazuje svoje uvjerenje. Govor: “Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha” – znači: jezikom potvrđujem ono u što sam srcem povjerovao, a to je da nema drugog boga osim Allaha, dž.š.

Njegove riječi: “...*od njih jeste ajet iz sure El-Isra*...”, gdje kaže Uzvišeni:

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ

“Oni kojima se oni mole...” (El-Isra, 57) U ovom ajetu je odgovor mušricima koji dove upućuju dobrim ljudima, što je svakako veliki širk, jer je dova ibadet, kao što veli Uzvišeni:

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

“Pozovite Me i zamolite (tj. činite Mi dove), Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi” (Gafir, 60). Ovaj ajet jasno ukazuje da je dova ibadet. Stoga, svaki onaj koji dove upućuje nekome mimo Allahu, od živih ili mrtvih, taj je mušrik.

Dova (molba) koja se upućuje nekom od stvorenja dijeli se na tri vrste:

1. Dozvoljena, tj. da zamoliš nekog od ljudi ko je u stanju da ti pomogne u nekoj ovodunjalučkoj stvari. Ova vrsta molbe nije ibadet,

nego je od običnih dozvoljenih stvari. Kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pojašnjavajući obaveze muslimana prema drugom muslimanu: “Ako te pozove, odazovi mu se”.⁶²

2. Da moliš nekog od stvorenja, bilo da je živ ili mrtav, za nešto što on nije u stanju da ti pomogne. Ova vrsta molbe je veliki širk jer si Allahu na taj način pripisao druga. Primjer ove dove: “O čovječe! Učini da ovo što je u utrobi moje supruge bude muško”.

3. Da moliš nekog od umrlih koji ne pokazuje nikakve znakove prisutnosti među živima, ovo je također veliki širk. Molbe ovakvim ljudima ne upućuje osim onaj koji vjeruje da dotični mrtvac ima udjela u određivanju.

U tom smislu je i ajet u suri Tevbe, u kojem je Uzvišeni objasnio da su ehlul-kitabije uzeli svoje učene i pobožne za gospodare, mimo Allaha, i također je objasnio da njima nije naređeno ništa drugo nego da obožavaju Jednog Boga, iako je tumačenje ovog ajeta, u kojem nema ništa nejasno – pokornost učenjacima u onome što je zabranjeno – a ne misli se da su ih bukvalno molili i njima se klanjali. Sve ovo jeste širk u pokoravanju, koji je bliži širku u rububijjetu negoli uluhijjetu, zato što samo Allah ima pravo da propisuje i zabranjuje stvari, bilo šerijatskom ili kosmičkom odredbom, a ovo je potpunost u rububijjetu, odnosno gospodarenju, kako kaže Uzvišeni:

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ

“A ako se u nečemu razidete, presuda je na Allahu” (Eš-Šura, 10), i kaže Uzvišeni:

وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

“Samo On sudi, i Njemu ćete se vratiti” (Kasas, 70).

Na to se odnose i riječi prisnog prijatelja (Ibrahima, a.s.) upućene kjafirima: “Nemam ja ništa s onima koje vi obožavate, ja obožavam samo Onoga koji me stvorio.” Ovo je svakako dokaz da je tevhid

62 Muslim, 4/1704, od Ebu Hurejre, r.a.

nepotpun osim ako sadrži potvrdu i negaciju, kao što to zapažamo u riječima Ibrahima, a.s. Uzvišeni je spomenuo da je ovo odricanje i prijateljevanje istinsko tumačenje svjedočenja “da nema boga osim Allaha” pa je rekao:

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“On učini riječi tevhida trajnim za potomstvo svoje, da bi se odazvali” (Zuhruf, 28).

Također, na to ukazuje i ajet iz sure El-Bekare o nevjernicima o kojima je Allah rekao:

وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ

“I oni iz Vatre neće izlaziti” (El-Bekare, 167), a prethodno je u ajetima spomenuo da oni vole svoje “suparnike” kao što se Allah voli. Ovo ukazuje da su oni i pored svojih kumira prema Allahu gajili veliku ljubav, ali ih to nije uvelo u islam, pa kakvo je onda stanje onoga ko zavoli suparnika više nego Allaha!? I kakvo je stanje onog ko voli samo suparnika, a Allaha ne voli nikako!? Stoga je neophodno da ljubav prema Allahu bude jedinstvena i čista, i da je ne narušava ništa pa čak ni ljubav prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u smislu da mu se u toj ljubavi daje prednost nad Allahom ili se stavlja na isti nivo. Čovjeku je svakako dozvoljeno da voli roditelje, suprugu i tako dalje, s tim da ta ljubav ne smije ni u kom slučaju biti kao ljubav prema Allahu.

Autor je kazao: “...pa kakvo je onda stanje onoga ko zavoli suparnika više nego Allaha!? I kakvo je stanje onoga ko voli samo suparnika, a ne voli Allaha!?” Postoje četiri vrste takvih ljudi:

Prva: Da voli Allaha više nego bilo koga drugog, i ovo je istinski tevhid.

Druga: Da voli nekog drugog kao što Allaha voli, i ovo je širk.

Treća: Da nekog drugog voli više nego Allaha, i ovo na većem stupnju širka.

Četvrta: Da voli samo nekog drugog i da u srcu nema ljubavi prema Allahu, i ovo je dakako najgora vrsta.

Bitno je napomenuti da ljubav ima svoje uzroke, i da nije uvijek ista. Čovjek voli dijete, ali voli i roditelje, no te dvije ljubavi su različite. Isti je slučaj kada čovjek voli roditelje i voli Allaha, i ove dvije vrste ljubavi dakako nisu iste. Sve stvari koje su unutrašnje prirode, kao što je tuga, radost, ljubav, imaju svoje skrivene uzroke koji nisu uvijek isti. No, o ovome će biti više riječi u nastavku.

Alejhisselamoveriječi: *“Kokaže: ‘Nema boga osim Allaha’ izaniječe sve što se obožava mimo Allaha, njegov imetak i krv su zabranjeni, a račun će polagati Uzvišenom Allahu”* – su nešto najuzvišenije što objašnjava značenje “la ilahe illallah”. Prema tome, on nije učinio da puko očitovanje tih riječi budu zaštitnik života i imetka, pa čak ni samo poznavanje njihovog značenja zajedno sa očitovanjem, ni potvrđivanje toga, ni to što obožava Allaha Jedinog, koji nema sudruga. Ne, puko izgovaranje šehadeta čovjekov život i imetak ne čini zabranjenim sve dok tome ne doda nijekanje svega onoga što se obožava mimo Allaha.

Ukoliko posumnja ili bude neodlučan, njegov imetak i život neće biti zabranjeni. Koliko je ovo pitanje uzvišeno i koliko je ovo objašnjenje jasno i koliki je ušutkujući dokaz za onog koji ga osporava.

Kako vidimo, same riječi “la ilahe illallah”, i “ne obožavam kipove” nisu dovoljne, nego je neophodno uz njih dodati: “da sve ono što se obožava mimo Allaha ja ne priznajem i ne vjerujem da su dostojni obožavanja”.

Onaj koji smatra da je kršćanstvo jedan od načina na koji oni obožavaju Allaha, taj je nevjernik jer je na isti stepen stavio islam i vjeru pored islama i na taj način slagao na Allahove riječi:

وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ

“A onaj ko bude tražio drugu vjeru mimo islama, neće mu biti primljena” (Ali Imran, 85).

Iz ovoga vidimo koliko je ustvari opasno ako čovjek ne zaniječe sve ono što se obožava mimo Allaha. A također i opasnost nonšalantnog odnosa muslimana prema kršćanstvu i njegovim misionarima koji konstantno pozivaju u ono što smatraju svojom vjerom.

U ŠIRK SPADA NOŠENJE NARUKVICE, KONCA I TOME SLIČNOG RADI OTKLANJANJA NEVOLJE ILI NJENOG SPREČAVANJA

Njegove riječi: “...u širk spada...”, tj. ovo su neke vrste širka. Širk (pridruživanje) se dijeli na mali i veliki, a nošenje nabrojanih stvari, u zavisnosti od uvjerenja onoga koji ih nosi, može biti veliki širk ili, pak, mali. Zašto je nošenje ovih stvari širk? Sve ono čemu se pridaje značaj i uzrok da samo po sebi može doprinijeti nekoj koristi ili otkloniti štetu jeste pridruživanje (širk), jer samo je Allah taj koji daje korist i otklanja štetu. Ako Allah nešto učini uzrokom da se nešto dešava ili neko stanje mijenja, onda je taj uzrok opravdan i biva dozvoljen, kao naprimjer učenje sure Fatihe pomaže bolesniku da ozdravi jer je Zakonodavac učinio Fatihu šerijatskim uzrokom koji pomaže u otklanjanju bolesti.

Ljudi su se u pogledu uzroka za neke stvari podvojili u dvije oprečne grupacije te jednu koja je između njih.

Prva: Oni koji negiraju bilo kakve uzroke i poriču Allahovu mudrost, kao što su kaderije i eš'arije.

Druga: Oni koji su pretjerali u pogledu potvrde uzroka i na taj način uzrokom učinili i ono što nikako ne može biti uzrok za nešto, ovdje se u prvom redu misli na fanatične sufije i njima slične.

Treća: Oni koji potvrđuju uzroke i njihove posljedice ali isključivo u granicama šerijata koji je te uzroke učinio valjanim.

Nema sumnje da je treća grupacija ona koja je istinski povjerovala u Allaha i Njegovu mudrost jer su na ispravan način shvatili odnos

između oslanjanja na ovosvjetske uzroke i vjerovanja da je Allah taj koji sa svim upravlja i sve određuje, a to je po ovom pitanju najveći stupanj mudrosti.

Uvjerenje da nošenje narukvice i tome slično samo po sebi utječe na nešto, bez Allahove volje, jeste veliki širk u tevhidur-rububijje, jer u osnovi ovo je uvjerenje da uz Allaha postoji još neko ko je u stanju da stvara i prouzrokuje.

Uvjerenje da nošenje narukvice utječe na nešto, ali ne samo po sebi, nego uz Allahovu dozvolu, također je širk, ali mali, zato što samo uvjerenje da nešto što Allah nije učinio da bude uzrok za nešto proturječi Allahovoj jednoći.

Na koji način možemo saznati da li je nešto uzrok (sebeb) nečemu:

Prvi način svakako je putem Objave. Kur'an nam govori da je med lijek:

فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ

“...u njemu (medu) je lijek za ljude...” (En-Nahl, 69). Učenje Kur'ana također je lijek za ljude:

وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

“Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima” (El-Isra, 82).

Drugi način da saznamo da nešto može biti uzrok nečega jeste praksa. Ako smo upotrijebili određenu stvar i uvidjeli da od nje ima koristi i da smanjuje bol, onda je ta stvar ili lijek uzrok izlječenja, s tim da ima jasan vanjski utjecaj, a nikako skriveni. Primjer za to jeste spaljivanje rane koje vidno zaustavlja krvarenje. Uzrok mora imati jasan vanjski utjecaj zbog toga da neko ne bi došao i kazao: “Ja sam upotrijebio ovo i pomoglo mi je”, a nije imalo jasan vanjski utjecaj, kao naprimjer da čovjek nosi narukvicu i smatra da mu ona pomaže i zbilja mu i pomogne, ali ne što ona istinski koristi i pomaže već iz razloga što je sam sebe uvjerio da će mu pomoći, pa mu njegova psiha olakšava bolove. Dakle, ova stvar vraća

se na uvjerenje. Zapažamo da onome koji vjeruje da mu učenje rukje od strane neke osobe neće pomoći, tako se i desi, za razliku od učenja onog učača u koga bolesnik ima povjerenje i smatra ga sposobnim, te nakon što on prouči iste ajete koje je učio i prvi, bolesnik osjeća lagodu i olakšanje. Ista je stvar i sa nošenjem narukvica, končića i tome slično, koje smanjuju bol u zavisnosti od uvjerenja onoga ko ih nosi. Ali to smanjenje bolova nije stvarno, nego je samo skriveno poigravanje psihe sa samim čovjekom. Zato različita psihološka stanja svakako nisu šerijatski uzrok za potvrdu djelotvornosti određenih stvari, kao što ni nadahnuće niti san nisu put kojim se nešto stavlja pod šerijatsku legislativu (tešri’).

Njegove riječi: “...nošenje narukvice i konca...” – narukvica, bilo da je od željeza, zlata, srebra ili nečeg drugog, a konac je općepoznat.

Njegove riječi: “...i tome slično...”, kao što su polunarukvice ili različiti oblici izrađeni od bakra koje ljudi izrađuju želeći se time zaštititi od nesreća. Također, ovdje spadaju i različiti životinjski dijelovi koje ljudi stavljaju na sebe. Neki ljudi stavljaju na automobile stare konjske potkovice kako bi se zaštitili od uroka.

Njegov riječi: “...radi otklanjanja nevolje ili njenog sprečavanja...”, tj. otklanjanje nevolje nakon što se ona desi ili njeno sprečavanje prije negoli se uopće i desila.

Šejhul-islam Muhammed b. Abdul-Vehhab ne poriče ispravne načine niti validne uzroke kojima se otklanjaju ili sprečavaju nevolje, nego poriče sve one načine i uzroke koji nisu vjerodostojni.

Riječi Allaha Uzvišenog:

قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ

“A ti reci: ‘Mislite li da bi oni koje molite mimo Allaha mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini ili, da bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?’ Rec: «Meni je dovoljan Allah, u Njega se pouzdavaju oni koji se pouzdavaju.» “
(Ez-Zumer, 38)

Njegove riječi: “...*mislite li...*”, tj. obavijestite me, jer onaj koji nešto vidi u stanju je da o tome izvijesti druge, u suprotnom ne može da obavijesti. Kaže Uzvišeni:

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ

“Zar nisi vidio onoga koji Sudnji dan poriče?” (El-Ma’un, 1), tj. obavijesti me o stanju onoga koji Sudnji dan poriče.

Njegove riječi: “...*oni koje molite...*” – pod molbom se ovdje misli na dovu ibadeta i dovu traženja (molbe). Oni su kipovima upućivali dovu ibadeta, te ih obožavali tako što su zavjete u njihovo ime upotpunjavali, u njihovo ime su žrtvu prinosili, ruku’ i sedždu su im činili, a također su im i molbe upućivali da ih zaštite od nevolja ili da im kakvu korist pribave. A ako Allah hoće da nevolja nekog zadesi, onda mu ovi kipovi pomoći ne mogu, a ako mu želi neko dobro, onda to niko ne može spriječiti. Dakle, kipovi ne pribavljaju koristi niti mogu spriječiti nevolju, pa zašto ih se onda obožava!?

Njegove riječi: “...*otkloniti štetu...*”, tj. spriječiti da se uopće dogodi ili je pak otkloniti nakon što se desila.

Njegove riječi: “...*Reci, Allah mi je dovoljan...*”, tj. nikog osim Njega više ne trebam.

Njegove riječi: “...*u Njega se pouzdavaju oni koji se pouzdavaju...*” El-mutevekkil u pravom smislu te riječi je onaj koji se samo na Allaha oslanja i u Njega se pouzdava, dok onaj koji se pouzdava i oslanja na kipove, evlije ili kabure, on nije mutevekkil na Allaha. Važno je napomenuti da ovo ne znači da je čovjeku zabranjeno da se osloni na nekog drugog čovjeka, jer velika je razlika između oslanjanja na čovjeka kojeg si zadužio da nešto za tebe obavi, i oslanjanja na Allaha. Oslanjanje na Allaha podrazumijeva uvjerenje da je u Njegovoj ruci korist i šteta, i da si ti ponizan pred Njim, uzdaš se u Njega, siromašan i potreban Njegove pomoći, predan apsolutno Njemu.

Poenta ovih ajeta jeste da kipovi nisu u stanju nikakvu korist pribaviti niti bilo kakvu štetu otkloniti, te kao takvi ne mogu biti uzrokom nečega. Analogno ovome, sve ono što nije šerijatski ili kosmički uzrok za nešto

predstavlja vid širka, tj. pridruživanja ako se uzme za uzrok. Autor je ovdje pokazao svoju sposobnost u izvođenju dokaza iz ajeta, jer ajet svojom vanjšinom govori o uzimanju kipova za božanstva, no analogija (kijas) je očita jer ovi kipovi nisu i ne mogu biti uzrokom da se nešto desi, pa je propis isti i sa svim ostalim što ne može biti uzrokom nastanka i djelovanja na nešto, te kao takvo predstavlja jednu vrstu širka u Allaha.

U ovom ajetu nalazimo još jednu potvrdu prethodno izrečenim činjenicama, a to su riječi: *“Dovoljan mi je Allah”* u kojima je jasno kazano da je jedino Allah dostojan da Mu se okrećemo i od Njega tražimo a da pri tome zanemarimo sve ostale imaginarne uzroke koji ne doprinose pribavljanju koristi niti otklanjanju štete.

Od Imrana b. Husajna, r.a., prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio čovjeka na čijoj je ruci bila narukvica od bakra, pa ga je upitao: *“Šta je to?”* *“Protiv vahine (slabost u kostima i zglobovima)”*, odgovorio je čovjek. Na to mu je Poslanik rekao: *“Skinij je, jer ona će ti, uistinu, samo povećati slabost. Kada bi umro, a ona bila na tebi, nikada se ne bi spasio.”* Prenosi ga Ahmed sa prihvatljivim lancem prenosilaca.⁶³

Njegove riječi: *“...vidio čovjeka...”* – bez konkretiziranja o kome se radi, jer je suština u pojašnjenju propisa, a ne u samoj ličnosti ovog čovjeka, iako neki kažu da se radi o samom Imranu koji prenosi hadis, no nemamo tačnu potvrdu jer prenosilac nije imenovao o kome se radi, tako da je čovjek nepoznanica. Narukvica je općepoznata i stavlja se na ručni zglob, dok je *“vahine”* vrsta bolesti koja zahvata zglobove i kosti podlaktice.

Njegove riječi: *“...nikada se ne bi spasio...”* – uspjeh ili spas jeste izbjavljenje od nečeg te ostvarenje traženog.

Ovaj hadis u potpunosti odgovara ovom poglavlju, jer je spomenuti čovjek narukvicu nosio kako bi se zaštitio ili od sebe otklonio neku nevolju, a očiti je ovo drugo, zbog Poslanikovih riječi: *“...ona ti samo povećava slabost...”*, a povećanje biva onda ako postoji osnova na koju se to gradi, te je vidljivo da je on već bolovao od spomenute bolesti.

63 U ovoj verziji hadis bilježi Ahmed, 4/445, a slično i Ibn Madže, br. 1167, Ibn Hibban, br. 1410, i Hakim, 4/216, i ocijenio ga vjerodostojnim, a u ocjeni se složio i imam Zehebi, r.h.

U ovome hadisu nailazimo na mnoge koristi i pouke:

1. Neophodno je da se onaj koji želi ukloniti neko zlo najprije informiše o stanju i samoj situaciji, jer sama njegova pretpostavka ne čini dotičnu stvar zlom ako nije upoznat sa detaljima iste. Dokaz ovome jesu riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Šta je to?" Dakle, informiše se, a ne negira odmah; i riječi čovjeka: "Protiv vahine", tj. nosim je kako bi mi olakšala i otklonila ovu bolest koju imam, a sama ova bolest ponekad zahvati cijelo tijelo, a ponekad samo određene dijelove tijela, kao što smo to prethodno pojasnili.

2. Obaveznost otklanjanja svega što je štetno (zla); zbog Poslanikovih riječi: "...skini je...", gdje vidimo eksplicitno naređenje da skine narukvicu, jer je njeno nošenje štetno (zlo), a zatim to popratni riječima: "...ona će ti uistinu samo vehn (slabost) povećati", tj. slabost tvoje duše, a možda i tijela. Što se tiče duševnog vehna (slabosti), poznato je da duša, ako se osloni na ovakve stvari, onda zaboravi i u drugi plan potisne oslanjanje na Allaha, dž.š. Psihičko stanje ima ogroman utjecaj na čovjekovo cjelokupno stanje, toliko da ponekad zdrav čovjek umisli da je bolestan i naposljetku zaista i oboli, kao i obratno, bolestan čovjek se na neki način natjera da zaboravi na bolest pa i ozdravi. Kako vidimo, psihičko stanje ima značajan utjecaj na čovjeka. Zapaziti ćete da pojedinci koji su duševno oboljeli imaju od samog početka problema sa svojim emotivnim i duševnim stanjem, do te mjere da čovjek sebi umišlja kako je bolestan od nečega te mu to umišljanje samo pogoršava stanje sve dok ne postane bolestan u stvarnosti. Ovaj ko je stavio narukvicu da se zaštiti od slabosti, ona mu slabost samo povećava, jer s vremenom on postaje uvjeren da dok god je ona uz njega – siguran je, a ako je skine, slabost mu se vraća. A ovo je bez sumnje duševna slabost.

3. Stvari na koje šerijat, običaj ili praksa nisu jasno ukazali da su uzroci koji pomažu, ne koriste čovjeku.

4. Nošenje narukvice ili tome slično kako bi se čovjek zaštitio ili nevolju otklonio jeste jedan vid širka, zbog Poslanikovih riječi: "Kada bi umro, a ona bila na tebi, nikad ne bi bio spašen." Postavlja se pitanje, da li je ovaj širk veliki ili mali? Prethodno smo pojasnili da se propis razlikuje shodno uvjerenju onoga koji ovakve stvari nosi.

5. Djela se vrednuju prema njihovim završecima, zbog riječi: "...kada bi umro, a ona...", tj. Poslanik je pojasnio da ako ukloni narukvicu prije negoli umre, ona mu neće naškoditi, jer čovjek koji se pokaje prije smrti biva kao onaj koji grijeha nema.

On također prenosi od Ukbe b. Amira, r.a., a ovaj to pripisuje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Ko objesi talisman (zapis), neka mu Allah ništa ne da, a ko objesi morsku školjku (kao amulet), neka mu Allah ne da mira."⁶⁴ U drugom predanju stoji: "Ko objesi talisman, počinio je širk."⁶⁵

Njegove riječi: "*Ko objesi talisman (zapis)...*" i svoje srce veže za njega uz uvjerenje da pribavlja korist i otklanja štetu. Talisman se većinom stavlja na djecu kako bi se zaštitila od uroka.

Njegove riječi: "*...neka mu Allah ništa ne da...*" – ova rečenica je izvjestan vid dove i ukazuje na zabranjenost talismana, ali može podrazumijevati i Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, obavijest o stanju onoga koji bude ovo nosio. Kako god, obje verzije mogu se uzeti kao ispravne jer ako je dova, onda i mi dovimo onim čime je Poslanik dovio, a ako je obavijest, onda i mi izvještavamo o stanju onoga koji nosi talismane. Primjer ovoga su također Poslanikove riječi: "*...ko objesi morsku školjku...*" – školjke se stavljaju kao amuleti koji štite od uroka ili džinna.

Njegove riječi: "*...neka mu Allah ne da mira...*", tj. neka mu Allah podari ono što je suprotno miru i smirenosti, a to su nemir i strepnja.

Njegove riječi: "*...širk je počinio...*" – ovaj širk biva veliki ako čovjek povjeruje da talisman sam po sebi donosi korist i otklanja štetu, u protivnom radi se o malom širku.

64 Ahmed, 4/154, Tahavi u Šerhu me'anil-asar, 4/325, Hakim, 4/216, i ocijenio ga vjerodostojnim, a u ocjeni se složio i imam Zehebi. Dobrim su ga ocijenili i Munziri i Hejsemi. Vidjeti: Et-Tergibu vet-terhib, 4/306, i Medžmeuz-zevaid, 5/103.

65 Ahmed, 4/156, Hakim, 4/219. Munziri i Hejsemi rekli su da su prenosioci ovog hadisa pouzdani. Vidjeti: Et-Tergibu vet-terhib, 4/306, i Medžmeuz-zevaid, 5/103.

Ibn Ebu Hatim prenosi od Huzejfe da je on vidio na ruci jednog čovjeka konac (koji je stavio da ga zaštiti) od groznice, pa ga je otkinuo i proučio Allahove riječi: "Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim" (Jusuf, 106).⁶⁶

Njegove riječi: "...od groznice...", tj. na ruku je stavio konac koji treba da ga izliječi od groznice.

Njegove riječi: "...pa ga je otkinuo...", tj. konac, a ovaj postupak potpada pod uklanjanje zla rukom, i ukazuje na revnost ispravnih prethodnika i njihovu odlučnost u otklanjanju zla rukom.

Njegove riječi: "...i proučio im je Njegove riječi: 'Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego Njemu druge ravnim smatraju'", tj. Huzejfe im je proučio ovaj ajet koji se odnosi na mušrike koji vjeruju u tevhidur-rububijje, a negiraju tevhidul-uluhijje.

Njegove riječi: "...nego Njemu druge ravnim smatraju...", tj. oni su zapali u širk, a Huzejfe je ove riječi uputio čovjeku muslimanu koji je stavio na ruku konac da mu otkloni groznicu. Ovo je također dokaz da se kod čovjeka mogu naći iman i širk istovremeno, ali ne veliki širk, jer je on nespojiv s imanom. Spomenuti širk svakako je mali, a to je općepoznato.

U poglavlju se nalaze sljedeća pitanja i propisi:

1. Oštro upozorenje na nošenje narukvica, konca i tome slično radi spomenutih ciljeva; shodno Poslanikovim riječima: "Skinij je – ona ti samo vehn povećava – ako bi umro, a ona na tebi, nikada se ne bi spasio". Sve su ovo oštra upozorenja koja upućuju na zabranu stavljanja i nošenja ovakvih stvari radi spomenutih ciljeva.

2. Kada bi ashab umro, a to imao na sebi, ne bi bio spašen. U tome je dokaz za ono što su ashabi govorili: "Mali širk veći je od velikog grijeha." Ovo je ashab, pa kako je tek s onim koji je na stepenu ispod njega!? A govor ashaba da je mali širk veći od velikog grijeha ispravan je.

66 U djelu Menhedžus-sedid, str. 57, stoji da je ova predaja slaba.

Kaže Ibn Mes'ud, r.a.: "Draže mi je da se Allahom zakunem lažno nego da se nečim drugim mimo Allaha zakunem istinito"⁶⁷, zbog toga što je grijeh širka daleko veći od velikog grijeha. Širk, pa makar bio i mali, neće biti oprostjen, za razliku od velikih grijeha koje Allah, ako to bude htio, prašta.

3. Da mu neznanje nije prihvaćeno kao izgovor; s ovim se ne bih složio u potpunosti, jer Poslanikove riječi: "...da si umro, a ona bila na tebi, nikad se ne bi spasio..." nisu kategoričan dokaz da se misli i na onog ko umre prije negoli sazna propis. Naprotiv, vanjština ovog hadisa ukazuje da se misli na onoga ko sazna za propis. Ovo pitanje zahtijeva dublje pojašnjenje, pa stoga smatram da se neznanje dijeli na dvije vrste: neznanje uz opravdanje i neznanje bez opravdanja. Prva vrsta kod koje čovjek nema opravdanja jeste ona u situaciji kada osoba ima pristup i mogućnost da nešto spozna, ali zbog nemara i nezainteresiranosti ona to ne nauči – ovaj čovjek ne može se pravdati nepoznavanjem propisa, bilo da se radi o nevjerstvu ili griješenju. Suprotno ovome jeste onaj koji nije nemaran niti je nezainteresiran, ali nema mogućnost da spozna i sazna pa zbog toga upadne u grijeh misleći da je dozvoljeno – ovakav ima opravdanje. Ako bude musliman, grijeh počinjen iz neznanja neće mu naškoditi, a ako bude nevjernik koji nije imao priliku spoznati istinu, onda će, prema ispravnom mišljenju, na Sudnjem danu biti podvrgnut ispitu, pa ako se pokori, ući će u Džennet, a ako ne, onda će mu prebivalište biti Vatra. Shodno ovome, onaj ko živi daleko od civilizacije i nema mogućnost pristupa učenim ljudima, a sam nije u stanju da razluči haram od halala ili da dokuči da je neka stvar vadžib – on ima opravdanje. Primjera radi: Čovjek koji je doživio šerijatsku punoljetnost i prije nego je napunio petnaest godina i živi u rijetko naseljenom području gdje nema učenih ljudi, a sam je neuk te se vodi pretpostavkom da osoba nije dužna izvršavati bilo kakve ibadete dok ne napuni petnaest godina. Vođen ovom pretpostavkom, on ne klanja, ne posti niti se kupa od nečistoće. Ovaj čovjek ima opravdanje i nećemo mu kazati da naklanja propuštene namaze i naposti izostavljene dane jer nije znao za propis, a u isto vrijeme nije imao mogućnost da isti sazna. Ista je stvar i sa djevojkom koja dobije menstruaciju prije petnaeste godine, a ne zna propise, niti ima koga da pita te ne izvršava ibadete u tom periodu misleći da nije obavezna – i ona ima opravdanje.

67 Abdurrezzak u Musannefu, 8/469, Taberani u El-Kebir, br. 8902.

Međutim, onaj ko živi u civilizaciji i u mogućnosti je da pita, no nemaran je, on nema opravdanje, jer je u prilici da sazna propise i otkloni neznanje od sebe. Ovakav je dužan da naklanja propušteno jer je svojom nemarnošću i nezaintereiranošću sam sebi naštetio i ne može se pravdati neznanjem.

4. Da talismani i amuleti nemaju trenutnu korist, naprotiv štetni su, shodno Poslanikovim riječima: "...jer ona će ti, uistinu, samo povećati vehn (slabost)". Autor je predočio propis uz ukazivanje načina na koji je do njega došao.

5. Ukor i oštro upozorenje onome ko takvo nešto uradi, tj. neophodno je da se oštro ukori onaj ko radi ovakve i slične stvari. Sam hadis ukazuje na ovu potrebu, kao i Poslanikove riječi: "...ko objesi talisman, neka mu Allah ništa ne dadne..."

6. Jasna izjava da onaj ko objesi nešto (na sebe u vidu talismana) bude prepušten tome, shodno riječima: "Ko objesi talisman, ne dao mu Allah ništa." A onaj kome Allah ne da, onda je on prepušten onome na što se oslonio. Opširnije o ovome govorit ćemo u nastavku.

7. Jasna izjava da je onaj ko objesi talisman počinio širk, shodno jednoj od dvije predaje u hadisu Ukbe b. Amira.

8. Da nošenje konca radi sprečavanja groznice ima isti status, shodno postupku Huzejfe, r.a., nakon što je vidio da čovjek nosi konac radi groznice, kada mu ga je otkinuo s ruke i proučio: "Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu ravnim smatraju" (Jusuf, 106);

9. Huzejfino učenje ajeta je dokaz da su ashabi dokazivali mali širk ajetima koji se odnose na veliki širk, kao što je rekao Ibn Abbas o ajetu iz sure El-Bekare, tj. da se pod riječima Uzvišenog: "Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu ravnim smatra", misli na veliki širk. No, oni su ajete o velikom širku donosili kao dokaz za veliki širk jer je i mali širk u suštini ipak širk, iako ne izvodi njegovog počinioca iz okvira vjere. Zbog toga kažemo: Širk se dijeli na dvije vrste: mali i veliki. Njegove riječi: "...kao što je rekao Ibn Abbas o ajetu iz sure El-Bekare..." misli se na riječi: "Ima ljudi koji su umjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole

Allaha..." (El-Bekare, 165). Ljubav prema nekom ili nečem, ukoliko dostiže veličinu one ljubavi kojom se smije voljeti samo Allah, smatra se uzimanjem za božanstvo nekoga mimo Allaha.

10. Da stavljanje školjke (amuleta) protiv (uroka) oka ima isti status, tj. sve ovo spada pod kategoriju širka jer ne postoji šerijatski niti praktični dokaz za njihovu djelotvornost.

11. Dova protiv onoga ko objesi talisman (zapis) da mu Allah ništa ne da, a ko objesi morsku školjku (kao amulet) da mu Allah ništa ne ostavi, shodno dovi Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, protiv onih koji su objesili talismane i amulete. Ovo nije nimalo strano, da nam je naređeno da dovimo protiv onih koji se protive šerijatu i griješe. Poslanik, *sallallahu alejhi ve sellem*, rekao je: "Ako čujete da neko razglašava u mesdžidu o izgubljenoj stvari, recite: 'Dabogda ti je Allah ne vratio'"⁶⁸, te hadis: "Ako čujete da neko kupuje ili prodaje u mesdžidu, recite: 'Ne bila ti profitabilna ta trgovina'"⁶⁹. Možemo u sličnim situacijama kazati i ono što je došlo u spomenutom hadisu: "Neka ti Allah ne podari ništa", no, ovaj hadis, Poslanik, *sallallahu alejhi ve sellem*, izrekao je u općenitom značenju te trebamo biti oprezni kako ne bismo nekog čovjeka uvrijedili ovom rečenicom i napravili kontraefekat. Poželjno bi bilo blago nastupiti i kazati mu da skine zapis ili talisman jer je Vjerovjesnik, *sallallahu alejhi ve sellem*, rekao: "Ko objesi zapis, neka mu Allah ništa ne da, a ko objesi morsku školjku (kao amulet), neka mu Allah nikad ne da mira."

68 Muslim, 1/397.

69 Tirmizi, 2/274, Nesai u *Amelul-jevmi vel-lejle*, br. 176, Darimi, br. 1408, Ibn Hibban, br. 313 –Mevarid, Hakim, 2/56, Bejheki, 2/447. Tirmizi ga je ocijenio dobrim, a Hakim vjerodostojnim.

O ODUČAVANJU (RUKJI) I TALISMANIMA

U Sahihu (prenosi se) od Ebu Bešira Ensarije, r.a., da je on bio sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na nekim njegovim putovanjima, pa je poslao izaslanika (s naredbom) da na vratu nijedne deve ne ostane ogrlica od strune – ili (je rekao) ogrlica – a da ne bude otkinuta.⁷⁰

Iz riječi autora knjige: “*Poglavlje o odučavanju (rukji) i talismanima*” zapažamo da on nije spomenuo u naslovu da se ovo smatra širkom, jer je propis različit u odnosu na nošenje narukvica i končića koje su većinom širk. Dakle, postoje rukje koje nisu širk, pa je shodno ovome poglavlje naslovio kako je navedeno.

Njegove riječi: “...rukja...” – ovaj pojam u osnovi označava čitanje, tj. učenje i odučavanje.

Njegove riječi: “...talismani...” su drugi naziv za zapis ili sve ono što se objesi na tijelo želeći time otkloniti zlo od sebe.

Njegove riječi: “...putovanjima...” – putovanje predstavlja napuštanje mjesta stalnog boravka, a putovanje (sefer) je nazvano putovanjem iz dva razloga:

Prva: Fizičko napuštanje mjesta gdje boravi, odnosno samog doma.

Druga: Putovanje s drugim ljudima otkriva njihov ahlak, jer mnogi ljudi upravo na putovanju otkriju svoje pravo lice.

Njegove riječi: “...ogrlica od strune – ili je rekao ogrlica...”, prenosilac nije siguran, mada je prva spomenuta stvar očitija, jer su se ogrlice pravile od strune, i bili su uvjerenja da to sprečava i pomaže kod uroka. Ovakvo vjerovanje je ništavno, jer se veže za nešto što ne može biti šerijatski uzrok, a prethodno smo objasnili da su ovakve stvari u

70 Buhari, 2/359, Muslim, 3/1672.

osnovi širk jer se njima pripisuje uzročnost bez da je šerijat to potvrdio ili praksa pokazala. Stoga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se ovakve ogrlice pootkidaju. S druge strane, ako dotične ogrlice budu korištene kao povoci kojima se životinje vode bez nekakvog krivog uvjerenja, onda bivaju dozvoljene, a bilo je poznato da se takvi povoci prave od vune ili sličnog materijala.

Njegove riječi: “...*na vratu deve...*” – deva je spomenuta zbog toga što je u to vrijeme bila najzastupljenija od svih vrsta stoke.

Iz ovog hadisa možemo izvući sljedeće pouke i poruke:

1. Neophodno je da glava porodice ili starješina plemena vodi računa o stanju svojih podređenih te da ih svakodnevno nadzire.

2. Shodno šerijatu, on je dužan da ih usmjerava, pa ako zapadnu u haram, spriječit će ih, a ako zapostave vadžib, naredit će im da ga izvrše.

3. Nije dozvoljeno objesiti na vrat deve ili bilo čega drugog nešto što ne pribavlja korist niti otklanja štetu, jer ga šerijat nije učinio uzrokom koji pomaže ili odmaže, a ujedno je i širk. Treba napomenuti da ogrlica ili povodac ne moraju biti isključivo na vratu, pa ako se stave na ruku ili nogu, propis je isti jer samo mjesto gdje se stavi ne utječe na njegovu promjenu.

4. Obaveza je onome koji je u stanju da neko zlo spriječi rukom, da to i učini.

Od Ibn Mes'uda, r.a., prenosi se da je rekao: “Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: ‘Odučavanje (rukja), talismani i amuleti su zaista širk.’” Prenose ga Ahmed i Ebu Davud.⁷¹

Njegove riječi: “...*rukja...*”; ovo ne podrazumijeva općenitost, nego je kazano u kontekstu općeg kojim se želi posebno, a to je rukja s nečim što nije u skladu sa šerijatom. A sve ono što je šerijat potvrdio, ne može biti širk, kao što kaže Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, o Fatihi: “Zar ne znaš da je ona rukja.”⁷² Postavlja se pitanje da li je

71 Ahmed, 1/381, Ebu Davud, 5/212, Ibn Madže, 2/1166, Hakim, 4/418, Ibn Hibban, br. 1412, Taberani u El-Kebir, br. 10 503.

72 Buhari, 2/136, Muslim, 4/1727, od Ebu Se'ida, r.a.

spomenuta rukja u hadisu ona koju šerijat nije potvrdio pa čak i ako je u osnovi dozvoljena ili se pak misli na onu koja sadrži primjese širka?

Ispravno bi bilo ovo drugo, jer govor Poslanika, sallallahu alehi ve sellem, nije kontradiktoran. Stoga kažemo da je rukja koju je šerijat potvrdio dozvoljena, kao što je dozvoljena i rukja nekom unikatnom dovom koju čovjek uči bolesniku kako bi ozdravio.

Njegove riječi: "...*talismani*...." – autor je ovo definisao riječima: "Sve ono što se objesi na djecu želeći time spriječiti urok." Ovo je širk jer Zakonodavac nije talisman učinio sredstvom niti uzrokom koji sprečava urok.

Ako čovjek svojoj djeci oblači izlisanu i poderanu odjeću želeći ih time zaštititi od uroka, da li je ova radnja dozvoljena? Ovo je dozvoljeno, jer on nije ništa loše uradio osim što je ostavio ukrašavanje i uljepšavanje svoje djece.

Što se tiče uzimanja rukopisa, odnosno dijelova kur'anskog teksta koji se ispišu na papiru te se stave u kožnu kesicu i zašiju kako bi je dijete nosilo sa sobom, po ovom pitanju islamski učenjaci su se razišli, premda sam hadis ukazuje da je ovo zabranjeno. Slično ovome jeste i to da neki ljudi ispisuju cijeli Kur'an sitnim slovima na male listiće, zatim taj Kur'an stavljaju u kutijicu koju poslije stavljaju djeci na vrat. Ovo je svojevrsno vrijeđanje Kur'ana jer će ga dijete zasigurno smatrati igračkom ili čak na njega staviti neku nečistoću, a možda ga čak i unijeti u toalet ili neka druga ogavna mjesta, a sve je ovo nipodaštavanje Kur'ana.

Žalosno je da neki ljudi pojedine ibadete izvršavaju samo radi bereketa. Primjera radi, vidimo da pojedinci potiru rukom po jemenskom čošku na Kabi, a zatim tom rukom potiru djetetovo lice i prsa. Ovo znači da oni jemenski ugao vide samo kao sredstvo bereketa, a ne i ibadeta, što je svakako produkt neznanja. Omer, r.a., je za Crni kamen kazao: "Ja znam da si ti kamen, ne donosiš korist niti otklanjaš štetu, i da nisam vidio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako te ljubi, ne bih te poljubio."⁷³

73 Buhari, 1/495, Muslim, 1/925.

Njegove riječi: “...*amuleti*...” ukazuju na nešto što supružnici objese na sebe u nadi da će to povećati ljubav među njima. Ovo je širk, jer nikako ne može biti uzrokom koji pribavlja ljubav supružnika, a isto je i sa burmom, odnosno zaručničkim prstenom.

Burma je prsten koji se kupuje neposredno prije stupanja u brak s ciljem da ga supružnici nose tokom života. Pa ako ga muž odbaci, žena obično kaže da je on ne voli. Smatraju da prsten sam po sebi pribavlja korist i štiti od neželjenih stvari. Oni govore: “Sve dok muž nosi prsten, naša veza je stabilna”, ali važi i obratno, to jest ako ga muž ne nosi, onda je veza pod znakom pitanja. Ako supružnici budu imali ovakvo uvjerenje, onda je ovo mali širk, a ako ne budu imali ovakav nijet, mada ga je teško izbjeći u ovakvim situacijama, onda je ovakva praksa u najmanju ruku poistovjećivanje sa kršćanima jer je ovaj običaj preuzet od njih.

A ako prsten bude od zlata, onda je muškarcu zabranjen, jer mu nošenje zlata šerijat ne dozvoljava. Tako da muškarac može zapasti u tri zabrane, prva je vezana za širk, druga za poistovjećivanje s kršćanima, a treća nošenje zlata. No, ako isključimo ove tri stvari, onda nošenje prstena biva dozvoljeno.

Njegove riječi: “...*širk*...” – da li se misli na mali ili veliki širk? Zavisno od čovjekog uvjerenja. Naime, ako prsten uzme s uvjerenjem da pomaže u pribavljanju ljubavi, ali vjeruje da je prvenstveno Allah taj koji uzrokuje ljubav, onda je ovo mali širk. No, ako je uvjeren da prsten sam po sebi pribavlja i osigurava stabilnu vezu i ljubav, onda je ovo veliki širk.

Abdullah b. Ukejm prenosi od (Allahovog Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, da je rekao): “Ko se vezuje za nešto, tome je i prepušten.” Prenose ga Ahmed i Tirmizi.⁷⁴

Talismani su nešto što se vješa na djecu da ih čuva od uroka oka. Međutim, ako je obješeno nešto iz Kur’ana, neki su iz prvih generacija (*selefa*) to dopustili, a neki su pak i to smatrali zabranjenim, kao što je Ibn Mes’ud, r.a.

74 Ahmed, 4/310, Tirmizi, 6/263, Hakim, 4/216.

Njegove riječi: “*Ko se vezuje za nešto...*”, to jest, ko se na nešto osloni, te mu to postane sva briga za koju se vežu njegovi strahovi i njegove nade. Kazano je “nečemu” u značenju bilo šta.

A onaj ko se preda Allahu, dž.š., i svoje nade i strahove podredi Njemu, pa On kaže:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

“Onome ko se u Allaha uzda, On mu je dosta” (Et-Talak, 3). Stoga je dova poslanika i njihovih sljedbenika u teškoćama glasila: “Dovoljan nam je Allah, divan je On pomagač.” Ibrahim, a.s., kazao je ove riječi kada ga je njegov narod bacio u vatru. Ove riječi kazao je i Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi drugovi kada im je rečeno:

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

«Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuivate!» – to učvrstilo vjerovanje, pa su rekli: «Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!» (Ali Imran, 173).⁷⁵

Njegove riječi: “*...tome je i prepušten*”, tj. privezan je za tu stvar u apstraktnom smislu.

Vrste prepuštanja nečemu mimo Allaha, dž.š.:

Prva: Ono što u potpunosti negira tevhid, kao naprimjer da se čovjek prepusti nečemu što nema nikakvog utjecaja, te se on osloni na to zaboravljajući na Allaha, kao što to rade obožavaoci kabura kojima se oni obraćaju kada imaju problema, pa kada ih zadesi nevolja, oni govore: “O ti (evlija), pomози nam!” Nema sumnje da je ovo veliki širk koji izvodi iz vjere.

Druga: Ono što umanjuje potpunost tevhida, kao naprimjer da se osloni na šerijatski uzrok za nešto zaboravljajući pri tome Onoga koji daje te uzroke, tj. na Allaha, dž.š. Ovo je vrsta širka, ali ne kažemo da je veliki jer je uzrok na koji su se oslonili šerijatski ispravan.

75 Hadis u kojem se opisuje ovaj događaj bilježi Buhari, 3/211, od Abdullaha b. Abbasa, r.a.

Treća: Da se osloni na uzrok, ali da se u osnovi oslanja na Allaha i da je uvjeren kako je On taj koji sve može i da je samo On u stanju uzroke učiniti djelotvornim i korisnim, i da vjeruje kako uzroci djeluju samo uz Allahovu volju. Ovo ne poništava tevhid, niti umanjuje njegovu potpunost, a osoba nije grješna.

Čovjek treba da se prepusti Allahu i da se na Njega osloni čak i onda kada se prepušta ispravnim šerijatskim uzrocima za nešto. Uposlenik koji se veže i oslanja na svoju platu, a pri tome zaboravlja na Onog koji te uzroke daje, može lahko zapasti u jedan vid širka. No, ako bude uvjeren da je plata uzrok, ali da je Allah taj koji svime upravlja, onda ovo ne narušava tevekkul (oslanjanje na Allaha). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pridavao je pažnju uzrocima, ali s uvjerenjem da je Allah taj koji svime upravlja.

Njegove riječi: “...ako je obješeno nešto iz Kur’ana...”, dakle, ako se napišu određeni ajeti iz Kur’ana ili neke dozvoljene dove i zikrovi. Po ovom pitanju razišli su se islamski učenjaci, da im se Allah smiluje. Neki od njih su ovo dozvolili dokazujući tu dozvolu riječima Allaha Uzvišenog:

وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

“I Mi u Kur’anu objavljujemo ono što je lijek i milost vjernicima” (El-Isra, 82). Način na koji se ostvaruje liječenje Kur’anom nije spomenut pa je stoga dozvoljen svaki način dokle god je Kur’an sredstvo kojim se liječi.

Drugi su pak ovo zabranili, pa kažu: “Nije dozvoljeno okačiti Kur’an radi liječenja njime jer je precizirano da liječenje biva samo ako se Kur’an uči”, to jest da se uči bolesniku i da se ova granica ne prelazi. Dalje kažu: “Ako Kur’an upotrijebimo za liječenje onako kako to nije propisano, onda smo taj način uzeli kao uzrok koji šerijatski nije validan.” Autor je prethodno mišljenje preuzeo od Ibn Mes’uda, r.a.

Stavljanje Kur’ana na bolesnika u osnovi nema veze sa bolešću niti ozdravljenjem, ali psihičko stanje čovjeka tjera da vjeruje da mu ovaj postupak pomaže.

Zbog svega ovoga kažemo da je prihvatljivije i bliže istini da ne priliči stavljanje Kur'ana i njegovih ajeta radi izlječenja, posebno zbog toga što će onaj na koga se Kur'an okači možda raditi neke stvari koje skrnave svetost ove knjige, kao što su ogovaranje ili ulazak u toalet. Također, kada ga okači radi izlječenja, čovjek smatra da Kur'an ne mora učiti, naprimjer: okačio je Ajetul-Kursijju na svoja prsa i kaže: "Dok je ovo na mojim prsima, nema potrebe da učim Ajetul-Kursijju", te zanemari propisano nauštrb onoga što nije propisano. Ako se Kur'an okači na dijete, postoji bojazan da će se ono unerediti te tako onečistiti Kur'an svojom mokraćom. Na koncu, od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne prenosi se ništa po ovom pitanju, pa zato kažemo da ovo ne treba raditi, s tim da se ustručavam reći da je ovo haram osim ako se ovome ne pridoda još nešto što je samo po sebi nepropisano i šerijatski neutemeljeno. U tom slučaju bi nošenje zapisa na kojima su ispisani kur'anski ajeti bilo kategorički zabranjeno.

Odučavanje (rukja) jeste ono što zovu imenom 'azaim. Dokaz je iz toga izuzeo ono što u sebi nema širka. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dopustio je to protiv uroka od oka i protiv groznice.

Amulet (*tivele*) jeste nešto što su radili misleći da to omiljava suprugu njenom mužu i muža njegovoj supruzi.

Njegove riječi: "...ono što zovu imenom 'azaim...", to jest, među ljudima je rukja poznata pod tim imenom, a misli se na odučavanje.

Njegove riječi: "...iz toga je izuzeo ono što u sebi nema širka...", tj. stvari koje su bez primjesa širka, i kao takve bivaju dozvoljene, bez obzira radilo se o riječima i frazama koje je izgovarao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poput njegovih riječi: "Allahu moj, Gospodaru ljudi, odagnaj nevolju i podari lijek jer Ti si uistinu Onaj koji liječi...",⁷⁶ ili pak bilo kojim riječima kao što je: "Gospodaru, izliječi ga i olakšaj mu" i tome slično. Ali ako u riječima bude širka, onda one nikako nisu dozvoljene, kao naprimjer: "O džinnu, spasi ga!", ili: "O ti (mrtvac), izliječi ga!" i tome slično.

76 Buhari, 4/31, Muslim, 4/1721, od Aiše, r.a.

Njegove riječi: “...*protiv uroka od oka i protiv groznice...*” – urok i groznicu smo prethodno definisali u poglavlju “ko ostvari tevhid ući će u Džennet”. Autor smatra da je dokaz za dozvoljenost odučavanja ograničen na ove dvije stvari, “urok i groznicu”, međutim postoje dokazi koji odučavanje dozvoljavaju i za druge stvari. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, puhao je u svoje ruke prije spavanja nakon što bi proučio suru Felek i Nas, te rukama potirao ono što bi mogao od svoga tijela,⁷⁷ i ovo je jedan vid rukje, iako se ne čini zbog uroka ili groznice. Zbog toga neki učenjaci smatraju da je dozvoljenost rukje općenita, kako za urok i groznicu tako i za druge stvari, i kažu da je značenje Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Nema rukje osim za urok ili groznicu”, tj. da nije dozvoljeno tražiti učenje rukje osim u spomenuta dva slučaja.

Uvjeti za dozvoljenost rukje:

1. Da osoba ne vjeruje kako rukja sama po sebi donosi izlječenje nezavisno od Allaha, dž.š. Ako čovjek povjeruje da rukja sama po sebi pomaže nezavisno od Allaha, zapao je u haram, u širk. Neophodno je da vjeruje kako rukja pomaže samo uz Allahovu dozvolu.

2. Da se rukja ne čini onim što je protivno šerijatu, to jest da ne sadrži dove upućene drugima mimo Allahu, ili traženje pomoći od džinna i tome slično. Sve ovo je zabranjeno i smatra se širkom.

3. Da bude razumljiva i poznata, tj. da ne sadrži magiju i nejasnoću jer je to zabranjeno.

Što se, pak, talismana tiče, ako budu od nečeg što je zabranjeno, ili onaj ko ih nosi bude uvjerenja da sami po sebi pomažu, ili ako su ispisani nerazumljivim rukopisom, ovakvi su u svakom slučaju zabranjeni.

A ako talismani objedine prethodno spomenuta tri uvjeta za rukju, onda su se učenjaci po pitanju dozvoljenosti razišli, kao što smo prethodno objasnili.

77 Hadis u kojem se spominje ova Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, praksa bilježe Buhari, 3/344, i Muslim, 4/1723, od Aiše, r.a.

Ahmed prenosi od Ruvejfi'a da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'O Ruvjefi, ti ćeš možda dugo poživjeti, pa obavijesti ljude da ko od njih bude napravio čvoriće na svojoj bradi ili o vrat objesi strunu, ili se bude čistio nakon nužde životinjskim izmetom ili kostima, pa zaista se Muhammed njega odrekao.'"⁷⁸

Njegove riječi: "...ko napravi čvoriće na svojoj bradi..." – brada kod Arapa nije bila ni brijana, a ni potkraćivana, i ovo je sunnet, ali oni su bradu vezivali u čvoriće iz više razloga:

- Zbog ponosa i veličine; pa su neki vezivali krajeve brade ili, pak, sredinu kako bi ljudi znali da je taj čovjek značajna ličnost, te da njegova pozicija u plemenu zavređuje pažnju.

- Zbog strah od uroka; jer ako je brada lijepa i dotjerana, nakon što se sveže u čvoriće postane manje privlačna, a onaj ko zbog ovoga veže svoju bradu, pa njega se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odrekao.

Pojedini ljudi kada dobiju neku hranu, jedan njen dio bace na zemlju želeći se zaštititi od uroka. Ovo vjerovanje je pogrešno i oprečno je Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: "Ako nekome od vas ispadne zalogaj hrane, neka ga očisti, a zatim ga pojede".⁷⁹

Njegove riječi: "...ili o vrat objesi strunu..." – struna je nešto poput siluka ili žice. Izrađuje se od ovčije tetive (žile), a koristi se i za pravljenje borbenog luka. Strune bi vezivali na vratove deva ili konja kako bi ih zaštitili od uroka. Ovo je dakako vrsta širka.

Njegove riječi: "...ili se čisti nakon nužde životinjskim izmetom.."; čišćenje nakon nužde podrazumijeva otklanjanje ostataka nečistoće s jednog od dva prirodna otvora.

Njegove riječi: "...ili kostima..."; kost je općepoznata, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odrekao se onih koji se čiste s ove dvije stvari iz razloga što se stoka od džinna hrani životinjskim izmetom,

78 Ahmed, 4/108-109, Ebu Davud, 1/34, Nesai, 8/135, Taberani u El-Kebir, br. 4491.

79 Muslim, 3/1608, od Enesa b. Malika, r.a.

a sami džinni se, pak, hrane kostima koje za njih predstavljaju jednu vrlo poželjnu vrstu hrane. Svaki grijeh gdje se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odriče njegovog počinioca jeste veliki grijeh, i ovo je poznato kod učenjaka.

Razlog zbog kojeg je autor spomenuo ovaj hadis u ovom poglavlju jesu riječi: "...ili o vrat objesi strunu..."

Od Seida b. Džubejra, r.a., prenosi se da je rekao: "Ko otrgne talisman sa čovjeka, to se tretira kao da je oslobodio roba." To je prenio Veki'a. On također prenosi od Ibrahima da je rekao: "Oni su izražavali antipatiju prema svim vrstama talismana, bilo da su bili od Kur'ana ili nečeg drugog."

Njegove riječi: "...kao da je oslobodio roba..."; U čemu se ogleda sličnost između oslobađanja roba i trganja talismana? Onaj ko otrgne talisman sa nekog čovjeka kao da ga je oslobodio od širka te ga na taj način spasio od Vatre. No, neophodno je da sve ovo bude na najljepši mogući način jer ekstremizam vodi ka razjedinjenju i podvojenosti, osim ako onaj ko skida talisman nije neko ko ima vlast, kao vladar, sudija i njima slični, oni će, ako treba, i silom otkloniti zlo.

Njegove riječi: "Oni su izražavali antipatiju prema svim vrstama talismana, bilo da su od Kur'ana ili nečeg drugog." Prethodno smo kazali da je ovo mišljenje Ibn Mes'uda, r.a., a njegovi drugovi su ga slijedili po ovom pitanju.

Njegove riječi: "...od Ibrahima..." – misli se na Ibrahima en-Nehajja.

Njegove riječi: "...prema svim vrstama talismana..." – talisman je sve ono što se okači na bolesnika ili, pak, zdravu osobu, od Kur'ana ili nečeg drugog, radi izlječenja ili zbog uroka. Također se ovo vješa i na vratove životinja.

Međutim, u današnjem vremenu ljudi ne stavljaju Kur'an radi izlječenja nego čisto radi bereketa ili kao ukras, kao što to rade sa zlatnim ogrlicama, ili s privjescima na kojima piše Allahovo ime, Ajetul-Kursijja ili čak cijeli Kur'an. Sve ovo je novotarija, jer Kur'an nije spušten da bi se na ovakav način njime tražilo izlječenje, nego se njime liječi onako kako je to šerijat definisao.

U poglavlju su sljedeća pitanja:

1. Tumačenje značenja odučavanja (rukje) i talismana; prethodno smo definisali ova dva pojma.

2. Tumačenje značenja *tivele* (amuleta); također smo prethodno definisali i ovaj pojam, a ja smatram da pod ovo spada i vjerenički prsten ako supružnici vjeruju da ih on zbližava i održava njihovu vezu.

3. Da je ovo troje širk bez izuzetka; prema njegovim riječima ovdje spada i rukja, a ja se ne bih složio s time jer je preneseno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je on učio rukju i da je njemu učena rukja, s tim da on nije tražio da mu se odučava. Sve ovo potvrđuje šerijatsku opravdanost rukje, tako da se ne možemo u potpunosti složiti s autorovim riječima, jer čak je i sam autor naveo dokaz o dozvoljenosti rukje ukoliko ona u sebi ne sadrži primjese širka. Isto je i sa talismanima na kojima su ispisani kur'anski ajeti, a koji se, prema mišljenju većine učenjaka, ne mogu staviti u okvir u koji ih je smjestio autor, za razliku od mišljenja Ibn Mes'uda koji ih je općenito okarakterisao kao širk. Što se pak amuleta tiče, oni su širk bez izuzetka.

4. Da rukja (odučavanje) protiv uroka oka i groznice ne spada u širk; autor je rukju ograničio samo na urok i groznicu dokazujući to riječima Poslanika, sallallahu alehi ve sellem: "Nema rukje osim od uroka i groznice", ali je ispravno mišljenje da je rukja dozvoljena i kod drugih stvari, kao što je sihr naprimjer.

5. Da u vezi s talismanom, kada je od Kur'ana, postoji razilaženje među ulemom, da li to spada u širk ili ne? Prethodno smo protumačili ovo razilaženje uz naglasak da je mišljenje Ibn Mes'uda ispravno jer ne postoji jasan dokaz iz sunneta koji bi kazao suprotno.

6. Da se vješanje strune na životinje u cilju njihove zaštite od uroka oka smatra širkom.

- **Napomena:** U današnjem vremenu pojavila se narukvica od bakra za koju kažu da pomaže kod reumatičnih upala. Oni smatraju da ako čovjek stavi ovu narukvicu na svoju nadlakticu, da mu to pomaže u liječenju reumatizma. Mi ne znamo da li je ovo zaista tako, jer ne postoji šerijatski niti praktični dokaz da je ova narukvica učinkovita, te da ima utjecaj na ljudsko tijelo. Ona na sebi nema neku ljekovitu mast koju tijelo može da upije kako bi mu pomogla. Stoga kažemo da je ovakva vrsta narukvice zabranjena sve dok se ne utvrdi njena jasna učinkovitost kod liječenja reumatizma.

7. Oštra prijetnja onome ko okači strunu, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, gdje se on odrekao svakog onoga ko to učini, jer ovakav postupak može njegovog počinioca izvesti iz vjere. Mada neki učenjaci kažu da se pod odricanjem ovdje misli na odricanje od samog postupka, kao što kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Ko nas vara, nije od nas”⁸⁰;

8. Vrijednost nagrade za onoga ko strgne talisman sa čovjeka, shodno riječima Ibn Džubejra: “...kao da je roba oslobodio”. No, da li se njegove riječi smatraju validnim šerijatskim dokazom ili ne? Ako se kaže da nisu dokaz, onda kažemo: Pa kako je onda autor naveo: “Vrijednost nagrade za onoga ko strgne talisman sa čovjeka”? I dodajemo: Njemu pripada nagrada jer ga je oslobodio iz ropstva širka, a ono je ravno stvarnom oslobađanju iz ropstva, pa čak i vrednije od toga. Dakle, dokaz smo izveli upotrebom kijasa (analogije). Ko čovjeka oslobodi od širka, kao da ga je oslobodio stvarnog ropstva, jer ga je u suštini oslobodio od robovanja šejtanu i strastima.

Jedna poučna stavka:

Ako tabiin kaže: “Od sunneta je ovo”, da li to znači da se taj postupak pripisuje ashabima ili ima direktnu vezu ispravnom linijom do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?

Učenjaci su se razili po ovom pitanju, te su jedni kazali da se misli na postupak ashaba, a drugi vele da je to od sunneta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

80 Muslim, br. 101, od Ebu Hurejre, r.a.

No, po ovom pitanju možemo naći sredinu i spoj, pa tako ako tabiin kaže da je nešto od sunneta dokazujući time neko pitanje, onda je to od sunneta, a ako kaže u smislu običnog govora bez da dokazuje time, onda se misli na postupak ashaba.

9. Da riječi Ibrahima (Nehajja) nisu u kontradikciji sa razilaženjem koje je prethodno navedeno, jer on misli na drugove Abdullaha b. Mes'uda koji su općenito zabranjivali sve vrste zapisa pa i one na kojima su ispisani kur'anski ajeti, a ne misli na ashabe i tabiine općenito.

O TRAŽENJU BEREKETA PREKO DRVETA, KAMENA I TOME SLIČNO

Njegove riječi: "...ko traži bereket..." – bereket ili beričet podrazumijeva koncentrisanost i konstantnost mnogog dobra, a sama riječi nastala je od riječi "birke" sa kesrom i označava mjesto na kojem se skuplja voda, a stajaća vode razlikuje se od tekuće po dvije stvari:

1. velika količina,
2. stabilnost, postojanost.

Traženje bereketa ne izlazi iz dva okvira:

1. Da traženje bereketa bude s nečim što šerijat odobrava, naprimjer Kur'an, kaže Uzvišeni: "Knjiga koju ti objavljujemo, beričetli je" (Sad, 29). Od dokaza kur'anskog bereketa jeste da onaj ko se njega prihvati doživi otkrovenje i pobjedu. Koliko li se samo zalutalih naroda Kur'anom izbavilo iz zablude!? Od kur'anskog bereketa je, također, da onaj ko prouči jedan njegov harf zavređuje deset dobrih djela, što čovjeku štedi vrijeme i trud.

2. Da bude s nečim što je općepoznato i prihvatljivo, naprimjer podučavanjem, učenjem dova i tome slično. Ovaj čovjek traži bereket kroz znanje i dovu te na osnovu njih ostvaruje mnogo dobro i korist.

Allah, dž.š., nekim ljudima podari bereket u mnogim stvarima, a uskrati ga drugima.

Postoji, također, i prividni bereket koji je ništavan, a primjer ovakvog bereketa svakako je ono što zamišljaju razni lašci koji govore da "evlije" spuštaju bereket i tome slično. Ovaj bereket je ništavan i nije djelotvoran, a ponekad i šejtan upetlja svoje ruke u ovakve stvari, i ovakav bereket, ako se tako uopće može i nazvati, ne ostavlja gotovo nikakve upečatljive tragove.

Postavlja se pitanje kako prepoznati pravi bereket od onoga koji to nije? Odgovor na ovo pitanje daje stanje u kojem se nalazi osoba, pa ako osoba bude Allahov evlija, bogobožazan sljedbenik sunneta, daleko od novotarija, onda Allah na njegovim rukama može podariti dosta dobrog i berićetnog, za razliku od onih koji pri sebi nemaju ovakva svojstva.

Primjer takvog bereketa svakako je ono što je Allah podario šejhul-islam Ibn Tejmijji za vrijeme njegovog života, ali i poslije, jer je ovaj učenjak svojim znanjem i radom zadužio čitav ummet. No, ako osoba oponira Kur'anu i sunnetu, ili poziva u sektaštvo, pa njegov je bereket samo prividan, a ponekad biva ostvaren uz pomoć šejtana koji ga pomažu u njegovim zlim namjerama. Primjer prividnog bereketa jeste da čovjek proboravi dan na Arefatu, a zatim ga ljudi vide u njegovom kraju da kolje kurban.

Kaže šejhul-islam Ibn Tejmije: "Zaista šejtani prenose ovakve ljude kako bi ih u očima ljudi uzdigli i smutnju među njima posijali. Ovakvi prave mnogo grešaka od kojih je svakako nepotpunost njihovog hadždža, kao i ta da prelaze preko mikata a ne oblače ihrame".⁸¹

Njegove riječi: "...*drveta...*" – riječ drvo obuhvata bilo koju vrstu. Jedno od dobrih djela vođe pravovjernih Omera b. Hattaba svakako je i to da je naredio da se posiječe drvo ispod kojeg se desila prisega. Naime, ljudi su počeli to drvo obilaziti i pridavati mu pažnju jer se pod njim desila prisega Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je stoga naredio da se ono posiječe plašeći se da će ga ljudi početi svetkovati.

81 Medžmua'tul- fetava, 1/83.

Njegove riječi: "...*kamena...*", riječ kamen također obuhvata svaku vrstu kamenja pa čak i stijenu u Jerusalemu, te nije dozvoljeno tražiti bereket čak ni tom stijenom. Također, nije dozvoljeno tražiti bereket Crnim kamenom (Hadžerul-esved), nego se Allah obožava njegovim potiranjem i ljubljenjem, slijedeći tako Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i na ovakav način zaslužujemo bereket nagrade, odnosno mnogostruku i veliku nagradu. Zbog ovoga je Omer, r.a., rekao: "Ja znam da si ti kamen, ne koristiš niti štetu donosiš, i da nisam vidio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da te ljubi, ne bih te poljubio."⁸² Ljubljenje Crnog kamena je samo ibadet, i u njemu nema nikakvog tjelesnog bereketa kao što to misli većina ljudi koja, kada ga potare, nastoji da tom rukom potare cijelo tijelo želeći time bereket.

Njegove riječi: "...*i tome slično...*", kao što su kuće, kubeta, turbeta, razne građevine, pa čak i soba u kojoj je Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, kabur, ni ona se ne potire tražeći bereket u tome. No, ako potare po željezu želeći vidjeti da li je ugađeno ili ne, onda nema smetnje, osim u situaciji ako se boji da će ga ljudi slijediti u tome, onda neće potirati nikako.

Riječi Uzvišenog Allaha:

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ أَلَكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ تِلْكَ إِذَا قَسِمَةٌ ضِيزَىٰ

"Šta kažete o Latu i Uzzau i Menatu, trećoj, manje cijenjenoj? Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna." (En-Nedžm, 19-22)

Njegove riječi: "*Šta kažete o Latu i Uzzau...*", nakon što je Uzvišeni Allah spomenuo Poslanikovo, sallallahu alejhi ve selleme, putovanje u nebeske sfere – Miradž, u riječima:

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ

"Tako mi zvijezde kad zalazi, vaš drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao" (En-Nedžm, 1-2), kazao je:

82 Buhari, 1/495, Muslim, 1/925.

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

“Vidio je neka od najveličanstvenijih znamenja svoga Gospodara” (En-Nedžm, 18), to jest Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je neka od velikih znamenja, a nije vidio najveće znamenje.

Nakon što je Allah spomenuo šta je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio od znamenja, rekao je Uzvišeni: “Šta kažete o Latu i Uzzau i Menatu, trećoj, manje cijenjenoj?”, to jest obavijestite me kakvo je njihovo stanje i položaj i kakvi su oni u odnosu na ova velika znamenja? Neprimjetni su, ništavni i nikakvog značaja nemaju.

Njegove riječi: “...*Latu...*” – jedno od imena predislamskih kipova. Može da se izgovara i sa tešdidom na harfu “ta”, a tako ga je učio i izgovarao Ibn Abbas. Po ovome, el-latt vodi porijeklo od arapskog glagola lette-jeluttu što između ostalog znači zamijesiti tijesto, a tako su nazvali čovjeka koji je imao običaj hraniti hadžije hljebom u koji bi stavljao maslo. Nakon njegove smrti napravili su kip u njegovom obliku i nazvali ga El-Latt. S druge strane, ako ovo ime pročitam bez tešdida na harvu “ta”, onda je ono izvedenica od riječi Allah ili od Ilah (Bog). Dakle, oni su od Allahovog imena napravili izvedenicu i po njoj dali ime svome kipu kojeg su nazvali Lat, a ono bijaše božanstvo za stanovnike Taifa i okolnih plemena.

Njegove riječi: “...*i Uzzau...*”; ovaj kip obožavali su pripadnici plemena Kurejš i Benu Kinane, a samo ime je izvedenica od Allahovog imena El-Aziz. Nalazio se u mjestu između Taifa i Mekke.

Njegove riječi: “...*i Menatu...*”, smatra se da je ovo ime izvedenica od riječi Mina, mada postoji i drugo mišljenje koje kaže da je Menat ustvari izvedenica od riječi El-Menan. Kako god, ovaj je kip bio između Mekke i Medine, a obožavala su ga plemena Huzejl i Huza’a, a Evs i Hazredž su posebno poštovali ovaj kip i od njega su započinjali svoje putovanje na hadždž.

Njegove riječi: “...*trećoj, najmanje cijenjenoj...*”; iako je obožavate (Menat je riječ ženskog roda) i žrtve joj prinosite, ona je ipak potonja, bijedna.

Ova tri kipa koja su Arapi obožavali ništa su u poređenju s onim što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio, i spomenuti su samo iz razloga što su bili najpoznatiji i najcjenjeniji kod Arapa.

Njegove riječi: “...*Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri...!?*”; ovo je također odrično pitanje upućeno mnogobošcima koji su Allahu pripisivali kćeri, a sami su preferirali i više voljeli mušku djecu. Ako bi im se rodilo muško, radovali bi se i razglasili bi to, no ako bi se rodila kći, njihova lica bi pocrnjela i postala mračna. Unatoč ovome, govorili su: meleki su Allahove kćeri, pripisujući tako Allahu kćerke, a za sebe su priželjkivali mušku djecu.

Njegove riječi: “...*to bi tada bila podjela nepravедna...*”, tj. neracionalna i tiranska podjela, jer ako već dijelite, onda barem i sebi priželjkujte kćeri, a ako već Allahu pripisujete, onda Mu pripišite i sinove. No, pripisujete sebi ono što želite, a to su sinovi, a ono što mrzite, to jest kćeri, pripisujete Allahu, pa zaista je to nepravедna i neracionalna podjela.

Njegove riječi: “...*To su samo imena, koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nije nikakav (sultan) dokaz poslao...*”, to jest, to su samo imena kipova vaših (Lat, Uzza i Menat) koje ste vi za predmet obožavanja uzeli, iako oni nisu ništa drugo do proizvoljna imena koja ste im sami nadjenuli, a Allah o njima nije nikakav dokaz spustio. Naprotiv, Uzvišeni Allah ih je proglasio ništavnim:

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

“To je zato što je Allah – Istina, a oni kojima se pored Allaha klanjaju – ništavni su, a Allah je Uzvišen i Velik” (El-Hadždž, 62).

U prethodnom ajetu spomenuta je riječ “sultan” koja u različitom kontekstu označava različitu stvar. Tako naprimjer, ako se upotrijebi u kontekstu nauke i znanja, onda označava znanje, a ako se navede u kontekstu mogućnosti, onda označava moć i snagu, kao što kaže Uzvišeni:

لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ

“Nećete prodrijeti, osim uz veliku moć (sultan)” (Er-Rahman, 33), to jest prodrijet ćete samo uz veliku snagu i moć. U ajetu koji smo već naveli Uzvišeni kaže: “Allah nikakav (sultan) dokaz za to nije spustio”, riječ sultan upotrijebljena je kao dokaz, obznana i vodilja.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu je kazao: “Sultan je staratelj onome ko staratelja nema”⁸³, to jest sultan je onaj u čijoj je ruci vlast, dakle emir, vođa, predvodnik.

Njegove riječi: “...*Oni se povode samo za pretpostavkama...*”, to jest nemaju nikakvog dokaza nego samo pretpostavljaju, a njihova pretpostavka ovdje jeste da su kipovi božanstva i da Allah ima kćeri, a da njima pripadaju sinovi. A sama pretpostavka istini nimalo ne koristi, kao što kaže Uzvišeni u drugom ajetu.

Njegove riječi: “...*i onim za čim duše žude...*”, to jest povode se za onim za čim im duše žude. A ovo je najpogubnija za čovjeka – da se povodi za oni što mu duša žudi. Stoga, čovjek koji Allaha obožava kako mu se prohtije, on u suštini obožava svoj razum i prohtjeve, kako kaže Uzvišeni:

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ

“Zar nisi vidio onoga ko je strast svoju za boga uzeo, pa ga je Allah u zabludi ostavio i srce njegovo zapečatio” (El-Džasije, 23). A onaj ko Allaha obožava shodno uputi, a ne prema prohtjevima, on je na istini.

Njegove riječi: “...*a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa...*”, koju dostavlja Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pa im je preče da se za uputom povode, a da se ostave onoga za čim im duše žude.

Veza ovog ajeta s nazivom poglavlja

Mušrici su vjerovali da im kipovi korist donose i od njih štetu otklanjaju, pa su im se upravo zbog toga približavali, dove upućivali, te im žrtve prinosili. Allah ponekad iskuša čovjeka koji čini širk, pa mu se zaista desi neka nevolja ako ne prinese žrtvu kipu ili mu se desi korist

83 Ebu Davud, 2/568, Tirmizi, br. 1102, Ibn Madže, 1/605, Ahmed, 1/44, 66, 166, 260, od Aiše, r.a.

ako nešto žrtvuje. No, sve ovo je samo ispit od Allaha, dž.š., kao i slučaj da Allah učini neki grijeh pristupačnim kako bi se očitovali oni koji se Njega boje i onda kad ih niko osim Njega ne vidi.

Od Ebu Vakida Lejsija prenosi se da je rekao: “Izašli smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na Hunejnu, a tek odnedavno smo napustili nevjerovanje (kufr). Mušrici su imali lotosovo drvo kod kojeg su skrušeno klečali i na njega vješali svoje oružje. Drvo se zvalo Zatu-envat. Prošli smo pored lotosovog drveta i rekli: ‘Allahov Poslaniče, daj da i mi imamo Zatu-envat kao što oni imaju Zatu-envat.’ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: ‘Allahu ekber, uistinu je to slijeđenje ranijih naroda. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, rekli ste isto ono što su Izraelčani rekli Musau: ‘Napravi i ti nama boga, kao što i oni imaju bogove! Vi ste uistinu narod koji nema pameti’ (El-Earaf, 138).

Vi ćete uistinu slijediti primjere onih koji su bili prije vas.” Zabilježio ga je Tirmizi i okarakterisao kao sahih.⁸⁴

Njegove riječi: “...Izašli smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem....”; nakon osvojenja Mekke. Dva plemena Sekif i Hevazin okupiše ogromnu vojsku te Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odlučio da im se suprotstavi, a sa njim bijaše grupa od oko dvanaest hiljada boraca: dvije hiljade od stanovnika Mekke i deset hiljada onih koji su došli s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, iz Medine. Kada krenuše prema neprijatelju, opčinjeni svojom brojnošću, povikaše: “Danas nas niko pobijediti neće.” Međutim, Uzvišeni Allah obznanio im je da pobjedu ne donosi brojnost, nego da pobjeda dolazi isključivo od Allaha, kao što kaže Uzvišeni:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا
وَصَافَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ

“Allah vas je na mnogim bojištima pomogao, a i onoga dana na Hunejnu, kad vas je mnoštvo vaše zanjelo, ali vam ono nije ni od kakve koristi bilo, nego vam je zemlja, koliko god da je prostrana bila, tijesna postala...” (Et-Tevbe, 25).

84 Ahmed, 5/218, Tirmizi, 7/343, Ibn Ebi Asim u Es-Sunne, br. 76, Ibn Hibban, br. 1835, Taberani u El-Kebir, br. 3290, Bejhaki u El-Ma'rife, 1/108.

Kada su se spustili u dolinu Hunejna, tek onda primijete da su mušrici bili skriveni, pa se zbilom što se zbilom. Muslimani su se pregrupisali i udaljili od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i sa njim je ostalo samo stotinjak ljudi. No, konačna pobjeda pripala je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, hvala Allahu.

Njegove riječi: “...*odnedavno...*”, to jest, ne tako davno, bili smo nevjernici. Ovo je prenosilac, r.a., spomenuo kao opravdanje i izgovor zbog onoga što su upitali i zatražili, jer da se iman u njihovim srcima učvrstio, nikada ne bi postavili to pitanje.

Njegove riječi: “...*drvo, kod kojeg su klečali...*”, to jest drvo kod kojeg su boravili i vrijeme uz njega provodili. U osnovi itikafili su kod tog drveta, a sam izraz itikaf Uzvišeni je spomenuo u Svojoj plemenitoj Knjizi:

وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ

“...i dok boravite (itikafite) u džamijama” (El-Bekare, 187).

Njegove riječi: “...*i na njega vješali svoje oružje...*”, želeći time pribaviti bereket.

Njegove riječi: “...*drvo se zvalo Zatu-envat...*”; smatrali su da je beričetno i nadali su se zadobijanju bereketa od ovog drveta. Ashabi, r.a., rekli su Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: “*Daj da i mi imamo Zatu-envat, kao što i oni imaju Zatu-envat*”, to jest, da i mi imamo nešto gdje ćemo okačiti naše oružje tražeći bereket u tome. Na to je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Allah je najveći!” Izgovorio je tekbir zbog veličine pogubnosti ovog zahtjeva, začuđen, a nikako radostan. Kako mogu izgovoriti ove riječi a povjerovali su da nema boga osim Allaha!? No, “uistinu je to slijeđenje ranijih naroda”, to jest, to su putevi i pravci kojima hode robovi.

Njegove riječi: “*Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, rekli ste isto ono što su Izraelćani rekli Musau: ‘Napravi i ti nama boga, kao što i oni imaju bogove!...*’” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uporedio je govor ashaba s onim što su Izraelćani rekli Musau, a.s.: “*Napravi i ti nama boga, kao što i oni imaju boga*”, tj. zatražili su Zatu-envat kao što i mušrici imaju Zatu-envat.

Njegove riječi: *“Vi ćete uistinu slijediti primjere onih koji su bili prije vas”*, tj. radit ćete isto što su i oni radili, govorit ćete isto što su oni govorili. Ova rečenica je svojevrsno upozorenje, a ne priznanje i odobravanje, jer je poznato da su zahtjevi i praksa prijašnjih naroda – kao što je ovaj primjer iz naroda Musaa, a.s., kada su tražili boga mimo Allaha – ništavni. Stoga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, želio da upozori svoje sljedbenike na ove negativnosti koje su prethodile kako bi ih se klonili.

Srž ovog hadisa krije se u riječima: *“Daj da i mi imamo Zatu-envat kao što i oni imaju Zatu-envat”*, pa im je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, to oštro negirao.

U ovom poglavlju su sljedeće stavke:

1. Tumačenje ajeta iz sure En-Nedžm; to su riječi Uzvišenog: *“Šta kažete o Latu i Uzzau i Menatu, trećoj, manje cijenjenoj? Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna. To su samo imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši, a Allah o njima nikakav dokaz nije poslao”* (En-Nedžm, 19-23), koje smo prethodno prokomentarisali.

2. Spoznaja suštine značenja onoga što su tražili; a tražili su od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da i oni imaju Zatu-envat kao što i mušrici imaju Zatu-envat. Oni su željeli drvo, da imaju nešto gdje će tražiti bereket, a ne kako bi ga obožavali. Hadis ukazuje na to da je traženje bereketa pomoću drveta, kamena i slično zabranjeno, te da je ovo od puteva i staza kojima su kročili prethodni narodi te tako u zabludu otišli.

3. Da oni to nisu uradili, to jest nisu okačili svoje oružje o drvo niti su tražili bereket, nego su samo upitali Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da im to odobri i dozvoli.

4. Da su oni time željeli da se približe Allahu, misleći da On to voli, tako što će okačiti oružje, ili nešto tome slično, o drvo koje odabere Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

5. Kada oni ovo nisu poznavali, onda je jasno da je nepoznavanje ovih stvari ostalim ljudima svojstvenije i bliže; jer su ashabi, bez sumnje najučiniji ljudi kada je Allahova vjera u pitanju. Pored toga nisu znali da je traženje bereketa na ovaj način širk. Autor, da mu se Allah smiluje, želi da nam skrene pažnju da se ne povodimo za onim što narodne mase smatraju da je ispravno i dozvoljeno jer je možda u svojoj osnovi zasnovano na neznanju, nego da je suština u onome za što postoji dokaz u šerijatu.

6. Da oni (ashabi) imaju mnogo dobrih djela i zagarantovan oprost, što nemaju drugi ljudi. Ovo je poznato shodno ajetima kao što su riječi Uzvišenog: “Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili – oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu” (El-Hadid, 10). Ashabi imaju mnogo dobrih djela i na njih se odnose mnoga obećanja, što drugi nemaju, pa i pored toga Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, njihovo pitanje nije smatrao opravdanim.

7. Da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, njima nije našao opravdanje, nego im ih je ukorio s tri rečenice: “Allah je najveći”, “To su uistinu (Allahovi) zakoni”, “Vi ćete, uistinu, slijediti primjere onih koji su bili prije vas”. Tako je sa ove tri stvari podcrtao koliko je teško to što su rekli – i sve je to izrekao kao vid upozorenja.

8. Velika stvar, a na nju je ovdje i aludirano, a to je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ashabima rekao da je njihov zahtjev isti kao i zahtjev Izraelćana kada su rekli Musau: “Napravi i ti nama boga...”. Ashabi su tražili drvo kod kojeg bi tražili bereket kao što i mušrici imaju drvo kod kojeg traže bereket, a Izraelćani su tražili boga kao što drugi imaju boga koji je opipljiv. Oba zahtjeva sadrže elemente koji negiraju tevhid, jer je traženje bereketa pomoću drveta vrsta širka, a uzimanje boga mimo Allaha svakako je očiti širk.

9. Da je negiranje toga dio značenja “la ilahe illallah” (nema boga osim Allaha), iako im je to zbog svoje preciznosti ostalo skriveno i nepoznato; to jest negiranje dozvole i djelotvornosti traženja bereketa pomoću drveta i tome slično dio je značenja “la ilahe illallah”, jer ova rečenica negira bilo kakvo božanstvo mimo Allaha, kao što negira i uluhijet bilo kome do Allahu Uzvišenom. Stoga traženje bereketa biva samo od Allaha, dž.š.

10. Da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zakleo pri izricanju fetve (nekog propisa), a on se ne zaklinje osim radi nekog dobra, riječima: "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša", a Poslanik se zaklinje jedino ako u tome ima koristi ili otklanjanja štete, i on nije od onih koji se zaklinju u svakoj prilici radi bilo čega, kao što to rade neki ljudi.

11. Da pridruživanje (širk) može biti mali i veliki, jer oni svojim zahtjevom nisu izašli iz vjere; tražili su Zatu-envat zbog bereketa, a ne kako bi se tom drvetu klanjali, a poznato je da širk može biti mali ili veliki, očiti ili pak skriveni.

Veliki širk je sve ono što čovjeka izvodi iz vjere, dok je mali svaki onaj koji ne dostiže taj stepen, s tim da riječi (koji ne dostiže taj stepen) nisu jasne i kategorične u definiciji malog širka, stoga su se učenjaci po pitanju malog širka razišli na dva mišljenja:

Prvo: Mali širk je sve ono što je Zakonodavac općenito i bez pojašnjenja nazvao širkom, bez da precizira da li se radi o velikom ili malom. Primjer ovoga su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Ko se zakune nečim mimo Allaha, počinio je širk."⁸⁵ Ovaj širk je mali, jer postoje dokazi da zaklinjanje nečim mimo Allaha ne izvodi iz vjere.

Drugo: Mali širk je sve ono što vodi ka velikom širku pa makar ga Zakonodavac i ne okarakterisao kao širk. Primjer: da se čovjek osloni na nešto kao što se oslanja na Allaha, s tim da on to na što se oslonio ne smatra Bogom. Ovo je mali širk jer u svojoj konačnici vodi ka velikom širku. Ova definicija je opširnija od prve jer prva zahtijeva dokaz kako bi se nešto okarakterisalo kao širk, dok, prema drugoj, svaka stvar koja biva uzrokom zapadanja u veliki širk jeste mali širk. Stoga, prema ovoj definiciji, mogli bismo kazati da i grijesi spadaju u mali širk jer su strasti i prohtjevi uzrok za njihovo činjenje, a Uzvišeni kaže:

أَفْرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ

85 Ebu Davud, 3/570, Tirmizi, br. 1535, Tajalisi, br. 1896, Ibn Hibban, br. 1177, Hakim, 1/17 i ocijenio ga vjerodostojnim, a u ocjeni se složio i Zehebi, r.h. Ovaj hadis bilježi i Ahmed, 2/34, 69.

“Zar nisi vidio onoga koji je strast svoju za boga svoga uzeo, pa mu je Allah srce zapečatio” (El-Džasije, 23). Zbog ovoga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upotrijebio izraz širk za onoga koji ostavlja namaz iako taj nije počinio istinski širk, pa je rekao: “Između čovjeka i širka (i nevjerstva) jeste ostavljanje namaza.”⁸⁶

Dakle, autor, da mu se Allah smiluje, kaže nam da postoji veliki i mali širk jer je to očito iz činjenice da ashabi nisu postali murtedi (otpadnici) od vjere, a prethodno smo o tome detaljno govorili. Također, postoji jasni (očiti) i tajni (skriveni) širk. Neki su rekli da je jasni širk ustvari veliki, dok je tajni širk zapravo mali širk. Drugi kažu da je jasni širk pak onaj koji je jasan i ljudima vidljiv, bio on mali ili veliki, kao što je zakletva nečim mimo Allaha ili sedžda nečemu kao što je kip. S druge strane, tajni širk je svaki onaj koji je nepoznat i nije vidljiv ljudima, bilo da se radi o malom ili, pak, velikom, kao što je pretvaranje (rijaluk) i slično tome.

Također, možemo reći da je jasni širk svaki onaj koji je manje-više jasan i poznat kao takav, tj. kao širk, pa makar bio i mali, dok je skriveni širk svaki onaj koji nije poznat i jasan.

Postavlja se pitanje koji od ove dvije vrste širka neoprostivi grijeh?

Kaže šejhul-islam Ibn Tejmije, da mu se Allah smiluje: “Allah neće oprostiti nijedan širk, pa makar bio i mali, zbog općenitog i sveobuhvatnog značenja Njegovih riječi: ‘Allah neće oprostiti da Mu se širk čini’ (En-Nisa, 116).”⁸⁷

Drugi učenjaci kažu da je mali širk podložan oprost, ako to Allah Uzvišeni bude htio, a širk spomenut u prethodnom ajetu jeste veliki širk. Mali širk je podložan oprost jer ne izvodi iz vjere, a svaki grijeh koji ne izvodi iz vjere podložan je oprost ako to Allah bude htio.

86 Tirmizi, 9/2613, Nesai, 1/231, Ibn Madže, br. 1079, Ibn Hibban, br. 255-Mevarid, Hakim, 1/7, Ahmed, 5/346.

87 Vidjeti: Er-Reddu alel-Bekri, str. 146.

Ipak, počinitelj malog širka je u velikoj opasnosti jer je mali širk veći od velikog grijeha, a kaže Ibn Mes'ud, r.a.: "Draže mi je da se Allahom zakunem lažno nego da se nečim mimo Allaha zakunem pa makar i istinu govorio"⁸⁸.

12. Njihove riječi: "...a tek odnedavno smo napustili nevjerovanje (*kufir*)...", ukazuju da za ostale to nije bilo nepoznato. Citiranom rečenicom ashab se pravda zbog onoga što su tražili, a tražili su da i oni imaju Zatu-envat kako bi tražili bereket. Dakle, oni se pravdaju i traže izgovor zbog svog neznanja zato što su odnedavno postali vjernici. S druge strane, oni koji su odavno prešli na islam, njima je propis bio poznat. Shodno ovome, možemo reći da čovjek treba zatražiti opravdanje i izgovor za neki svoj postupak ili govor kako ne bi bio krivo shvaćen, te mu bilo pripisano nešto što nije pri njemu. Dokaz za ovo jeste i hadis koji prenosi Safija, r.a., kada je otišla da posjeti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bio u itikafu, pa je izašao iz džamije da je isprati kući, a u tom trenutku naišla su dvojica ensarija pa je on kazao: "Ovo je Safija bint Hujejj"⁸⁹, želeći im ukazati na to da se radi o njegovoj supruzi, a ne o nekoj ženi koja Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, nije ništa, a sve to kako im šejtan ne bi došaptavao ružne misli.

13. Izgovaranje tekbira prilikom čuđenja, za razliku od onih koji to smatraju pokuđenim; shodno Poslanikovim riječima u hadisu ovog poglavlja: "Allah je najveći!", to jest, Allah je najveći i najuzvišeniji i visoko je iznad toga da Mu se širk čini. Postoji predaja koju bilježi Tirmizi u kojoj stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, umjesto tekbira rekao: "Hvaljen neka je Allah!".

14. Šerijatsko pravilo poznato kao seddu-zeroi' ili preventivno djelovanje koje možemo podijeliti na dvije vrste:

Prva: Djela i postupci koji postepeno vode ka nečem lijepom i poželjnom. Ova djela i postupci se ne sprečavaju, već naprotiv, čini se sve da se oni pospješuju.

88 Abdurrezzak, 8/469, Taberani u El-Kebir, br. 8902.

89 Buhari, 2/67.

Druga: Djela i postupci koji postepeno vode ka nečem lošem i zabranjenom, te se stoga nastoje spriječiti i sasjeci u korijenu, a upravo je na ovu vrstu mislio sam autor, da mu se Allah smiluje.

Zatu-envat jeste stvar koja odvodi u širk, pa ako na to drvo okače svoje oružje želeći time bereket, šejtan će ih zavesti do mjere da počnu obožavati to drvo, pa je zbog ovoga Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, preventivno zabranio sve ono što vodi ka tome.

15. Zabrana poistovjećivanja sa nezalicama (džahilima); shodno riječima: “Rekli ste isto ono što su Izraelćani rekli Musau”, iz kojih zapažamo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, negirao njihov postupak, a iz ovoga također možemo shvatiti da džahilijet nije isključivo ono što su radili predislamski Arapi, nego je džahilijet nepoznavanje istine i proizvoljni rad bez znanja.

16. Srdžba pri podučavanju; sam hadis ne dokazuje ovu stavku, mada bismo mogli reći da je prilikom izgovora “Allah je najveći!” povišen ton, što bi moglo indirektno ukazivati na prisustvo ljutnje i srdžbe, a Allah najbolje zna.

17. Opće pravilo, jer je on rekao: “To su, uistinu, Allahovi suneni (zakoni)”; putevi koje ljudi slijede i njima se povode i da ovaj ummet slijedi puteve onih prije njega. Ovo ne znači opravdanost i odobravanje samog postupka, nego je kazano kao upozorenje, kao što je rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Ovaj ummet će se podijeliti na sedamdeset i tri skupine, sve su u Vatri osim jedne!” Također je rekao: “Bit će onih iz moga ummeta koji će ohalaljivati blud i svilu...”⁹⁰, kao što nas je obavijestio da će žena sama putovati na jako dalek put bez mahrema (muškog pratioca s kojim nikada ne može stupiti u brak) i da se na tom putu nikoga osim Allaha neće bojati⁹¹, kao i druge stvari o kojima nas je obavijestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da će se desiti, s tim da su one same po sebi haram – zabranjene.

18. Da je ovo, uistinu, znak od znakova vjerovjesništva, zbog činjenice da se desilo onako kako je obavijestio, to jest, slijeđenje puteva (sunena) prijašnjih naroda. Ako neko kaže: “Poslanik, sallallahu alejhi

90 Buhari muallekan, 4/13.

91 Buhari, 2/527, od Adijja b. Hatima, r.a.

ve sellem, održao je hutbu na Arefatu i između ostalog kazao je: 'Zaista je šejtan izgubio svaku nadu da će ga klanjači obožavati na Arapskom poluostrvu',⁹² pa kako to da ga se ipak obožava, tj. 'šejtana?', odgovorit će se: "Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, obavijest o tome da je šejtan izgubio nadu ne znači da se ovo neće desiti, naprotiv može da se desi, suprotno šejtanovim očekivanjima. Sam šejtan, nakon što je islam ojačao, a ljudi u vjeru pohrlili u grupama, izgubio je nadu da će iko osim Allaha biti obožavan na ovom poluostrvu. Međutim, Allah iz Svoje mudrosti dopustio je da se ovo ipak desi. Ovo kažem jer moram, kako ne bi neko kazao da su sve radnje koje se dešavaju na Arapskom poluostrvu zaštićene od širka. Poznato je da je šejh Muhammed b. Abdul-Vehhab, da mu se Allah smiluje, iznova oživio dobrano odveć zamrli tevhid na Arapskom poluostrvu, a među ljudima je u to vrijeme dakako bilo onih koji su širk činili.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu je izvijestio o onome šta je šejtan mislio i kako se osjećao, mada sam hadis nije dokaz o nemogućnosti da se širk ipak dogodi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Uistinu ćete vi slijediti sunene (puteve) onih prije vas", a obraćao se ashabima koji žive upravo na Arapskom poluostrvu;

19. Da sve ono za što je Allah ukorio židove i kršćane u Kur'anu važi *i za nas*; ovo se ne može uzeti općenito i u svakoj situaciji, nego tumačimo riječi: "...*i za nas*..." kao: "za neke od nas", tako da je na koncu svrha određena grupacija, a nikako svi.

Ipak kažemo, gotovo da ne postoji neko od nas, a da pri sebi nema neku sličnost sa židovima ili kršćanima. Tako onaj koji svjesno griješi prema Allahu, nalik je židovima, dok onaj koji obožava Allaha na pogrešan način nalikuje kršćanima, također onaj koji zavidi ljudima na onome što im je Allah podario nalikuje židovima;

20. Da je kod njih (učenjaka) općenito utvrđeno da ibadeti mogu biti utemeljeni samo jasnom šerijatskom naredbom, odnosno jasnim šerijatskim tekstom, tako da se sve ono što Zakonodavac nije naredio smatra novotarijom. Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem:

92 Muslim, 4/2166, od Džabira, r.a.

“Ko uradi djelo koje nije naređeno, ne prihvata mu se”⁹³, i rekao je: “Pazite se novina u vjeri, jer je svaka novotarija zabluda.”⁹⁴

Onaj ko izvršava neki ibadet, mora ga činiti na osnovu čvrstog šerijatskog argumenta, jer je osnova kod ibadeta zabrana, tj. da ništa od onoga što neko smatra ibadetom ustvari i nije ibadet niti ga je dozvoljeno činiti osim ukoliko na njega upućuje šerijatski dokaz. S druge strane, jelo, međuljudski odnosi, norme ponašanja, oblačenje i drugo, osnova kod ovih stvari jeste dozvola sve dok ne dođe dokaz koji nešto od ovoga zabranjuje.

Autor je u ovom dijelu spomenuo i tri poznata pitanja koja će svakom čovjeku biti postavljena u kaburu nakon smrti, a to su: ko ti je Gospodar, ko ti je poslanik i koja je tvoja vjera.

Međutim, on to ovdje nije naveo kao dokaz da će ljudi biti pitani u kaburu, već je to naveo kao vid potvrde rububijjeta Allahu Uzvišenome, vjerovjesništva Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, te obaveznosti izvršavanja ibadeta.

Što se tiče njegovih riječi: “*Ko ti je Gospodar?*”, jasno je da upućuju na to da ne postoji drugi istinski gospodar osim Allaha Uzvišenog, a njegove riječi: “*Ko ti je poslanik?*”, to je njegova obavijest o nepoznatom, a to su riječi: “Slijedit ćete puteve onih koji su bili prije vas, stopu po stopu”, i desilo se kako je obavijestio. A riječi: “*Koja ti je vjera?*”, shodno riječima: “*Napravi i ti nama boga...*”, to jest, ono što ćemo obožavati, a obožavanje je vjera.

Autor, da mu se Allah smiluje, Muhammed b. Abdul-Vehhab, imao je jako izoštren um za razumijevanje vjerskih tekstova, tako da je ponekad jako teško čovjeku da pojasni na koji način je došao do određenog propisa na osnovu dokaza koji je naveo.

21. Da je put ehlul-kitabija (sljedbenika Knjige) pokuđen, kao i put mušrika (mnogobožaca); shodno Poslanikovim riječima: “...kao što su Izraelćani rekli Musau...”.

93 Muslim, 3/1343, od Aiše, r.a.

94 Ebu Davud, 5/13, Tirmizi, br. 2678, Ibn Madže, br. 42, od Irbada b. Sarije, r.a.

22. Da za onoga koji je napustio ono što je neispravno, a na što se naviklo njegovo srce, nije sigurno da još uvijek u njegovom srcu nema ostataka tog običaja, jer su oni rekli: “...a bili smo tek odnedavno napustili nevjerovanje (*kufr*)”. Ovo je tačno, jer osoba koja se iz jednog stanja preobrazi u neko drugo, nije u potpunosti sigurna da u njenom srcu nema ostataka onog prethodnog stanja, koje se ne može otkloniti osim dok ne prođe određeni period, shodno riječima: “...a tek odnedavno smo napustili nevjerovanje...”, kao da želi reći: “Nismo ga ovo upitali osim zbog toga što je u našim srcima ostalo ponešto iz predislamskog (džahilijjetskog) doba”. S ovim u vezi jeste i mudrost protjerivanja bludnika, nakon bičevanja, iz mjesta u kome je počinio blud, kako se ne bi vratio i ponovo počinio isti grijeh. Općenito, čovjek treba izbjegavati mjesta gdje je prošireno nevjerstvo, širk i grijeseenje, kako to ne bi ostavilo negativan utjecaj na njegovo srce.

O PRINOŠENJU ŽRTVE NEKOME MIMO ALLAHA

Pod pojmom prinošenja žrtve autor misli na klanje životinja. Samo klanje životinje nekome ili radi nekoga dijeli se na dvije vrste:

1. Klanje nekome mimo Allahu, veličajući onoga kome se žrtva prinosi u želji da mu se tim činom približi. Ovo je veliki širk kojim osoba izlazi iz vjere.

2. Klanje nekome mimo Allahu, iz radosti i sa željom da se ugosti onaj kome se kolje. Ovo ne samo da ne izvodi iz vjere, nego je od dozvoljenih stvari koje su ponekad čak i poželjne, a ponekad ne. No, osnova je – dozvola (*mubah*).

U ovom poglavlju autor će govoriti o prvoj vrsti.

Primjer: Ako neka zvanica dođe u grad, te se zbog njega zakolje određena životinja, veličajući tu osobu uz želju da joj se obredno približimo, ovo postaje veliki širk, a ono što je zaklano haram je da se konzumira. S druge strane, ako bismo zaklali zbog njega, ali s namjerom

da ga lijepo dočekamo i ugostimo, onda nema smetnje i nije širk, a meso tako zaklane životinje svakako je dozvoljeno jesti.

Njegove riječi: “...*nekome mimo Allaha...*” obuhvataju vjerovjesnike, meleke, evlije i sve druge zbog kojih se žrtva prinosi veličajući ih uz želju da im se približi.

Sam naslov ovog poglavlja ukazuje da će autor navoditi dokaze kako bi potkrijepio rečeno, bez da je u naslovu spomenuo propis. Ovu metodu učenjaci primjenjuju u slučaju kada nisu zauzeli kategorički stav po nekom pitanju ili kada žele ukazati da to pitanje zahtijeva dublju analizu i dodatna pojašnjenja. S druge strane, propisi koji su odveć okarakterisani i strogo definisani naslovljavaju se sa jasnim i nedvosmislenim stavom, kao naprimjer: poglavlje o obaveznosti namaza ili poglavlje o zabrani gibeta i tome slično.

Autor, Allah da mu se smiluje, nema sumnje, smatra da je haram prinošenje žrtve nekome mimo Allaha i da spada u veliki širk, ali je ovim naslovom želio podstaći one koji tragaju za znanjem da propise uzimaju iz dokaza. Ovo je svakako jedan vid naučnog odgoja. Učitelj ili pisac, na početku propis ostavlja otvorenim i nedorečenim, da bi poslije naveo dokaze koji će samog učenika dovesti do ispravnog shvatanja propisa. U ovom poglavlju autor je naveo tri ajeta:

Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ

“Reci: ‘Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, koji nema sudruga...’” (El-En’am, 162- 163)

Njegove riječi: “...*Reci...*”, upućene su Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, to jest, reci mnogobošcima, obznanjujući im svoje stajalište po pitanju iskrenog ispovijedanja tevhida. Ova sura objavljena je u Mekki pa tako znamo da je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, naređeno da se obrati idolopoklonicima.

Njegove riječi: “...*klanjanje moje...*” – namaz u jezičkom smislu znači molitvu, tj. dovu. A sama terminološka definicija namaza jeste: obožavanje Allaha određenim riječima i djelima, koje otpočinje tekbirom, a završava selamom.

Njegove riječi: “...*i obredi moji...*”; obred u jezičkom smislu označava robovanje, tj. ibadet. A terminološki je to: prinošenje žrtve (klanje kurbana).

Postavlja se pitanje da li prethodni ajet posmatrati kroz prizmu jezičkog ili, pak, terminološkog (šerijatskog) značenja?

Prethodno smo kazali da ono što je došlo kroz šerijatske tekstove odslikava šerijatsku stvarnost, kao što ono što je došlo u običajima odslikava običajnu stvarnost. Također ono što je došlo u arapskom jeziku odslikava jezičku stvarnost.

Po pitanju načina na koji šerijatski termini ukazuju na značenje, učenjaci su se razišli, pa su neki kazali da riječ “obred”, spomenuta u prethodnom ajetu, mora biti shvaćena kroz terminološku tj. šerijatsku definiciju, drugi su kazali da se misli na jezičko značenje spomenute riječi, jer je ono općenitije. Dakle, obred je ibadet. Kao da je kazano: “Ja se ne molim nikom do Allahu, ni obožavam bilo koga osim Allaha”, a ovo je općenito, te obuhvata dovu i robovanje.

S druge strane, ako riječ “obred” posmatramo kroz terminološko značenje, onda ona sa sobom nosi posebno značenje koje je, za razliku od prethodnog, obimom skućenije, pa tako obuhvata namaz i klanje kurbana. Primjerom kazano namaz je najuzvišeniji tjelesni ibadet, dok je klanje kurbana najuzvišeniji materijalni ibadet koji zahtijeva novčana sredstva. Prethodno kazano, obrazložio je šejhul-islam Ibn Tejmijje u svojim djelima.

Njegovo mišljenje da je kurban najuzvišeniji materijalni ibadet podložno je kritici, jer je zekat bez sumnje uzvišeniji materijalni ibadet.

Njegove riječi: “...*život moj i smrt moja...*”, tj. svi moji postupci samo su zbog Allaha.

Riječi: "...klanjanje moje, i obredi moji..." potvrda su za tevhid obožavanja, tj. izdvajanje Allaha u činjenju ibadeta, a riječi: "...život moj i smrt moja..." potvrda za tevhidur-rububijje.

Njegove riječi: "...*Allahu...*"; Allah je Božansko ime, a samo ime je izvedenica od riječi El-Ilah, što znači Bog.

Njegove riječi: "...*Gospodaru svjetova...*"; riječ "svjetova" označava sve mimo Allaha. Ova riječ označava prethodno spomenuto, mada ponekad označava i vrijeme u kojem žive određeni svjetovi, kao što kaže Uzvišeni:

وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

"A ja sam vas odlikovao nad drugim svjetovima" (El-Bekare, 47), tj. odlikovani su nad ostalim svjetovima u njihovom vremenu.

Njegove riječi: "...*koji sudruga nema...*", to jest, činjenica je da On u zbilji sudruga nema, uzvišen neka je On koji sudruga nema u ibadetu, niti u rububijjetu, niti bilo ko ima imena i svojstva kao On. Zbog toga kaže Uzvišeni:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Ništa nije kao On, a On sve čuje i vidi" (Eš-Šura, 11).

U zabludi su oni koji smatraju da Allah ima sudruga, kao što su oni koji kipove obožavaju, ili oni koji Isaa, sina Merjeminog, Njemu kao sina pripisuju. Bilo je i pjesnika koji su u svojoj poeziji toliko veličali svoje voljene da su ih sa stepena svorenja uzdigli na stepen Stvoritelja. Takav jedan pjesnik dragoj osobi je rekao:

"*Budi sve što želiš o ti kome niko sličan nije....*"

Ove riječi i sve ono što im nalikuje svakako spada u najveću vrstu širka.

Njegove riječi: "...*to mi je naredeno...*", tj. prethodno kazano, jer su u suštini izrečene najuzvišeniije naredbe, a prva od njih jeste iskrenost

te negacija širka. I kao da nije naređeno osim samo ovo, jer je poznato da onaj ko bude iskren prema Allahu, on će Mu i robovati u svemu što mu se naređuje.

Njegove riječi: “...i ja sam prvi musliman...”, tj. vremenski prvi iz ovoga ummeta kome pripadam jer je poznato da je i prije Ibrahima, a.s., na zemlji bilo muslimana, tj. onih koji su bili iskreni Allahovi robovi.

Drugo značenje jeste prvi u apstraktnom smislu, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolji od svih ljudi i najpotpuniji te kao takav zaslužuje da bude prvi u svakom smislu te riječi.

Ovaj izraz često se upotrebljava i u pravilu označava apstraktni smisao riječi “prvi”, kao što kažemo: “Ja sam prvi koji u to vjeruje”, iako su drugi i prije njega u to povjerovali, ali ovim se želi reći da si ti prvi po iskrenosti i uvjerenju u tu određenu stvar, te da to nikada nećeš negirati. Slično ovome su i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Mi smo preči da sumnjamo od Ibrahima kada je rekao: ‘Gospodaru, pokaži mi kako oživljavaš mrtve’”⁹⁵. Ovo ne znači da je Ibrahim bio pod sumnjom, nego kad bismo pretpostavili da je on sumnjao, mi bismo tada bili preči da sumnjamo, međutim mi ne sumnjamo, niti je Ibrahim sumnjao.

Njegove riječi: “...musliman...”, obuhvata i iman jer je došao u općem kontekstu, a znači potpunu pokornost Allahu, javno i tajno, a u tom kontekstu su riječi Allaha Uzvišenog: “...onoga ko se bude Allahu pokoravao” (El-Bekare, 112), ovo obuhvata pokoravanje u tajnosti, dok riječi: “...uz to dobra djela činio...” obuhvataju pokornost u javnosti. U sličnom kontekstu su i riječi Allaha Uzvišenog: “A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena....”, ove riječi obuhvataju pokoravanje u tajnosti i javnosti.

Također, ako se spomene iman, onda on obuhvata i islam, kao što kaže Uzvišeni:

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

95 Buhari, 3/230, Muslim, 1/36, od Ebu Hurejre, r.a.

“Allah obećava vjericima (mu’minima) i vjericama (mu’minakama) džennetske bašče kroz koje će rijeke teći...” (Et-Tevbe, 72). Dakle, istinski iman (vjerovanje) podrazumijeva prisutnost i islama (odnosno praktičnog obavljanja vjerskih propisa), a kada se zajedno spomenu, onda je islam ono što je javno, vidljivo, a iman ono što je tajno i skriveno. Primjer imamo u Džibrilovom hadisu kada je upitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da ga obavijesti o islamu, pa ga je obavijestio o vidljivim djelima, a kada ga je upitao o imanu, obavijestio ga je o skrivenim djelima.⁹⁶

Potvrdu ovoga imamo i u riječima Uzvišenog:

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ

“Neki beduini govore: ‘Mi vjerujemo (iman)!’ Reci: ‘Vi ne vjerujete, ali recite ‘Mi se pokoravamo (islam)’, jer u srca vaša prava vjera nije još ušla” (El-Hudžurat, 14).

Razlog zbog kojeg je autor spomenuo ovaj ajet u ovom poglavlju jeste da klanje (prinošenje žrtve) mora biti iskreno u ime Allaha.

Uzvišeni je rekao:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ

“Zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji.” (El-Kevser, 2)

Njegove riječi: “...zato se Gospodaru svome moli...”; kauzalna (uzročna) čestica “zato” odgovor je na prethodni ajet u kojem Uzvišeni veli: “Mi smo ti, uistinu, Kewser⁹⁷ dali”, to jest: ‘Mi smo ti mnogo dobro dali, zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji’, zahvaljujući Mu se na toj blagodati. Pod pojmom “moli”, misli se na namaz koji je općepoznat šerijatski propis.

Njegove riječi: “...i kurban kolji...”, tj. neka tvoje klanje bude u ime Allaha kao što je slučaj i sa namazom. Iz ovog ajeta zaključujemo da je klanje kurbana ibadet, zbog toga ga je Allah naredio i uporedio sa namazom.

96 Muslim, 1/36, od Omera, r.a.

97 Kewser je rijeka u Džennetu koju je Allah dž.š. učinio počašću za Svoga Poslanika i ummet.

Njegove riječi: "...i kurban kolji..." jesu u općenitom značenju, tako da ovdje ulaze sve vrste klanja životinja koje je šerijat potvrdio, a to su: žrtveni kurban (bajramski), iskupni kurban i kurban koji se kolje za akiku. Ove tri vrste žrtve čovjek je, po mogućnosti, dužan izvršavati. Što se tiče iskupnog kurbana, on može biti vadžib i mustehab. Vadžib je prilikom obavljanja temetu' hadždža:

فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ

"Obavite 'umru do hadždža i zakoljite kurban (iskupni) do kojeg možete lahko doći" (El-Bekare, 196), također i onaj koji bude spriječen da upotpuni propise hadždža i 'umre zaklat će ovu vrstu kurbana:

فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ

"A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite" (El-Bekare, 196).

Što se pak žrtvenog (bajramskog) kurbana tiče, učenjaci su se razišli:

neki su kazali da je vadžib, a drugi su rekli da je mustehab. Ipak, većina učenjaka je na stanovištu da je ovaj kurban mustehab, te da je pokuđeno onome ko je u mogućnosti da ga izvrši, a on to ne učini. Imam Ebu Hanife, da mu se Allah smiluje, zastupa mišljenje da je ovaj kurban vadžib za onog ko je u mogućnosti, a ovo mišljenje odabrao je i šejhul-islam Ibn Tejmijje.

Važno je napomenuti da se kurban ne kolje za mrtve nego za žive. Mrtvima se ne kolju kurbani osim ako to oporuče.

Akika je treća vrsta kurbana, a podrazumijeva prinošenje žrtve za novorođenče sedmog dana po rođenju i to dva kurbana za muško dijete, a jedan za žensko, s tim da je u situaciji teškoće i jedan kurban za muško dijete pravno validan. Ovaj kurban je sunnet kod većine islamskih učenjaka, mada su neki rekli da je vadžib, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Akika je zalog za svako dijete."⁹⁸

98 Ahmed, 5/7, Ebu Davud, 3/259, Tirmizi, 5/237, Nesai, br. 4225, Ibn Madže, 2/1057, Darimi, 2/81, od Semure b. Džunduba, r.a.

Od Alije, r.a., prenosi se da je rekao: “Kazao mi je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, četiri izreke: Allah je prokleo onoga ko prinese žrtvu nekom mimo Allaha, Allah je prokleo onoga ko prokune svoje roditelje, Allah je prokleo onoga ko pruži zaštitu prijestupniku, Allah je prokleo onoga ko mijenja oznake na zemlji (pomjera među).” Zabilježio ga je Muslim. 99

Njegove riječi: “...izreke...” podrazumijevaju rečenice sa posebnim značenjem, a u arapskom jeziku označavaju ono što ima korisno i shvatljivo značenje.

Njegove riječi: “...Allah je prokleo...”; prokletstvo od Allaha znači udaljavanje od Njegove milosti. Ako se kaže: “Allah ga prokleo”, misli se na “udaljio ga od Svoje milosti”, a ako se kaže: “Gospodaru, prokuni tog i tog”, onda znači: “Gospodaru, udalji ga od Svoje milosti.”

Njegove riječi: “...ko prinese žrtvu nekome drugom mimo Allaha...” imaju sveobuhvatno značenje, bez obzira da li žrtva bila deva, krava, kokoš ili nešto drugo.

Njegove riječi: “...nekome drugom mimo Allaha...”; obuhvataju sve što je osim Allaha pa makar prinošenje žrtve bilo i Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, meleku, džinnu ili nekom drugom.

Njegove riječi: “...Allah je prokleo...”; rečenica može imati dva konteksta – prvi: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izvještava da je Allah prokleo onoga ko prinese žrtvu nekome mimo Allaha, a drugi kontekst jeste da ova rečenica može biti shvaćena kao dova: “Allahu, prokuni onoga ko prinese žrtvu nekome mimo Tebe.” Prvo mišljenje je ispravnije jer sama dova može biti primljena, ali i ne mora.

Njegove riječi: “...svoje roditelje...”, tj. majku i oca, te one koji su bili uzrokom njihovog dolaska na ovaj svijet, kao što su djed, nena i tako dalje, jer je djed u suštini na stepenu oca, a unučad su ustvari na neki način njegova djeca te su dužna i prema njemu, ali i ostalim direktnim precima, iskazivati poštovanje kao i prema samim roditeljima. Ovo pitanje dakako ne možemo posmatrati kroz obaveznost u nasljeđivanju

nego samo u pravima, a poznato je da je proklinjanje onih koji su bliži srodnici štetnije nego proklinjanje daljih srodnika, zato što je iskazivanje dobročinstva prema bližnjima potrebnije i važnije nego prema daljima.

Njegove riječi: “...*ko prokune svoje roditelje...*”, tako što će ih grditi i psovati. Čovjek proklinje tako što psuje i grdi, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan: “Kako čovjek proklinje svoje roditelje?”, pa je rekao: “Tako što psuje nečijeg oca, pa on psuje njegovog, ili psuje nečiju majku i on psuje njegovu.”¹⁰⁰ Islamski pravnici su iz ovog hadisa izveli jedno fikhsko pravilo koje glasi: “Psovanje i vrijeđanje je kao direktno učestvovanje u grijehu”, s tim da počinitelj ne podliježe šerijatskoj kazni propisanoj za pravi grijeh, uz ostale detalje koje učenjaci spominju kod ovog pravila.

Njegove riječi: “...*ko pruži zaštitu prijestupniku...*”, tako što će mu kod sebe dati neki vid zaštite i sigurnosti.

Sam prijestup obuhvata vjerske prijestupe kao što je novotarija koju su inovirali džehmije, mu'tezili i drugi, te prijestup u društvu kao što je činjenje određenih zločina.

Stoga, onaj ko pruži zaštitu prijestupniku – proklet je. Isti je slučaj sa onim ko ovakvima pomogne bilo kako, jer je to u osnovi onemogućavanje da oni budu kažnjeni. Sam prijestupnik je gori od onoga ko mu pruža zaštitu, jer ako je onaj ko mu pruža zaštitu proklet, onda je prijestupnik sigurno u gorem položaju. U hadisu nalazimo upozorenje na pogubnost činjenja novotarija, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Čuvajte se novina u vjeri jer je svaka novotarija zabluda”, pa makar ta novotarija bila i mala, kako se može zaključiti iz navedenog hadisa.

Njegove riječi: “...*oznake na zemlji...*”, to jest međe koje dijele parcele između dva susjeda. Ko ih neopravdano i bezrazložno pomjeri – proklet je. A mnogo je onih koji pomjeraju znakove na zemlji (međnike, op. prev.), naročito ako doznaju da je cijena dotične zemlje porasla. Zar takvi nisu čuli riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Ko bespravno prisvoji koliko pedalj zemlje, Allah će mu o vrat okačiti sedam zemalja na Sudnjem danu”, stvar je očito ogromna. Pored ovoga,

100 Buhari, 4/86, Muslim, 1/92, od Abdullaha b. Amra b. Asa, r.a.

onaj koji zaposjeda tuđu zemlju te pomjera međnike, uzimajući ono što nije njegovo, ne zna, možda će se tom zemljom okoristiti na dunjaluku, ali će možda i umrijeti prije toga, ili će je njemu oteti neko drugi kao što ju je on oteo.

Na kraju možemo reći da je pomjieranje međnika od velikih grijeha, zato ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uporedio sa širkom, neposlušnošću prema roditeljima i prijestupništvom. Sve ovo ukazuje da je ova stvar opasna te se čovjek mora čuvati od nje, a također i upozoravati na istu, a povrh svega neophodna je bogobožnost kako čovjek ne bi zapao u ovaj grijeh.

Od Tarika b. Šihaba prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neki je čovjek u Džennet ušao zbog mušice, a drugi je zbog mušice ušao u Vatru." "Kako to, Allahov Poslaniče!?", upitali su prisutni. Rekao je: "Dva su čovjeka naišla na neki narod koji je imao kip i pored kojeg nije mogao niko proći dok mu nešto ne prinese kao žrtvu. Rekli su jednom od te dvojice: 'Prinesi (žrtvu).' 'Nemam ništa da žrtvujem', odgovorio je. 'Prinesi, pa makar mušicu', rekli su mu. On je žrtvovao mušicu, te su ga oni pustili, pa je taj ušao u Vatru. Drugom su rekli: 'Prinesi žrtvu.' 'Ja nikom drugom mimo Allaha ne prinosim žrtvu', rekao je. Oni su ga ubili i on je ušao u Džennet." Zabilježio ga je Ahmed.¹⁰¹

U ovom hadisu imamo dvije nejasnoće:

Prva: Složili su se hadiski učenjaci da Tarik b. Šihab nije čuo ništa od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a razišli su se oko pitanja da li je on ashab. Većina kaže da on jeste ashab, međutim, ako kažemo da je ashab, onda nema smetnje ako nije čuo direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer je hadis koji prenosi ashab od ashaba, a on od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prihvatljiv i služi kao dokaz. Ako prenosilac ove vrste hadisa nije ashab, onda se njegove predaje smatraju slabim (daif) predajama.

101 Ahmed u svome djelu Ez-Zuhd, str. 15-16, i Ebu Ne'im u djelu El-Hilje, 1/203.

Druga: Sañ hadis nije prenesen kategoričnom predajom nego je mua'na'n¹⁰², a prenosi ga El-E'ameš, a on je mudellis¹⁰³. Ovo je svakako slabost u hadisu, a zbog ove dvije stvari duša ga ne može prihvatiti s lakoćom. Pored dvije navedene slabosti postoji još jedna. Naime, imam Ahmed ovaj hadis je zabilježio od Tarika, a on od Selmana s tim da ga Selman nije pripisao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Na isti način hadis su zabilježili i Ebu Nei'm u svome djelu Hiljetul-evlija i Ibn Ebi Šejbe u svome Musannefu, tako da postoji mogućnost da je Selman ovu predaju preuzeo od Izraelćana.

Njegove riječi: "...zbog mušice...", to jest, mušica je razlog, a slične riječi ovima imamo u hadisu: "Žena je ušla u Vatru zbog mačke koju je zatvorila..."¹⁰⁴, dakle mačka je razlog zbog kojeg je ušla u Vatru.

Njegove riječi: "...pa je ušao u Vatru...", iako je žrtvovao nešto zanemarljivo što se čak ni ne jede, ali njegova namjera bila je da se ovom žrtvom približi kipu pa je tako postao mušrik i zaslužio Vatru.

U poglavlju su sljedeća pitanja:

1. Tumačenje ajeta: "...klanjanje moje i obredi moji...", na početku poglavlja govorili smo o ovome ajetu.

2. Tumačenje ajeta: "...zato se svome Gospodaru klanjaj i kurban kolji..."; također je objašnjeno na početku poglavlja.

3. U hadisu je prvo proklet onaj koji prinosi žrtvu nekome mimo Allaha. Otpočeo je s ovim jer je to djelo širk, a Allah kada spominje prava najprije spominje tevhid, jer je Allahovo pravo daleko najvažnije. Kaže Uzvišeni: "Allaha obožavaj i ništa Mu ne smatraj ravnim, a roditeljima

102 El-Mu'anana: to je hadis koji ravija prenosi od drugog ravije koristeći riječ "an" (što znači od).

103 Mudelles je vrsta hadisa u kojem prenosilac iz nekog razloga sakrije ili prešuti određenu mahanu ili nedostatak u predaji kako bi je uljepšao i kako bi hadis učinio prihvatljivim. Mudellis je dakle osoba koja se služi ovom vrstom obmane.

104 Buhari, 2/448, od Abdullaha b. Omera, r.a.

dobročinstvo...” (En-Nisa, 36), te kaže: “Gospodar tvoj naređuje da se samo On obožava, a prema roditeljima dobročinstvo čini...” (El-Isra, 23).

4. Proklinjanje onoga ko proklinje svoje roditelje, a tu spada da prokuneš nečije roditelje, pa on prokune tvoje. Čovjekovo proklinjanje drugog čovjeka ima dva značenja: 1. dova da takav bude proklet; 2. njegovo psovanje i vrijeđanje; jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, protumačio proklinjanje u kontekstu da čovjek psuje nečijeg oca pa ovaj psuje njegovog, ili, pak, da psuje nečiju majku pa ovaj psuje njegovu.

5. Proklinjanje onoga ko pruži zaštitu prijestupniku, a prijestupnik je osoba koja uradi nešto za što ga je dužnost kazniti shodno šerijatskim propisima, pa se on skloni kod nekog ko ga štiti i čuva. Prethodno smo pojasnili da prijestupništvo može biti u vjeri i u zločinima, pa ko potpomogne novotara i na njega se odnose ove riječi kao što se odnose i na onoga koji pomogne zločinca.

6. Proklinjanje onoga ko mijenja oznake na zemlji, a to su međe koje razdvajaju zemljišne posjede dvaju komšija, bilo da se pomjeraju naprijed ili nazad. Hadis je općenit tako da se propis ne odnosi samo na privatni posjed, nego čak i na javna dobra i posjede.

7. Razlika između proklinjanja određene osobe i proklinjanja grješnika općenito. Prvo je zabranjeno, dok je drugo dozvoljeno. Ako vidiš da neko pomaže prijestupnika, nemoj mu kazati: “Prokleo te Allah!, nego reci: “Allah je prokleo onoga ko pomaže prijestupnika” – upotrijebi općenit izraz. Dokaz ovome jeste ajet koji je Uzvišeni objavio nakon što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proklinjao poimenice određene mušrike: “Od tebe ne zavisi da li će On pokajanje njihovo primiti, ili će ih na muke staviti, jer oni su zaista nasilnici” (Ali Imran, 128), dakle, nije na tebi da proklinješ pojedinačno. Koliko je onih koji su zaslužili da budu proklinjani pa su se pokajali i Allah im pokajanje primio. Kao da je autor, Allah mu se smilovao, rekao: Osnova je da se ne proklinje, a hadis je pojasnio one koji zaslužuju prokletstvo, s tim da kur’anski ajet ostaje osnova po ovom pitanju jer musliman ne proklinje pretjerano niti kleveta bezrazumno. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije bio ni proklinjač niti klevetnik, a vjerovatno je autor ovaj propis uzeo na osnovu zadnjeg hadisa, a ne iz hadisa poglavlja, jer se u njemu ne navodi razlika kada je proklinjanje u pitanju.

8. Velika priča, priča o mušici; kao da autor, Allah mu se smilovao, ovim želi kazati da je hadis u kome se spominje ova priča sahih, zato je iz njega uzeo ovu stavku.

9. Činjenica da je čovjek ušao u Vatru zbog te mušice, mada to nije namjeravao, nego je to uradio da bi se oslobodio njihovog zla i spasio se; s ovim se ne slažemo, jer je čovjeku bilo rečeno: “Žrtvuj makar mušicu u ime ovog kipa” – dakle, uradio je to skrušeno i u ime kipa. Da je prinio žrtvu želeći se zaštititi od njihovog zla, onda ne bi počinio nevjerstvo. Zbog ovoga su islamski učenjaci kazali: “Ako čovjek razvede svoju ženu pod prijetnjom i prisilom, onda razvod braka nije pravno validan za razliku od onog čovjeka koji ženu pusti s namjerom i bez prisile, takav razvod je validan”. Ovo potvrđuju Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Zaista su djela prema namjerama.”¹⁰⁵ Stoga kažemo da sama priča ukazuje da je čovjek prinio žrtvu u ime kipa s namjerom da mu se približi jer je osnova da izvršenje nečeg što je neko naredio bude u skladu sa njegovim zahtjevom, tj. da bude upravo onako kako je on to i tražio. Dakle, mi po ovom pitanju imamo suprotno mišljenje u odnosu na autora, da mu se Allah smiluje, jer da je čovjek uradio djelo isključivo da spasi svoj život, bez namjere da se približi kipu, onda ne bi počinio nevjerstvo, a sve ovo zbog općeznačnosti Allahovih riječi: “Onoga ko uznevjeruje u Allaha, nakon što je u Njega vjerovao – osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri – čeka Allahova kazna” (En-Nahl, 106). Također, nema razlike između onoga ko je primoran da riječima počini kufr i onoga koji je primoran na djelo kufra, s tim da neki učenjaci kažu: “Ako bude primoran da riječima uznevjeruje – nije počinio kufr, za razliku ako bude primoran na djelo, onda je počinio kufr.” Ovo dokazuju pričom o mušici koju je naveo autor. Međutim, priča o mušici nije baš vjerodostojna, stoga je i dokazivanje s njom nepotpuno. A prethodno smo kazali da je izvršenje zahtjeva u osnovi podudarno sa samim zahtjevom. Shodno ovome, ako bi čovjek uradio djelo kufra želeći se time zaštititi od onoga ko ga primorava na to, onda mi imamo jak dokaz da nije počinio kufr. Dokaz je prethodno citirani ajet iz sure En-Nahl. Zaključak za prethodno kazano bio bi da onaj ko počini kufr, a srce mu bude čvrsto u vjeri – taj nije postao nevjernik.

105 Buhari, 1/13, Muslim, 3/1515, od Omera, r.a.

10. Spoznaja opasnosti širka i kako su od njega u svojim srcima strahovali iskreni vjernici, te kako se čovjek strpio i po cijenu da bude ubijen i nije pristao na njihov zahtjev, i pored činjenice da od njega nisu zahtijevali ništa drugo osim vanjske manifestacije; autor, da mu se Allah smiluje, prethodno je objasnio ovo pitanje.

Pitanje:

Da li je preče, ako čovjek bude primoran na kufr, da se strpi pa makar bude i ubijen, ili će uraditi ono što se od njega traži samo vanjštinom bez da srcem u to povjeruje?

Ovo pitanje zahtijeva detaljnije objašnjenje:

Prvo: Da se unutrašnje namjere podudare sa vanjskim postupcima – ovo nije dozvoljeno jer predstavlja otpadništvo od vjere.

Drugo: Da vanjštinom učini djelo s tim da srcem to prezire i samo želi da se riješi prisile – ovo je dozvoljeno.

Treće: Da ni vanjštinom, a ni srcem ne pristane na djelo na koje ga prisiljavaju te zbog toga bude ubijen. Ovo je, također, dozvoljeno.

Međutim, šta je preče, strpjati se pa makar biti i ubijen, ili uraditi djelo samo prividno?

Ako prisilni pristanak na djelo nema neku negativnu posljedicu za obične ljude, onda će vanjštinom pristati na djelo, ali ne i srcem, pogotovo ako od tog čovjeka mnogi ljudi imaju koristi, kao naprimjer da se radi o bogatom čovjeku koji dijeli svoj imetak, ili o učenjaku koji drugima koristi svojim znanjem itd. Stoga kažemo da je njemu dozvoljeno da vanjštinom počini nevjerstvo u situaciji prisile. S druge strane, ako će njegov pristanak na djelo nevjerstva donijeti štetu za islam, onda je preče da se strpi, a taj sabur ubraja se u borbu na Allahovom putu, a ne borbu za golo očuvanje života. Zbog toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada su mu se ashabi požalili na teškoće koje ih snalaze od strane mušrika, ispričao priču o čovjeku iz prijašnjih naroda, a kome su čeličnim češljem odvajali meso od kostiju pa se on strpio.¹⁰⁶

106 Buhari, 2/520, od Habbaba b. Eretta, r.a.

Ovim kazivanjem kao da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ashabima kaže: “Strpite se na nedaćama”. Da su ashabi u tom vremenu potvrdili ono što su od njih mušrici tražili, to bi neminovno bila velika šteta za islam. Isti slučaj je i sa imamom Ahmedom u poznatoj fitni, da je potvrdio ono što se od njega tražilo, bio bi to veliki udarac za islam.

11. Čovjek koji je ušao u Vatru bio je musliman, jer da je bio kafir, ne bi rekao: “Ušao je u Vatru zbog mušice”; ovo je tačno, bio je musliman, a zatim je uznevjerovao tako što je prinio žrtvu kipu, a upravo ga je taj postupak uveo u Vatru. Da je kojim slučajem prethodno bio kafir, onda bi bilo preče da zbog već postojećeg kufra kod sebe uđe u Vatru, a ne zbog mušice.

12. U njemu je potvrda i svjedok vjerodostojnom hadisu: “Džennet je bliži svakom od vas od remena na vašim papučama, a i Vatra isto tako”.¹⁰⁷ Hadis je izrečen u svrhu buđenja želje za Džennetom, te zastrašivanja od Vatre. Ako čovjek spozna da mu je Džennet blizu, onda će se truditi da do njega stigne jer zna da nije daleko. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan je o onome što uvodi u Džennet, a udaljava od Vatre, pa je rekao: “Upitali ste za nešto ogromno, a ono je lahko za onoga kome to Allah olakša.”¹⁰⁸ S druge strane, ako se nekome da do znanja da mu je Vatra jako blizu, boji se i gleda šta čini kako ne bi otišao u propast. Ponekad će čovjek zbog jedne jedine riječi zaslužiti visoko mjesto u Džennetu, a ponekad će isto tako zbog jedne riječi biti bačen u najdublju džehennemsku jamu.

13. Spoznaja da je aktivnost srca glavni cilj, čak i kod obožavalaca idola; u suštini, ova stavka je u prividnoj proturječnosti sa stavkom broj devet, jer je u ovoj potencirao na aktivnost srca, a u devetoj na vanjštinu te kazao: “Čovjek je ušao u Vatru zbog te mušice, mada to nije namjeravao, nego je to uradio da bi se oslobodio njihovog zla”, što znači da mu je srce bilo čisto. A ovdje kaže da je radnja – radnja srca. Nema sumnje da je ono što je rekao autor, Allah mu se smilovao, istina, te da je akcenat na aktivnosti srca. Istina jeste da su aktivnosti srca i djela koje srce čini vrlo komplikovana. Ljudi se po pitanju djela srca mnogo

107 Buhari, br. 6488, od Abdullaha b. Mes'uda, r.a.

108 Ahmed, 5/231, Tirmizi, 7/280, Ibn Madže, br. 3973.

više razlikuju od onih koje čine svojim tijelima. Razlika u namjerama je mnogo veća od razlike u formi. Neki ljudi obožavaju Allaha, ali kod njih je prisutna doza oholosti koja je nespojiva sa poniznošću. S druge strane postoje oni koji su jako ponizni pred istinom, međutim njihove namjere (nijjeti) nisu najčišće, tako da nerijetko zapadaju u rijaluk (pretvaranje). Radnje i govor srca imaju veliku važnost pa je stoga čovjek dužan da na tom polju bude posebno iskren prema Allahu, dž.š. Govor srca obuhvata uvjerenje kao što je vjerovanje u Allaha, meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan te kada' i kader, a radnje srca jesu: ljubav, strah, nada, oslanjanje i slično tome. Lijek za srce je Kur'an i sunnet, te povratak na put kojim je kročio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uz spoznaju stanja kroz koja je prolazio te načina na koje se borio i sve ono kroz što je prolazio. Sve ovo čovjeka podstiče na džihad srca, a udaljšavanje od dunjaluka svakako je jedan od bitnih faktora čistoće srca.

**NE KOLJE SE ŽIVOTINJA U IME ALLAHA
NA MJESTU GDJE SE PRINOSI ŽRTVA
NEKOME MIMO NJEGA**

Autor, Allah mu se smilovao, izvrsno je poredao teme o kojima govori. Zapažamo da je u prethodnom poglavlju govorio o prinošenju žrtve nekome mimo Allaha, a vidimo da u ovome poglavlju želi govoriti o prinošenju žrtve Allahu, ali na mjestima gdje drugi prinose žrtve nekome mimo Njega. Primjera radi, kao neko ko želi da zakolje kurban na mjestu gdje drugi prinose žrtve kipovima – ovo nije dozvoljeno, jer je u vanjštini podudarno s postupkom ovih mnogobožaca. Također, postoji vjerovatnoća da šejtan u čovjekovo srce unese neki štetan nijjet pa da na kraju pomisli da je prinošenje žrtve na tom mjestu korisnije nego na drugom, a ovo je svakako opasnost.

Riječi Uzvišenog:

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا

“Ti u njoj nemoj nikad namaz obaviti...” (Et-Tevbe, 108)

Njegove riječi: "Ti u njoj...", to jest, u džamiji-dirar (mesdžidu razdora) nemoj namaz obavljati jer je sagrađena s pokvarenom namjerom, kako kaže Uzvišeni:

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِزْوَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

"A oni koji su džamiju-dirar sagradili da bi štetu nanijeli i nevjerovanje osnažili i razdor među vjernike unijeli, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio..." (Et-Tevbe, 107).

Ovu džamiju sagradili su munafici (licemjeri) s ciljem:

- da obesnaže vrijednost džamije Kuba, zato je i nazvana džamijom razdora,
- da se osnaži nevjerovanje u Allaha, jer se u toj džamiji potvrđivao kufr,
- da se unese razdor među vjericima,
- da ona bude utočište onima koji se bore protiv Allaha i Njegovog Poslanika.

Kaže se da je jedan čovjek po imenu Ebu Amir, grješnik, otišao u Šam, a bio je u kontaktu s munaficima koji su sagradili džamiju-dirar, koju su u osnovi i sagradili po njegovim uputstvima. U ovoj džamiji su se okupljali kako bi se dogovorili oko spletki i prevara prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovim ashabima. Kaže Uzvišeni: "Zaklinju se da žele samo dobro" – ovo je poznata munafička metoda, da se lažno zaklinju, a odgovor na ovu lažnu zakletvu glasi: "Allah svjedoči da su oni lažovi." Onaj koji zna ono što prsa kriju posvjedočio je da su oni lažovi, a ovo je iskazano riječima kao da je ono što je skriveno u srcu, u odnosu na Allaha, vidljivo golim okom, kao što kaže Uzvišeni u suri El-Munafikun:

وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ

"Allah svjedoči da su munafici, zaista, lažovi" (El-Munafikun, 1).

Njegove riječi: “...*nemoj nikad namaz obaviti...*”; riječ “*nikad*” ukazuje da će ova džamija ostati džamija licemjerstva.

Njegove riječi: “...*džamija čiji su temelji izgrađeni na bogobožnosti...*”, to jest, takvaluk ili bogobožnost temelj je na kojem je izgrađena prava džamija u Allahovo ime.

Njegove riječi: “...*u njoj su ljudi koji vole da se često čiste...*”, za razliku od onih koji su u džamiji-dirar, jer oni su pogan, kao što kaže Uzvišeni o munaficima:

سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لَتُعَرِّضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ

“Kad se među njih vratite, zaklinjat će vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa okanite ih se jer su oni pogan” (Et-Tevbe, 95).

Njegove riječi: “...*da se čiste...*” obuhvata čišćenje srca od licemjerstva, zavisti i tome slično, te čišćenje tijela od svih vidljivih nečistoća.

Njegove riječi: “...*Allah voli one koji se mnogo čiste...*”; ovo je stvarna ljubav svojstvena Allahu, dž.š., onako kako to Njemu dolikuje, te ni po čemu nije slična ljubavi koju imaju stvorenja.

Oni koji izvrću Allahove ajete i obesnažuju Njegove atribute kažu da ljubav znači nagradu ili pak Allahovu volju, a ovo je očita greška.

Veza između ajeta i poglavlja:

Džamija-dirar sagrađena je na licemjernim temeljima, razdoru i nevjerstvu, stoga je Allah, dž.š., zabranio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da klanja u njoj i pored toga što bi taj namaz bio u ime Allaha. Ovo je direktni dokaz da svako mjesto na kojemu se griješi prema Allahu ne može biti uzeto za mjesto na kojem će se On obožavati. Ova džamija napravljena je za namaz, međutim ona je u isto vrijeme mjesto na kome se griješi te je stoga zabranjeno u njoj klanjati.

Isto tako, ako čovjek želi da prinese žrtvu na mjestu na kojem se žrtvuje nekome mimo Allaha, onda to postaje zabranjeno, jer nalikuje namazu u džamiji-dirar. Primjer sličan ovome jeste i zabrana klanjanja u trenutku izlaska i zalaska sunca jer u to vrijeme nevjernici čine sedždu Suncu. Ovo je zabrana s obzirom na vrijeme, dok je u ovom dijelu autor stavio akcenat na zabranu s obzirom na mjesto.

Od Sabita b. Dahhaka, r.a., prenosi se da je rekao: "Neki čovjek se zavjetovao da će zaklati devu u Buvani, pa je o tome upitao Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i on mu je rekao: 'Da li je u njoj bio neki od džahilijetskih idola koji se obožavao?'" 'Ne', odgovorili su. 'Da li se u njoj održavala neka od njihovih svetkovina?', upitao je. 'Nije', odgovorili su. Nakon toga Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Ispuni svoj zavjet, jer, uistinu, nema ispunjavanja zavjeta u onome u čemu je nepokornost Allahu, niti u onome što čovjek nije u stanju učiniti.'" Zabilježio ga je Ebu Davud. Lanac prenosilaca ispunjava uvjete Buharije i Muslima.¹⁰⁹

Njegove riječi: "...zavjetovao..."; zavjet u jezičkom smislu podrazumijeva ugovor i pridržavanje, dok u terminološkom smislu ovaj pojam označava dosljednost određene osobe da radi Allaha uradi neku stvar koja joj nije obavezna (vadžib).

Zavjetovanje je u osnovi pokuđeno, a neki učenjaci čak kažu da je zabranjeno, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u vezi zavjeta rekao: "Ono (zavjetovanje) ne donosi nikakvo dobro, već samo škrcu natjera da podijeli milostinju...".¹¹⁰ Pokuđen je zbog toga što se čovjek obavezuje nečim čime ga Allah nije obavezao, te na taj način otežava sam sebi. Isto tako, povrh svega spomenutog, onaj ko se zavjetuje, u većini slučajeva se pokaje, a zatim traga i desno i lijevo pitajući učenjake na koji način da se riješi ovog problema kojim se opteretio. Pogotovo su pogubni neki zavjeti koje rade obični ljudi kada su bolesni ili kada su u potrebi za nečim, te se zavjetuju govoreći kako im Allah neće pomoći osim ako se zavjetuju na nešto.

109 Ebu Davud, 3/607, Bejhaki u Sunenul-kubra, 10/83, Taberani u El-Kebir, br. 1341. Ibn Hadžer je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim. Vidjeti: Telhisul-habir, 4/180.

110 Buhari, 4/277, Muslim, 3/1260. Pojašnjenje: ponekad se škrt čovjek ne može natjerati da podijeli milostinju osim na način da se Allahu zavjetuje da će to učiniti.

Njegove riječi: “...u *Buvani*...” – naziv mjesta.

Njegove riječi: “...*idol*...”; sve ono što se obožava mimo Allaha, bilo da je drvo ili kamen, dok je kip sve ono što napravi čovjek pa to obožava.

Njegove riječi: “...*od džahilijjetskih*...”; vremensko razdoblje prije poslanstva, a nazvano je ovim imenom jer su ljudi bili u velikom neznanju (džehlu).

Njegove riječi: “...*svetkovina*...”, to jest, praznik kojem su tradicionalno iz godine u godinu prisustvovali, pa čak i ako na tom mjestu nije bilo idola. Zapažamo da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao za dvije stvari: širk i ono što do njega vodi. Pitao ih je za širk riječima: “Da li je u njoj bio neki od džahilijjetskih idola koji se obožavao?”, a pitanje o onome što do širka odvodi: “Da li se u njoj održavala neka od njihovih svetkovina?”

Njegove riječi: “...*ispuni svoj zavjet*...”; Da li su izrečene u smislu stvarne naredbe ili su izrečene s ciljem potvrde da je sama radnja dozvoljena?

Citirane riječi izrečene su i kao naredba, ali i kao dozvola, jer su u odnosu na samo prinošenje žrtve naredba, a u odnosu na mjesto na kome se žrtva prinosi dozvola, jer mjesto samo po sebi nije vadžib da na njemu bude žrtvovana neka životinja. Naime, nijedno mjesto na Zemlji nema posebnu vrijednost osim onih mjesta za koje imamo potvrdu da su vrednija od drugih, kao što su tri mesdžida naprimjer (džamija u Mekki, Medini i Mesdžidul-Aksa u Palestini). Dakle, naredba u hadisu da se deva žrtvuje je vadžib, dok samo mjesto nije specificirano kao isključiva obligacija (vadžib).

Njegove riječi: “...*ispuni svoj zavjet, jer, uistinu, nema ispunjavanja zavjeta u onome u čemu je nepokornost Allahu*...”, to jest, zavjet koji je u koliziji sa šerijatom ne smije biti upotpunjen, jer je nezamislivo da se čovjek približava Allahu grijehom.

Vrste zavjetovanja:

Prva: Zavjetovanje koje je vadžib izvršiti, to je svaki zavjet koji je u granicama pokornosti i onoga što je Allah dozvolio, shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: "Ko se zavjetuje da će se pokoravati Allahu, neka upotpuni svoj zavjet."¹¹¹

Druga: Zavjetovanje koje nije dozvoljeno izvršiti, a to je svako zavjetovanje koje podrazumijeva činjenje grijeha, shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: "Ko se zavjetuje na grijeh, neka ne ispunjava svoj zavjet"¹¹², i riječima: "Nema ispunjavanja zavjeta u onome u čemu je nepokornost Allahu."

Treća: Zavjetovanje koje je identično zakletvi, a ono je dozvoljeno i čovjek može da ga izvrši ili da se iskupi iskupljenjem od zakletve, kao onaj ko se zavjetuje da će obući određenu odjeću, pa je obavezan da je i obuče, a ako to ne učini, mora se iskupiti jer je prekršio zakletvu.

Četvrta: Zavjetovanje kao produkt ljutnje ili proturječenja, nazvano je ovim imenom jer većinom ove dvije stvari prate ovakvu vrstu zavjetovanja, mada ne mora značiti da će ovakva vrsta zakletve uvijek biti izgovorena u ljutnji. Ovim zavjetom se aludira na zakletvu, zabranu, poricanje. Kao čovjek koji kaže: "Danas se desilo to i to", a drugi mu kaže: "Nije se desilo, a ako se desilo, zavjetujem se Allahu da ću postiti godinu dana." Cilj ovog zavjetovanja je da dokaže svoju iskrenost te porekne ono što tvrdi sagovornik. Pa ako se ispostavi da se zaista desilo, onda onaj ko se zavjetovao ima dvije mogućnosti: da posti godinu dana ili da se iskupi iskupljenjem od zakletve. Ako isposti, onda je upotpunio zavjet, no ako ne isposti, onda se lažno zakleo i dužan je da se iskupi.

Peta: Zavjetovanje koje je pokuđeno, a i samo ispunjenje zavjeta je pokuđeno te je potrebno da se iskupi.

Šesta: Zavjetovanje općenito, to je ono u kome se spomene zavjet, ali ne određen kao naprimjer da kaže: "Zavjetujem se Allahu". Iskupljenje od ovog zavjeta je kao iskupljenje od zakletve.

111 Buhari, 4/229, od Aiše, r.a.

112 Ibid.

Pitanje: Da li se zavjetovanje na grijeh uopće smatra zavjetom, tj. da li takav zavjet za sobom povlači kakve pravne propise, poput iskupa i slično, ili je onaj ko to učini “samo” grješnik koji je dužan da se pokaje?

Odgovor: Da, zavjetovanje na grijeh smatra se zavjetom, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: “Ko se zavjetuje na grijeh, neka ne ispuni svoj zavjet.” A da je kazao: “Ko se zavjetuje da griješi, nema mu zavjeta”, onda se zavjetovanje na grijeh i ne bi smatralo zavjetom. Stoga, u Poslanikovim riječima: “Neka ne ispunjava svoj zavjet” imamo dokaz da je moguće zavjetovati se na grijeh, međutim nikako nije dozvoljeno ispuniti taj zavjet.

Međutim, ako se ipak zavjetuje na grijeh, da li je dužan da se iskupi ili ne?

Učenjaci su se razili po ovome pitanju. Od imama Ahmeda po ovom pitanju prenose se dvije predaje: Neki učenjaci su kazali da nije obavezan da se iskupi, dokazujući ovo riječima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: “Nema ispunjavanja zavjeta u nepokornosti Allahu”¹¹³, te riječima: “Ko se zavjetuje na grijeh, neka ne ispuni svoj zavjet.” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije spomenuo kefare (iskupljenje), a da je obavezno, spomenuo bi to.

Drugo mišljenje po ovom pitanju kaže da je iskupljenje vadžib u ovoj situaciji, i ovo mišljenje je poznato u hanbelijskom mezhebu. Dokaz za ovakav stav jeste hadis u kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo iskupljenje u situaciji da se čovjek zavjetuje na nepokornost Allahu¹¹⁴, a to što u dva citirana hadisa nije spomenuto iskupljenje ne znači da samo iskupljenje nije vadžib. Da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Nema iskupljenja”, značilo bi da su dva hadisa u prividnoj kontradikciji, pa bi to zahtijevalo traganje za dopunskim dokazom koji bi rasvijetlio situaciju, međutim, Poslanik, a.s., nije negirao kefare (iskup) nego je prešutio, a sama šutnja ne negira prethodno izrečeno. Vjerovatno je prešutio oslanjajući se na ono što je prethodno nekad kazao, jer nije

113 Vidi fusnotu br. 107.

114 Hadis ovog značenja bilježe Ahmed, 6/247, Ebu Davud, br. 3290, Tirmizi, br. 1524, Nesai, br. 3834, Ibn Madže, br. 1225, Bejhaki, 10/69. Vjerodostojnim su ga ocijenili Tahavi i Ibn Seken. Vidjeti: Telhisul-habir, 4/176.

obavezno da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svaki put po svakom pitanju pojašnjava sve sitnice i detalje u odgovoru jer bi u toj situaciji njegov sunnet bio daleko opširniji. Stoga kažemo da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ako spomene nešto što je prethodno poblizje definisano, onda to važi i za novonastalu sličnu situaciju, iako na tom mjestu nije spomenuo poblizju definiciju. Ovdje također možemo kao dokaz uzeti i analogiju na zakletvu koja je u mnogo čemu slična zavjetovanju. Tako naprimjer, ukoliko bi se čovjek zakleo da će učiniti nešto što je haram, to svakako neće niti smije učiniti, ali mu je i pored toga obaveza da se iskupi za prekršenu zakletvu onako kako je to propisano u šerijatu. Ovo drugo mišljenje po ovom pitanju je preče i ispravnije.

Njegove riječi: *“...niti u onome što čovjek nije u stanju učiniti...”* mogu da se odnose na dvije stvari:

Prva: Ono što šerijatski nije u stanju da izvrši. Naprimjer, da čovjek kaže: “Zavjetujem se Allahu da ću osloboditi tog i tog roba kojeg posjeduje taj i taj čovjek.” Nije dozvoljeno da se ovako zavjetuje i nema ga pravo osloboditi, jer taj rob nije u njegovom vlasništvu.

Druga: Ono što je nemoguće razumski. Naprimjer, da čovjek kaže: “Zavjetujem se Allahu da ću poletjeti svojim rukama.” Ovo nije dozvoljeno jer čovjek nije u stanju da ovo izvrši.

Iz ovog hadisa izvlačimo sljedeće poruke:

Da nije dozvoljeno klati životinju na mjestu gdje se prinosi žrtva nekome drugom mimo Allaha, i zbog ovoga je autor i naveo spomenuti hadis, a mudrosti ove zabrane su sljedeće:

1. ovaj postupak vodi ka sličnosti s kafirima;
2. može biti uzet kao povod da neko ko te vidi da kolješ na mjestu na kojem kolju mušrici pomisli kako je ono što rade mušrici ispravno;
3. mušrici će ustrajati u vršenju svog djela ako vide da neko radi ono što i oni, a nema sumnje da je podržavanje i podsticanje mušrika na ovakva djela zabranjeno.

U poglavlju su sljedeća pitanja:

1. Tumačenje Allahovih riječi: “Ti u njoj nemoj nikada namaz obaviti...”; što smo i učinili na početku ovog poglavlja.

2. Da nepokornost ostavlja traga na Zemlji, kao i pokornost; tj. imajući u vidu da je mjesto na kojoj su mušrici prinostili žrtve svojim kipovima mjesto na kome se čini širk, onda je zabranjeno čovjeku da na tom mjestu radi ono što nalikuje postupku mušrika. Što se tiče namaza u crkvi, naš namaz nije sličan njihovom, tako da čovjek u ovom postupku ne nalikuje nevjernicima. Suprotno ovome je prinošenje žrtve na mjestu gdje drugi kolju nekome mimo Allaha, jer je radnja jedna i identična. No, ako čovjek htjedne da klanja na mjestu na kojem se prinose žrtve nekome mimo Allaha, dozvoljeno mu je, jer to nije od vrste ibadeta koju mušrici rade na tom mjestu. Također, pokornost i činjenje dobrih djela ostavlja traga na određenim zemljišnim parcelama, pa je zbog toga džamija bolja od pijace, a stara džamija vrednija je od nove.

3. Na prvi pogled problematičan i nejasan propis potrebno je pojednostaviti i pojasniti kako bi nestale eventualne nejasnoće i nepoznanice. Zabrana klanja na spomenutom mjestu je problematično pitanje koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, preko jasnog primjera pojasnio.

4. Muftijino traženje pojašnjenja od onoga koji pita, ako bude potrebe za tim, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zatražio pojašnjenje. Međutim, da li treba uvijek tražiti pojašnjenje ili samo onda kada je nekoliko mogućnosti u opticaju? Odgovor: Nije obavezno osim ako postoji više mogućnosti. Primjera radi, ako neko upita za šerijatski propis o ugovoru prilikom trgovine, nema potrebe da tražimo objašnjenje o vrijednosti te robe i od čega se sastoji ili dodatne pojedinosti jer odgovor je isti bez obzira na cijenu i vrstu proizvoda. S druge strane, ako postoji više mogućnosti, onda je obavezno zatražiti objašnjenje. Naprimjer, ako neko pita o raspodjeli zaostavštine čovjeka koji je umro i ostavio kćerku, brata i amidžu, dužni smo upitati da li se radi o bratu po ocu i majci ili je samo brat po majci? Pa ako je brat samo

po majci, onda on ne nasljeđuje ništa, a amidža uzima ostatak, no ako se radi o bratu i po ocu i po majci, onda amidža otpada, a on (brat) uzima ostatak. Dakle, ovdje je bilo potrebno da se zatraži objašnjenje.

5. Da nije zabranjeno specificiranje nekog mjesta kako bi se na njemu izvršio zavjet ukoliko ne postoje šerijatske zapreke, shodno Poslanikovim riječima: "...ispuni svoj zavjet...". Međutim, ako postoji bojazan da će, recimo, obični ljudi određeno mjesto smatrati posebnim ako na njemu neka ugledna i učena osoba prinese žrtvu, onda je na takvom mjestu zabranjeno klati kurban.

6. Zabranjivanje klanja na određenom mjestu ukoliko je u njemu bio neki džahilijjski idol, pa čak i nakon njegova uklanjanja, shodno Poslanikovim riječima: "Da li je u njoj bio neki od džahilijjskih idola koji se obožavao?"

7. Zabrana klanja kurbana na tom mjestu ukoliko se na njemu održavala neka njihova (idolopoklonička) svetkovina pa makar bila i ukinuta, shodno Vjerovjesnikovim riječima: "Da li se u njoj održavala neka od njihovih svetkovina?"

8. Da nije dopušteno ispuniti zavjet na takvom mjestu jer je to zavjet da se učini grijeh, shodno Poslanikovim riječima: "Nema ispunjavanja zavjeta u onome u čemu je nepokornost Allahu".

9. Upozorenje na poistovjećivanje sa mnogobošcima u pogledu njihovih svetkovina i praznika pa makar i ne postojala namjera da se u njima učestvuje. Šejhul-islam Ibn Tejmijje kazao je da poistovjećivanje ne mora biti praćeno namjerom, te je stoga zabranjeno čak i ako ga namjera ne prati, a onaj ko to čini namjerno, njegov grijeh je daleko veći. Upravo zbog toga šejhul-islam Muhammed b. Abdul-Vehhab kazao je: "Pa makar (poistovjećivanje) bilo i nenamjerno".

10. Nema ispunjavanja zavjeta u griješenju prema Allahu, dž.š.; shodno Poslanikovim riječima: "Ko se zavjetuje na grijeh, neka to ne izvršava".

11. Nema ispunjenja zavjeta u onome što čovjek ne posjeduje, tj. ukoliko se zavjetuje na nešto što se veže za tuđe vlasništvo i ono što on ne posjeduje, nije dužan svoj zavjet sprovesti u djelo.

U ŠIRK SPADA I ZAVJETOVANJE NEKOME MIMO ALLAHA

Zavjetovanje nekome mimo Allaha jeste da čovjek kaže: “Zavjetujem se tom i tom čovjeku, ili zavjetujem se tom i tom kaburu, ili Džibrilu”, ili nečemu drugom, želeći se time približiti njima. Razlika između ove vrste zavjeta i zavjeta na grijeh jeste da ovaj zavjet u osnovi nije u ime Allaha, dok je zavjet na grijeh zavjet Allahu, ali na nešto što je On zabranio, kao naprimjer kad čovjek kaže: “Zavjetujem se Allahu na taj i taj grijeh.” Ovaj zavjet je u ime Allaha, ali je grijeh. Slično ovome jeste zakletva Allahom za nešto što je zabranjeno i zakletva nečim mimo Allaha. Zaklinjanje nečim mimo Allaha, kao što je recimo Poslanik, slično je zavjetovanju nekome mimo Allaha. Zaklinjanje Allahom za nešto što je zabranjeno, naprimjer: “Tako mi Allaha, ukrast ću.” Slično ovome je zavjetovanje na grijeh. Zavjetovanje nekome mimo Allaha je širk jer je to vrsta ibadeta onome kome se zavjetuje, a pošto je ibadet izvršio nekome mimo Allaha, postao je mušrik. Ovaj zavjet koji nije u ime Allaha apsolutno je šerijatski neispravan te za njega nema iskupljenja (kefaret), nego je obavezno pokajanje od ovog širka. Ista stvar je i sa zaklinjanjem nečim mimo Allaha, neispravno je i nema iskupljenja, dok je zavjetovanje na grijeh moguće da se desi, s tim da nije dozvoljeno, a iskupljenje je kao kod zakletve Allahom.

Autor je u ovom poglavlju naveo dva ajeta:

Prvi ajet:

يُؤْفُونَ بِالَّذِينَ

“Oni su zavjet ispunjavali...” (Ed-Dehr, 7)

Ovaj je ajet izrečen u kontekstu pohvale dobrih robova: “Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće” – ova pohvala podrazumijeva da je zavjet ibadet, jer čovjek ne biva pohvaljen niti zaslužuje ulazak u Džennet osim ako izvršava ibadete. Da je autor nakon ovoga ajeta spomenuo

i ovaj: "...neka svoje zavjete ispune..." (El-Hadždž, 29), bilo bi mnogo jasnije, jer su Allahove riječi "neka ispune zavjete svoje" – naredba, a naredba da nešto bude izvršeno dokazuje da je to ibadet, jer je ibadet sve ono što je naređeno šerijatom. Autor je ovim ajetom želio ukazati da je širk zavjetovanje nekome mimo Allaha, jer je Allah pohvalio one koji su zavjete ispunjavali i kazao da je to jedan od uzroka njihovog ulaska u Džennet, a samo ibadet može biti uzrokom ulaska u Džennet, stoga je usmjeravanje ovog ibadeta nekome mimo Allaha – širk.

Drugi ajet:

أَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ

"Za sve što potrošite i što zavjetujete – Allah, sigurno, za to zna!" (El-Bekare, 270)

Njegove riječi: "...Allah, sigurno, za to zna!" podrazumijeva da za ovo djelo slijedi nagrada, a ako mi ne možemo dokučiti mudrost zašto je nešto razlogom nagrade, onda kažemo da je sama nagrada dokaz da je to djelo ibadet.

U Sahihu se prenosi od Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko se zavjetuje da Allahu čini pokornost, neka Mu izvrši pokornost, a ko se zavjetuje da Mu bude nepokoran, neka Mu ne čini nepokornost."¹¹⁵

Njegove riječi: "...U Sahihu..."; ovaj i njemu sličan stil izražavanja pojasnili smo u poglavlju "Tumačenje tevhida".

Njegove riječi: "...Ko se zavjetuje..."; uvjetna rečenica koja podrazumijeva općenitost, a da li obuhvata i djecu?

Neki učenjaci su rekli da i njih obuhvata, te da je njihov zavjet validan, dok su drugi rekli da ih ne obuhvata jer nisu pravno sposobni za izvršavanje zahtjeva niti naredbi. Shodno ovome, općenitost u hadisu ne obuhvata djecu.

115 Buhari, 4/229.

Njegove riječi: “...*da Allahu čini pokornost...*”. Pokornost podrazumijeva izvršenje djela shodno naredbi, tj. da se pokoravaš Allahu u onome što ti naređuje. Pokornost je djelo pa čak i ako podrazumijeva ostavljanje nečega, kao što su zabranjene stvari. Ovo je značenje pokornosti ako bude spomenuta bez dodataka. No, ako se kaže “pokornost i grijehenje”, onda pokornost označava izvršenje naredbi, a grijehenje činjenje zabranjenih stvari.

Njegove riječi: “...*neka Mu izvrši pokornost...*”. Hadis obuhvata izvršenje djela na koja se čovjek zavjetovao, a koja su vadžib, kao što je namaz, hadždž itd., ali i onih djela koja nisu vadžib, kao što je podučavanje i tome slično.

Neki učenjaci su kazali da nije obavezno izvršiti zavjet osim ako je zavjetovano djelo vadžib, a mi kažemo da sam hadis proturječi onome što ste kazali, jer obuhvata sve zavjete općenito pa i one za koje nema specifičan povod, kao naprimjer: “Zavjetujem se Allahu da ću postiti tri dana.”

Znaj da zavjet ne donosi dobro pa makar bio i zavjet pokornosti jer se njime škrtac tjera na izvršenje, pa ga je zbog toga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio, a neki učenjaci ga smatraju haramom, kao što je šejhul-islam Ibn Tejmijje. Razlog zabrane jeste da čovjek obavezuje samog sebe na izvršenje nečega što nije dužan. Koliko se samo ljudi zavjetovalo da bi se na kraju pokajali, ili čak od zavjeta odustali. Kao dokaz o zabranjenosti zavjeta su i riječi Uzvišenog:

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنِ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ

“Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom, da će sigurno ići u boj ako im ti narediš” (En-Nur, 53), ovo zaklinjanje slično je zavjetovanju. Kaže Uzvišeni:

قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةَ مَعْرُوفَةٍ

“Reci: ‘Ne zaklinjite se, poznato je ono što se od vas traži’” (En-Nur, 53), tj. držite se onoga što vam je naređeno bez zaklinjanja. Čovjek koji ne izvršava naredbe, osim uz zavjet ili zakletvu, kao da priznaje da mu pokornost teško pada.

Još jedna stvar koja ide u prilog onima koji kažu da je zavjetovanje haram jeste i uvjetovani zavjet. To je zavjet u kojem onaj koji se zavjetuje kao da nema dovoljno vjere u Allaha i kao da nije uvjeren da će mu Allah podariti izlječenje osim ako on ne dadne nešto zauzvrat. Ovakvi kad izgube nadu u ozdravljenje pribjegavaju zavjetovanju, a time iskazuju loše mišljenje prema Allahu, dž.š. Vidimo da je mišljenje koje zavjetovanje smatra zabranjenim zaista zasnovano na jakim dokazima.

Ako neko kaže: Kako zabranjujete zavjetovanje, a Allah hvali one koji zavjet svoj ispunjavaju?

Odgovor: Mi ne kažemo da je izvršenje zabranjeno jer bismo se time usprotivili jasnom kur'anskom tekstu, nego kažemo da je zabranjeno ili krajnje pokuđeno zavjetovati se, a postoji znatna razlika između samog zavjetovanja i ispunjenja tog zavjeta.

Njegove riječi: “...a ko se zavjetuje da Mu bude nepokoran, neka Mu ne čini nepokornost”; veličina zabrane je shodno veličini nepokornosti na koju se čovjek zavjetovao, pa ako se zavjetuje na haram, onda je haram izvršenje tog zavjeta, a ako se zavjetovao na mekruh, onda je mekruh izvršiti taj zavjet.

U poglavlju su sljedeća pitanja:

1. Obaveznost ispunjavanja zavjeta, to jest, zavjeta koji podrazumijeva pokornost, shodno Poslanikovim riječima: “Ko se zavjetuje da Allahu čini pokornost, neka Mu izvrši pokornost...”.

2. Kada se za nešto utvrdi da je vid ibadeta, onda njegovo usmjeravanje nekome mimo Allaha jeste širk; ovo je pravilo u tevhidu obožavanja. Dakle, širk je usmjeravanje bilo koje radnje koja je ibadet nekome mimo Allaha.

3. Grješni zavjet nije dozvoljeno ispoštovati; shodno Poslanikovim riječima: “...a ko se zavjetuje da Mu bude nepokoran, neka Mu ne čini nepokornost”.

ŠIRK JE I TRAŽENJE ZAŠTITE OD NEKOG DRUGOG MIMO ALLAHA

I riječi Allaha Uzvišenog:

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا

“I bilo je ljudi koji su zaštitu od džinna tražili, pa su im tako objijesti povećali.” (El-Džinn, 6)

Njegove riječi: “...od širka je...”, ne znače sveobuhvatnost, jer nisu sve vrste traženja zaštite širk, jer ako čovjek zatraži od drugog čovjeka nešto što je taj u stanju da uradi, onda je to dozvoljeno.—

Njegove riječi: “...i bilo je ljudi koji su zaštitu od džinna tražili...”; u stvarima od kojih prezaju misleći da će im džinni pomoć pružiti, ali suprotno tome, samo su im objijest povećavali, tj. strah i paniku. Arapi su u džahilijetu imali običaj glasno povikati kada dođu u neku nepoznatu dolinu: “Tražimo utočište kod vladara ove doline (misleći na džinna) od bezumnika iz naroda njegovog”.

Njegove riječi: “...objijest povećali...”, to jest, paniku i strah, a sama objijest je veća i od straha i od panike. Panika i strah bivaju u srcu, dok se objijest manifestuje i na tijelu.

Ovaj ajet ukazuje da je traženje zaštite od džinna haram, jer takav zahtjev ne pomaže onome ko ga upućuje, već naprotiv samo mu objijest povećava.

Njegove riječi: “...od džinna tražili...”; džinni mogu biti muškog i ženskog roda, a moguće je da džinn ima odnos sa ženom iz ljudskog roda, kao i da muškarac ima odnos sa džinnicom, a učenjaci su spomenuli razilaženje da li je nakon ovog odnosa obavezan gusul.

Islamski učenjaci u poglavlju o gusulu kažu: “Ako žena kaže da u njoj ima džinn s kojim ona ima spolne odnose, onda joj je gusul vadžib.” S druge strane, neki su rekli da čovjek može da ima odnos sa džinnicom, ali učenjaci ovo ne navode nego su to samo priče koje ljudi pričaju, a Allah najbolje zna.

Kako god, na nama je da vjerujemo da oni postoje i da su zaduženi šerijatskim obavezama, te da među njima ima dobrih i loših, muslimana i nevjernika, i da i kod njih postoje muškarci i žene.

Ovaj ajet autor je naveo u ovom poglavlju iz razloga što se u njemu u negativnom kontekstu govori o onima koji pomoć i zaštitu traže od nekog mimo Allaha.

Od Havle bint Hakim, r.a., prenosi se da je rekla: “Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: ‘Ko odsjedne (dođe) na neko mjesto i kaže: ‘Utječem se Allahovim savršenim riječima od zla onoga što je On stvorio’, ništa mu ne može nauditi sve dok ne napusti to mjesto.’” Zabilježio ga je Muslim.¹¹⁶

Njegove riječi: “...*ko odsjedne na neko mjesto...*” obuhvataju mjesto stalnog boravka kao i mjesto privremenog boravka, jer je klauza izrečena tako da podrazumijeva općenitost.

Njegove riječi: “...*utječem se Allahovim savršenim riječima...*”; “kelimat” tj. riječi iskazane su u množini kojom se ukazuje na mnoštvo, a dokaz ovome jesu riječi Allaha Uzvišenog:

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لَكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَذَ كَلِمَاتِ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا

“Reci: ‘Kada bi more bilo mastilo da se ispišu riječi (kelimat) Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo se pomogli još jednim sličnim” (El-Kehf, 109), kao i riječi Uzvišenog:

116 Muslim, 4/2080.

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ
كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Da su sva stabla na Zemlji pisačice, a da se u more, kad presahne, ulije još sedam mora, ne bi se ispisale Allahove riječi; Allah je, uistinu, silan i mudar” (Lukman, 27). Pod riječima se ovdje podrazumijevaju kosmičke i šerijatske riječi.

Njegove riječi: “... Allahovim savršenim riječima...”, savršenstvo Allahovih riječi ogleda se u dvije stvari:

1. iskrenost u izvještavanju,
2. pravednost u propisima.

Kaže Uzvišeni:

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا

“Riječi Gospodara tvoga su savršeno istinite i pravedne” (El-En’am, 115).

Njegove riječi: “...od zla onoga što je On stvorio...”; Allah, dž.š., stvorio je sve, dobro i zlo, s tim da se zlo ne pripisuje Njemu, jer je zlo stvorio zbog mudrosti, tako da se ova mudrost na kraju pokaže kao neko dobro i biva dobro. Shodno ovome, kažemo da zlo nije od Allahovih radnji već dolazi od Njegovih stvorenja. Zlo nije prisutno u svemu onome što je Allah stvorio, ali se traži zaštita od zla ako postoji.

Allahova stvorenja dijele se na tri vrste:

1. isključivo zlo kao što su vatra i Iblis s obzirom na njihovu suštinu, ali s obzirom na mudrost njihovog stvaranja, onda su dobro;
2. isključivo dobro – Džennet, poslanici, meleki;
3. ono u čemu ima i zlo i dobro – ljudi, džinni i životinje.

Njegove riječi: “...ništa mu ne može nauditi...”, tj. općenito od svih zlih stvari, od džinna i ljudi, kao i drugih stvorenja, sve dok ne napusti to mjesto. Ovo je kazao onaj koji uvijek istinu govori (Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem), s tim da nepotpunost u ostvarenju ovakvih stvari ne znači neistinitost onoga koji je ovo izrekao, nego znači nedostatak i nepotpunost u nekom od uzroka da se dotična stvar ostvari. Primjer: Učenje Fatihe bolesnicima je lijek, ali pojedini ljudi uče Fatihu ali nema izlječenja. Ovo ne znači da je Fatiha nedjelotvorna, nego da u uzrocima postoji nedostatak.

Drugi primjer: Izgovaranje bismille prilikom spolnog odnosa, s ciljem da šejtan ne može nauditi djetetu.¹¹⁷ Ponekad i pored toga što je bismilla proučena šejtan naudi djetetu, zbog postojanja nedostatka u uzroku koji sprečava da djelotvornost bismille bude potpuna. Stoga čovjek treba da otkrije uzrok koji je zapreka kako bi što prije ugledao plodove koje će donijeti poduzimanje šerijatskih uzroka.

Kaže Kurtubi: “Iskusio sam ovo, prilikom ulaska u kuću zaboravio sam proučiti dovu ‘Utječem se Allahovim savršenim riječima od zla onoga što je On stvorio’ pa me je ujela škorpija”.

Poenta hadisa je u riječima: “Utječem se Allahovim savršenim riječima.” Autor je u naslovu poglavlja kazao: “Traženje zaštite od nekog drugog mimo Allaha”, a ovdje zapažamo traženje zaštite riječima, a ne od Allaha, zašto?

Odgovor: Allahove riječi jesu svojstvo od Njegovih svojstava, a učenjaci upravo ovim hadisom dokazuju da Allahov govor nije stvorenje nego da je Njegovo svojstvo. Traženje zaštite od nekog drugog mimo Allaha nije dozvoljeno. Stoga, da su Allahove riječi stvorene, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi nas uputio da tražimo zaštitu njima. U drugom hadisu također je prisutno traženje utočišta kod Allaha posredstvom Njegovih svojstava kao što su Njegova moć i snaga¹¹⁸, a na osnovu ovoga kažemo da je dozvoljeno zaklinjanje Allahovim svojstvima jer nisu stvorenja.

117 Hadis ovog značenja bilježe Buhari, br. 5165, i Muslim, 2/1058, od Abdullaha b. Abbasa, r.a.

118 Muslim, 4/1727, od Osmana b. Ebil-Asa, r.a.

Što se pak tiče zaklinjanja ajetima, ako se misli na kur'anske ajete, onda je to dozvoljeno jer je Kur'an Allahov govor, a govor je jedno od Njegovih svojstava, za razliku od kosmičkih ajeta (tj. znamenja, poput Sunca, Mjeseca, zvijezda...) kojima zaklinjanje nije dozvoljeno.

S druge strane, traženje utočišta i pomoći od stvorenja zahtijeva posebnu analizu. Ako stvorenje nije u stanju da pomogne, onda je traženje od takvog širk. Rekao je šejhul-islam Ibn Tejmije: "Niko od učenjaka nije dozvolio traženje pomoći od stvorenja." Ovime se ne misli na traženje pomoći općenito, nego na traženje nečega što je samo u Allahovoj moći. Od zla te ne može zaštititi niko osim Allaha. Ovdje također spada i traženje zaštite od onih koji su u kaburima, a oni zaista ne mogu ni pomoći, a ni odmoći. Traženje pomoći od njih je veliki širk, bilo da se pomoć traži direktno kod kabura ili s nekog udaljenog mjesta.

Što se tiče traženja pomoći od stvorenja u onome što su u mogućnosti da učine, to je dozvoljeno, kao naprimjer, ako nas neko napadne, dozvoljeno je pozvati u pomoć nekoga ko je u stanju da napadače udalji od nas. Međutim, nije dozvoljeno srcem se vezivati za onoga koji pomaže, u smislu da čovjek u njega položi sve svoje nade i očekivanja, tako da ga smatra istinskim osloncem i jednim rješenjem. Ako se ovo desi, onda spada u širk. Shodno ovome, riječi šejhul-islama da niko od učenjaka nije dozvolio traženje pomoći od stvorenja ograničene su na stvari koje stvorenja nisu u stanju učiniti. A da ne postoje tekstovi koji detaljnije pojašnjavaju ovo pitanje, rekli bismo da traženje pomoći od nekog mimo Allaha apsolutno nije dozvoljeno.

U poglavlju su pitanja:

1. Tumačenje ajeta iz sure El-Džinn; na početku poglavlja govorili smo o ovim ajetima.
2. Činjenica da je to širk, tj. traženje pomoći od nekog drugog mimo Allaha, a i ovu stavku smo prethodno detaljno pojasnili.
3. Dokazivanje toga hadisom, jer je ulema uzela kao dokaz da Allahove riječi nisu stvorene, a traženje zaštite od stvorenja je širk; ukratko: traženje zaštite Allahovim riječima u okvirima je traženja pomoći od Allaha, dž.š., jer su Njegove riječi od Njegovih svojstava.

4. Vrijednost ove dove i pored njene sažetosti, tj. korist dove je da ti ništa neće nauditi dok si na mjestu na kojem si proučio dotičnu dovu.

5. Ono što u sebi nosi neki vid dunjalučkog dobra poput zaštite od zla ili zadobijanja koristi, ne znači nužno da to ne može biti vid širka. Ovo znači sljedeće: Nešto što pri sebi ima određenu korist može da bude širk, a sama korist koja je prisutna ne poništava činjenicu da je širk u tome prisutan. Isto tako, čovjek ponekad može imati određene koristi od nečega što je samo po sebi širk. Primjer za ovo jesu džinni koji nekad mogu da pomognu, ali u toj pomoći ima širka i pored toga što je u njoj prisutna određena korist. Drugi primjer: Čovjek može da učini sedždu kralju koji ga za taj čin obilato nagradi, ali ovo je širk i pored očite koristi. Ovdje spadaju i oni koji fanatično i pretjerano hvale kraljeve kako bi zadobili koristi od njih.

U ovom hadisu imamo još jednu pouku: Šerijat ne poništava neku džahilijetsku praksu a da je ne zamijeni boljom od nje. U džahilijetu su tražili zaštitu od džinna, pa je dova koja je spomenuta u prethodnom hadisu došla kao zamjena za džahilijetsku praksu, a to je traženje zaštite Allahovim riječima od svakog zla. Ovakav pravac treba da bude prioritet kojim će kročiti svaki pozivač u vjeru (dajja). Ako ljudima onemogućiš pristup nekom zlu, obavezno se potrudi da im omogućiš pristup hajru (dobru). Ne kaže se samo "haram" i tačka, nego se kaže "ovo jeste haram", ali možeš da radiš to i to od dozvoljenih stvari. Primjer za ovu konstataciju imamo kako u Kur'anu tako i u sunnetu. Primjer iz Kur'ana: "O vjernici ne govorite: 'Ra'ina', nego recite: 'Unzurna'" (El-Bekare, 104). Zabranio im je da govore 'Ra'ina', ali ih je uputio na ono što mogu umjesto toga da kažu, a to je 'unzurna'. Primjer iz sunneta: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu je zabranio da čovjek mijenja jednu pregršt kvalitetnih datula za dvije ili tri pregršti datula lošijeg kvaliteta, ali je odmah nakon ove zabrane pružio alternativu rekavši: "Prodaj svoje datule za dirheme, a zatim za te dirheme kupi datule koje želiš".¹¹⁹

119 Buhari, 2/113, Muslim, 3/1215, od Ebu Seida el-Hudrija, r.a.

OD ŠIRKA JE I TRAŽENJE
POMOĆI OD NEKOG DRUGOG MIMO
ALLAHA ILI DA SE MOLJI NEKO MIMO NJEGA

Njegove riječi: "...od..." ukazuju da širk nije ograničen samo na spomenute stvari u naslovu poglavlja.

Riječi autora, da mu se Allah smiluje, ne mogu biti shvaćene općenito, nego imaju posebno značenje koje podrazumijeva traženje pomoći od onoga koji nije u mogućnosti da pomogne, da li zbog bolesti ili odsutnosti, ili je pak tražena pomoć samo u Allahovoj moći. Ako neko zatraži pomoć od mrtvacu, ili odsutne osobe, ili zatraži od živog da spusti kišu, sve navedeno spada u širk. No, ako zatraži pomoć od žive i prisutne osobe koja je u stanju da mu pomogne, onda je dozvoljeno. Kaže Uzvišeni:

فَاسْتَعَاذَهُ الَّذِي مِنْ شَيْعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ

"...pa od njega pomoć zatraži onaj iz njegovog naroda protiv onoga iz neprijateljskog naroda" (El-Kasas, 15).

Ako zatražiš pomoć od nekog ko je u stanju da ti pomogne, obaveza (vadžib) ti je da budeš uvjeren kako je on samo sebeb (uzrok, faktor) preko koga ti dolazi pomoć, te da sam po sebi nije u stanju da otklanja nevolje. Sve ovo, zato što se možda možeš osloniti samo na njega i zaboraviti na Stvoritelja.

Njegove riječi: "...ili da se moli neko mimo Njega" znače da je molba (dova) nekome mimo Allaha – širk, zato jer je dova ibadet. Kaže Uzvišeni:

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ

“Gospodar vaš je rekao: ‘Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Me obožavaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi” (El-Mu’min, 60), pod riječju “obožavaju” misli se na “upućivanje dove”. Dakle, Allah je dovu nazvao ibadetom, tj. obožavanjem. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: “Zaista je dova ibadet.”¹²⁰

Dova (molba) se dijeli na dvije vrste:

1. Dova ibadeta koja, ako se uputi nekome mimo Allaha, je širk. Ova vrstu dove prate poniznost, ljubav i nada.

2. Dova koja nije ibadet te ju je samim tim dozvoljeno uputiti stvorenjima. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Ko vas pozove (uputi vam dovu, tj. poziv), odazovite se.”¹²¹ I rekao je: “Ako te pozove, odazovi mu se.” Na osnovu ovoga kažemo da je autor aludirao na prvu vrstu, a to je dova traženja ili ibadeta.

Autor, Allah mu se smilovao, u ovom poglavlju spomenuo je dosta ajeta:

Prvi ajet:

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ
اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ

“I pored Allaha ne moli se onom ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nepravedan. Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti.” (Junus, 106-107)

Na prvi pogled čini se da je ovaj ajet upućen lično Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i na to upućuje njegov izraz. Neki učenjaci kažu da nije moguće da su upućeni Poslaniku, sallallahu alejhi ve

120 Ahmed, 4/267, Tirmizi, 9/92, Ebu Davud, 2/161, Ibn Madže, 2/1258, Hakim, 1/490, Taberani u Es-Sagir, 2/92. Hafiz Ibn Hadžer, r.h., ocijenio ga je dobrim. Vidjeti: Fethul-Bari, 1/49.

121 Dova u arapskom jeziku u osnovi znači poziv.

sellem, jer je apsolutno nemoguće da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapadne u ono što ajet zabranjuje. Zato kažu da ajetu prethodi zamišljena riječ 'Reci', a ovo mišljenje je jako slabo.

Ispravno jeste da je ajet općenit i da je upućen svima pa tako i Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Činjenica da je ajet upućen i Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ne podrazumijeva mogućnost da on zapadne u ovakvu vrstu grijeha. Kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِن أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"A tebi, i onima prije tebe objavljeno je: 'Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja djela će sigurno poništena biti, a ti izgubljen'" (Ez-Zuhruf, 65). Ajet je upućen Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ali i svim ostalim poslanicima iako je nemoguće da neko od njih počini grijeh spomenut u ajetu.

Mudrost u ovom načinu obraćanja te izricanje zabrane onome koji tu zabranu nikada neće prekršiti treba da privuče pažnju onoga koji je u stanju da zabranu prekrši.

Njegove riječi: "*I pored Allaha ne moli...*"; molba (dova): traženje nečega što koristi ili traženje otklanjanja štete. Dova se dijeli na dvije vrste:

Prva: Dova obožavanja (ibadeta) od onoga koji izvršava Allahove naredbe, kao što je klanjač, postač koji svojim djelom želi nagradu od Allaha i traži utočište od kazne. Njegovo trenutno stanje u kome se nalazi (dok klanja ili posti) već je samo po sebi vid dove, mada sam ibadet ponekad može biti popraćen i izgovaranjem dove.

Druga: Dova pitanja (traženja), tj. za nešto što koristi ili traženje da se zlo otkloni.

Prvu vrstu dove nije dozvoljeno upućivati nikom mimo Allaha, dok smo drugu vrstu prethodno detaljno pojasnili.

Njegove riječi: "*...ko ti ne može ni koristiti ni nauditi...*", tj. ako bi ga i obožavao, ne može ti korist pribaviti.

“...ni nauditi...”; kazali su, u objašnjenju ovih riječi: “Ne može od tebe nevolju otkloniti”, a drugi su rekli: “Ako napustiš njegovo obožavanje, ne može ti naškoditi, jer nije u stanju da se osveti.”

Njegove riječi: “*I pored Allaha ne moli se onom ko ti ne može ni koristiti ni nauditi...*”, dakle, ne moli drugog jer ne može ti koristiti niti nauditi. Ovo ne znači da je dozvoljeno moliti nekoga ko može koristiti ili naštetiti, nego je izrečeno kako bi se pojasnilo činjenično stanje nemoći onih kojima se drugi mole. Kaže Uzvišeni:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

“Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali” (El-Ahkaf, 5-6).

Primjer sličan ovome, gdje Allah samo obznanjuje stvarnost, a ne postavlja uvjete da bi bio obožavan:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ

“O ljudi, obožavajte Gospodara vašeg koji vas je stvorio” (El-Bekare, 21), ovaj dio ajeta “*koji vas je stvorio*” ne znači da postoji neki drugi gospodar koji nas nije stvorio. Također ajet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

“O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku, ako vas pozove onome što će vam od koristi biti” (El-Enfal, 24) – ovo je samo iskaz kojim se obraća pažnja na trenutno činjenično stanje, jer u što god nas Poslanik, a.s., pozove, to je korisno i dobro, i nikada ne poziva zlu.

Svaki iskaz kojim se objašnjava stvarnost ujedno je i obrazloženje za propis. Tako riječi Allaha Uzvišenog: “O ljudi, obožavajte Gospodara vašeg koji vas je stvorio” – znače: “Obožavajte Ga jer vas je stvorio”. Slično je i u sljedećem ajetu: “O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku, ako vas pozove onome što će vam od koristi biti” – znače: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poziva vas jedino ka onome u čemu je korist za vas.

Njegoveriječi: “...jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nepravedan...”, tj. ako budeš molio nekog mimo Allaha ko ti ne može ni koristiti, a ni nauditi, onda si nepravedan, s tim da se pokajanjem ovo svojstvo može poništiti. Čovjek, prije negoli učini ovo djelo, nije nepravedan, kao i nakon što se pokaje, ali dok čini neko zabranjeno djelo, on je nepravedan, kao što kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, za bludnika: “Dok bludnik čini blud, nije vjernik” – dakle, dok čini djelo, pri sebi nema (potpunog) imana. Nepravda spomenuta u ovom ajetu jeste nepravda koja podrazumijeva širk, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

“Zaistaje širk najvećanpravda” (Lukman, 13). Allah je uprethodnom ajetu upotrijebio izraz “nepravedan”, a ne izraz “mnogobožac”, kako bi ukazao na činjenicu da je širk nepravda, iz razloga što je onaj koji moli drugog mimo Allaha bez sumnje očiti mnogobožac i to mu je i jasno, dok je činjenica da je uz to i nepravednik njemu možda nepoznata, pa zato ajet na nju aludira.

Drugi ajet:

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro, pa – niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je.» (Junus, 107)

Njegove riječi: “Ako ti Allah dadne kakvu nevolju...”, u vidu bolesti, neimaštine i tome slično – “...niko je osim Njega ne može otkloniti...”, tj. ne postoji niko ko bi ikada mimo Allaha mogao da nevolju od tebe otkloni. Slično ovome su i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koje je uputio jednom čovjeku rekavši mu: “Znaj da kada bi se svi ljudi udružili s namjerom da ti nekakvu korist priušte, nikakvu korist oni ti ne bi priuštili osim one koju ti je Allah već propisao...”¹²²

122 Ahmed, 1/293, 307, Tirmizi, 7/203, od Abdullaha b. Abbasa, r.a.

Njegove riječi: “...a ako ti želi dobro...” u prethodnoj klauzi upotrijebljen je izraz “dadne” (kakvu nevolju), a ovdje kaže “želi” (kakvo dobro), da li je u pitanju samo jezička raznovrsnost u izrazu ili pak svaki upotrijebljeni izraz nosi značenje za sebe?

Odgovor: Ispravno je ovo drugo, tj. svaki od navedenih izraza ima svoje posebno značenje. To se pojašnjava činjenicom da se loše stvari ne pripisuju Allahovoj volji, nego se pripisuju samoj radnji. Ako čovjeka zadesi dobro, onda je od Allaha, ali ako ga zadesi nevolja, onda je ona zbog produkta tog lošeg djela jer Allah ne želi nevolju samu po sebi, nego daje nevolju zbog onoga što ta nevolja sa sobom nosi od dobrih stvari i za nas ponekad nedokučivih mudrosti. Kaže Uzvišeni u hadisi-kudsijju: “Postoje robovi Moji koje bi bogatstvo upropastilo ako bih im ga dao.”¹²³ S druge strane, Allah dobro želi zbog njega samog, ali i zbog onoga što ono sa sobom nosi. Primjer blizak ovom jeste ajet u suri Džinn:

وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشَرُّ أَرِيدُ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا

«I mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro» (El-Džinn, 10).

Ako čovjeka zadesi bolest, Allah nije želio samo puku nevolju koja je čovjeka zadesila, nego se u tome krije neko dobro, a sama mudrost nekad bude očita kod onoga koga je zadesila nevolja ili se pak očituje na nekom drugom. Kaže Uzvišeni:

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

“I čuvajte se smutnje koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi, i znajte da Allah strašno kažnjava” (El-Enfal, 25).

Bitno je znati da mi ne smijemo ograničavati Allahovu mudrost jer ona natkriljuje naš razum, ali isto tako mi nimalo ne sumnjamo da Allah ne želi nevolju samo zbog nevolje, nego se u tome krije mudrost, a naposljetku to rezultira dobrim.

123 Bilježi ga Taberani od Enesa b. Malika, r.a., i hadis je daif (slab).

Njegove riječi: “...niko ne može blagodat Njegovu spriječiti...”, tj. niko nikada Allahove blagodati ne može blokirati, pa makar se u svrhu toga svi ljudi ujedinili, kao što se kaže u hadisu: “Allahu, ono što Ti dadneš, niko uskratiti ne može, niti neko može dati ono što ti uskratish.”¹²⁴ Zato se u svemu na Allaha oslanjamo i čvrsto vjerujemo da kada bi se čitav svijet ujedinio te spletke i mudrolije smišljao kako bi Allahove blagodati ukinuo, to im za rukom ne bi pošlo, niti bi bili u mogućnosti da svoje namjere sprovedu u djelo.

Njegove riječi: “...*On njome nagrađuje onoga koga hoće...*”; svaka stvar koju je Allah vezao za Svoju volju nosi sa sobom posebnu mudrost, zato što Allah ne čini ništa tek onako nasumice i zato što je mudrost Njegovo svojstvo, a Mudri Njegovo ime. Kaže Uzvišeni:

وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

“A vi ne možete htjeti osim ono što Allah hoće – Allah, uistinu, sve zna i mudar je” (Ed-Dehr, 30).

Njegove riječi: “...*od robova Svojih...*” – obuhvata sve Njegove robove, pa čak i one koji Mu nisu pokorni, jer Allahove dobrote i Njegovih blagodati nisu uskraćeni ni nevjernici, ali naravno samo na ovom svijetu.

Njegove riječi: “...*On prašta i milostiv je...*”, tj. On je taj koji oprašta, a opraštanje znači pokrivanje grijeha i prelazak preko njega. Milostivi, tj. onaj koji je mnogo milostiv, a svojstvo Njegove milosti je specifično i posebno samo za Allaha, onako kako to Njemu dolikuje.

Srž ajeta zbog kojeg ga je autor naveo jesu riječi: “...i pored Allaha ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi...”, jer ako se i budeš molio nekome mimo Njega, taj ti zasigurno neće ni pomoći, a ni odmoći, a potvrda tome jesu riječi Uzvišenog: “...Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti...”.

124 Buhari, 1/270, Muslim, 1/414 od Mugire b. Šu’be, r.a.

Treći ajet:

فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ

“Vi opskrbu od Allaha tražite i Njega obožavajte.”
(El-Ankebut, 17)

Bilo je preče da je autor naveo i početak ovog ajeta koji glasi:

إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا

“...Oni kojima se vi, mimo Allaha, klanjate, ne mogu vas nikakvom hranom nahraniti...” Dakle, oni obožavaju ove idole u vidu kamenja drveća i slično, iako im oni nikakvu opskrbu ne mogu pribaviti. Kada bi od ovih idola do Sudnjeg dana tražili da ih opskrbe, ne bi im ni zrno pšenice dali, niti bi ih mogli zaštititi od najmanje bolesti ili siromaštva. Pa ako nisu u mogućnosti da opskrbljuju, Allah je taj koji sve može, i zbog toga u imperativu kaže: “Vi opskrbu od Allaha tražite...”, jer ono što je kod Njega ne nestaje nikada:

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ

“Ono što je kod vas, prolazno je, a ono što je kod Allaha, vječno je”
(En-Nahl, 96).

Njegove riječi: “...i Njega obožavajte...”, tj. ponizno Mu se pokoravajte, jer ako to učinite, onda to biva razlogom da zaslužite opskrbu:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

“...a onome ko se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada...” (Et-Talak, 2-3). Naredio nam je da tražimo opskrbu od Njega, a zatim to popratio riječima: “...i Njega obožavajte...”, kao objašnjenje da upotpunjavanje ibadeta Allahu ujedno sadrži i zahtjev za opskrbom, jer dok god iskreni Allahov rob čvrsto vjeruje da će mu Allah, ako Ga se boji, naći izlaz i opskrbiti ga odakle se i ne nada, onda njegovo obožavanje sadrži i traženje opskrbe.

Njegove riječi: “...i Njemu zahvalni budite...”; zahvalnost se može definisati kao pokoravanje onome ko nas obasipa blagodatima. Neki su rekli da se ona manifestuje na tri mjesta:

1. U srcu, na način da srcem prizna da je određena stvar blagodat od Allaha, kako kaže Uzvišeni: “Od Allaha je svaka blagodat koju uživate”. (En-Nahl, 53) Najveća blagodat svakako je blagodat islama, kako kaže Uzvišeni: “Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: ‘Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio...” (El-Hudžurat, 17), i kaže Uzvišeni: “Allah je vjernike milošću Svojom obasuo kada im je jednog između njih kao poslanika poslao...”. (Ali Imran, 164)

2. Jezik, na način da priča o Allahovim blagodatima hvaleći Allaha i priznavajući svoju nemoć, a nikako na način da se hvališe i oholi, uzdižući se iznad Allahovih robova. Kada govori o bogatstvu, onda to mora biti na način koji neće uvrijediti siromaha, nego tako da time hvali Allaha. Ovo je dozvoljeno, kao što je spomenuto u priči o slijepcu iz Benu Israila, kada ga je melek podsjetio na Allahove blagodati, on je rekao: “Da, bio sam slijep, pa mi je Allah povratio vid, i bio sam siromašan, pa mi je Allah podario imetak.”¹²⁵ Ovo ulazi u okvire spominjanja Allahovih blagodati, a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, spominjao je apsolutnu blagodat koja mu je podarena riječima: “Ja sam gospodin (najugledniji) čovjek na Sudnjem danu”.

3. Ostalim dijelovima tijela, na način da ih koristi u pokornosti Onome koji ga opskrbljuje blagodatima, shodno blagodati koja mu je podarena. Primjera radi, zahvalnost Allahu na blagodati znanja jeste da radiš po njemu te da druge njemu podučavaš. Zahvalnost Allahu na blagodati bogatstva jeste da ga troliš u pokornosti Njemu, i da drugima pomažeš. Zahvalnost Allahu na blagodati hrane biva tako što ćeš je koristiti za svrhu zbog koje je stvorena, a to je da hrani tijelo, a ne da od tjestaja, recimo, praviš dvorac, jer ono nije stvoreno zbog toga.

Njegove riječi: “...Njemu ćete se vratiti...”; tj. i On će s nama račun svoditi pitajući nas o ibadetu kojim smo bili zaduženi, i o zahvalnosti koju smo bili dužni iskazivati kao i o opskrbi koju smo od Njega trebali tražiti.

125 Izvor hadisa bit će kasnije naveden.

Srž ovog ajeta jeste u riječima:

إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ

“...Oni kojima se vi, mimo Allaha, klanjate, ne mogu vas nikakvom hranom nahraniti, vi opskrbu od Allaha tražite...” (El-Ankebut, 17). Siromah mora da traži pomoć od Allaha kako bi ga izbavio iz siromaštva, i jedino Allah zaslužuje da Mu se upućuju istinske zahvale, pa kako da se traži pomoć od idola koji nisu u stanju nikakvu opskrbu pružiti!?

Četvrti ajet:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ. وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ.

“Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, obraćaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali.” (El-Ahkaf, 5-6)

Zabluda je svako odstupanje od autentičnog, ispravnog puta.

Njegove riječi: “...od onih koji se, umjesto Allahu, obraćaju onima....”; obraćanje je dova, tj. molba, a ovdje podrazumijeva dovu traženja i dovu ibadeta.

Njegove riječi: “...koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati...”, tj. kada bi sve provedeno vrijeme na dunjaluku utrošio u obraćanje njima – ne bi ti se odazvali, kako kaže Uzvišeni:

إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ

“Ako im se molite, ne čuju vašu molbu, a da i čuju, ne bi vam se odazvali; na Sudnjem danu će poreći da ste ih Njemu ravnim smatrali...” (Fatir, 14), ovdje je riječ o Allahu, dž.š., a on kaže:

وَلَا يَنْبُتُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ

“I niko te neće obavijestiti kao Onaj koji zna” (Fatir, 14), tj. Allah, subhanehu ve te’ala.

Njegove riječi: “...*koji im se...*”; u ajetu je upotrijebljena odnosna zamjenica “men” koja se koristi za razumna bića, iako ovi dove upućuju kipovima, drveću i kamenju koje je nerazumno, ali to je zato što su ih oni ovim obožavanjem uzdigli na nivo razumnih bića. Zato im se Allah i obratio ovako kako bi dokaz protiv njih bio potpuniji jer dove upućuju onima za koje smatraju da su razumni, koji im se i pored toga ne odazivaju. Ovaj stil obraćanja spada u kur’ansku nadnaravnost jer im se obraća na osnovu stanja u kome se nalaze, a sve to kako bi uspostavio dokaz nad njima i kako ne bi rekli da imaju opravdanje što im se kumiri njihovi ne odazivaju, uz pojašnjenje kako oni nisu razumni.

Njegove riječi: “...*i koji su prema njihovim molbama ravnodušni..*”, ovi kipovi i idoli apsolutno ne mare niti ih je briga što im se mnogobošci klanjaju i s molbama im se obraćaju. Oni im ni na dunjaluku, a ni na ahiretu ni od kakve koristi neće biti.

Njegove riječi: “...*kada ljudi budu sabrani...*”, tj. na Sudnjem danu, “...*oni će im biti neprijatelji...*” – da li će oni koji su obožavali biti neprijatelji onima koje su obožavali, ili će biti suprotno, tj. oni koji su obožavani bit će neprijatelji onima koji su ih obožavali?

Odgovor obuhvata obje opcije, a ovo svakako spada u poglavlje kur’anske rječitosti i elokvencije.

Srž ajeta je u riječima: “...*koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati....*”, pa ako se oni kojima doviš mimo Allaha neće odazvati do Sudnjeg dana, kako onda možeš tražiti pomoć od nekog mimo Allaha.

Onaj koji odlazi kod mezara Bedevija ili Dusukija u Egiptu i traži od njega opskrbu ili pomoć, a on mu pomoći ne može, može biti iskušan da dobije ono što je tražio. Primjer: Žena upućuje dovu Bedeviju da zatrudni, i nakon što ima odnos na mužem, ostane trudna. Ovdje kažemo da trudnoća nije rezultat dove upućene Bedeviju nego se desila tada, a on ulazi u riječi Uzvišenog: “...*koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati...*”.

Isto je i sa onima koji idu kod mezara Džejlaniya u Iraku ili Ibn Arebija u Siriji i traže pomoć od njih. Kada bi neko od njih do Sudnjeg dana ostao i dovio – dova ne bi bila uslišana.

Čudno je i za ne povjerovati kako oni u Iraku govore: “Kod nas je Husejnov mezar”, pa tavafe oko njegovog kabura i dove mu upućuju. U Egiptu govore i rade isto, a također i u Siriji. Ovo je zaista nerazumno i graniči s ludošću, a očita je zabluda. Običnom svijetu nije ni zamjeriti, ali se pitamo šta je sa onima koji su razumni i učeni, bez obzira imali šerijatsko ili svjetovno znanje? Takvi sigurno zaslužuju prijekor i kritiku.

Peti ajet:

أَمْ مَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَإِنَّكُمْ مَعِ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ

“Onaj koji se nevoljniku, kad Mu se obrati, odaziva, i koji zlo otklanja i koji vas na Zemlji namjesnicima postavlja. Zar pored Allaha postoji drugi bog? Kako nikako pouku vi da primite!” (En-Neml, 62)

Nevoljnik je onaj koji je zapao u teškoću tj. nevolju, kako kaže Uzvišeni:

وَيُوبَىٰ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ

“I Ejjubu se, kada je Gospodaru svome zavapio: ‘Mene je snašla nevolja, a Ti si od milostivih Najmilostiviji’ – odazvasmo....” (El-Enbija, 83-84). Samo Allah otklanja nevolje, s tim da je uslišenje molbe uvjetovano riječima: “...kada Mu se obrati...”, no, ako se ne obrati, Allah opet može otkloniti nevolju, ali i ne mora.

Njegove riječi: “...koji zlo otklanja...” – ovdje se pod zlom misli na ono što čovjeka žalosti i u ovom značenju ono je na stepenu ispod nevolje, jer čovjeka će ponekad nešto ražalostiti, ali mu to što ga je ražalostilo neće uzrokovati niti donijeti neku direktnu nevolju (štetu).

Njegove riječi: “...i koji vas na Zemlji namjesnicima postavlja...”, a namjesnici na Zemlji su Allahovi dobri robovi, kako kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ

“Mi smo u Zeburu, poslije Tevrata, napisali da će Zemlju naslijediti Moji čestiti robovi “ (El-Enbija, 105), i kaže Uzvišeni:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا
يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا

“Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije vas, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati i neće druge Meni ravnim smatrati” (En-Nur, 55).

Njegove riječi: “Zar pored Allaha postoji drugi bog?...” – pitanje kojim se želi iskazati negacija, tj. da li osim Allaha neko ovo može uraditi!?

Odgovor: Ne može, a ako je tako, onda je obaveza da se ibadeti upućuju samo Allahu, kao i dove. Rob (čovjek) je obavezan da svoje molitve i dove upućuje isključivo Allahu, dž.š., te da od drugih ne traži da mu poteškoće olakšavaju niti da zlo od njega otklanjaju, ukoliko to izlazi iz granica njihovih mogućnosti.

Sumnja i odgovor na nju:

Čovjek koji je u nevolji obrati se nekome mimo Allaha i bude mu udovoljeno, kao naprimjer da onaj koji je gladan zatraži od čovjeka da ga nahrani i ovaj to i učini, da li je to dozvoljeno ili ne?

Odgovor: Ovo je dozvoljeno, s tim da trebamo vjerovati da je ovaj čovjek samo posrednik i da on sam po sebi nije primarni uzročnik. Allah je sve stvorio po principu uzroka i posljedice, tako da je apsolutno moguće da Allah okrene srce onog čovjeka od koga si hranu tražio pa da ti je uskrati, a može dati i da jedeš, ali da ne osjećaš da si sit, kao što je moguće i da ga Allah potčini tebi pa da ti dadne.

Bilježi Taberani svojim senedom da je u vrijeme Vjerovjesnika, *sallallahu alejhi ve sellem*, bio neki licemjer koje je uznemiravao vjernike, pa su neki rekli: “Podite s nama da pomoću Allahovog Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, zatražimo spas od ovog licemjera”, pa je Vjerovjesnik rekao: “Uistinu se od mene ne traži spas, nego se spas traži od Allaha Uzvišenog.”¹²⁶

Njegove riječi: “...*svojim senedom*...” ukazuju da ovaj sened (lanac prenosilaca) ne zadovoljava uvjete Sahiha, nego da je poseban i kao takav se mora provjeriti jer svaki sened ne zadovoljava uvjete da bude prihvaćen.

Hejsemi u “Medžmeuz-zevaid” navodi da su prenosiooci ove predaje vjerodostojni, izuzev Ibn Lehi’ a čiji se hadisi prihvataju. Ibn Lehi’ a je pred kraj svoga života miješao hadise nakon što su mu izgorjele knjige. Autor nije spomenuo ashaba koji prenosi ovaj hadis, a on je Ubade b. Samit, r.a.

Njegove riječi: “...*u vrijeme Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem*...” ; nevjernici su u prvo vrijeme dok je silazila objava javno obznanjivali svoje nevjerstvo bez bilo kakve bojazni. Međutim, nakon bitke na Bedru, kada su muslimani ojačali, nevjernici su se prepali i počeli su u javnosti iskazivati islam, a krili su nevjerstvo.

Njegove riječi: “...*licemjer*...” – munafik je onaj koji obznanjuje islam, a skriva nevjerstvo, a ovakvi su se pojavili nakon bitke na Bedru. O kojem munafiku se radi ne znamo, jer ga prenosilac nije imenom oslovio, a možemo pretpostaviti da se radi o Abdullahu b. Ubejju koji je bio poznat po tome da je mnogo uznemiravao muslimane, mada ne negiramo mogućnost da se radi o nekoj drugoj osobi.

Znaj da uznemiravanje muslimana od strane munafika ne biva udarcem ili ubistvom, jer oni u javnosti pokazuju ljubav prema muslimanima, nego je uznemiravanje riječima, kao što je slučaj sa pričom o “potvori”.¹²⁷

126 Hadis je Taberaniju pripisao imam Hejsemi u Medžmeuz-zevaid, 10/109, od Ubade b. Samita, r.a. U nešto drugačijoj verziji bilježe ga i Ahmed, 5/317, i Ibn Sa’d u Et-Tabekat, 1/387.

127 Misli se na poznati događaj kada su munafici potvorili Poslanikovu, *sallallahu alejhi ve sellem*, suprugu Aišu šireći glasine da je učinila blud.

Njegove riječi: “...pa su neki rekli...”, tj. ashabi, “...Pođite s nama da pomoću Allahovog Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, tražimo spas”, tj. da nam on otkloni ovu nevolju, “...od ovog licemjera...”, tako što će ga ukoriti, ili kazniti, ili tome slično.

Njegove riječi: “...*Uistinu se pomoću mene ne traži spas...*” podrazumijevaju općenitost, mada se mogu shvatiti i u smislu da se pomoć po ovom pitanju ne traži od njega, *sallallahu alejhi ve sellem*. Ako kažemo da se misli na općenitost, onda je to izrečeno iz predostrožnosti i etičnosti u izrazu, jer negiranje traženja pomoći od Poslanika, a.s., nije kategorično zabranjeno, nego je dozvoljeno u okviru onoga što je u njegovoj moći. No, ako kažemo da citirane riječi podrazumijevaju da se pomoć ne traži od Poslanika, a.s., po ovom pitanju, onda je to stvarna negacija u značenju: “Ne traži se od mene pomoć po ovom pitanju”, jer se Vjerovjesnik, a.s., prema munaficima ponašao kao prema muslimanima i nije mu bilo u cilju da ih razotkriva, stoga ih je uputio da se Allahu obrate i zatraže zaštitu od munafika.

U poglavlju su sljedeća pitanja:

1. Traženje spasa od nekoga je vrsta dove (molbe), a dovu nije dozvoljeno upućivati nikom osim Allahu, osim, naravno, ako je traženo u okviru realnih mogućnosti onoga od koga se nešto traži, kako smo to već prethodno pojasnili. Zbog toga je autor ovaj hadis naveo u ovom poglavlju koje je naslovio: “Od širka je i traženje pomoći od nekog drugog mimo Allaha...”.

2. Tumačenje Allahovih riječi: “I pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio, bio bi, uistinu, nepravedan” (Junus, 106); obraća se Vjerovjesniku, *sallallahu alejhi ve sellem*, a dokaz tome su riječi koje prethode ovima, gdje Uzvišeni kaže: “Predaj se pravoj vjeri, i nikako ne budi kumirima poklonik” (Junus, 105). A ako neko kaže: “Kako to da mu je Allah zabranio da čini nešto što on kao Poslanik i ne može učiniti?”, odgovorit će se: “Svrha ove zabrane jeste žestoka osuda onoga ko jeste u mogućnosti da uradi ovo djelo”.

3. Da je ovo veliki širk; shodno riječima Uzvišenog: "...jer ako bi uradio, bio bi, uistinu, *nepravedan*". Naime, u drugom ajetu Uzvišeni Allah je pojasnio da se pod najvećom nepravdom podrazumijeva širk: "Zaista je širk najveća *nepravda*" (Lukman, 13).

4. Kada bi najbolji čovjek učinio djelo širka kako bi udovoljio nekom mimo Allaha, bio bi od nasilnika jer je ovaj ajet upućen Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a on je najbolji čovjek. Isto tako, kada bi neki jako dobar i pobožan čovjek želio zadobiti simpatije nekog idolopoklonika te se u tu svrhu dobrovoljno i bez prisile pomolio mrtvacu u kaburu kojem se moli taj idolopoklonik, ovim činom bi i on sam postao mušrik.

5. Tumačenje ajeta koji je poslije njega; a to su Allahove riječi: "Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko osim Njega ti je ne može otkloniti" (El-En'am, 17). Ako niko osim Allaha ne može nevolju otkloniti, onda je vadžib da se pomoć traži samo od Njega i da se samo Njemu ibadet čini.

6. Činjenica da to na dunjaluku ne samo da ne donosi nikakvu korist, već se smatra i nevjerstvom (kufrom); shodno riječima Uzvišenog: "...Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti". Dovom nekome mimo Allaha ne može se okoristiti, naprotiv njome gubi dunjaluk, a ahiret zbog počinjenog nevjerstva.

7. Tumačenje trećeg ajeta; a to su Allahove riječi: "Vi opskrbu od Allaha tražite...".

8. Da traženje opskrbe treba biti samo od Allaha kao što se Džennet traži samo od Njega; shodno riječima Uzvišenog: "Obožavajte Ga i Njemu se zahvaljujte, jer Njemu ćete se vratiti". Dakle, obožavanje Allaha je uzrok ulaska u Džennet, a na to upućuju riječi "...i Njemu ćete se vratiti...", jer povratak Allahu Njegovih iskrenih robova jeste njihov ulazak u Džennet.

9. Tumačenje četvrtog ajeta; a to su Allahove riječi: "Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, obraćaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati".

10. Da, uistinu, nema nikoga u većoj zabludi od onoga koji moli mimo Allaha; shodno Allahovim riječima: “Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, obraćaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati”.

11. Da Uzvišeni ne obraća pažnju na dovu onoga ko Ga nije spoznao; prethodno smo ovo prokomentarisali подробно.

12. Da je ta molba koju su na dunjaluku mušrici upućivali svojim lažnim božanstvima uzročnik mržnje i neprijateljstva prema njima samima od strane istih tih božanstava; shodno Allahovim riječima: “Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali...”.

13. Nazivanje te molbe obožavanjem onoga kome je molba bila upućena; shodno riječima: “...i poreći će da su im se klanjali (da su ih obožavali)...”.

14. Oni koji su mimo Allaha bili obožavani odreći će se onih koji su ih obožavali i na Sudnjem danu će zaniijekati ibadet koji su im oni upućivali, shodno riječima: “...i poreći će da su im se klanjali...”.

15. Da je takav vid ponašanja razlog najveće zablude; a to zbog sljedećih stvari:

- dovu upućuje nekome mimo Allaha, onome koji mu se neće odazvati;
- oni kojima su dove upućene ravnodušni su prema tim dovama;
- na Dan kada se ljudi saberu jedni će drugima biti neprijatelji;
- nevjernik je zbog činjenja ibadeta nekome mimo Allaha.

16. Tumačenje petog ajeta, tj. Allahovih riječi: “Onaj koji se nevoljniku, kada Mu se obrati, odaziva, i koji zlo otklanja”, a prethodno smo ga protumačili.

17. Čudna stvar, a to je priznanje obožavatelja kipova da nevoljniku niko ne pomaže mimo Allaha, i da zbog toga oni u nevoljama mole Njega, iskreno Mu ispovijedajući vjeru; ova stvar je dakako prisutna i danas.

Neki ljudi klanjaju se kipovima koje su sami napravili, veličajući ih, a kada ih snađe nevolja, iskreno se Allahu obraćaju, a trebali bi da se obrate kipovima ako ih iskreno obožavaju. Nažalost, danas postoje muštrici koji su gori od onih pređašnjih. Kada ih snađe kakva nevolja, obraćaju se evlijama, kao što su Alija i Husejn, r.a., a, s druge strane, kada nisu u teškoći, obraćaju se Allahu. Ovakvi kada se zaklinju istinu govoreći, zaklinju se Alijom, r.a., ili nekim drugim evlijama, a kada žele da se zakunu lažno, onda se zaklinju Allahom i to ih mnogo ne brine.

18. Čuvanje i zaštita granica tevhida od strane Odabranog, sallallahu alejhi ve sellem, i pristojan odnos prema Allahu Uzvišenom; autor smatra da su Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Uistinu se pomoću mene ne traži spas”, dokaz visokih moralnih osobina i velike etičnosti u izrazu, te želja da se negira bilo kakvo vezivanje za nekoga drugog mimo Allaha, dž.š. Poslanik, a.s., podučava ummet kako trebaju da se u nevoljama obraćaju samo Allahu i da samo od Njega pomoć traže.

O TEVHIDU I ODSUTNOSTI VJERE

Uzvišeni Allah kaže:

أَيْشْرُكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا

“Zar da Njemu smatraju ravnim one koji ne mogu ništa stvoriti, i sami su stvoreni, i koji im ne mogu pomoći.” (El-E’araf, 191-192)

Njegove riječi: “Zar da Njemu smatraju ravnim...” su u obliku pitanja kojim se želi prekoriti i negirati ono što čine, a to je širk.

Njegove riječi: “...ništa...” podrazumijevaju općenitost, tj. apsolutnu nemogućnost da neko, mimo Allaha, bilo šta stvori.

Njegove riječi: “...i sami su stvoreni...” – opisuje ove idole kao nepotpune i bespomoćne. Gospodar koji se obožava mora biti Stvoritelj, a nikako stvorenje. Za Njega se ne veže nastanak niti nestanak. Stvorenju

je svojstven nastanak, a zatim i nestanak, jer ono što je jednom nastalo, razumski je shvatljivo da može i da nestane. Pa kako se onda obožavaju ovi mimo Allaha, koji su i sami u potrebi za Stvoriteljem.

Njegove riječi: “...i koji im ne mogu pomoći...”, tj. nisu u stanju da im pomognu ako ih recimo neprijatelj napadne.

Pomoć spomenuta u ajetu podrazumijeva pomaganje onome koji je ponizan od strane onoga kome se ta poniznost iskazuje, na način da pobijedi i uništi njegovog neprijatelja.

Njegove riječi: “...niti mogu da pomognu sebi...”; Isto tako, oni ne samo da ne mogu pomoći vama, već u nevoljama ne mogu pomoći ni samima sebi. Allah je pojasnio nemoć ovih idola kao i to da ne mogu biti obožavani, i to u četiri stavke:

1. Oni ne stvaraju, a onaj ko ne može da stvara, ne zaslužuje da bude obožavan.

2. Oni su stvoreni iz ničega te su kao takvi ovisni o drugima od samog početka.

3. Oni ne mogu pomoći onima koji im se mole. Allahove riječi: “...i koji im ne mogu pomoći...” preciznije su od riječi: “...ne pomažu im...”, jer da je kazano: “...ne pomažu im...”, neko bi rekao: “da, ali oni to mogu”, međutim izraz: “...i koji im ne mogu pomoći...” precizan je i jasno iskazuje nemoć ovih idola;

4. Oni ni sami sebi ne mogu pomoći.

On također kaže:

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا
مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ

“A oni kojima se, pored Njega, molite, ne posjeduju ni *kitmir*. Ako im se molite, ne čuju vašu molbu, a da i čuju, ne bi vam se odazvali; na Sudnjem danu će poreći da ste ih Njemu ravnim smatrali. I niko te neće obavijestiti kao Onaj koji zna.” (Fatir, 13-14)

Njegove riječi: “...*kojima se pored Njega molite...*” obuhvataju molbu (dovu) traženja i dovu ibadeta.

Njegove riječi: “...*ne posjeduju ni kitmir...*” – kitmir je srž datuline košpice.

U Kur'anu su spomenute tri stvari vezane za košpicu s ciljem da se obznani prezrenost i bijednost nečega:

1. kitmir – tanka i nježna opna na srži datuline košpice,
2. fitil – vlakno koje se nalazi na procjepu datuline košpice,
3. nekir – žljebić na poleđini datuline košpice.

Dakle, oni ne posjeduju ni koliko kitmir, a ako neko kaže: “Zar čovjek ne posjeduje stablo datule u cijelosti?”, odgovor je: Da, posjeduje, ali je to posjedovanje nepotpuno i nije istinsko. Ne smije da postupa s tim stablom osim u granicama šerijata, tako mu naprimjer nije dozvoljeno da ga spali, jer šerijat zabranjuje da se uništava imovina.

Njegove riječi: “...*Ako im se molite...*”; uvjetna rečenica, a odgovor na nju je u riječima: “...*ne čuju vašu molbu...*”.

Njegove riječi: “...*a da i čuju, ne bi vam se odazvali...*”, tj. ovi kipovi ne čuju kada im se dove upućuju, a kada bi kojim slučajem i čuli – ne bi se odazvali, jer kipovi to ne mogu, pa je zato Ibrahim kazao, obraćajući se svome ocu: “O oče moj, zašto se klanjaš onome koji niti čuje niti vidi, niti ti može od ikakve koristi biti” (Merjem, 42). Pa ako je stvar ovako jasna, onda je dova nekome mimo Allaha doista nerazuman postupak, kako kaže Uzvišeni:

وَمَنْ يَرْغَبْ عَنِ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ

“A vjeru Ibrahimovu izbjegava samo onaj koji je izgubljen i nerazuman” (El-Bekare, 130).

Njegove riječi: “...*na Sudnjem danu će poreći da ste ih Njemu ravnim smatrali...*”; ove riječi su kao riječi Uzvišenog:

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

“Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali” (El-Ahkaf, 6).

Ovi idoli koji su obožavani, ako budu proživljeni i sabrani, zasigurno će se odreći onih koji su ih obožavali, kao što će to učiniti Uzejr i Isa, a.s. A ako budu drveće, kamenje i tome slično, onda je također moguće da će biti proživljeni, te će Allah ovo kamenje učiniti živim kako bi poreklo da je bilo obožavano. Ovo mišljenje nalazi potporu u Allahovim riječima:

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ

“I vi, i oni kojima se pored Allaha klanjate – bit ćete gorivo u Džehennemu...” (El-Enbija, 98), kao i u hadisu koji se nalazi u dva Sahiha da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao da će na Dan proživljenja svakom ummetu biti rečeno da slijede ono što su obožavali mimo Allaha.¹²⁸ Prema ovome, kamen će biti ispred njih na Sudnjem danu, a uz to će govoriti i poreći da mu se neko klanjao.

Njegove riječi: “...i niko te neće obavijestiti kao Onaj koji zna”; ove riječi se kažu onome kod koga se vidi doza sumnje u ono što mu se kaže. Značenje ovih riječi je da niko ne može obavijestiti o nečemu kao Allah, jer niko ne zna šta će biti na Sudnjem danu osim Allaha, stoga je Njegova obavijest apsolutna istina, a On kaže:

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا

“...a čije su riječi od Allahovih istinitije!” (En-Nisa, 122).

El-Habir – Istinski Znalac je i jedno od Allahovih lijepih imena, a znači: Onaj koji zna skrivene stvari.

Pitanje: Da li mrtvi čuju selam i da li odgovaraju onome koji ga nazove?

Učenjaci su se razišli po ovom pitanju:

128 Buhari, 1/260, Muslim, 1/167, od Ebu Hurejre, r.a.

Prvo mišljenje:

Mrtvi ne čuju selam, a Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi prilikom posjete kaburu: "Es-selamu alejkum" ¹²⁹ ustvari su dova kojom se ne aludira na obraćanje umrlom. No, čak i ako bismo uvjetno kazali da mrtvi čuju selam, i prihvatljivim ocijenili hadis koji je Ibn Abdul-Berr ocijenio vjerodostojnim, a Ibn Kajjim ga podržao u tome, a koji glasi: "Ako čovjek nazove selam osobi koju je poznao na dunjaluku, Allah toj osobi vrati dušu i ona mu odgovori na selam" ¹³⁰ – ne znači da oni čuju baš sve. A ako bismo i kazali da čuju nešto osim selama, došli bismo u koliziju sa ajetima u kojima je Allah jasno naglasio da oni kojima se ljudi mimo Allaha mole ne čuju njihove dove, a to bi bilo poricanje Kur'ana. Ovo ukazuje na jasnu činjenicu da ne postoji kontradiktornost između hadisa u kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nazvao selam stanovnicima kabura i ovog ajeta.

A Njegove riječi: "...a da i čuju..." znače, kada bismo pretpostavili da mogu čuti, onda vam se opet ne bi mogli odazvati jer nisu u mogućnosti.

Drugo mišljenje:

Mrtvi čuju selam, a mišljenje potkrepljuju dokazima da se onaj koji posjećuje mezarje obraća umrlima, a drugi dokaz im je hadis koji se nalazi u Sahihu da umrli čuje stope onih koji su mu bili na dženazi kada se udaljavaju od njegovog kabura nakon što su ga ukopali. ¹³¹

Odgovor na ova dva dokaza je sljedeći:

Što se tiče prvog dokaza, samo obraćanje ne znači da mrtvi i čuju to obraćanje. Poznato je da su muslimani za života Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na tešehhudu donosili selam na njega, a on ih zasigurno nije čuo.

Drugi dokaz je povezan za specifično vrijeme, a to je udaljavanje ljudi od kabura nakon ukopa. A Allah najbolje zna.

129 Muslim, 2/669, od Aiše, r.a.

130 El-Istizkar od Ibn Abdul-Berra, prvi tom, Poglavlje o dženaza-namazu.

131 Buhari, 1/410, od Enesa b. Malika, r.a.

U Sahihu je zabilježeno od Enesa, r.a., da je rekao: “Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u bitki na Uhudu bio je ranjen u glavu i donji sjekutić bio mu je slomljen, pa je rekao: ‘Kako da bude spašen narod koji je ranio svoga poslanika?’ Povodom toga je objavljeno:

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ

“Od tebe ne zavisi da li će On pokajanje njihovo primiti ili će ih na muke staviti, jer oni su zaista nasilnici” (Ali Imran, 128-129).”

Njegove riječi: “*U Sahihu...*”, prethodno smo pojasnili ovaj izraz u poglavlju tevhida i svjedočenja da nema drugog boga osim Allaha.

Njegove riječi: “...*Uhud...*” – poznato brdo sjeverno od Medine, a ne kaže se Munevvere (Osvijetljene) jer je svaki grad u koji je ušao islam osvijetljen islamom. Također ovaj dodatak “munevvera” nije bio poznat kod ispravnih prethodnika, a ime ovog grada došlo je u Kur’anu i oslovljen je samo sa Medina bez dodatka munevvera. No, ako bi se reklo: “Medina Vjerovjesnikova, tj. grad Vjerovjesnikov”, radi približeg određivanja, onda nema smetnje.

Na ovom brdu desila se bitka treće godine po Hidžri u mjesecu ševvalu, gdje su muslimani poraženi zato što su odstupili od naređenja Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a Kur’an na to ukazuje riječima:

حَتَّىٰ إِذَا فَسِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِمَّن بَعْدَ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ

“Ali kada ste duhom klonuli i o svome položaju se raspravljati počeli, kada niste poslušali, a On vam je već bio ukazao na ono što vam je drago...” (Ali Imran, 152). Odgovor ove rečenice uvjetno je izostavljen, a glasi: “desilo vam se ono što ste mrzili”. Muslimani su nadjačani i pobijeđeni samo zbog jednog grijeha, a mi danas želimo pobjedu, a mnogi grijesi su pri nama. Stoga se ne možemo nadati pobjedi kada nam je stanje ovakvo, sve dok nam se Allah ne smiluje i popravi naše stanje.

Njegove riječi: “...*donji sjekutić...*” označavaju dva zuba koja zauzimaju središnje mjesto u čovjekovoj vilici.

Njegove riječi: “*Kako da bude spašen narod koji je ranio svoga poslanika?*”, tj. “Daleko je od spasa narod koji svoga poslanika ranjava”.

Njegove riječi: *“Povodom toga je objavljeno: ‘Od tebe ne zavisi...’*”, tj. spušten je ovaj ajet u kojem se Allah obraća Poslaniku, sallallahu aleji ve sellem.

Njegove riječi: *“...od tebe ne zavisi...”*, tj. nije tvoja stvar jer Stvoritelj je taj koji će se pozabaviti stvorenjima, a čak ni Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nema udjela u tome. Ajet je upućen Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je ranjen ni manje ni više nego u glavu, polomljen mu je sjekutić, a i pored toga Allah ga nije poštedito upozorenja zbog rečenice koju je izrekao: *“Kako da bude spašen narod koji je ranio svoga poslanika?”* Ako je stvar ovakva, pa šta je onda s onima koji su na stepenu ispod poslanika? Ni od jednog od njih ne zavisi ništa, bilo da se radi o idolima, kipovima, evlijama pa čak i o vjerovjesnicima. Stvar pripada Allahu, Jedinome, On je jedini Stvoritelj i Njemu pripada hvala što nas nije prepustio nikome mimo Njega. Stvorenje ni samo ne može pomoći, a ni odmoći, pa kako da onda to učini drugima?

Iz ovog hadisa možemo izvući poruku da čovjek nikoga ne smije na osnovu grijeha koji učini istog proizvoljno udaljavati od Allahove milosti, jer Allah mu može oprostiti. Za ove koji su ranili Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa ih Poslanik uvjetno udaljio od Allahove milosti, rečeno mu je: *“Od tebe ne zavisi...”*

Poznat je slučaj jednog bogobožnog čovjeka koji je prošao pored grješnika od Benu Israila pa mu rekao: *“Tako mi Allaha, Allah mu neće oprostiti”*, pa mu je Allah rekao: *“Ko se usudio ustvrditi da Ja neću oprostiti tom i tom? Njemu sam oprostio, a tvoja djela sam poništio!”*¹³²

Obaveza je da čovjek čuva svoj jezik, jer mu on može prouzrokovati velike nevolje i donijeti mnogo neprijatnosti. Koliko li je samo onih koji su bili najveći nevjernici i otvoreni Allahovi neprijatelji pa su odjednom postali Allahovi štićenici. Pa ako je stvar ovakva, zašto da onda minimiziramo Allahovu milost i udaljavamo ljude od nje. Dokle god je čovjek živ, sve je moguće. Moguće je i da vjernik musliman zbog pokvarenosti namjera skrene sa Pravoga puta nakon što je na njemu bio, Allahu se utječemo od toga. Na kraju, bitno je da se uzme pouka iz ovog hadisa te da se Allahova milost ne smatra nemogućom za bilo kojeg čovjeka, ma koliki grješnik bio.

132 Muslim, 4/2023, od Džunduba, r.a.

U njemu se, također, bilježi od Ibn Omera, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori kad podigne glavu sa ruku'a na zadnjem rekatu sabahskog namaza: "Allahu, udalji od Svoje milosti tog i tog", nakon što bi izgovorio: "Semiallahu limen hamideh, rabbena ve lekelhamd", pa je Allah objavio: "Od tebe ne zavisi da li će On pokajanje njihovo primiti..."¹³³ U drugom predanju stoji: "Proklinjao je Safvana b. Umejju, Suhejla b. Amra i Harisa b. Hišama, pa je objavljeno: "Od tebe ne zavisi..."¹³⁴

Njegove riječi: "*U njemu...*", tj. u Sahihu.

Njegove riječi: "*...kad podigne glavu sa ruku'a na zadnjem rekatu sabahskog namaza....*"; pobliže je odredio mjesto dove u odnosu na namaze, a to je sabah-namaz, zatim koji je to rekat te da je to bilo nakon što je podigao glavu sa ruku'a.

Njegove riječi: "*Allahu moj, udalji od Svoje milosti tog i tog...*"; u drugoj predaji je naznačeno o kome se radi: Safvan b. Umejje, Suhejl b. Amr i Haris b. Hišam.

Njegove riječi: "*...nakon što bi izgovorio: 'Semiallahu limen hamideh, rabbena ve lekel hamd'*", tj. to bi kazao nakon što podigne glavu sa ruku'a.

Njegove riječi: "*...pa je Allah objavio: 'Od tebe ne zavisi...'*"; dakle, povod objave ovog ajeta jeste Poslanikova dova protiv navedenih osoba. Također je bitno napomenuti da nema zapreke da određeni ajet bude objavljen zbog dva ili više razloga.

Sve trojica koju je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo u svojoj dovi primila su islam i bili su dobri muslimani, neka je Allah zadovoljan s njima. Pogledaj kako neprijateljstvo ponekad može preći u prijateljstvo, jer preobraćaji su u Allahovim rukama, a da je stvar bila onakva kako je Vjerovjesnik pretpostavio, onda bi ovi ostali nevjernici do smrti i nikada se ne bi kazne spasili. Naposljetku, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, ne pripada stvar upute jer sve zavisi od

133 Buhari, 3/108.

134 Buhari, 3/108, Ahmed, 2/93, Tirmizi, br. 3004, i drugi.

Allahove, dž.š., odluke. Zbog toga je Allah uputio ove ljude pa su postali pravi vjernici nakon što su bili neprijatelji Allahovi, a On milost spušta na koga hoće.

Priča o Usajrimu b. Abdulešhelu el-Ensariju¹³⁵ nije daleko od prethodnih jer je bio poznat po neprijateljstvu prema onome s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Kada je bila bitka na Uhudu, Allah mu je u srce usadio islam, a da to nije znao ni Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, niti bilo ko iz njegovog naroda. Izašao je u borbu i pao kao šehid. Ljudi su ga našli na izdisaju kada je potvrdio svoju pripadnost islamu i posvjedočio da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik te im kazao da obavijeste Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, o njemu. Kada su obavijestili Vjerovjesnika, on je kazao: "On je od stanovnika Dženneta." Ovaj čovjek nije klanjao niti jedan rekat, a i pored toga Allah je učinio da bude od stanovnika Dženneta. Allah Mudri upućuje koga hoće Svojom mudrošću, a u zabludi ostavlja koga hoće, a najbitnije je da mi nikoga ne udaljavamo od Allahove milosti, ma ko on bio.

U njemu se, također, prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada mu je objavljeno:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

'I upozoravaj svoju bližnju rodbinu', rekao je: 'O skupino Kurejša (ili riječ slična njoj), otkupite sebe! Ja vam kod Allaha ništa ne mogu pomoći. O Abbase b. Abdul-Muttalibe, ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći! O Safija, tetko Allahovog Poslanika, ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći! O Fatima, kćerko Muhammedova, ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći! Traži od moga imetka šta želiš, ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći!'"¹³⁶

Njegove riječi: "...mu je objavljeno...", tj. posredstvom meleka Džibrila.

Njegove riječi: "...upozoravaj...", tj. upozori ih na način da ih zastrašiš.

135 Priču o njemu zabilježio je Ibn Hišam, 2/90, i Ahmed u Musnedu, 5/428, 429.

136 Buhari, 3/272, Muslim, 1/192.

Njegove riječi: “...bližnju...” obuhvataju krvne srodnike od četvrtog djeda naniže.

Njegove riječi: “...rodbinu...”, tj. bližeg pa bližeg. A prvi koji ulaze u ovaj okvir jesu čovjek i njegova djeca, zatim očevi, pa braća, pa amidže i tako dalje. Shodno ovome ajetu, zaključujemo da je bližnja rodbina preča da bude pozivana i upozoravana.

Njegove riječi: “...kada mu je objavljeno...” podrazumijevaju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odmah ustao i rekao: “O skupino Kurejša!” Kurejš je Fehd b. En-Nadr b. Malik, jedan od Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, djedova.

Njegove riječi: “...(ili riječ slična njoj)...”, tj. rekao je nešto slično ovome, a ovo ukazuje na opreznost prenosilaca prilikom prenošenja hadisa, pa kada bi postojala i najmanja sumnja, oni bi rekli “ili kao što kaže”, “ili riječ slična njoj” i slično ovome.

Njegove riječi “...otkupite sebe...”, tj. spašavajte sebe, a onaj koji sebe otkupljuje kao da se spašava od propasti.

Njegove riječi: “...Ja vam kod Allaha ništa ne mogu pomoći...” – ovo je srž hadisa i zbog ove rečenice autor je i naveo ovaj hadis, a ona znači: ne mogu vas zaštititi od Allaha, jer je sve u Njegovim rukama. Zbog ovoga je Allah naredio Svome Vjerovjesniku i rekao:

قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا

“Reci: ‘Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas neku korist pribavim.’ Reci: ‘Mene niko od Allahove kazne u zaštitu ne može uzeti; samo u Njega ja utočište mogu naći’” (El-Džinn, 21-22).

Njegove riječi: “...O Abbase, sine Abdul-Muttalibov...” – on je Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, amidža, a Abdul-Muttalib je Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, djed.

Ako bude kazano: “Kako to da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: Abdul-Muttalib (rob Abdul-Muttalibov), a poznato je da riječ rob nije dozvoljeno vezati osim uz Allahovo ime?”

Odgovor: Njegovo ime po kojem je bio poznat jeste Abdul-Muttalib, a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu ovo ime nije sam dao, nego ga je samo pozvao po imenu, a također je i svoj rodoslov vezao za njega i kazao: "Ja sam vjerovjesnik, a ne lažov, ja sam sin Abdul-Muttalibov."¹³⁷

Kada bi čovjek imao oca koji se zove Abdul-Muttalib ili Abdul-Uzza pa svoje porijeklo vezao za ove ljude, onda to ne znači potvrdu da su oni gospodari, nego samo obavijest o stanju kakvo jeste.

Njegove riječi: "...*ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći...*", tj. nikakvu ti korist ne mogu pribaviti niti te od kakvog zla mogu zaštititi ako ti ga Allah bude propisao. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nikome neće moći pomoći, pa čak ni svome ocu i majci.

Njegove riječi: "...*O Fatima, kćerko Muhammedova... traži od moga imetka šta želiš...*", tj. šta god da zatražiš od moga imetka, ja ti neću uskratiti jer sam vlasnik tog imetka, ali što se tiče Allahovog prava: "Ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći".

Ove riječi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uputio je svojim najbližim srodnicima: amidži, tetki, kćerki, pa šta misliš šta je onda s onima koji mu nisu rod? Ako nije u stanju pomoći svojoj najbližoj rodbini, onda zasigurno to nije u stanju ni onima koji mu nisu rod. Stoga su oni koji se vežu za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na nepropisan način, a kojih je mnogo u današnjem vremenu, u suštini samo obmanuti šejtanom koji ih je udaljio s pravog puta. Ono što koristi kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u pitanju jeste vjerovanje u njega i njegovo slijedenje. S druge strane, upućivanje dove njemu, vezivanje straha i nade za njega očiti je širk koji nas udaljava od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te od spasa od kazne.

U ovom hadisu imamo primjer Poslanikovog odziva na Allahovu naredbu: "I upozoravaj svoju bližnju rodbinu", na koju se odmah odazvao i na najprimjerniji način izvršio naredbu pozivajući i daljnje i bližnje, te objasnio da se niko od Allahove kazne neće spasiti bilo kakvim posredništvom, a spašen će biti jedino onaj ko u njega bude vjerovao i slijedio ono s čime je on došao.

137 Buhari, 2/340, Muslim, 3/1400, od Bera'a b. Aziba, r.a.

Ako najbližim srođnicima srođstvo sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, neće koristiti, onda je to dokaz da je tevessul Poslanikovim ugledom zabranjen, te da će on samo njemu biti od koristi. Naposljetku, kažemo da je najispravnije mišljenje po pitanju tevessula Poslanikovim ugledom ono koje kaže da je takav tevessul zabranjen.

U poglavlju se tretiraju sljedeća pitanja:

1. Tumačenje dva ajeta, a to su ajeti iz sure El-Ea'raf, prethodno smo ih prokomentarisali, kao što smo prokomentarisali i ajet iz sure Fatir.

2. Priča o bitki na Uhudu i hadis u kojem se govori o Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, ranjavanju.

3. Učenje kunut-dove najuglednijeg Vjerovjesnika, a iza njega najuglednije evlije (ashabi) izgovaraju "amin" na namazu; ovim pitanjem autor je želio da ukaže na činjenicu da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, najugledniji među svim vjerovjesnicima te da su njegovi ashabi najuglednije evlije, ali i pored ovoga, sami sebe nisu bili u stanju izbaviti, pa kako onda da izbave druge!? Autor nije htio da samo potvrdi propisanost i utemeljenost kunut-dove i aminanja jer je upotrijebio izraz "najugledniji". Niko iz ovog ummeta Allahu nije bliži od Poslanika i ashaba, ali i pored toga, oni se okreću k Allahu, dž.š., kada im je teško, pa kako onda da se neko njima obraća kada zapadne u teškoću!? Dakle, fikhski propis propisanosti kunut-dove nije autorov cilj u ovom pitanju.

4. Da su oni koji su proklinjani bili nevjernici (kafiri); poznato je da su Safvan b. Umejje, Suhejl b. Amr i Haris b. Hišam u trenutku kada je dovio protiv njih bili nevjernici.

5. Da su oni uradili stvari koje nije uradila većina nevjernika, od toga je: ranjavanje u glavu Vjerovjesnika i nastojanje da ga ubiju, zatim masakriranje ubijenih, mada su im oni amidžići; tj. nevjernici su, a uz to još i neprijatelji, ali i pored toga rečeno je: "Od tebe ne zavisi...", iako su ranili Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, masakrirali ubijene kao što je Hamza b. Abdul-Muttalib, uz to su i nastojali da ubiju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a da stvar bude gora, oni su bili i krvni srođnici.

6. Allah mu je u tom pogledu objavio: “Od tebe ne zavisi...”, tj. i pored svih prethodno nabrojanih zlodjela koja su spomenuti mušrici počinili, i pored toga što bi bilo logično i razumljivo da Poslanik ima pravo da dovi protiv njih, Uzvišeni Allah mu objavljuje: “Od tebe ne zavisi...” jer sve zavisi od Allaha, a ako Poslanik nema udjela u ovome, onda drugi imaju još manje udjela.

7. Njegove riječi: “...da li će On pokajanje njihovo primiti ili će ih na muke staviti, jer oni su zaista nasilnici” (Ali Imran, 128) – On im je potom oprostio i oni su postali vjernici, i ovo je dokaz sveobuhvatne Allahove moći. Ovima koji su uradili ono što su uradili, Allah je oprostio i postali su vjernici jer sve je u Allahovim rukama, i On je taj koji ponižava onoga koga hoće i uzdiže onoga koga hoće. Slično se desilo i sa Omerom, r.a., koji je, prije negoli je postao musliman, bio otvoreni neprijatelj islamu, da bi nakon primanja islama postao pomagač ove vjere. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i oni koji su na nižem stepenu od njega nisu u stanju da promijene bilo šta od Allahove odredbe.

8. Učenje kunut-dove u teškim situacijama; ovo je fikhsko pitanje. Ako muslimane zadesi nevolja, onda treba da uče kunut-dove dok ta nevolja ne prođe. Učenje kunut-dove je legitimno na svakom namazu kao što to nalazimo u hadisu koji prenosi Ibn Abbas, r.a., a bilježi Ahmed i drugi.¹³⁸ Iz ovog općenitog propisa islamski pravници izuzeli su kugu i rekli: “Ne uči se kunut-dova u slučaju kuge jer ne postoje dokazi koji upućuju na legitimnost takvog postupka”. To dokazuju činjenicom da se kuga desila za vrijeme vladavine Omera, r.a., pa nije učio kunut-dovu. Uz sve ovo, onaj ko umre od kuge, umire kao šehid pa je zato neprimjereno doviti za uklanjanje uzroka za šehadet (preseljenje kao šehid). Sunnet ukazuje da je kunut propisan u vrijeme nevolja koje zadese muslimane, a koje nisu od Allaha, kao što je uznemiravanje i proganjanje muslimana od strane drugih. A ono što je od Allaha, za takve stvari je propisano ono što je došlo u sunnetu, kao što je namaz prilikom pomračenja Sunca ili zemljotresa, kao što je to uradio Ibn Abbas, r.a., i kazao: “Ovo je namaz za neprimlike.” Isto tako, u slučaju suše, propisan je namaz za kišu. Meni nije poznato da se kunut-dova uči za neku od vremenskih neprimlika, nego se uče propisane dove za te

138 Ahmed, 1/301, Ebu Davud, br. 1443, Hakim, 1/255, i ocijenio ga vjerodostojnim.

situacije, a za koje postoje jasni dokazi. Međutim, ukoliko muslimani budu napadani i uznemiravani od strane svojih neprijatelja, onda će učiti kunut-dovu slijedeći tako sunnet po ovom pitanju. Dalje, ko je taj ko uči kunut-dovu? Vrhovni poglavar muslimana, ili imam svake džamije, ili pak svaki klanjač ponaosob? Odgovor: Hanbelijski pravници su izričiti da dovu uči vrhovni poglavar, tj. predsjednik ili kralj. Drugi kažu da dovu uče imami džamija, a treći kažu da dovu uči svako ponaosob i ovo mišljenje je ispravno, zbog općeznačnosti Vjerovjesnikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "Klanjajte onako kako mene vidite da klanjam."¹³⁹ Ovo obuhvata i kunut-dovu prilikom teških situacija.

9. Imenovanje onih koji se proklinju na namazu imenima njihovim i imenima njihovih očeva; a oni su: Safvan b. Umejje, Suhejl b. Amr i Haris b. Hišam, dakle oslovio ih je imenima i imenima njihovih očeva, no da li je ovo propisano ili je dozvoljeno? Odgovor: ovo je dozvoljeno pogotovo ako u njihovom imenovanju postoji određena korist. Dakle, ako čovjek u namazu uči dovu za neke ljude, dozvoljeno je, jer to ne ulazi u okvir običnog govora, nego je dova i kao takva ulazi u okvire obraćanja Allahu, a ne potpada pod hadis: "Običnom govoru ljudi nema mjesta u namazu."¹⁴⁰ Pitanje: Da li je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, zabranjeno da dovi ili da proklinje poimenice određene osobe? Odgovor: Allah mu je zabranio da pojedinačno proklinje nevjernike, dok je općenito proklinjanje dozvoljeno. Prenosi se da je Ebu Hurejre u kunut-dovi proklinjao nevjernike općenito¹⁴¹, tako da nema smetnje da i mi u svojim dovama proklinjemo nevjernike riječima: "Allahu, zaštititi muslimane od njihovog zla i učini da im se ono vrati", ili riječi slične ovima. Što se tiče dove za sveopće uništenje nevjernika, oko ovog pitanja postoji razilaženje. Zbog ovoga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije dovio protiv plemena Kurejš da bude uništeno, nego je rekao: "Allahu, prepuštam ih Tebi! Allahu, učini godine njihove kao godine Jusufove (neplodne i bez kiše)!"¹⁴² Ovo je dova protiv njih da budu skućeni i ograničeni, a sama tegoba ograničenja ponekad može biti dobra za nevjernika jer postoji mogućnost da se vrati Allahu. Naposljetku,

139 Buhari, 1/212, od Malika b. Huvejrisa, r.a.

140 Muslim, 1/381-382, od Muavije b. Hakema es-Sulemija, r.a.

141 Buhari u Poglavlju o ezanu i Muslim u Poglavlju o mesdžidima.

142 Buhari, 3/289, Muslim, 4/2155, od Abdullaha b. Mes'uda, r.a.

po pitanju dove za uništenje svih nevjernika, ja nisam kategoričan, nego smatram da samo pitanje zahtijeva detaljniju analizu. Dova Habiba kada je rekao: "Allahu, uništi ih broičano i ne ostavi od njih nikoga!"¹⁴³, može se uzeti kao dokaz dozvoljenosti ovakve dove jer se ovo zbilo za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i ostvarilo se ono što je dovio, te niko od njih nije ostao, a Allah nije negirao ovakvu vrstu dove niti Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. Naprotiv, možemo kazati da samo ostvarenje ove dove ukazuje na njenu dozvoljenost. Ovom pričom se možda može dokazivati da je dozvoljeno dovititi za sveopće uništenje nevjernika, no sama priča zahtijeva detaljniju analizu jer možda postoje i specifični razlozi zašto je izrečena te da se ne može učiti u svakoj situaciji. Zatim, Habib je dovio za uništenje određene grupe nevjernika, a ne protiv svih. Postoji također predaja, ako je ispravna, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dovio protiv Utbeta b. Ebi Leheba: "Allahu moj, pošalji na njega psa od Svojih pasa"¹⁴⁴, ovo je dokaz za dozvoljenost dove za uništenje, međutim radi se o pojedincu, a ne o svim nevjernicima.

10. Proklinjanje tačno određenih osoba u kunut-dovi; ovo je čudno, osim ako je autor htio reći da se ovo desilo, a zatim da je zabranjeno, onda nema smetnje. Međutim, ako je htio kazati da iz ovog poglavlja možemo zaključiti da je dozvoljeno pojedinačno proklinjanje, onda je to diskutabilno jer je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, bilo zabranjeno da to čini.

11. Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, priča o onome što se desilo kada mu je objavljeno: "I upozoravaj svoju bližnju rodbinu"; a priča govori o tome da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je ajet objavljen, odmah sazvaio Kurejšije i na taj način se odazvao naredbi koja je izrečena u ajetu.

12. Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, ozbiljnost po ovom pitanju zbog kojeg su ga pojedinci proglasili ludim; tj. zbog činjenice da je sazvaio ljude odazivajući se naredbi, a ljudi su zbog toga kazali: "Zaista je Muhammed poludio kad nas ovako sakuplja...". "...a ista

143 Buhari, 3/89, od Ebu Hurejre, r.a.

144 Predaju bilježe Ibn Asakir u svojoj Povijesti i Hakim, 2/539. Ibn Hadžer je ovu predaju ocijenio dobrom. Vidjeti: Fethul-Bari, 4/39.

stvar bi se desila kada bi to neki musliman danas uradio” – tj. kada bi čovjek danas sakupio ljude i upozoravao ih na način na koji je to učinio Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekli bi: “Ovaj je lud.” Kako god, čovjek je dužan da ulaže napore i da se trudi te da na najljepši i najmudriji način poziva ljude u Allahovu vjeru. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pozivao je ne mareći zbog toga što ga ljudi proglašavaju ludim.

13. Njegove riječi daljnjem i bližnjem: “...ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći”, tako da je čak rekao: “O Fatima, kćerko Muhammedova, ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći!” Pa kada je on nedvosmisleno izjavio, on koji je najugledniji među vjerovjesnicima i on za koga ljudi vjeruju da ne govori ništa drugo nego samo istinu, da ne može ništa pomoći najuglednijoj ženi svih svjetova, pa onda tu njegovu izjavu uporede sa onim što se u današnje vrijeme desilo s odabranim i inteligentnim ljudima, bit će im jasno u kolikoj mjeri je zanemaren izvorni tevhid i koliko je vjera zapostavljena. Istinu je rekao autor, Allah mu se smilovao, jer onaj koji je izrekao ove riječi jeste, ni manje ni više, nego najugledniji vjerovjesnik koji se obraća najuglednijoj ženi ovog svijeta, riječima da joj pomoći ne može, iako je njegova kćerka, a mi vjerujemo da on, sallallahu alejhi ve sellem, govori samo istinu. Ako sve ovo shvatimo, onda znamo da ono što čine pojedinci koje ljudi smatraju učenjacima nije ništa do sušta zabluda i odsutnost tevhida. Oni dozivaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i od njega traže da im nevolje otkloni i korist pribavi uzvikujući: “O najplemenitiji među svim stvorenjima, samo ti možeš sve nevolje da riješiš”, kao i ono što ovom nalikuje, a što spada u vrstu širka. Ako im se neko usprotivi, odgovaraju mu kako on ne shvata Poslanikovo pravo i mjesto koje on ima kod Allaha, te da je on gospodar univerzuma, zbog njega su stvoreni džinni i ljudi, a on sam je stvoren od svjetlosti Arša, uz mnoge druge neistine obmanjujući ljude, a poneki i povjeruju u ove nebuloze zbog svoga neznanja. No, ako im dođe onaj koji poziva ka tevidu, neće mu se odazvati jer je obično onaj koga slijede u koliziji s tevidom: “I kada bi ti onima kojima je data Knjiga sve dokaze donio, oni ne bi prihvatili tvoju Kiblu” (El-Bekare, 145). Niko ne negira da svaki vjernik voli i teži ka Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ali i pored toga čovjek ne smije dozvoliti da se povodi za osjećajima i da oni budu presudni, nego je obavezan da slijedi ono na što upućuju Kur’an i sunnet, a što podržava čak i zdravi razum, bez primjesa sumnji i slijedenja strasti.

Zbog svega ovoga, Uzvišeni je nevjernike, koji slijede ono na čemu su zatekli očeve svoje, oslovio sa “oni koji razuma nemaju”. Riječi autora su istina, a ako se malo analizira stanje muslimana danas, u mnogim muslimanskim zemljama, zapazit će se da je tevhid zanemaren te da je vjera postala nešto strano.

PREDOČAVANJE DOKAZA O NEUTEMELJENOSTI ŠIRKA

Riječi Allaha Uzvišenog:

حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

“I kad iz srca njihovih nestane jeze, oni će upitati: ‘Šta je to rekao Gospodar vaš?’ ‘Istinu!’, odgovorit će, ‘On je uzvišen i velik.’” (Sebe, 23)

Njegove riječi: “*I kad iz srca njihovih nestane jeze*”, tj. jeza će napustiti njihova srca, a jeza označava vrstu iznenadnog straha, koji nije očekivan.

Njegove riječi: “...*iz srca njihovih...*”, tj. srca meleka, a dokaz da se u ajetu misli na meleke jeste hadis koji prenosi Ebu Hurejre, r.a., koji će naknadno biti spomenut, a sigurno je da nema boljeg tumača Kur’ana od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “...*šta je rekao Gospodar vaš...*”, tj. jedni drugima će se obraćati ovim pitanjem.

Njegove riječi: “*Istinu, odgovorit će...*”, tj. istinu je rekao Gospodar, a On jeste Istina, tako da govori samo istinu i ništa osim istine, koja podrazumijeva istinito obavještanje te pravednost u propisima, kao što kaže Uzvišeni:

وَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا

“Riječi Gospodara tvoga su vrhunac istine i pravde” (El-En’am, 115). Njihove riječi: “Istinu, odgovorit će...”, ne znače da postoji vjerovatnoća da On kaže nešto neistinito, nego su samo izrečene da opišu stvarnost. No, ako neko kaže: “Ako su riječi već izrečene da opišu stvarnost, a među melekima je poznato da On ne govorio osim istinu, zašto su onda iskazane u vidu pitanja!?”, odgovorit će se: Ove riječi su vid pohvale Allahu te iskaz da On ne govori osim istinu.

Njegove riječi: “...*On je uzvišen i velik...*”, tj. uzvišen je Svojim bićem i Svojim svojstvima. Velik značava apsolutnu veličinu iznad koje ne postoji nešto veće.

U čemu se ogleda veza citiranog ajeta i naziva poglavlja?

U tome da ako je Allah jedinstven u Svojim veličini i moći, iz toga proizlazi da je samo On dostojan da Mu se ibadet čini.

Postoje dvije vrste uzvišenosti:

Prva: Uzvišenost Allahovih svojstava. Svi koji se pripisuju islamu složili su se oko ovog pitanja, pa čak i neke ekstremne sekte kao što su džehmije.

Druga: Uzvišenost Allahovog Bića. Ovo su zanegirali mnogi koji se pripisuju islamu, kao što su džehmije i pojedine eš’arije. Njegova uzvišenost nije u suprotnosti sa Njegovim prisustvom u smislu da čuje, vidi i zna šta stvorenja rade, jer ništa nije Njemu slično u pogledu svojstava.

U ovom ajetu nalazimo sljedeće koristi:

- Meleki se boje Allaha, kao što kaže Uzvišeni: "Allahu se klanja sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, i oni se ne ohole, boje se Gospodara svoga koji je iznad njih" (En-Nahl, 49-50).

- Potvrda da meleki imaju srca, shodno riječima Uzvišenog: "I kad iz srca njihovih nestane jeze...".

- Potvrda da meleki nisu isključivo duhovna stvorenja, nego da imaju i tijela, a dokaz ovome su riječi Uzvišenog: "Hvaljen neka je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje, koji meleke sa po dva, tri i četiri krila

čini izaslanicima..." (Fatir, 1). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je meleka Džibrila sa 600 krila kojima je zatvorio horizont.¹⁴⁵ Zbog svega ovoga neprihvatljivo je i ništavno mišljenje da su meleki samo duhovna stvorenja. No, oni ne jedu i ne piju, a njihova hrana i piće je veličanje Allaha, shodno Allahovim riječima: "Hvale Ga noću i danju, ne malaksavaju" (El-Enbija, 20). Ovo je svakako dokaz da su njihove noći kao i dani ispunjeni zikrom i to neprestanim.

- Meleki imaju razum, a oni koji kažu da meleki nemaju razuma suprotstavljaju se jasnim dokazima, jer ako veličaju i hvale Allaha, te tavafe oko Bejtul-m'amura, onda nedvojbeno posjeduju razum.

- Potvrda da Allah govori shodno Svojoj volji; eš'arije ne dijele ovo mišljenje i kažu: "Allah ne govori shodno Svojoj volji, nego Njegove riječi same po sebi opstoje te je samim tim oduvijek i zauvijek kao znanje, moć, sluh i vid." Nema sumnje da je ovo mišljenje ništavno, jer je njegova svrha negiranje Allahovog govora. Zato oni kažu: "Da, Allah govori, ali Svojim unutrašnjim govorom koji je iskonski, prastar i koji je zauvijek. Allahov govor koji je čuo Musa, a.s., na Sinajskoj gori i govor koji je čuo Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, a koji mu je prenosio melek Džibril, je nešto stvoreno i s tim se izražava skriveni Allahov govor koji sam po sebi opstoje. Ovo je u suštini mišljenje koje zastupaju džehmijje zajedno sa pojedinim eš'arijama koji kažu: "Ovo što se nalazi između korica ovog Kur'ana je stvoreno", što je očita zabluda.

- Potvrda da je Allahov govor istina; shodno onome što je došlo u Kur'anu: "A Allah istinu govori i na pravi put izvodi" (El-Ahzab, 4), i kaže Uzvišeni: "Istinom se kunem i istinu govorim" (Sad, 84). Allah, dž.š., ne govori ništa do suštu istinu, jer On je Istina, a od Istine proističe samo istina.

U Sahihu se prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah nešto odredi na nebu, meleki udare svojim krilima (izražavajući tako) potčinjenost Njegovim riječima, kao lanac kad (udari) o glatko kamenje i taj zvuk prodre u svakog od njih.

145 Buhari, 2/427, Muslim, 1/158, od Aiše, r.a.

I kad iz srca njihovih nestane straha, oni će upitati: ‘Šta je to rekao Gospodar vaš?’ ‘Istinu!’, odgovorit će, ‘On je uzvišen i velik.’ To će čuti oni koji kradom prislušuju. Oni koji prislušuju jesu ovako jedan iznad drugog.” Sufjan je to opisao svojom rukom. Prevrnuo ju je i razmakao među prstima. “On čuje riječ i pošalje je onome što je ispod njega, zatim je taj pošalje onome što je ispod njega sve dok je ne baci na jezik sihirbaza ili vračara. Možda mu svjetlica dođe prije nego što je baci, a možda je i baci prije nego što mu dođe, tako da uz nju slaže stotinu laži, pa kažu: ‘Zar nas nije obavijestio tog dana to i to i to’, pa mu povjeruju sve zbog te jedne riječi koja se čula s neba.”¹⁴⁶

Njegove riječi: “*U Sahihu...*” prethodno smo pojasnili.

Njegove riječi: “*Kada Allah nešto odredi na nebu...*” označavaju naredbu koja je izrečena riječima, kao što kaže Uzvišeni: “Kada nešto odluči, On samo za to rekne: ‘Budi!’ – i ono bude” (Ali Imran, 47).

Meleki nakon naređenja ponizno udare svojim krilima izražavajući tako potčinjenost.

Njegove riječi: “*...kao lanac kad udari o glatko kamenje...*” – taj zvuk je veličanstven i jak. No, ovim se ne želi Allahov govor uporediti sa zvukom kojeg prouzrokuje udarac lanca o glatko kamenje jer Allah kaže: “Ništa nije Njemu slično, a On sve čuje i vidi.” Ovim se opisuje šta se dešava s melekima kada čuju Allahov govor i da se prestraše kao onaj koji čuje udarac lanca o glatko kamenje. Taj zvuk dopre do svakog od njih.

Njegove riječi: “*I kada iz srca njihovih nestane jeze...*”, tj. strah se povuče iz njihovih srca.

Njegove riječi: “*...oni će upitati...*”, tj. jedni druge će upitati.

Njegove riječi: “*Šta je to rekao Gospodar vaš? – Istinu!*”, tj. oni će reći da je rekao istinu. Njihov odgovor, da li je izrečen zato što su čuli šta je rekao pa spoznali da je to istina ili su znali da On ne govori ništa osim istine? Moguće je da su ovo izrekli nakon što su spoznali šta

146 Buhari, 3/247.

je rekao te je u tom slučaju ovaj govor objava kojom je Allah govorio. S druge strane, postoji mogućnost da su ovo izrekli zato što znaju da Allah govori samo istinu i ništa osim istine, pa je u tom slučaju govor shvaćen kao jedno od Allahovih svojstava.

Hadis koji je autor naveo u potpunosti se podudara sa spomenutim ajetom te je stoga obaveza da se on i tefsiri (pojašnjava) s ovim hadisom, jer općeprihvaćeno je pravilo da se Kur'an prvenstveno tumači Kur'anom i vjerodostojnim sunnetom, pa ukoliko postoji ajet ili ispravan hadis koji pobliže pojašnjava određeni ajet, onda nikome nije dozvoljeno da taj ajet tumači na neki drugi način. Oni (ajeti i hadisi) su kategorički šerijatski tekstovi koje nikako nije dozvoljeno zaobilaziti niti marginalizirati.

S druge strane, tefsir ashaba, većina učenjaka uzima kao validan i prihvatljiv dokaz, za razliku od tefsira tabiina koji većina ne smatra dokazom osim u situaciji ako je dotični tabiin poseban po nečemu, kao što je to slučaj s Mudžahidom koji je više od dvadeset puta zajedno sa Ibn Abbasom proučio Kur'an, zaustavljajući se pri tome kod svakog ajeta i tražeći objašnjenje. Što se tiče tefsira onih generacija koje su došle nakon tabiina, njihovo tumačenje se ne uzima kao dokaz osim ako njihov govor jasno podržava sam kur'anski kontekst. U tom slučaju, njihov govor i nije neki zaseban dokaz već je kur'anski kontekst zapravo stvarni dokaz iz kojeg su i oni uzeli svoje tumačenje.

Zato, ukoliko bi neko za prethodno citirani ajet *"I kada iz srca njihovih nestane jeze..."*, rekao da se misli na stanje ljudskih srca na Sudnjem danu, a ne na stanje meleka, takvo tumačenje ni u kom slučaju ne bi moglo biti prihvaćeno jer oponira pojašnjenju koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo u vezi s tim ajetom.

Ukoliko u vezi nečega što potpada u područje gajba (nevidljivog i nepoznatog) dođe jasan šerijatski tekst koji to pobliže pojašnjava i tumači, naša je obaveza da taj tekst i prihvatimo i po njemu radimo. Što se tiče područja u vjeri u kojem je dozvoljeno činiti idžtihad i onoga u kojem idžtihad nije dozvoljen, ispravno je mišljenje da se to ne vraća na, kako su to rekli neki učenjaci, "osnove" i "sporednosti" u vjeri, pa su idžtihad dozvolili u "sporednostima", a strogo ga zabranili u "osnovama".

Šejhul-islam Ibn Tejmijje u startu negira podjelu vjere na osnove i sporednosti, a dokaz ništavnosti ove podjele jeste i namaz koji su oni koji vjeru dijele na osnove i sporednosti, uvrstili u sporednosti, pored činjenice da namaz spada u najprimarnije i najstrože naređene osnove u vjeri islamu.

Ispravno mišljenje po ovom pitanju jeste da idžtihad nikako nije dozvoljen u onome što spada u područje gajba kao što je naprimjer pitanje Allahovih atributa, Sudnjeg dana i tome slično, a onaj ko bi idžtihad koristio u ovim pitanjima, takav nema nikakvo opravdanje za svoj postupak i on svakako treba biti opomenut i kritikovan.

S druge strane, područje u kojem se idžtihad toleriše jeste pitanje praktičnih vjerskih propisa i to samo onda kada taj idžtihad nije u suprotnosti sa jasnim šerijatskim tekstom, a u tom slučaju se odbacuje. Primjer ovoga je slučaj Ibn Mes'uda koji je, ne znajući za hadis po tom pitanju, prilikom raspodjele nasljedstva između kćerke, unuke i sestre, nasljedstvo među njima podijelio na određen način svojim ličnim idžtihadom. Međutim, kada ga je Ebu Musa el-Eš'ari obavijestio o raspodjeli koja je drugačija od njegove i svoj postupak potkrijepio vjerodostojnim hadisom, Ibn Mes'ud je rekao: "Bio sam u zabludi, i od upućenih nisam bio".¹⁴⁷

Njegove riječi: "*To će čuti oni koji kradom prislušuju...*", tj. čut će govor meleka. Zapažamo da je upotrijebljen izraz "oni koji kradom prislušuju", što znači da čuju samo mali dio govora, a zatim se hitro dadnu u bijeg, a Uzvišeni to opisuje riječima:

إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ

"A onoga koji što ugrabi – stigne svjetlica blistava" (Es-Saffat, 10).

Njegove riječi: "*Oni koji prislušuju jesu ovako jedan iznad drugog...*"; postoji vjerovatnoća da su ovo riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ili da su ovo pak riječi prenosioca hadisa, a to je Ebu Hurejre, r.a, ili je ovo Sufjanov govor.

147 Buhari, 4/238.

Njegove riječi: “*Sufijan je to opisao svojom rukom...*”, tj. jedna ruka je iznad druge uz raširene prste. Na taj način se džinni penju jedni preko drugih sve dok ne stignu do neba i ne zauzmu svoje pozicije. Kaže Uzvišeni:

وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا

“I sjedili smo oko njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padavicu koja vreba naići” (El-Džinn, 9).

Njegove riječi: “*On čuje riječ i prenese je onome koji je ispod njega*”, tj. oni koji su najgornji čuju riječi te ih proslijede onima koji su ispod njih.

Njegove riječi: “*...zatim je taj prenese onome koji je ispod njega sve dok je ne baci na jezik sihirbaza...*”, a onaj zadnji u nizu riječi prenese sihirbazu ili vračaru.

Sihrom se označava gatanje, čaranje i izgovaranje određenih fraza koje ima utjecaja na opsihrenu osobu čije srce i razum bivaju porobljeni.

Vračar je onaj koji proriče budućnost. Pojedini učenici nisu shvatili ovo te smatraju da je onaj koji obavještava i o onome što je bilo u prošlosti ustvari vračar. No, ovo nije tačno, jer ono što je bilo prije ne spada u apsolutni gajb, nego u djelimični. Primjer, ono što se desi u mesdžidu gajb je za onoga koji je na ulici, ali nije gajb za onoga koji je u mesdžidu. Čovjek se nekada poveže sa džinnom koji ga obavijesti o nečemu što se desilo, pa čak i ako se događaj zbije negdje vrlo daleko. Dakle, on koristi džinna, ali ne da ga obavijesti o onome što će se desiti, nego o onome što se već desilo. Stoga se ovaj ne može okarakterisati kao vračar jer ne proriče budućnost.

Rečeno je da onaj koji obavještava o onome što ljudi misle spada u vračare. Ovo je donekle tačno, ali samo onda ako se čovjek ne oslanja na svoju oštromnost i iskustvo, jer pojedini ljudi na osnovu izraza lica i pokreta tijela mogu zaključiti šta je čovjeku na pameti. Ovi nisu vračari, kao što nisu ni oni koji obavještavaju druge o onome što se desilo negdje na Zemlji. Ipak, dužni smo da razmotrimo stanje onoga koji ovo radi, pa ako je čvrst u vjeri, povjerovat ćemo mu, u suprotnom ne, jer kaže Uzvišeni:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا

“O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite” (El-Hudžurat, 6). Dakle, onaj koji nas o nečemu obavijesti, a u čiju smo vjeru sigurni, i uvjereni smo da njegovo znanje nije produkt širka i onoga što šerijat strogo zabranjuje, takvoga nećemo svrstati u red vračara, jer on ne obavještava o nečemu nepoznatom iz budućnosti. Postoji mogućnost da je uz pomoć džinna saznao detalje onoga što se već desilo. Bitno je naglasiti da džinn ponekad može služiti čovjeku na dozvoljen način, da li zbog ljubavi u ime Allaha ili nečeg drugog u onome što je dozvoljeno i korisno.

Sihirbazi imaju kontakt s onim džinnima koji kradom prisluškuju, ali samo ono što dopire do dunjalučkog neba, jer kaže Uzvišeni:

وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا

“A svod nebeski smo osigurali” (El-Enbija, 32), tako da nije moguće kroz njega prodrijeti dalje.

Njegove riječi: “...*možda mu svjetlica dođe...*”; svjetlica je iskra koja se otrgne od zvijezde, teška je i puna energije, probija ono što pogodi.

Kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ

“Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane” (El-Mulk, 5), tj. djelići zvijezda koji čak mogu doprijeti i do Zemlje i na njoj načiniti krater. S druge strane, ako bi cijela zvijezda udarila o Zemlju, spalila bi je u potpunosti.

Učenjaci su se razišli po pitanju da li su šejtani koji prisluškuju onemogućeni da to čine zauvijek ili su bili onemogućeni samo za vrijeme poslanstva? Ovo potonje je bliže istini, tj. onemogućeni su da prisluškuju za vrijeme dok je silazila Objava, kako ne bi dokučili nešto od nje i prenijeli to vračarima, pa da se njihov govor pomiješa sa Objavom. Nakon prestanka Objave, nestalo je i razloga onemogućavanja šejtanskog prislušivanja onoga što Allah naređuje melekima.

Njegove riječi: “...*tako da uz nju slaže stotinu laži...*”; da li se misli tačno stotinu laži, ili se ovim brojem želi istaći preuveličavanje, to jest da on uz istinu doda i jako puno laži? Ovo drugo je bliže istini, pa laži nekad bude više, a nekad manje od izrečenog broja. Ljudi često govore: “Pa zar nam tog i tog dana (sihirbaz) nije rekao to i to?”, pa ako jednom pogodi, ljudi mu vjeruju u sve ostalo što kaže.

Pouke i poruke hadisa:

1. Potvrda da Allah, dž.š., govori;
2. Allahova veličina;
3. Potvrda da meleki imaju krila;
4. Potvrda da se meleki boje Allaha i da su ponizni pred Njim;
5. Meleki govore i razumna su bića;
6. Sve što dolazi od Allaha, istina je;
7. Allah, dž.š., dozvoljava ovim džinnima da dopru do dunjalučkog neba, kako bi time iskušao ljude, tj. s onim što džinni prenesu vračarima, a zatim se dešavaju razne smutnje, a Allah je mudar. Neke stvari koje Allah dadne, određene ljude odvedu u zabludu, a drugima budu povod kušnje i upute.
8. Mnoštvo džinna: jer se penju jedni na druge da bi doprli do neba, a njihova tijela su lagana, te mogu da lete. Šejhul-islam Ibn Tejmije spominje sihirbaze koji iskorištavaju džinne i lete pomoću njih. Takvi ljudi na dan Arefata budu kod svojih kuća da bi se zatim obrelili na Arefatu i tu proboravili dan. Ovo je danas moguće uz pomoć aviona, ali u to vrijeme nije bilo aviona, tako da su ih zasigurno šejtani nosili. Oni bi ljudima davali metle kojima se metu kuće, a ovi bi te metle zajahali i odletjeli do Mekke. Da, zaista su ovo činili. Šejhul-islam kaže: “Ovi lažovi koji se koriste šejtanima čak su i po pitanju obreda nedosljedni jer prelaze preko mikata a da pri tome ne obuku ihrame”.
9. Vračari su najveći lažovi među ljudima; oni s jednom istinitom tvrdnjom pomiješaju na stotine laži i na taj način ljude odvedu u zabludu, strašeći ih ili ih potičući na nešto. Naprimjer govore: Sudnji dan će se desiti tog i tog dana, ili desit će ti se to i to, smrt, krađa i tome slično.

10. Sihirbaz opsihrenom nikad stvarnost ne prikazuje onakvom kakva jest. Ovdje treba istaći i upozoriti na one osobe koje ljudima određene stvari nepropisno uljepšavaju i na taj način ih ustvari obmanjuju, da ih se trebaju kloniti pa čak i ako kažu poneku istinu.

Od Nevvasa b. Sem'ana, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah Uzvišeni hoće objaviti naredbu, On izgovori objavu. Nebesa se od toga zatresu (ili je rekao strašno zatresu) iz straha od Allaha Uzvišenog, pa kada to čuju stanovnici nebesa, onesvijeste se i padnu Allahu na sedždu. Prvi koji podigne glavu jeste Džibril. Potom mu Allah govori od Svoje objave što hoće. Zatim Džibril prolazi pored meleka. Kad god prođe pored bilo kojeg neba, meleki ga upitaju: 'O Džibrile, šta je rekao naš Gospodar?'" Džibril odgovori: 'Istinu, a On je uzvišen i velik.' Pa će oni svi reći isto što je rekao Džibril. Zatim Džibril dostavi Objavu tamo gdje mu je Allah Uzvišeni naredio.⁹⁹¹⁴⁸

Njegove riječi: "*Od Nevvasa b. Sem'ana...*"; ovaj hadis autor nije valorizirao, ali je isti hadis Ibn Kesir spomenuo u svome Tefsiru rekavši da ga bilježi Ibn Ebi Hatim. Ibn Kesir naveo je slabost ovog hadisa, a ona se krije u lancu prenosilaca jer se u njemu nalazi El-Velid b. Muslim, a on je mudellis¹⁴⁹, te je stoga ovaj hadis slab (daif). Međutim, prenosi se hadis sličan ovome koji bi ga mogao pojačati, a bilježe ga Muslim¹⁵⁰ i Ahmed od Ibn Abbasa u kojem stoji da Allah kada progovori objavom, čuju Ga meleki nosioci Arša, pa Ga veličaju, zatim Ga čuju stanovnici svih nebesa te Ga i oni veličaju na način kako Ga veličaju stanovnici sedmoga neba, sve dok ne stigne do dunjalučkog neba gdje šejtani i džinni ugrabe nešto od objavljenog.

148 Predaju bilježi Ibn Ebi Asim u Es-Sunne, br. 515, Taberi u svome Tefsiru, 22/63, Ibn Ebi Hatim kako to spominje Ibn Kesir u svome Tefsiru, 3/537, Ibn Huzejme u Et-Tevhid, str. 144, Bejheki u El-Esmau ves-sifat, str. 202, Begavi u svome Tefsiru, 5/290. U lancu prenosilaca ovog hadisa je i izvjesni Ne'im b. Hammad koji je bio nepouzdan prenosilac. Vidjeti: Tehzibut-tehzip, 10/458.

149 Mudelles je vrsta hadisa u kojem prenosilac iz nekog razloga sakrije ili prešuti određenu mahanu ili nedostatak u predaji kako bi je uljepšao i kako bi hadis učinio prihvatljivim. Mudellis je dakle osoba koja se služi ovom vrstom obmane.

150 Muslim, 4/1750.

Njegove riječi: “...*On izgovori objavu...*”, znače da govoru prethodi volja, tako da ovdje imamo odgovor eš’arijama koji kažu: “Allah ne govori Svojom voljom, nego su Njegove riječi oduvijek (ezeli), kao što je slučaj sa sluhom i vidom.” Mi kažemo da je ovaj hadis potvrda da Allah govori, a od Njegove potpunosti se ne umanjuje ako kažemo da On govori onako kako On hoće, šta hoće i kada hoće, naprotiv ovo je svojstvo potpunosti. S druge strane, manjkavost je ako kažemo da Allah ne govori slovom i glasom nego da Njegove riječi same po sebi opstoje, onako kako to tvrde eš’arije.

Njegove riječi: “...*nebesa se od toga zatresu (ili je rekao strašno zatresu)*...”; sumnja od strane prenosioca, međutim, bilo kako bilo, nebesa se zatresu jer je On Veličanstven, svi Ga se boje, pa čak i nebesa koja nemaju dušu.

Njegove riječi: “...*pa kada to čuju stanovnici nebesa, onesvijeste se i padnu Allahu na sedždu...*”. Ako neko kaže: Kako to da se onesvijeste i padnu na sedždu? Odgovorit će se: U ovom slučaju, pad u nesvijest, a Allah najbolje zna, biva prije sedžde, tj. nakon što se osvijeste, učine sedždu.

Njegove riječi: “...*zatim Džibril prolazi pored meleka...*”, tj. prolazeći pored meleka spušta se s objavom noseći je tamo gdje mu je naređeno da je dostavi.

Njegove riječi: “...*istinu, a On je uzvišen i velik...*”; prethodno smo prokomentarisali ovu rečenicu i kazali da može da znači istinu po određenom pitanju ili, pak, istinu općenito – jer Allah govori samo istinu. Bez obzira na šta se misli, Džibril ne obavještava meleke o onome što je Allah objavio, nego im pruža uopćen odgovor: “Istinu”, zbog ovoga je i nazvan Povjerljivi jer je povjerljiv i ne otkriva tajne.

Njegove riječi: “...*pa će oni svi reći isto što je rekao Džibril...*”, tj. reći će: rekao je istinu, a On je uzvišen i velik.

Njegove riječi: “...*Zatim Džibril Objavu dostavi tamo gdje mu je Allah Uzvišeni naredio*”, tj. dostavi je onome kome ju je Allah objavio od vjerovjesnika i poslanika.

Neke od pouka i poruka ovog hadisa:

1. Potvrda da Allah ima volju, shodno riječima: “Kada Allah Uzvišeni hoće objaviti...”. Ova volja može biti šerijatska ili kosmička. Razlika između ove dvije vrste jeste: s obzirom na ono s čime je povezana, šerijatska volja biva u stvarima koje Allah voli, bilo da se dogodila ili ne, dok je kosmička povezana s onim što se dešava, bilo da je to nešto što Allah voli ili ne. Druga razlika jeste po pitanju propisa gdje šerijatska volja ne podrazumijeva dešavanje ciljane stvari, dok kosmička podrazumijeva da se željena stvar desi. Kaže Uzvišeni: “Allah želi da vam oprost” (En-Nisa, 27) – ovo je šerijatska volja, jer da je kosmička, onda bi Allah svim ljudima oprostio. Kao što vidimo, povezana je s onim što Allah voli, a to je pokajanje (tevba). Njegove riječi: “Ako Allah hoće da vas u zabludi ostavi, neće vam savjet moj koristiti” (Hud, 34) – ovo je kosmička volja jer Allah ne želi zabludu iako se ona kosmičkom voljom ipak događa. Njegove riječi: “Allah želi da vam objasni i da vas putevima kojima su išli oni prije vas uputi, i da vam oprost” (En-Nisa, 26) – ovo je kosmička volja, ali je u osnovi šerijatska jer je rekao: “...i da vam oprost...” Također, Njegove riječi: “Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate” (El-Bekare, 185) jesu šerijatska volja, jer riječi: “...a ne da poteškoće imate...”, nikako ne mogu biti kosmička volja, jer se poteškoće dešavaju, a da Allah neće da se dese kosmički, ne bi se ni desile.

2. Stvorenja osjećaju veličinu Stvoritelja pa makar bila nesvjesna i nepomična, kako kaže Uzvišeni: “Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga” (El-Isra, 44).

3. Potvrda da meleki govore, shvataju i razumiju, jer su pitali: “Šta je rekao naš Gospodar?”, te odgovaraju, pa kažu: “Istinu.” Navedeno je odgovor onima koji kažu da meleki ne govore i ne razumiju, što je očita neistina jer bi to podrazumijevalo da nam Objavu dostavlja onaj koji nema razuma, a ovo je svakako neprihvatljivo.

4. Potvrda da postoji više nebesa, shodno riječima: “Svaki put kada prođe pored bilo kojeg neba...”.

5. Svako nebo ima svoje meleke, shodno riječima: "...pitaju ga Njegovi meleki...".

6. Vrijednost meleka Džibrila zbog njegove povjerljivosti po pitanju objave. Zbog toga je Vereka b. Nevfel, nakon što mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispričao događaj iz pećine Hira kada mu je melek Džibril došao prvi put, rekao: "Ovo je Namus koji je dolazio Musau"¹⁵¹, a Namus u hebrejskom jeziku znači onaj koji sa sobom nosi tajne.

7. Povjerljivost meleka Džibrila, a.s., jer Objavu dostavi tamo gdje mu je Allah naredio. Ovdje imamo odgovor rafidijama koji kažu da je Džibrilu bilo naređeno da Objavu dostavi Aliji, r.a., ali je on dostavio Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Oni kažu: "Povjerljivi (misle na Džibrila) je prevario i Aliji objavu uskratilo." Ovdje, također, zapažamo kontradiktornost jer povjerljivi ne vara.

8. Potvrda slave i uzvišenosti Allaha, dž.š., a sama uzvišenost označava jačinu i snagu, koja dolazi u tri značenja: onaj kome niko ne može naštetiti, onaj koji ima moći koje nema niko drugi i onaj koji sve ostalo nadvisuje i nadjačava.

Pouke i poruke:

Prva: Tumačenje ovog ajeta, tj. riječi Uzvišenog: "I kad iz srca njihovih nestane straha...." – prethodno smo ga prokomentarisali.

Druga: U ajetu je dokaz o ništavnosti širka, posebno u slučaju onoga koji usmjeri svoju privrženost dobrim ljudima. Za ovaj ajet je rečeno da čupa korijene širka iz srca; sve ovo zbog činjenice da se meleki, pored svoje veličine, snage i moći, onesvijeste zbog Allahove veličine. Pa šta je onda s kipovima koji se obožavaju mimo Allaha, a koji su na neuporedivo manjem stepenu od meleka? Kako čovjek da se veže za njih i kako da se na njih oslanja?

Zbog toga je rečeno: Ovaj ajet čupa korijene širka iz srca, jer ako čovjek spozna veličinu Allaha, dž.š., pred kojom se nebesa potresaju, a meleki se onesvijeste samo kad Allah objavom progovori, pa kako

151 Buhari, 1/14, Muslim, 1/139, od Aiše, r.a.

da onda čovjek čini širk i pridružuje Njemu nešto što je možda i sam svojom rukom napravio, kao što su radili predislamski Arapi, praveći sebi kipove od hurmi, a kada bi ih glad zadesila, pojeli bi te iste kipove!? Ili, pak, jedan od njih ode u dolinu, uzme četiri kamena, tri postavi ispod lonca, a četvrti, najljepši, uzme za boga!?

Treća: Tumačenje Njegovih riječi: "Istinu", odgovorit će, "On je uzvišen i velik"; ovo smo također prethodno protumačili.

Četvrta: Razlog zbog kojeg su postavili to pitanje, a pitanje koje su postavili jeste: "Šta je rekao vaš Gospodar?" Ovo pitanje postavili su iz straha da Allah nije nešto rekao čime će ih kazniti, a oni to ne mogu podnijeti.

Peta: Da je Džibril taj koji će im poslije toga odgovoriti riječima: "Rekao je tako i tako...", tj. kazat će im: "Rekao je istinu."

Šesta: Pojašnjenje da prvi ko će podići glavu jeste Džibril, shodno hadisu Nevvasa b. Sem'ana u kojem se spominje Džibrilova vrijednost.

Sedma: Da on to kaže svim stanovnicima nebesa jer ga oni o tome pitaju; ovdje nalazimo dokaz o njegovom posebnom položaju među melekima.

Osma: Da će besvjesno stanje obuhvatiti sve stanovnike nebesa, shodno riječima: "...pa kada to čuju stanovnici nebesa, onesvijeste se i padnu Allahu na sedždu..."

Deveta: Potres nebesa zbog Allahovog govora, shodno riječima: "...Nebesa se od toga zatresu...", tj. zbog Allahove veličanstvenosti.

Deseta: Da Džibril nosi Objavu tamo gdje mu je Allah naredio, tj. niko osim Džibrila nije zadužen da dostavlja Objavu, jer je on povjerljivi.

Jedanaesta: Obavijest da šejtani prisluškuju, tj. oni koji kradom prisluškuju na nebesima, a zatim te riječi donose vračarima koji poslije na to nadovežu mnogo laži.

Dvanaesta: Pojašnjenje na koji način se oni penju jedni na druge; Sufjan je to opisao rukama, tako što je raširio prste, a zatim jednu ruku stavio na drugu.

Trinaesta: Bacanje svjetlica koje pogađaju one koji kradom prisluškiju. Kaže Uzvišeni: “A onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva” (El-Hidžr, 18).

Četrnaesta: Da šejtana svjetlica ponekad sustigne prije nego što vijest proslijedi, a ponekad je šapne u uho svoga štićenika iz ljudskog roda prije nego ga (svjetlica) sustigne.

Petnaesta: Činjenica da vračar ponekad kaže istinu, jer kaže ono što je došlo s nebesa, dodajući na to od sebe što želi, a kada se desi ono što je došlo s nebesa, onda mu ljudi povjeruju.

Pitanje: Kako šejtani koji prisluškiju čuju neke riječi, kada znamo da Džibril melekima, koji ga upitaju šta je rekao Gospodar, odgovara: “Rekao je istinu”?

Odgovor: Stanovnici nebesa ne znaju Objavu koja od Allaha preko Džibrila ide do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. S druge strane, stvari vezane za određenje (kader), o kojima Allaha govori, nisu isključivo namijenjene Džibrilu, nego su vjerovatno poznate i ostalim stanovnicima nebesa, a ove vijesti šejtani kradom prisluškiju.

Šesnaesta: Činjenica da on uz to slaže stotinu laži, tj. uz ono što je čuo od šejtana, vračar slaže stotinu laži. Izraz “stotinu laži” ne podrazumijeva precizno broj sto, nego je došao da označi mnoštvo laži.

Sedamnaesta: Da se vračarevoj laži ne bi povjerovalo da nije te (istinite) vijesti koja se čula sa neba, dakle, ono što doda je laž, za razliku od onoga što čuje.

Osamnaesta: Ljudske duše prihvataju laž i obmanu jer se oslanjaju na jednu istinitu informaciju, a ne obraćaju pažnju na onih stotinu? (Laži!) Ovo je tačno, iako nije osobina većine ljudi, nego samo onih neukih i neuravnoteženih. Oni vračaru ukazuju povjerenje zbog jedne istine koju je izrekao, a onih stotinu laži ne opažaju. Samo razumom

obdareni i imanom naoružani mogu da se odupru. Većina ashaba je, nakon što je Allah objavio: “Pitaju te o vinu i kocki? Reci: Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima” (El-Bekare, 219), ostavila alkohol jer su procijenili da je šteta veća od koristi. Stoga, razuman čovjek uvijek odabire onu stvar koja je dobra po njega, a nikada onu koja je loša.

Devetnaesta: Činjenica da oni jedni drugima šalju tu vijest, čuvaju je i njome dokazuju, tj. čuvaju onu vijest koja je tačna jer im je ona glavni adut u njihovoj obmani i odvođenju u zabludu. Kada bi ljudima pričali samo laži i ukoliko nikada ne bi pogađali istinu, među ljudima bi izgubili povjerenje i ne bi imali nikakvog uspjeha.

Dvadeseta: Pritvrđivanje Allahovih svojstva, za razliku od eš'arija koji ih negiraju. Eš'arije se vežu za Ebu Hasana el-Eš'arija, a nazivaju se i mu'attili, jer oni iskrivljeno tumače šerijatske tekstove kao i ono čime je Allah sam Sebe opisao. Oni negiraju većinu svojstava, za razliku od mu'tezila koji u potpunosti negiraju Allahova svojstva. Većina mu'tezila vjeruje u Allahova lijepa imena, dok ekstremni mu'tezili negiraju čak i imena. Eš'arije potvrđuju i vjeruju samo u sedam svojstava, iako Allahova svojstva nije dozvoljeno brojčano ograničavati. Čak i ona svojstva (njih sedam) koja su pritvrdili Allahu, učinili su to drugačije nego što su to činili ispravni prethodnici iz prvih generacija. Primjera radi: Za Allahov govor, ehli-sunnet kaže: “Allah govori onako kako hoće glasom i slovom”, a eš'arije kažu: “Njegove riječi su nerazdvojive od Njega, kao život i znanje, tako da On ne govori Svojom voljom”, te oni ovo nazivaju izrazom govora, a ne Allahov govor. Naposljetku kažu: “Allahov govor je stvoren”, tako da u suštini oni ne potvrđuju svojstvo govora. Zbog toga neki od njih kažu: “Između nas i mu'tezila nema razlike po pitanju Allahovog govora, jer smo se složili da je ono što se nalazi između dvije korice mushafa – stvoreno.” Njihov dokaz za pritvrđivanje samo sedam svojstava jeste taj da razum ukazuje na ta svojstva, dok na ostala svojstva razum ne ukazuje direktno.

Odgovor na njihovo učenje:

1. To što razum ukazuje na sedam svojstava ne znači da ostala svojstva ne postoje, jer nepostojanje dokaza nužno ne znači i nepostojanje onoga što se želi dokazati. Kada bismo i pretpostavili da razum ne ukazuje

na ostala svojstva, dokaz za njihovo postojanje jesu šerijatski osjetilni dokazi koji na ta svojstva jasno ukazuju (šerijatski tekstovi tj. Kur'an i vjerodostojan sunnet).

2. Sva svojstva koja oni negiraju, pod izgovorom da na njih ne upućuje razum, moguće je razumski potvrditi na isti način na koji su oni potvrdili tih sedam svojstava, pa čak i lakše. Naprimjer: oni Allahu pritvrđuju svojstvo volje (iradet) i dokazuju ga na sljedeći način: kažu da je Allah stvorio Sunce, Mjesec, nebesa i Zemlju, i učinio ih različitim jedno od drugoga. Dakle, On je Svojom *voljom* želio da se oni razlikuju jedno od drugog, što upućuje na to da Allah ima volju, a da nije bilo te volje, čitav kosmos bio bi istovjetan i u njemu ne bi bilo različitosti niti zasebnih cjelina. U isto vrijeme oni negiraju Allahovo svojstvo milosti (rahmet), a čak i po njihovim parametrima na njega razum upućuje na mnogo direktniji i logičniji način od onoga s kojim su oni dokazali svojstvo Allahove volje koju Mu oni pripisuju. Zar Allahova milost nije sveprisutna i vidljiva kod svih Njegovih stvorenja jer danonoćno uživaju u blagodatima kojima ih On obasipa? Zar te blagodati koje su vidljive kod Njegovih stvorenja jasno ne ukazuju na svojstvo Allahove neizmjerne milosti? Zar Allahova nagrada koja Njemu pokorne robove sustiže i na dunjaluku i na ahiretu ne ukazuje da ih Allah voli, čime se opet razumski može pritvrditi svojstvo Allahove ljubavi (mehabbet) koje i pored toga negiraju eša'rije?

Dvadeset i prva: eksplicitna izjava da je taj potres i gubljenje svijesti iz straha prema Allahu Uzvišenom; ovo ukazuje na veličanstvenost Stvoritelja koga se čak i meleki ovoliko boje.

Dvadeset i druga: da će oni Allahu na sedždu pasti, veličajući Ga iz strahopoštovanja.

O ŠEFA'ATU (POSREDNIŠTVU-ZAGOVARANJU)

Autor, da mu se Allah smiluje, spomenuo je šefa'at u "Knjizi tevhide" zato što mnogobošci koji obožavaju kipove govore da su ti kipovi njihovi posrednici kod Allaha i tako Mu druga pripisuju jer se kipovima mole i od njih pomoć traže. Ovako postupaju vjerujući da tako veličaju Allaha, dž.š., a u suštini, oni Ga na taj način samo omalovažavaju. On je taj koji sve zna, mudrost Njegova je apsolutna, a moć potpuna, te On nema nikakve potrebe za bilo kakvim posrednicima. Oni također govore: "Mi njih obožavamo kako bi nam bili zagovarači kod Allaha, dž.š., te nas Njemu približili", ali oni su u očitoj zabludi po ovom pitanju, jer Uzvišeni Allah je Znalac o svemu, moćan u svakom pogledu i vrhovni Upravljač svega, a Onaj ko je takav nema potrebe za posrednicima.

Vladari i kraljevi na Zemlji trebaju posrednike, da li zbog ograničenog znanja, nepotpune moći, ili pak zbog ograničenosti njihove vlasti. Međutim, Allah, dž.š., je Onaj koji sve zna, apsolutna je Njegova moć i vlast, stoga nema potrebu da se kod Njega neko zauzima. Na koncu, zagovaranje kod Njega bit će samo uz Njegovu dozvolu jer Njegova je vlast apsolutna.

Bitno je napomenuti da se zagovaranjem aludira na dvije stvari, a one su:

1. ukazivanje časti zagovaraču,
2. korist onome za koga se zagovara.

Šefa'at u jezičkom smislu označava par, tj. nešto suprotno neparu, a u terminološkom smislu označava posredovanje za drugog da bi mu se pribavila korist ili otklonila šteta.

Primjer zagovaranja koje pribavlja korist jeste Vjerovjesnikov šefa'at za stanovnike Dženneta da uđu u njega.

Primjer zagovaranja kojim se otklanja šteta jeste Vjerovjesnikov šefa'at za one koji su zaslužili Vatru, da u ne uđu u nju.

Autor, da mu se Allah smiluje, u ovome je poglavlju spomenuo nekoliko ajeta:

Prvi ajet:

وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَايٌ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

“I opominji njime one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati.” (El-En'am, 51)

Njegove riječi: “I opominji...”; opomena jeste izvješće koje sa sobom nosi zastrašivanje, dok se samo izvješće ne naziva opomenom, a govor je upućen Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “...njime...”, tj. Kur'anom, kao što kaže Uzvišeni:

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا

“Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku, da bi opominjao Mekku i one oko nje” (Eš-Šura, 7), i kaže Uzvišeni:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنذِرَ بِهِ وَذَكَرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ

“Objavljuje ti se Knjiga – i neka ti u grudima ne bude nikakve tegobe zbog nje da njome opominješ i da vjernicima bude pouka” (El-Ea'raf, 2).

Njegove riječi: “...koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti...”, tj. strahuju zbog onoga što im slijedi od kazne u Danu kada će svi biti okupljeni.

Njegove riječi: “...kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati”, tj. neće imati ni zaštitnika da im pritekne u pomoć, niti će imati zagovarača, tj. posrednika.

U ovom ajetu Uzvišeni negira bilo čije zagovaranje bez Njegove dozvole, što znači da šefa'at s Njegovom dozvolom postoji, a da je bez Njegove dozvole šefa'at nemoguć. Što se tiče šefa'ata kod vladara, dozvoljen je sa ili bez njihovog odobrenja, a onaj ko je vladaru blizak, može da se zauzima bez njegovog odobrenja. Njegove riječi: "...osim njega..." upućuju nas na to da će uz Njegovo odobrenje imati i zaštitnika i pomagača, kao što kaže Uzvišeni:

إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

“Zaštitnici vaši su samo Allah i Njegov Poslanik” (El-Maide, 55).

Drugi ajet:

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا

“Reci: Allahu pripadaju sva zagovaranja (šefa'ati).”
(Ez-Zumer, 44)

Iz ovog ajeta zaključujemo da postoji više vrsta šefa'ata. Učenjaci, da im se Allah smiluje, šefa'at su podijelili na dvije vrste:

Prva: Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, šefa'at koji se dijeli na:

1. Veliko zagovaranje koje će biti sa mjesta koje je Allah obećao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem (mekamul-mahmud: hvale dostojno mjesto). Na Sudnjem danu ljude će snaći briga, nevolja i tjeskoba koje neće moći podnositi te će jedni drugima govoriti: “Tražite nekoga da se zauzima kod Allaha za nas.” Otići će kod Adema, oca čovječanstva, te mu spomenuti svojstva kojima ga je Allah počastio nad ostalim ljudima: da ga je stvorio Svojom rukom, da je melekima naredio da mu sedždu učine, podučio ga imenima svih stvari, te će mu reći: “Zar ne vidiš u kakvom smo stanju, zauzmi se za nas kod svoga Gospodara!?” Adem, a.s., na to neće pristati govoreći im da je pogriješio kada je jeo sa zabranjenog drveta, a poznato je da onaj koji se za nekoga zauzima, ako je nešto pogriješio prema onome kod koga se zauzima, onda on zbog stida koji osjeća zbog svoje greške ne pristaje na zauzimanje, iako je Uzvišeni Allah Ademu, a.s., oprostio ono što je počinio, te ga odabrao i na pravi put ga uputio: “Poslije ga je Gospodar njegov

izabranikom učinio, pa mu oprostio i na pravi put ga uputio” (Taha, 122), i pored ovoga, zbog velikog stida pred Allahom, dž.š. Adem, a.s., odbija da se zauzima. Zatim će se ljudi uputiti prema Nuhu, a.s., i spomenuti mu stvari kojima je odlikovan: da je prvi poslanik od Allaha poslan na Zemlju, ali će se Nuh izviniti jer je od Allaha tražio nešto o čemu nije imao znanja, kada je rekao: “Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je istinito i Ti si od mudrih Najmudriji!” (Hud, 45). Zatim će otići kod Ibrahima, a.s., i spomenuti mu njegove odlike, ali će se on izviniti zbog tri laži koje je izrekao iako su one, prema njegovim namjerama, bile istina. Zatim će otići kod Musaa, a.s., kojem će također spomenuti neke njegove odlike zbog kojih bi mogao da se zauzima, ali će se i on izviniti i spomenuti da je ubio čovjeka kojeg nije trebalo ubiti, a to je onaj Kopt kojeg je Musa udario rukom kada je od njega pomoć zatražio Izraelčanin. Zatim će otići kod Isaa, a.s., kojem će također spomenuti neke od njegovih odlika zbog kojih očekuju da se on zauzima za njih. Isaa, a.s., im neće dati nikakav izgovor, ali će ih uputiti na onoga ko je preči od njega: “Idite kod Muhammeda kojemu je oprostjen svaki grijeh.” Oni će zatim doći kod Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, koji će se zauzimati kod Allaha.¹⁵²

2. Zagovaranje za džennetlije da budu uvedeni u Džennet¹⁵³; nakon što pređu preko Sirat-ćuprije i dođu do Dženneta, zapazit će da je zaključan, pa će tražiti nekog da se zauzima, a to će učiniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a na to upućuju Allahove riječi: “Kada do njih (vrata) dođu, pa se otvore” (Ez-Zumer, 73). U rečenici je jedan dio izostavljen, a on glasi: “nakon što se desi ono što treba da se desi od šefa’ata, otvorit će se vrata”. S druge strane, za Vatru je rekao: “Kada do njih dođu, otvore se” (Ez-Zumer, 71).

3. Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, zauzimanje za svoga amidžu Ebu Taliba da mu se umanji kazna¹⁵⁴ – ova vrsta šefa’ata je izuzetak iz riječi Uzvišenog, a koje se odnose na nevjernike: “Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi” (El-Mudesir, 48),

152 Buhari, 3/250, Muslim, 1/184, od Ebu Hurejre, r.a.

153 Postoji i hadis koji govori o ovoj vrsti šefa’ata. Bilježi ga Taberani u El-Mutavvelat, 25/66, br. 36. Ibn Kesir u svome Tefsiru ovaj hadis je ocijenio slabim, 2/146. Imam Muslim u svome Sahihu od Enesa b. Malika bilježi predaju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ja sam prvi šefadžija u Džennetu...”, br. 196.

154 Hadis bilježe Buhari, 3/62, Muslim, 1/194.

i kaže Uzvišeni: “Toga dana će biti od koristi posredovanje samo onoga kome Milostivi dopusti i dozvoli da se za nekog govori” (Taha, 109). Ovaj šefa’at bit će dozvoljen zato što je Ebu Talib mnogo pomagao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i branio ga, ali ga ovo zauzimanje neće izvesti iz Vatre, nego će mu samo ublažiti kaznu koja će biti takva da će mu na nogama biti papuče od vatre, od koje će mu vriti mozak. Ovaj šefa’at je posebnost Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i niko se neće zauzimati za nevjernika osim Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali i pored toga njegov šefa’at neće biti u potpunosti primljen, nego će mu se samo ublažiti kazna.

Druga: Opći šefa’at koji će biti dat Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ali i ostalim vjernicima, a ova vrsta dijeli se na:

1. Šefa’at za one koji su zaslužili Vatru – da ne uđu u nju, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Svatom muslimanu kojem dženazu klanja četrdeset ljudi koji ne čine širk, Allah će ih učiniti njegovim zagovaračima.”¹⁵⁵ Ovaj šefa’at je prije nego grješnici uđu u Vatru.

2. Šefa’at za one koji su ušli u Vatru da budu izvedeni iz nje. Hadisi koji govore o ovoj vrsti šefa’ata dostigli su stepen tevatura – kategoričnosti, a svi osim mu’tezila i haridžija složili su se po pitanju ovog šefa’ata. Dvije navedene sekte negiraju šefa’at nakon ulaska grješnika u Vatru jer vjeruju da je počinilac velikog grijeha osuđen na vječni boravak u njoj, a onaj ko je zaslužio da vječno u Vatri bude, taj ne zaslužuje šefa’at jer im on tada neće biti od koristi. Dakle, oni kategorično negiraju da će se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zauzimati za počinioce velikih grijeha da ne budu uvedeni u Vatru, ili ako u nju uđu, da budu izvedeni iz nje, no, ovo mišljenje je ništavno jer mu proturječe jasni tekstovi, kao i konsenzus islamskih učenjaka.

3. Šefa’at da se vjernicima dadnu veći stepeni, shodno hadisu u kojem vjernici dove jedni za druge, kao što je to činio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao: “O Allahu, oprosti Ebu Selemi, i podigni njegove stepene među upućenim, proširi mu kabur

155 Muslim, 2/655, od Abdullaha b. Abbasa, r.a.

i osvijetli ga...”¹⁵⁶ Sličan primjer gdje vjernici dove jedni za druge, a gdje će im ta dova biti vid šefa’ata, jeste primjer hadisa o dženazi, koji smo već spomenuli, gdje Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: “Svatom muslimanu kojem dženazu klanja četrdeset ljudi koji ne čine širk, Allah će ih učiniti njegovim zagovaračima”.

Sumnja i odgovor na nju:

Ako bude rečeno: Šefa’at biva isključivo uz dozvolu Allaha, dž.š., pa kako da se onda čovjekova dova za svoga brata naziva šefa’atom kada od Allaha nije zatražena dozvola za taj šefa’at?, odgovor je: Allah je naredio da čovjek dovi za svoga umrloga brata, a Njegova naredba je i više nego dozvola.

Što se tiče umišljenog i ničim potvrđenog šefa’ata kojeg očekuju mogobošci od svojih kipova, ovaj šefa’at je ništavan jer Uzvišeni Allah ne dozvoljava šefa’at osim onima s kojima je zadovoljan, bilo da je riječ o zagovaraču ili o onome za koga se zagovara.

Treći ajet:

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

“Ko se može pred Njim zauzeti za nekoga bez dopuštenja Njegova.” (El-Bekare, 255)

Ovaj ajet izrečen je kao svojevrstan izazov u značenju: “Ako postoji neko ko se može bez Njegovog dopuštenja zauzimati za nekog, pa hajde – neka to učini!”

Niko se zauzimati ne može bez Njegove dozvole, pa makar taj neko bio i bliski melek. Zauzimanje biva samo nakon dopuštenja onima s kojima je On zadovoljan.

Iz ovog ajeta zaključujemo da je šefa’at uvjetovan Allahovom dozvolom, jer samo On posjeduje apsolutnu vlast i moć. Poznato je da svaki put kada kralj učvrsti i poveća svoju vlast, niko u njegovom

156 Muslim, 2/634, od Ummu Seleme, r.a.

prisustvu ne priča, pa makar i o nečemu lijepom, sve dok ne zatraži dozvolu da govori. Zato se galama i buka na sijelima kod velikih ljudi ne toleriše, jer je dokaz da dotični u očima prisutnih nije nešto poseban i velik. Ashabi su u prisustvu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bili tako tihi kao da su na njihovim glavama ptice, staloženi, bez nepotrebne priče, a govorili bi tek onda kada se započne razgovor.

Četvrti ajet:

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

“A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dopusti onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan.” (En-Nedžm, 26)

Njegove riječi: “A koliko na nebesima ima meleka...”, tj. a kako li je samo na nebesima mnogo meleka i ogroman li je njihov broj!, ali i pored toga njihovo zagovaranje ni od kakve koristi neće biti, osim uz Allahovu dozvolu i Njegovo zadovoljstvo.

Njegove riječi: “...sve dok Allah to ne dopusti onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan...”, tj. šefa’at ima dva uvjeta:

1. dozvola od Allaha;

2. da Allah bude zadovoljan i sa zagovaračem, a i sa onim u čiju korist se zagovara; shodno Njegovim riječima: “...i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati...” (El-Enbija, 28). Dakle, dozvola i zadovoljstvo Allaha dva su preduvjeta za šefa’at, dok je slučaj Ebu Taliba izuzetak koji smo prethodno pojasnili.

Ovaj ajet došao je u kontekstu govora o ništavnosti božanstvenosti Lata i Uzzaa, gdje Uzvišeni kaže, nakon spomena Miradža i onoga što se Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, dogodilo:

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

“...vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara” (En-Nedžm, 18), tj. stvari koje ukazuju na Njega, dž.š., pa kako je tek onda On velik i veličanstven!?

Zatim je rekao:

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ

“Šta kažete o Latu i Uzzau, i Menatu, trećoj manje cijenjenoj?” (En-Nedžm, 19-20). Ovim pitanjem Uzvišeni Allah želi poniziti njihova lažna božanstva i nakon što je im je spomenuo veličanstvenost Svojih znamenja, kao da im želi reći: Obavijestite me o tom Latu i Uzzau, koja su njihova znamenja, a ovo je vrhunac njihovog nipodaštavanja. Da bi zatim Uzvišeni kazao:

الْكُفْمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ تِلْكَ إِذَا قَسَمَةٌ ضَيْرَىٰ إِن هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدَىٰ
أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّىٰ فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ

“Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri? To bi tada bila podjela nepravедna. To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa. Ne može čovjek da ostvari sve što poželi, Allahu pripada i ovaj i onaj svijet! A koliko na nebesima ima meleka....” (En-Nedžm, 21-26).

Ako šefa'at meleka, koji su na nebesima, nije prihvatljiv osim nakon dozvole i zadovoljstva, pa kako da onda šefa'at Lata i Uzzaa bude primljen, a oni su na Zemlji!? Zbog toga je kazao: “A koliko na nebesima ima meleka...”, i pored toga što meleka ima i na Zemlji, spomenuo je samo one koji su na nebesima visoko, Njemu bliski, a čak ni meleki nosioci Arša, Allahu bliski, ne mogu se zauzimati ni za koga bez Njegove dozvole i zadovoljstva.

Peti ajet:

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهَا مِنْ شَرِكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ

“Reci: ‘Zovite one koje, pored Allaha, bogovima smatrate. Oni ništa nemaju, ni koliko trun jedan, ni na nebesima ni na Zemlji; oni u njima nemaju nikakva udjela i On nema od njih nikakve pomoći.’ (Sebe’, 22-23)

Njegove riječi: “...Zovite...” mogu biti shvaćene na dva načina:

1. pozovite ih da prisustvuju;
2. dovu pitanja (traženja) im uputite.

Ali ako im upute dovu pitanja, neće im biti uslišana, kao što kaže Uzvišeni:

إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ

“Ako im se molite, ne čuju vašu molbu, a da i čuju, ne bi vam se odazvali; na Sudnjem danu će poreći da ste ih Njemu ravnim smatrali. I niko te neće obavijestiti kao Onaj koji zna” (Fatir, 14).

I pored ovih veličanstvenih riječi, pojedini ljudi Allahu širk čine.

Njegove riječi: “...ni koliko trun...”, navedene su kao primjer nečeg minijaturnog.

Oni ne posjeduju ni ono što je manje od truna, jer je trun spomenut u smislu pretjerivanja, a kada nešto na takav način bude spomenuto, bilo u manjini ili veličini, onda nema značenja, nego nosi sa sobom općenit propis, a primjer za to nalazimo u riječima Uzvišenog:

اسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

“Molio ti oprosta za njih ili ne molio, molio čak i sedamdeset puta, Allah im neće oprostiti!” (Et-Tevbe, 80), tj. ma koliko ti molio.

Njegove riječi: “...oni u njima nemaju nikakva udjela...”, tj. oni koje pored Allaha molite, nemaju nikakva udjela ni na nebesima ni na Zemlji, niti nešto posjeduju samostalno niti u zajedništvu.

Njegove riječi: “...On nema od njih nikakve pomoći...”, tj. u Njegovim radnjama niko Mu ne pomaže i stoga ovim On negira bilo kakvu božanstvenost kod kipova, kao što negira i bilo kakvo vlasništvo. Oni ne posjeduju ništa, ni sami, a ni zajednički. Stoga, ako ne posjeduju ništa i ako su bespomoćni, njihovo zagovaranje je ništavno, kao što kaže Uzvišeni:

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ

“Kod Njega će se moći zauzimati za nekog samo onaj kome On dopusti” (Sebe, 23). A Allah kipovima neće dozvoliti da se zauzimaju te će mušrici ostati bespomoćni. Ovo je jedan od najvećih dokaza ništavnosti obožavanja kipova koji ni na koji način ne mogu pomoći onima koji ih obožavaju. A Uzvišeni veli:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati....” (El-Ahkaf, 5).

Zatim kaže Uzvišeni:

وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ

“...i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali” (El-Ahkaf, 6).

Svi ovi ajeti ukazuju na obaveznost čovjekovog prekidanja svake veze sa bilo čime mimo Allaha te potpuno okretanje Njemu u ibadetu, strahu, nadi, pomoći, ljubavi i veličanju, sve ovo kako bi postao istinski

Allahov rob. Također je obavezno da njegova strast, volja, ljubav i mržnja budu u ime Allaha, jer naposljetku, čovjek je isključivo stvoren radi ibadeta, kako kaže Uzvišeni:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

“Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?” (El-Mu'minun, 115), tj. ne bismo vam ni naređivali, a ni zabranjivali da smo vas stvorili samo radi hrane pića i razmnožavanja, ali ne, nešto se krije iza stvaranja, a to je obožavanje Allaha, dž.š., na ovom svijetu.

Ebul-Abbas je rekao: “Allah je odbacio i negirao sve mimo Njega, a za što su se mnogobošci vezali. Tako je negirao da nekome pripada vlast, ili pravda, osim Njemu, ili da je neko pomagač Allahu. Nije ostalo ništa osim šefa'ata, te je objasnio da on neće biti od koristi osim onome kome Gospodar dopusti, kako je Uzvišeni rekao: ‘I oni će se samo za onoga s kim On bude zadovoljan zauzimati’ (El-Enbija, 28). Zagovaranje o kojem govore mnogobošci ne postoji na Kijametskom danu, jer ga je negirao Kur'an. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je da neće odmah početi sa zagovaranjem, već da će doći i pasti ničice pred svojim Gospodarom hvaleći Ga, a zatim će mu se reći: ‘Podigni glavu i reci šta hoćeš, bit ćeš saslušan. Traži, bit će ti dato. Zauzmi se, bit će ti zauzimanje prihvaćeno.’”

Njegove riječi: “*Rekao je Ebul-Abbas...*”; on je šejhul-islam Tekijjudin Ahmed b. Abdul-Halim b. Abdus-Selam b. Tejmijje, neka mu se Allah smiluje, a Ebu Abbas je njegov nadimak iako se nije oženio jer je bio zauzet znanjem i džihadom. Preselio je 728. godine po Hidžri, s nepunih 68 godina.

Njegove riječi: “*...tako je negirao da nekome pripada vlast...*”; osim Njemu, u riječima: “Oni ništa nemaju (ništa nije u njihovom vlasništvu), ni koliko trun jedan, ni na nebesima ni na Zemlji.”

Njegove riječi: “*...ili da je neko pomagač Allahu...*”; shodno Allahovim riječima: “On nema od njih nikakve pomoći”, bez izuzetka.

Njegove riječi: “...*nije ostalo ništa osim šefa’ata*...”; obznanio je da šefa’at neće koristiti osim onima kojima to Gospodar dozvoli, kao što On kaže: “I neće se zauzimati osim za onoga s kojim je On zadovoljan”, i kaže Uzvišeni:

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

“A ko će se to kod Njega zauzimati bez Njegova odobrenja?!” (El-Bekare, 255). A poznato je da On nije zadovoljan s ovim ništavnim kipovima, tako da je njihov šefa’at onemogućen.

Znaj da je širk predašnjih mnogobožaca bio u obožavanju kipova, a današnji se manifestuje u pokoravanju stvorenjima u grijehu, jer ovi današnji uzvisuju svoje vođe više nego što Allaha veličaju. Kaže im se: “Ti ljudi su kao i vi, izašli su odande odakle izlazi mokraća i krv menstruacije, i nemaju nikakvog udjela u vladanju nebesima i Zemljom. Oni se ne mogu za vas zauzimati kod Allaha, pa kako se onda vežete za njih?!” Idu do te mjere da jedan od njih učini ruku’ ili čak sedždu svome nadređenom, kao što to čini Gospodaru svjetova. Naša je obaveza da se pokoravamo nadređenima, jer je pokornost njima ujedno pokornost Allahu, ali njihovo obožavanje kao što se Allah obožava je zabluda i nevjerstvo.

Ovo je šefa’at za koji mnogobošci misle da će im od koristi biti, međutim, Kur’an ga je negirao, a Allah je porekao da će im ti kipovi od koristi biti, pa je rekao:

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ لَوْ كَانَ هُوَ آلهَةً مَّا وَرَدُوهَا
وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ

“I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate – bit ćete gorivo u Džehennemu, a u njega ćete doista ući. Da su oni bogovi, ne bi u njega ušli, i svi će u njemu vječno boraviti” (El-Enbija, 98-99).

Kipovi ni sami sebi neće moći pomoći pa kako onda da se zauzimaju za druge?! Naprotiv, i idoli, a i oni koji su ih obožavali, bit će u Vatri.

Njegoveriječi: “*Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je da neće odmah početi sa zagovaranjem, već da će doći i pasti*

ničice pred svojim Gospodarom...” Ako se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, koji ima najveći ugled kod Allaha, neće zauzimati prije negoli zahvali Allahu i zikr Mu učini, i to sa posebnim zahvalama koje prije nije znao, uz dugu sedždu, pa šta su onda ovi kipovi, je li moguće da se oni zauzimaju za svoje obožavaoce?

Njegove riječi: “...*podigni glavu...*”, tj. sa sedžde, “...*i reci, bit ćeš saslušan...*”, a Allah je taj koji će ga slušati, “...*zauzmi se, bit će ti zauzimanje prihvaćeno...*”; i onda će se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zauzimati za stvorenja da im se presudi.

Ebu Hurejre je rekao: “Ko će biti najsretniji tvojim zauzimanjem, Allahov Poslaniče?” Rekao je: “Onaj ko iskreno iz svoga srca kaže: ‘Nema boga osim Allaha.’¹⁵⁷ To je zagovaranje za one koji su posjedovali iskrenost, s Allahovim dopuštenjem, a ono neće biti za one koji su Allahu širk činili.”

Njegove riječi: “*Rekao je Ebu Hurejre: ‘Ko će biti najsretniji tvojim zauzimanjem Allahov Poslaniče?’*”, ovo pitanje, Ebu Hurejre je postavio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji mu je kazao: “Pretpostavio sam da me niko osim tebe to neće pitati zbog tvoje požrtvovanosti u traženju znanja.” Ovdje imamo dokaz da je jedan od načina na koji se dolazi do znanja – pitanje.

Njegove riječi: “*Onaj ko iskreno iz svoga srca kaže: ‘Nema boga osim Allaha’*”; mušrici neće biti te sreće da i njima pripadne ovaj šefa’at jer oni ne govore: “Nema boga osim Allaha”, kako kaže Uzvišeni:

إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ وَيَقُولُونَ أَأَنْتَ لَتَارِكُوا آلِهَتَنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ

“Kada im se govorilo: ‘Samo je Allah Bog!’ – oni su se oholili i govorili: ‘Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika’ (Es-Saffat, 35-36), i rekao je Uzvišeni, prenoseći ono što su oni kazali:

أَجْعَلِ الْآلِهَةَ لَهَا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ

“Zar on da bogove svede na Boga jednoga? To je, zaista, nešto veoma čudno!” (Sad, 5). No, suština njihovog nevjerstva krije se u umišljenosti, kako kaže Uzvišeni:

بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ

“Ti se čudiš, a oni se rugaju” (Es-Saffat, 12), i kaže Uzvišeni:

وَإِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَأَئِدَا كُنَّا تُرَابًا أَمْ أَلْفِي خَلْقِي

“A ako se čudiš, pa čudo su njihove riječi: ‘Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?’” (Er-Ra’d, 5).

Njegove riječi: “*Onaj ko iskreno iz svoga srca kaže...*”; ovime se ograđuje od onih koji ovo izgovore licemjerno, takvi neće imati koristi od šefa’ata. Licemjeri govore: “Nema boga osim Allaha” i kažu: “Svjedočim da je Muhammed Allahov poslanik, ali Allah, dž.š., negira ovo svjedočanstvo i objelodanjuje da je lažno:

وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ

“Allah zna da si ti zaista, Njegov poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci” (El-Munafikun, 1), tj. da lažu u svome svjedočenju, kao i u govoru da nema drugog boga osim Allaha, jer da su iskreni, onda ne bi bili licemjeri koji kriju nevjerstvo.

Njegove riječi: “*...iskreno...*”, tj. bez bilo kakvih primjesa pretvaranja, nego da svjedočenje bude uz čvrsto uvjerenje.

Njegove riječi: “*...iz svoga srca...*”, jer se sve vrti oko srca, s tim da ono nije nešto apstraktno nego je to komad mesa u čovjekovim prsima. Kaže Uzvišeni: “Nisu slijepe oči, nego srca u prsima”, i kaže Uzvišeni:

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا

“Zašto oni po svijetu ne putuju pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate...” (El-Hadždž, 46). Kaže Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem: “Zaista u tijelu ima grudva mesa, ako je ona ispravna,

ispravno je cijelo tijelo.”¹⁵⁸ S ovim dokazima opovrgli smo govor onih koji kažu da je razum u mozgu. Ne poričemo da mozak igra veliku ulogu u razmišljanju i shvatanju, ali razum je u srcu. Zbog toga je imam Ahmed kazao: “Razum je u srcu, a ima vezu sa mozgom.”

Onaj ko iskreno iz srca kaže ove riječi, onda će neminovno tragati za načinima kako da se približi Onome koga obožava i klonit će se onoga što je On zabranio.

Njegove riječi: “*To je zagovaranje za one koji su posjedovali iskrenost...*”, jer za onoga ko počini širk, Allah kaže:

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

“Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi” (El-Muddessir, 48).

Sušтина šefa’ata jeste da će Allah Uzvišeni, a On je taj koji prosipa Svoje blagodati na one koji su bili iskreni, zbog dove onoga kome je On dopustio da se zauzima, njima opraštati, da bi tako počastio (zagovarača) i dao mu “pohvalno mjesto”.

Njegove riječi: “*Sušтина...*”, tj. šefa’ata i svega onoga što je vezano za njega, a korist od njega jeste da Allah želi da oprostí onome za koga se bude zauzimaó posrednik. Mudrost tog posredništva objelodanjena je u riječima: “*...da bi tako počastio zagovarača i dao mu ‘pohvalno mjesto’.*” Allah da je htio, oprostio bi ljudima i bez šefa’ata, ali je On želio da pokaže vrijednost zagovarača i da ga počasti pred ljudima. Opće je poznato da ona osoba od koje će Allah prihvatiti zagovorništvo, kod Allaha ima posebno visoko mjesto, a ovim šefa’atom bit će joj ukazana počast na dva načina:

Prvi: Zagovarač će biti počašćen time što će mu zauzimanje biti primljeno.

Drugi: Objelodanjivanje njegovog ugleda i časti koje ima kod Allaha, dž.š.

158 Buhari, 1/34, Muslim, 3/1219, od Nu’mana b. Bešira, r.a.

Njegove riječi: “...*pohvalno mjesto*...”, tj. mjesto na kojem će ljudi biti pohvaljeni, a na njemu će prednjačiti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Allah mu je obećao to “pohvalno mjesto” i zbog njega će mu šefa’at biti prihvaćen nakon što od njega ustuknu vjerovjesnicu ulul-azma (najodabraniji poslanici). Također, vjernici koji se na Sudnjem danu budu zauzimali kod Allaha, imat će svoje hvale vrijedno mjesto koje će biti zavisno od vrste njegovog šefa’ata.

Zagovaranje koje je negirao Kur’an jeste ono u kojem ima pridruživanja (širka). Upravo zbog toga, Uzvišeni je potvrdio zagovaranje sa Svojim dopuštenjem na više mjesta. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, objasnio je da ono neće biti dopušteno nikome osim sljedbenicima tevhida i ihlása.

“Zagovaranje koje je negirao Kur’an jeste ono u kojem ima pridruživanja (širka)” – ovo su riječi šejhul-islama Ibn Tejmije.

“On je potvrdio zagovaranje na više mjesta...” – tome svjedoče Allahove riječi:

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ

“Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova!” (El-Bekare, 255), i Njegove riječi:

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ

“Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti” (Sebe, 23), i Njegove riječi:

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى

“A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan” (En-Nedžm, 26).

Njegove riječi: “Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, objasnio je da ono neće biti dopušteno nikome osim sljedbenicima tevhida i ihlása”; s druge strane, počinioci širka bit će uskraćeni za šefa’at, jer su njihovi zagovarači kipovi koji ni u čemu nemaju nikakvog udjela i oni su ništavni.

Razlog zbog kojeg je autor uvrstio ovo poglavlje u “Knjigu tevhida” jeste taj što šefa’at mnogobožaca negira tevhid, a ograđivanje od njih je suština tevhida.

Pouke i poruke:

1. Tumačenje (spomenutih) ajeta; a to je pet ajeta koje smo prethodno prokomentarisali.

2. Karakteristike negiranog i odbačenog zagovaranja; a to je ono zagovaranje koje ima primjese širka i kao takvo je odbačeno.

3. Karakteristike dozvoljenog zagovaranja koje je šerijat potvrdio; a to je šefa’at sljedbenika tevhida uz uvjet Allahove dozvole i Njegovog zadovoljstva zagovaračem i onoga u čiju korist se zagovara.

4. Obavijest o “velikom zagovaranju”, a to je “pohvalno mjesto” – to je zagovaranje kada ljudi budu skupljeni na Mahšeru da im bude presuđeno.

5. Opis šta će Alejhisselam raditi, te da on, uistinu, neće otpočeti prvo sa zagovaranjem, nego će pasti na sedždu, pa kada mu Allah dopusti, on će se početi zauzimati; kao što je to pojasnio šejhul-islam, a ovo ukazuje na veličanstvenost Gospodara i potpunost Vjerovjesnikovog odgoja.

6. Ko će biti najsretniji zbog tog zagovaranja – to su iskreni sljedbenici tevhida koji su kazali: “Nema boga osim Allaha” – iskreno iz svoga srca. Značenje riječi “nema boga osim Allaha” jeste: nema božanstva koje zaslužuje obožavanje osim Allaha, a ne znači: nema božanstva osim Allaha, jer kada bi imalo ovakvo značenje, stvarnost bi ga negirala. Postoje božanstva koja se obožavaju mimo Allaha i nazivaju ih bogovima, ali oni su ništavni. “Nema boga osim Allaha” sadrži negaciju i potvrdu, i to je tevhid, jer samo potvrda da je Allah Bog, nužno ne negira mnoštvo (lažnih) božanstava, a sama negacija je čista nesuvislost. Ako kažem: “Nema boga”, negirao sam sve bogove, a ako kažem: “Allah je Bog”, ovime nisam iskazao Njegovu unikatnost, jer ovakva konstrukcija ne negira pluralizam božanstava. Zato je u Kur’anu, u slučaju kada je došla samo potvrda bez negacije, Uzvišeni kazao: “A vaš Bog je jedan Bog” (El-Bekare, 163), te je ovakvu konstrukciju pojačao dodatkom “jedan”.

7. Da ono neće biti za one koji su Allahu druge pridruživali (širk činili); shodno Njegovim riječima: “Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi” (El-Muddessir, 48), kao i drugi ajeti u kojima je Allah negirao šefa’at za mušrike, te riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “....iskreno iz svoga srca”.

8. Pojašnjenje suštine šefa’ata; njegova suština jeste u tome da će Allah njime počastiti sljedbenike tevhida, oprostiti će im uz posredovanje onoga kome će to On dozvoliti kako bi mu ukazao počast i podario “pohvalno mjesto”.

**TUMAČENJE RIJEČI UZVIŠENOG: “TI, DOISTA,
NE MOŽEŠ UPUTITI NA PRAVI PRAVI PUT
ONOGA KOGA TI VOLIŠ...”**

Povezanost ovog poglavlja s prethodnim

Povezanost leži u činjenici da je ovo poglavlje na neki način dio prethodnog poglavlja, jer, ako niko nije u stanju da se zauzima za nekog i razriješi ga kazne, onda zasigurno nije u stanju ni da ga uputi kako bi činio ono što je Allah naredio.

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ

Riječi su Uzvišenog Allaha: “Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti voliš...” (El-Kasas, 56)

Citirani ajet upućen je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, jer je mnogo želio uputu za svoga amidžu Ebu Taliba i za ostale. Ti, o Muhammede, i pored visokog položaja kod Allaha, ne možeš da uputiš onoga koga želiš. Poznato je da onaj koji želi da nekog uputi, usmjeri svoju pažnju na to, ali i pored toga ne uspijeva jer je sve u Allahovim rukama, kako kaže Uzvišeni:

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ

“Od tebe ne zavisi da li će On pokajanje njihovo primiti ili će ih na muke staviti...” (Ali Imran, 128), i kaže Uzvišeni:

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأُمُورُ كُلُّهُ

“Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća...” (Hud, 123).

Uputa koju je Allah negirao citiranim ajetom jeste uputa uspjeha i prihvatanja koja je svojstvena samo Allahu, a Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdio je uputu ukazivanja i objašnjenja pa kaže:

وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Ti, zaista, upućuješ na Pravi put” (Eš-Šura, 52). Zapažamo da Uzvišeni Allah u ajetu nije konkretizirao, nego je u općenitom značenju kazao da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upućuje, ali ta uputa je uputa ukazivanja i objašnjenja. On samo pokazuje put ljudima i objašnjava im, a konkretna uputa je u Allahovim rukama, a ne u rukama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Naša dužnost je da objašnjavamo i pozivamo, a uputa uspjeha je kod Allaha. Ovo objašnjenje je ujedno i spoj između dva prethodna ajeta.

Njegove riječi: “*Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti voliš...*”, svojom vanjštinom ukazuju da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, voli Ebu Taliba iako je mušrik, pa kako to objasniti?

U odgovoru na ovo pitanje možemo reći da je jedan dio uvjetno izostavljen iz ajeta, te da citirani ajet ustvari znači “*Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti voliš da bude upućen, a ne koga ti voliš kao takvog*”. Također se može kazati da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu Taliba volio prirodnom i urođenom ljubavlju, onako kao što sin voli oca, pa makar bio i nevjernik. Napoljetku, možemo reći da ga je on volio prije negoli je došla zabrana da se mušrici vole. Prvo mišljenje je najbliže istini, tj. da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne može uputiti onoga koga istinski voli da bude upućen, a ne onoga koga voli kao osobu. Ovo važi i za Ebu Taliba, ali i za sve druge jer je izraz općenit. Nema smetnje da čovjek takvu osobu voli jer spada u njegovu

rodbinu, a ljubav prema rodbini je svojstvena svakom čovjeku. Ponekad želiš da čovjek bude upućen iako ga ti mrziš zbog njegovog kufra. Sve ovo zato što čovjek voli da ljudi krenu Allahovim putem.

U Sahihu se prenosi od Seida b. El-Musejjiba, a on od svoga oca, da je rekao: “Kada je Ebu Talib bio na samrti, ušao je kod njega Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. Kod njega su već bili Abdullah b. Ebu Umejje i Ebu Džehl. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: ‘Amidža, reci la ilahe illallah, riječi kojima ću se zauzimati za tebe kod Allaha.’ Njih su dvojica rekli: ‘Zar da ostaviš vjeru Abdul-Muttalibovu?!’ Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ponovo mu je isto rekao, a svoje riječi ponovila su i njih dvojica. Zadnje što je rekao bilo je: ‘On je na vjeri Abdul-Muttalibovoj.’ Odbio je kazati la ilahe illallah...

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: ‘Tražit ću za tebe oprost sve dok mi to ne bude zabranjeno’, pa je Uzvišeni Allah objavio: ‘Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži...’ (Et-Tevbe, 113)

Povodom Ebu Talibovog slučaja, Allah je objavio: ‘Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš da uputiš, Allah, uistinu, ukazuje na Pravi put onome kome On hoće...’ (El-Kasas, 56).¹⁵⁹

Njegove riječi: “*U Sahihu...*” – u jednom od prethodnih poglavlja objasnili smo značenje ovih riječi.

Njegove riječi: “*Amidža, reci la ilahe illallah...*”; Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, oslovio ga je sa “amidža”, želeći ga ovim umiljatim riječima raznježiti i pokazati mu tako da mu je do njega stalo, a i zbog toga što je amidža na stepenu oca.

Njegove riječi: “*...reci la ilahe illallah...*”; ove riječi je možda izrekao kao naredbu, jer mu je bila obaveza svakome narediti da kaže la ilahe illallah, a možda ih je izrekao u nadi da će ih izgovoriti i njegovom srcu mu ih dragim učiniti. Ebu Talib i oni koji su bili kod njega znali su istinsko značenje ovih riječi pa su zato i bili tako ustrajni u neprihvatanju.

159 Buhari, 3/273, Muslim, 1/54.

Njegove riječi: “...riječi kojima ću se zauzimati za tebe...”, tj. izgovori te riječi da ti budu dokaz kod Allaha, a ne kako bi te riječi meni bile opravdanje da se s Allahom raspravljam u vezi tebe. Dakle, ispravno je da ove riječi znače: “Reci la ilahe illallah kako bi ti one bile opravdanje kod Allaha”, a na ovo tumačenje upućuje i ono što je došlo u nekim predajama da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Posvjedočit ću s tim riječima za tebe kod Allaha.”¹⁶⁰

Njegove riječi: “*Njih su dvojica rekli: ‘Zar da ostaviš vjeru Abdul-Muttalibovu?!...’*”. Ovo su izrekli Abdullah b. Ebu Umejje i Ebu Džehl. Izrekli su ovu rečenicu u upitnom obliku izražavajući svoje negodovanje jer su znali da ako izgovori ove riječi, tj. riječi tevhida i iskrenosti, da će postati monoteist, a vjera Abdul-Muttalibova je mnogobožačka. Stoga su ga odgovarali da je ne izgovori kako ne bi napustio vjeru svojih očeva. Ebu Džehl je umro na vjeri Abdul-Muttalibovoj, dok je Abdullah b. Umejje primio islam, neka je Allah zadovoljan s njim.

Njegove riječi: “*Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ponovo mu je isto rekao...*”, tj. rekao mu je: “Reci la ilahe illallah, riječi kojima ću se zauzimati za tebe kod Allaha.”

Njegove riječi: “...a svoje riječi ponovila su i njih dvojica...”, tj. rekli su mu: “Zar da ostaviš vjeru Abdul-Muttalibovu!?”

Njegove riječi: “*Tražit ću za tebe oprost...*” tj. molit ću Allaha, a kao da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabrinut dok kaže: “... sve dok mi to ne bude zabranjeno”, i upravo se to dogodilo, tj. zabranjeno mu je da traži oprost za svoga amidžu.

Njegove riječi: “*Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprost za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži...*”; Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je išao na ‘umru, prošao je pored kabura svoje majke te je od Allaha zatražio da mu dozvoli da moli oprost za nju, pa mu nije udovoljeno, a zatražio je dozvolu da posjeti njen kabur pa mu je udovoljeno, to je učinio i mnogo je plakao na kaburu, toliko da je i ashabe rasplakao.¹⁶¹ Allah mu je, dakle, zabranio da traži oprost za

160 Muslim, 1/54.

161 Muslim, 2/671, od Ebu Hurejre, r.a.

mnogobošce, jer njima neće biti oprosteno. Onaj ko bi za mnogobošce molio oprosta, takav bi od Allaha tražio ono što Njemu ne priliči, te je takav vid dove prekoračenje granica dozvoljenog.

Njegove riječi: “*Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš da uputiš...*” upućene su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “*Allah, uistinu, ukazuje na Pravi put onome kome On hoće...*”, tj. On je u stanju da uputi na uputu uspjeha i prihvatanja. Ajeta ima i značenje da onaj čija uputa sa sobom donosi određenu mudrost, takvoga će Allah i uputiti, a isto tako onaj čije odvođenje u zabludi sa sobom nosi određene mudrosti, takvoga će Allah i odvesti u zabludu.

Ovaj hadis je zapreka da se u pogledu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, čini širk, a oni koji se i pored toga okreću ka Poslaniku i njega mole, mušrici su, a njihove im molitve neće od koristi biti jer ni samom Poslaniku nije udovoljeno da moli za svoga amidžu, koji mu je mnogo pomagao i štitio ga, pa gdje su onda drugi koji Allahu širk čine.

Određene nejasnoće koje su prisutne u ovom hadisu:

Prva: Potvrda i negacija po pitanju upute, tj. spoj između tekstova koji govore da je samo Allah taj koji istinski upućuje na Pravi put, i onih iz kojih se može razumjeti da i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ali i ostali ljudi mogu biti povod nečije upute. Prethodno smo ovo pojasnili.

Druga: Njegove riječi “kada je Ebu Talib bio na samrti” nejasne su ako se uporede sa riječima Uzvišenog:

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ

“Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, a koji, kad neko od njih bude na samrti, govore: ‘Sad se zaista kajem!’” (En-Nisa, 18). Na ovu sumnju možemo odgovoriti na dva načina:

1. Da riječi iz hadisa: “*Kada je Ebu Talib bio na samrti...*” ustvari znače: Kada se Ebu Talibu približila smrt, ali još uvijek nije bio na samrtnoj postelji”.

2. Da je ova situacija vid posebnosti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovog amidže Ebu Taliba, i ovo je ispravno.

Treća: Allahove riječi: “Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži...”, su u suri Tevbe, a ovo je medinska sura objavljena relativno kasno, a priča o Ebu Talibu je iz mekkanskog perioda. Ovo ukazuje da je zabrana da se moli za mušrike došla kasnije, zato je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tražio dozvolu da dovi za svoju majku kada je išao na ‘umru, a nemoguće da je tražio dozvolu nakon što je spuštena zabrana. Sve ovo ukazuje da je ovaj ajet objavljen kasnije. Neki kažu da je povod objave ovog ajeta Poslanikovo traženje dozvole da dovi za majku. Kažemo da nema smetnje da jedan ajet bude objavljen zbog dva povoda.

Četvrta: Učenjaci su rekli da je sunnet da se osobi na samrti govori la ilahe illallah, ali bez da mu se kaže: “Reci”, jer će možda zbog stanja u kojem se nalazi u mucu i patnji smrtne agonije kazati “ne”, ili će pak zamrziti ove riječi. S druge strane, u hadisu vidimo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao “reci”?

Odgovor: Ebu Talib je bio nevjernik, pa ako mu se kaže “reci”, a on odbije, ostaje nevjernik, te mu ovo ne može naškoditi za razliku od muslimana kod kojeg bi možda ovakav pristup mogao prouzrokovati revolt i kontraefekat.

Poruke i pouke iz ovog poglavlja:

1. Tumačenje Allahovih riječi: “Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš uputiti...”. Prethodno smo pojasnili i kazali, ako Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije u stanju da uputi nekoga, a on je živ, pa kako onda da uputi nekoga, a on je mrtav!? On, sallallahu alejhi ve sellem, je kao što kaže Allah: “Reci: Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim, niti da nekom od vas neku korist pribavim” (El-Džinn, 21).

2. Tumačenje riječi Uzvišenog: “Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži”. Ovo smo, također, prethodno prokomentarisali i pojasnili razlog

zabrane traženja oprost za mušrike, pa čak i onda ako su najbliži srodnici. Opasne su riječi pojedinih ljudi koji za nevjernike nakon što umru govore: "Da im se oprost." Ovo je haram i protivi se Allahovim naredbama. Također, nije dozvoljeno pokazivati žalost zbog smrti nekog od njih, naprotiv treba se radovati.

3. Najznačajnije pitanje: tumačenje Alejhisselamovih riječi: "Reci la ilahe illallah", za razliku od onoga na čemu su oni koji tvrde da imaju znanje. Ove riječi Alejhisselam je uputio svome amidži, koji je odbio da ih izgovori jer je znao njihovo istinsko značenje, tj. da se tim riječima ograđuje od svih lažnih božanstava i da je obavezan pridržavati se svega onoga što nalažu ove riječi. A riječi autora: "*...za razliku od onoga na čemu su oni koji tvrde da imaju znanje...*"; ovim riječima autor kao da aludira na polemičare koji imaju posebno tumačenje za "la ilahe illallah" gdje kažu: "Ne postoji drugi bog koji je u stanju da iz ničega stvori nešto, osim Allah." Ovo tumačenje je neispravno. Da, istina je da samo Allah iz ničega može stvoriti nešto, ali ovo nije značenje "la ilahe illallah", nego je značenje ovih riječi: "nema istinskog božanstva koje zaslužuje obožavanje osim Allaha". Jer ako bismo rekli da je tumačenje kojem su pribjegli polemičari ispravno, onda bi mušrici protiv kojih se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, borio bili muslimani jer su i oni vjerovali da je Allah jedini i istinski Stvoritelj. Autor, da mu se Allah smiluje, najvjerovatnije je aludirao na ovu grupaciju koja riječi "la ilahe illallah" tumači kao tevhid gospodarenja (tevhidur-rububijje), kao i na one koji obožavaju poslanika, evlije, a uz to govore: "Mi izgovaramo la ilahe illallah".

4. Da su Ebu Džehl i oni koji su bili s njim znali na šta Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, aludira riječima koje je uputio Ebu Talibu rekavši mu: "Reci: la ilahe illallah". Zbog toga su se uznemirili i usprotivili te rekli Ebu Talibu: "Zar ćeš napustiti vjeru Abdul-Muttalibovu?", želeći ga odvratiti od riječi tevhida. Neka Allah osramoti one od kojih Ebu Džehl bolje poznaje temelj islama; zato što su znali pravo značenje ovih riječi rekli su: "Zar da napustiš vjeru Abdul-Muttalibovu?" Ebu Talib je također odbio da izgovori ove riječi jer je znao njihovo značenje, a Uzvišeni kaže: "Kada im se govorilo: 'Samo je Allah Bog!' – oni su se oholili i govorili: 'Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?'" (Es-Saffat, 35-36). Na kraju možemo kazati da su oni koji "la ilahe illallah" tumače kao

tevhid gospodarenja i unikatnosti u stvaranju, a uz to obožavaju evlije, u suštini veće neznalice od Ebu Džehla. Autor nije spomenuo one koji su bili uz Ebu Džehla jer su primili islam i na taj način postali učeniji od onih koji su došli poslije.

5. Alejhisselamova upornost i nastojanje da njegov amidža primi islam; postoje dva krucijalna razloga zbog čega je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, toliko nastojao privoliti Ebu Taliba u islam: prvi je rodbinska veza, a drugi zbog dobročinstva koje Ebu Talib učinio prema islamu i Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Za ono što je uradio pripada mu zahvala, ali i pored toga on je nevjernik i bit će u Vatri. Zbog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu Talib je imao konstantne nesuglasice sa svojim narodom, ali i pored toga javno je obznanjivao svoju privrženost Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa čak i po cijenu da bude uznemiravan, što je bio slučaj. Sve ovo je i više nego dovoljno da Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bude stalo do njegove upute, ali stvar je ruci Onoga koji ljudska srca okreće, kao što je došlo u hadisu: “Zaista su srca svih Ademovih potomaka između dva Allahova prsta, kao da su jedno srce, okreće ih kako On hoće”, zatim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u istom hadisu kazao: “Allahu, Ti koji srca okrećeš, okreni srca naša ka pokornosti Tebi”.¹⁶²

6. Odgovor onome ko misli da su Abdul-Muttalib i njegovi preci primili islam; shodno riječima koje su mu uputili prisutni mušrici: “Zar da ostaviš vjeru Abdul-Muttalibovu!?”, i to nakon što mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da kaže “la ilahe illallah”. Ovo jasno ukazuje na činjenicu da su Abdul-Muttalib i njegov narod bili nevjernici mušrici. Također, u ovom hadisu imamo odgovor onima koji kažu da je Ebu Talib prihvatio islam, ili da je čak bio i vjerovjesnik, kao što tvrde rafidije, Allah ih unakazio, jer su zadnje riječi koje je izgovorio Ebu Talib bile potvrda da on priznaje i sebi pripisuje vjeru Abdul-Muttaliba, te nije izrekao riječi tevhida.

7. Da je Alejhisselam za njega molio oprost i nije mu oprošteno, nego mu je zabranjeno da uopće traži oprost; Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, dova najbliža je uslišenju, ali i pored toga Allahova mudrost bila

162 Muslim, 4/2045, od Abdullaha b. Amra ibnul-Asa, r.a.

je takva da dova kojom je molio za svoga amidžu ne bude uslišana, jer sve je u Allahovim rukama, a ne u rukama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže Uzvišeni: “Reci: O svemu odlučuje samo Allah” (Ali Imran, 154), te kaže: “Svaka odluka Njemu se vraća” (Hud, 123), stoga kažemo da niko ne upravlja onim što se dešava u ovom svemiru osim Tvorac svemira. Također, Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nije dozvoljeno da traži oprost za svoju majku, što ukazuje da mušrici ne zaslužuju da se traži oprost za njih, i ta dova neće biti primljena. Zabranjeno je za njih moliti oprost i milost nakon smrti, ali je dozvoljeno moliti Allaha da ih uputi na Pravi put sve dok su živi.

8. Šteta koju čovjek ima od loših prijatelja. Autor želi kazati, da nije bilo ove dvojice, vjerovatno bi Ebu Talib prihvatio ono što mu je nudio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ali ova dvojica su ga podsjećala na džahilijet i sramotu ostavljanja vjere pradjedova. Ovo nije slučaj samo po pitanju nevjerstva već i općenito po pitanju ponašanja i morala svakog čovjeka. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uporedio je loše društvo s kovačem koji puše u mjeħ i na taj način ili progori odjeću onoga ko mu je u blizini ili ga, pak, zapahne ružnim mirisom,¹⁶³ a također je o novorođenčetu rekao da se rađa u prirodnoj i urođenoj vjeri monoteizmu ali “...ga roditelji (svojim odgojem i utjecajem) učine židovom, kršćanom ili vatropoklonikom”, a to upravo zbog činjenice da dijete provodi najviše vremena sa roditeljima koji na njega loše utječu. Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: “Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa nek svako pazi s kim prijateljuje.”¹⁶⁴ Dakle, obaveza je da razuman čovjek bude obazriv pri izboru društva, da li je loše ili ne. Pa ako je loše, onda treba da ih napusti, a ako su dobri i naređuju mu dobro i daju mu korisne upute, onda treba da bude s takvima.

9. Šteta veličanja predaka i velikodostojnika; jer je Ebu Talib odabrao da ostane u vjeri Abdul-Muttalibovoj nakon što su mu spomenuli pretke, i u isto vrijeme oglušio se o Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, naredbu. Svakako, bitno je napomenuti da ovo pitanje ne donosi uvijek štetu, jer ako su preci bili od dobrih ljudi, nema smetnje da ih se po dobru spomene. Ako se preci spominju zbog znanja ili godina,

163 Buhari, 3/463, Muslim 4/2026, od Ebu Musaa el-Eš'arija, r.a.

164 Ahmed, 2/303, Ebu Davud, 5/168, Tirmizi, br. 2379, od Ebu Hurejre, r.a.

onda nema štete, ali ako se spominju i veličaju zbog nevaljalština, onda to štetno djeluje po čovjekovu vjeru. Naprimjer, ko veliča Ebu Džehla jer je bio prvak Mekke, kao i Ebu Taliba, onda je ovo štetno, i nije dozvoljeno da ih čovjek uzdiže jer su to Allahovi neprijatelji. Također, neće veličati predsjednike koji su nevjernici u ovom dobu. Veličanje mora biti u skladu s Kur'anom i sunnetom.

10. Sumnja spletkaroša u prethodno izrečeno jer je Ebu Džehl to iznio kao dokaz; tj. njihova sumnja je zbog Ebu Džehlovih riječi: "Zar da napustiš vjeru Abdul-Muttalibovu?" Ovu sumnju Allah je spomenuo u Kur'anu: "I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu kazali: 'Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih u stopu slijedimo'" (Ez-Zuhruf, 23). Spletkaroši govore: "Naši preci su na istini i mi ih u stopu slijedimo" i također kažu: "Kako da im leđa okrenemo i ono na čemu su bili proglasimo zabludom?" Ovo je prisutno kod fanatičnih sljedbenika svojih šejhova, velikana i mezheba, gdje oni ne prihvataju ni Kur'an, a ni sunnet ako se protivi šejhovom ili imamovom mišljenju, do te mjere da neki, kao što su rafidije, svoje imame proglašavaju bezgrješnim, slično čine i tidžanije i kaderije i mnogi drugi. Oni smatraju da njihovi imami ne griješe, a Kur'an i sunnet podložni su greškama. Obaveza je da čovjek slijedi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a oni koji mu se protive od velikana i dostojnika ne mogu se staviti u ravan s Kur'anom i sunnetom. Oni koji su nesvjesno i nenamjerno radili suprotno onome što nalaže Kur'an i sunnet zaslužuju da im se nađe opravdanje, a najbolja knjiga napisana u ovom polju svakako je djelo šejhul-islama Ibn Tejmije: "Ref'ul-melam an eimetil-e'alam". S druge strane, oni koji su svjesno i namjerno postupali suprotno Kur'anu i sunnetu, takvi ne zaslužuju nikakvo opravdanje.

11. Dokaz da se djela cijene prema konačnici, jer da ju je (riječ šehadeta) izgovorio, koristila bi mu, tj. u trenutku kada mu je došao smrtni čas.

12. Razmišljanje o veličini sumnje u srcima zalutalih, jer u priči (o smrti Ebu Taliba) stoji da su se prisutni mušrici raspravljali koristeći se samo njome, tj. svoje mnogoboštvo su pravdali pozivanjem na praksu predaka.

O TOME DA JE UZROK NEVJEROVANJA SINOVA ADEMOVIH I NAPUŠTANJA VJERE PRETJERIVANJE U VELIČANJU DOBRIH LJUDI

Sebeb (razlog, uzrok, povod) u jezičkom smislu označava nešto pomoću čega se dolazi do nečega. Terminološka definicija bi glasila: Ono od čijeg prisustva zavisi postojanje nečeg, a njegovo neprisustvo obavezno uzrokuje nepostojanje tog nečeg, tj. ako postoji uzrok (sebeb), onda je neminovno postojanje i onoga što on uzrokuje, kao i obratno.

Njegove riječi: “...*sinova Ademovih*...” obuhvataju muškarce i žene.

Njegove riječi: “...*pretjerivanje*...”, uopćeno u jeziku pretjerivanje označava prekoračenje granice u hvaljenju ili u kuđenju. Međutim, pretjerivanje u ovom poglavlju ograničeno je na pretjerano hvaljenje.

Njegove riječi: “...*dobrih ljudi*...” – dobar čovjek je onaj koji upotpunjava Allahovo pravo, ali i prava ljudi.

U naslovu ovog poglavlja uzrok je povezan s uzročnikom bez spominjanja Allaha, a ovo je dozvoljeno ako je uzrok stvaran i autentičan, a to je svaki uzrok spomenut u šerijatu ili mu pak svjedoče stvarnost ili osjetila.

A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: “Da nije mene, bio bi u najdubljim tminama Džehennema”, tj. njegov amidža Ebu Talib.

Rekao je Allah Uzvišeni:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا
لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

“O sljedbenici Knjige, ne pretjerujte u svojoj vjeri i o Allahu govorite samo istinu! Mesih, Isa, sin Merjemin, samo je Allahov poslanik, i Riječ Njegova koju je Merjemi dostavio, i Duh od Njega; zato vjerujte u Allaha i Njegove poslanike i ne govorite: ‘Trojica su!’ Prestanite, bolje vam je! Allah je samo jedan Bog – hvaljen neka je On! – zar On da ima dijete?! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i Allah je dovoljan zaštitnik.” (En-Nisa, 171)

Njegove riječi: “*O sljedbenici Knjige*”; riječi su upućene židovima i kršćanima. Knjiga: Tevrat je židovska, a Indžil kršćanska.

Njegove riječi: “*...ne pretjerujte u svojoj vjeri*”, tj. ne prekoračujte granicu u hvaljenju, ali ni u kuđenju. Kršćani su pretjerali u pogledu pohvale prema Isau, sinu Merjeminu, te su kazali: “Isa je zaista Allahov sin, jedan od trojice”.

S druge strane i židovi su pretjerali po pitanju Isaa, te su ga kudili i kazali da je njegova majka bludnica, te da je Isa kopile, ubio ih Allah. Obje ove skupine pretjerale su i prekoračile granicu, jedni su pretjerali u pohvali, drugi u kuđenju.

Njegove riječi: “*...i o Allahu govorite samo istinu...*”, a to je sve ono što je Allah rekao o Sebi: da je Jedan Bog, Jedinstven, Vječan, nema družicu niti dijete.

Njegove riječi: “*...Mesih, Isa, sin Merjemin, samo je Allahov poslanik...*”; tj. Isa, a.s., nije bio ništa više od poslanika, a njegovo pripisivanje majci Merjemi je odgovor kršćanima koji su ga kao sina, nepravedno, pripisali Allahu. U riječima “*...Allahov poslanik...*” nalazimo odgovor židovima koji su ga nazivali lažovom, ali i kršćanima koji su rekli da je bog.

Njegove riječi: “*Riječ Njegova*” – dokaz koji poništava ono što su židovi rekli o njemu da je sin bludnice.

Njegove riječi: “*Riječ Njegova koju je dostavio Merjemi*” jeste riječ “Budi”, te on postade.

Njegove riječi: “...i *Duh od Njega...*”, tj. Isa, a.s., je, kao i svi ostali sinovi Ademovi, od duše i tijela, a Allah je njegovu dušu pripisao Sebi iz počasti prema Isau, a kaže Uzvišeni:

وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي

“I udahnem mu od Svoga Ruha” (Sad, 72), ovo je iz počasti i poštovanja.

Njegove riječi: “...zato vjerujte u Allaha i Njegove poslanike...”
— riječi su upućene sljedbenicima Knjige, a od Njegovih poslanika je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, najodabraniji i posljednji.

Njegove riječi: “...i ne govorite: ‘Trojica su!’...”, tj. ne govorite da je Allah jedan od trojice.

Njegove riječi: “Allah je samo jedan Bog – hvaljen neka je On! – zar On da ima dijete?! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji...”, tj. On je Posjednik svega što je na nebesima i na Zemlji, a tu spada i Isa, a.s., pa kako onda da Isa bude Bog pored Allaha ili kako da bude sin Njegov!?

Njegove riječi: “...i Allah je dovoljan zaštitnik...” – dovoljan je Allah kao zaštitnik Svojih robova, čija stanja najbolje zna.

Razlog zbog kojeg je autor naveo ovaj ajet jesu riječi: “...ne pretjerujte u svojoj vjeri...”, dakle, zabranio je pretjerivanje u vjeri jer ono ima mnoge štetne posljedice od kojih izdvajamo sljedeće:

1. Onaj u pogledu kojeg se pretjeruje u hvaljenju postavlja se na mjesto koje mu ne pripada, kao što se obezvređuje kod kuđenja.
2. Pretjerivanje u pogledu određene ličnosti odvodi ka obožavanju iste, kao što je slučaj kod onih koji pretjeruju.
3. Pretjerivanje udaljava od Allaha, jer duša se veže, da li za istinu ili neistinu, a kada se veže za neistinu, onda zaboravlja svoje obaveze prema Allahu.

4. Ako onaj u pogledu kojeg se pretjeruje bude prisutan, onda on sam počinje da se umišlja, a ovo se javlja ako ga pretjerano hvale. S druge strane, ako ga kude, onda se iz toga rađa sukob, mržnja pa čak i otvoreno neprijateljstvo između dvije strane: onih koji kude i onoga koga kude.

Njegove riječi: "...u svojoj vjeri..." – vjerovanje sa sobom nosi rad i nagradu, a u ovom ajetu aludira se na rad u značenju: ne dozvolite da vaši ibadeti budu pretjeranost u pogledu stvorenja. A da li u ovo pretjerivanje spada i ibadet?

Odgovor: Da, spada, naprimjer da čovjek optereti svoju dušu ibadetom koji nije propisan, a što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio. Primjer da čovjek na Mini kod džemreta baca velika kamenja ili da nakon namaza dodaje neki nepropisani zikr. Dakle, zabrana pretjerivanja u vjeri je sveobuhvatna.

U Sahihu je zabilježeno od Ibn Abbasa, r.a., da je o riječima Allaha Uzvišenog:

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا

"I govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako ni Vedda, ni Suvaa, a ni Jegusa ni Jeuka, ni Nesra ne napuštajte!'" (Nuh, 23), rekao: "Ovo su imena dobrih ljudi iz Nuhovog naroda. Kada su pomrli, šejtan je njihovom narodu došapnuo da na mjestima gdje su oni sjedili sagrađe kipove i nazovu ih njihovim imenima, pa su tako i uradili. Ti kipovi nisu bili obožavani sve dok oni koji su ih sagradili nisu pomrli, a znanje zanemareno i zaboravljeno. Tada su ih počeli obožavati."¹⁶⁵

Ibn Kajjim je rekao: "Mnogi iz prvih generacija su rekli: 'Kada su pomrli, oni su se sakupljali oko njihovih mezariluka, zatim su im napravili biste, zatim je proteklo dosta vremena pa su ih počeli obožavati.'"

165 Buhari, 3/316.

Njegove riječi: “*U Sahihu...*”, tj. u Buharijinom Sahihu, a prethodno smo govorili o načinu na koji autor koristi ovu riječ.

Njegove riječi: “*I govore...*”, tj. jedni drugima su govorili.

Njegove riječi: “*Nikako božanstva svoja ne ostavljajte...*”, tj. ne napuštajte ih. Da li je značenje ove rečenice “ne napuštajte ih u ibadetu” ili se misli “ne ostavljajte ih, već ih čuvajte kako se neko s njima ne bi izigravao i omalovažavao ih”?

Odgovor: Oba značenja su moguća, tj. “pomozite božanstva svoja i ne dopustite da ih neko oskrnavi, obožavajte ih i dobro ih čuvajte”. Vidimo da su jedni drugima oporučivali laž i zlo, te da je ova oporuka oprečna oporuci koju ostavljaju vjernici preporučujući jedni drugima istinu i dobro.

Njegove riječi: “...*ni Suvaa...*”; spomenutih pet božanstava kao da su bila posebno odlikovana i cijenjena između svih drugih, jer riječ “...božanstva...” označava sve ono što su obožavali, pa kao da su ovi spomenuti vrhovni bogovi, pa su zbog toga spomenuti. Božanstvo je sve ono što se obožava, bez obzira da li s pravom ili ne, no, ako je onaj koji se obožava Allah, onda je s pravom, a ako se obožava neko drugi, onda je to obožavanje bespravno i kao takvo ništavno.

Rekao je Ibn Abbas: “Ovo su imena dobrih ljudi iz Nuhovog naroda.”

Ovo pojašnjenje Ibn Abbasa u vezi ovih ljudi nosi određeni vid problematičnosti jer je rekao: “Ovo su imena dobrih ljudi iz Nuhovog naroda”, a Kur’an nam indirektno govori da su oni bili i prije Nuha, kako kaže Uzvišeni:

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنِّي مَعْصُومِي وَأَتَّبِعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا وَمَكْرُوهًا مَكْرًا كَبِيرًا
وَقَالُوا لَا تَدْرِنَ آلِهَتِكُمْ

“Nuh reče: ‘Gospodaru moj, oni mene ne slušaju i povode se za onima čija bogatstva i djeca samo njihovu propast uvećavaju i spletke velike snuju i govore ‘Nikako božanstva svoja...’” (Nuh, 21-23).

Ajet jasno ukazuje da su ih pripadnici Nuhovog naroda obožavali, pa im je Nuh to zabranio i naredio im da samo Allaha obožavaju, ali su oni to odbili riječima: “Nikako božanstva svoja ne ostavljajte...”

Ovo mišljenje, tj. da su ovi ljudi živjeli prije Nuha, jeste mišljenje Muhammeda b. Ka’ba i Muhammeda b. Kajsa, i ono je ispravno zbog jasnoće ajeta koji mu ide u prilog.

Jedno slabo mišljenje kaže da su ovi ljudi na početku Nuhovog poslanstva povjerovali u njega, zatim su pomrli, da bi ih kasnije ljudi obožavali, ali kao što rekoh, ovo mišljenje je jako slabo i u prilog mu ne ide čak ni ova predaja od Ibn Abbasa.

U zaključku kažemo da je ispravan komentar ovog ajeta: ovi kipovi iz Nuhovog naroda bili su dobri ljudi koje su nakon dosta vremena drugi uzeli za svoja božanstva.

Njegove riječi: “...*šejtan je njihovom narodu došapnuo...*”, tj. šapnuo im je vesvesu, a nije im objavio nadahnućem koje je svojstveno poslanicima.

Njegove riječi: “...*i nazovu ih po njihovim imenima...*”, tj. na mjestima gdje su sjedili postavite njihove skulpture i nazovite ih po njihovim imenima, označite ih: ovo je Vedd, ovo Suvaa, ovo Jegus, a ono su Jeuk i Nesr, kako bi se sjetili njihovog ibadeta pa i sami dobili volju da što više ibadet činite. Ovako im je šejtan uljepšao postupke njihove i u zabludu ih odveo, uz pomoć svojih spletki i smicalica, kao što je rekao i Ademu:

هَلْ أَدَّتْكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَى

“Hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati” (Taha, 120). Ako se rob ne sjeti da treba Allahu ibadet činiti osim onda kada ga na ibadet nešto podsjeti, onda je taj ibadet nepotpun.

Njegove riječi: “...*pa su tako i uradili. Ti kipovi nisu bili obožavani sve dok oni koji su ih sagradili nisu pomrli, a znanje zanemareno i zaboravljeno. Tada su ih počeli obožavati.*”; Ibn Abbas, r.a., navodi da je između Adema i Nuha bilo deset stoljeća tj. hiljadu godina, u kojima

su svi ljudi bili dobri i pravovjerni. Nakon što su se među ljudima pojavile nesuglasice i razilaženja, Allah im je počeo slati vjerovjesnike, kao što kaže Uzvišeni:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ

“Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene...” (El-Bekare, 213).

Ovo je Ibn Abbasov komentar za ovaj ajet, a da li je njegov tefsir dokaz?

Odgovor: Prilikom tefsira određenog ajeta najprije se vraća na Kur'an, jer Kur'an tefsiri samog sebe, kao naprimjer riječi Uzvišenog: “A znaš li ti šta će to biti?”, njih tefsire riječi: “Vatra užarena!” (El-Kariah, 10-11).

Ako tefsir ne nađemo u Kur'anu, onda se vraćamo na sunnet Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a ako ni tu ne nađemo odgovor, onda se vraćamo na tefsir ashaba koji je dokaz bez sumnje, jer su ashabi najučeniji po pitanju Kur'ana koji je spušten za vrijeme njihovog života te su tako u odnosu na ostale učeniji. Neki učenjaci su rekli da je tefsir ashaba na stepenu vjerodostojnih hadisa. Ovo nije tačno, ali nema sumnje da je njihov tefsir dokaz za one koji su došli poslije njih. Ako se tefsir ashaba razlikuje, onda uzimamo ono na što ukazuje sam kontekst ajeta, a ovaj ajet ukazuje na ono što je Ibn Abbas kazao, osim što ajet svojom vanjštinom nalaže da su ovi dobri ljudi bili prije Nuha, a.s., a prethodno smo konstatovali ispravno mišljenje po ovom pitanju.

Riječi Ibn Kajjima: “...zatim je proteklo dosta vremena...”, slične su onome što je rekao Ibn Abbas, osim što je Ibn Abbas kazao da su kipove podigli na mjestima njihovog boravka, a ovdje Ibn Kajjim kaže da su se okupljali na njihovim mezarlucima. Kako god, nije nemoguće da su radili i jedno i drugo, a moguće je da su ih ukopali na mjestima gdje su im podigli kipove.

Srž poruke sadržana je u riječima: “...zatim je proteklo dosta vremena pa su ih počeli obožavati”, dakle, razlog zbog kojeg su im ibadet činili jeste pretjerivanje u pogledu dobrih ljudi.

Od Omera se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Nemojte me uznositi niti pretjerano hvaliti kao što su kršćani pretjerano hvalili sina Merjemina. Ja sam, uistinu, rob, pa recite Allahov rob i Njegov poslanik.” Zabilježili su ga Buhari i Muslim.¹⁶⁶

Njegove riječi: “*Nemojte me uznositi...*”, tj. nemojte me ukivati u zvijezde pretjeranom hvalom i u tome prelaziti granice kako su to učinili kršćani u pogledu Isaa, a.s., proglasivši ga Bogom ili Božijim sinom.

Njegove riječi: “*Ja sam, uistinu, rob...*”, tj. nemam udjela u gospodarenju, niti posjedujem nešto što su isključive Allahove odlike.

Njegove riječi: “*...pa recite Allahov rob i Njegov poslanik...*” – ova dva svojstva najčasnija su u pogledu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Najčasnije svojstvo koje čovjek uopće može imati pri sebi jeste da bude Allahov rob. Kaže Uzvišeni:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

“A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno kroče...” (Furkan, 63), te kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ

“A riječ Naša je davno rečena o robovima Našim, o poslanicima...” (Es-Saffat, 171). U ovom ajetu Allah je za poslanike prvo rekao da su Njegovi robovi, a tek onda da su poslanici, pored toga što je čast i vrijednost poslanstva nešto veliko, ali ipak činjenica da su oni Allahovi robovi časnija je i veličanstvenija.

Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, je rob i ne obožava se, poslanik je i ne laže. Zbog toga, mi u namazu, kada učimo salavat, kažemo: “Svjedočim da je Muhammed Allahov rob i Njegov poslanik.”¹⁶⁷ Ovaj opis Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izabrao je sam za sebe i kao takav, ovaj opis je i najbolji.

166 Buhari, br. 3445 i 6830. Ovaj hadis nije zabilježen u Muslimovom Sahihu kako to tvrdi autor, a Allah najbolje zna.

167 Buhari, 4/136, Muslim, 1/301, od Abdullaha b. Mes'uda, r.a.

Znaj da se prava dijele na tri vrste:

Prva: Allahovo pravo u kojem niko nema udjela, ni bliski melek, ni odabrani poslanik. Te stvari su isključiva Allahova posebnost, kao što je gospodarenje, obožavanje te imena i svojstva.

Druga: Pravo koje isključivo pripada poslanicima, a izraženo je kroz pomoć njima od strane Allaha, kao i njihovo uvažavanje i poštivanje.

Treća: Zajedničko pravo koje se ogleda u vjerovanju u Allaha i Njegove poslanike. Sva ova prava nalazimo u jednom ajetu, a to su riječi Uzvišenog:

لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعَزَّزُوا وَتَتَّقُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

“Da u Allaha i u Poslanika Njegova vjerujete, i da Poslanika pomažete i poštujete, i da Ga (Allaha) ujutro i naveče hvalite”. (El-Feth, 9)

Njegove riječi: “Da vjerujete u Allaha i Njegove poslanike...”, odnose se na zajedničko pravo i Allaha i Poslanika, a to je da se u njih vjeruje; riječi: “i da Poslanika pomažete i poštujete”, odnose se isključivo na pravo Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, dok su riječi: “I da Ga ujutro i navečer hvalite”, isključivo u pogledu prava Allaha, dž.š.

Oni koji su pretjerali po pitanju Poslanika, *sallallahu alejhi ve sellem*, Allahovo pravo ustupili su Poslaniku i rekli da se riječi u ajetu: “...i da Ga veličate...”, odnose na Poslanika, te oni veličaju Poslanika kao što veličaju Allaha, a nema sumnje da je ovo širk, zato što je “veličanje” isključivo Allahovo pravo, za razliku od vjerovanja koje je zajedničko pravo između Allaha i poslanika.

Poslanik, *sallallahu alejhi ve sellem*, zabranio je da ga se pretjerano hvali, riječima: “...kao što su kršćani pretjerano hvalili sina Merjemina...”, jer pretjerano hvaljenje odvodi ka obožavanju, kao što je slučaj u današnjem vremenu. Kod njegovog kabura u Medini postoje oni koji govore: “O Allahov Poslaniče, pomози, pomози”, “O Allahov Poslaniče, podari nam kišu, suša je pogodila našu zemlju”, i slično ovome.

Lično sam vidio čovjeka koji kod Kabe moli Allaha, okrenutih leđa prema njoj, licem usmjerenim prema Medini, jer je okretanje prema kaburu kod njega časnije od okretanja prema Kabi, da Allah sačuva.

Pojedini fanatici govore da je Kaba vrednija od sobe¹⁶⁸, ali pošto je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u njoj, onda to i nije tako te govore; tako mi Allaha, ni Arš ni Džennet nisu vredniji od nje. Oni žele da sobu u kojoj je ukopan Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učine vrednijom od Kabe, Arša i meleka koji ga nose, a i od samog Dženneta, a ovo je očito pretjerivanje kojim Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije zadovoljan. Tačno je da je njegovo tijelo vrednije, ali govoriti da je soba vrednija od Kabe, od Arša i Dženneta samo zato što je u njoj Poslanikovo tijelo, zacijelo je velika greška, a Allaha molimo da nas uputi.

Prenosi Ibn Abbas da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Čuvajte se pretjerivanja, jer, uistinu, pretjerivanje je uništilo one koji su bili prije vas.”¹⁶⁹

Njegove riječi: “*Čuvajte se...*” – ovim riječima Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izražava upozorenje.

Pretjerivanje je, kao što smo prethodno kazali, prekoračivanje granice u pogledu hvaljenja ili kuđenja, mada se može kazati da ovaj pojam označava i općenitije stvari kao što su prekoračenje u ibadetu, radu i tome slično, jer ovaj hadis je izrečen u kontekstu bacanja kamenčića na džemretima, a prenosi ga Ibn Abbas i kaže: “Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jašući na svojoj devi: ‘Dodajte mi kamenčiće’, pa su mu dodali sedam kamenčića za bacanje, koje je on prevrtao u svojoj šaci govoreći: ‘Ovakve kamenčiće bacajte, i čuvajte se pretjerivanja u vjeri, jer, uistinu, pretjerivanje je uništilo one koji su bili prije vas.’” U ovoj verziji hadis je zabilježio Ibn Madže.

Njegove riječi: “*...uništilo...*”, mogu se shvatiti na dva načina:

168 Misli se na sobu u kojoj je ukopan Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

169 Ahmed, 1/215, Ibn Madže, 2/1008, Ibn Ebi Asim u Es-Sunne, br. 98, Ibn Hibban, br. 1011, Hakim, 1/466 i drugi. Imam Nevevi je za ovaj hadis rekao da je vjerodostojan i da ispunjava kriterije imama Muslima. Vidjeti: El-Medžmu’, 8/138.

Prvi: Da je to upropastilo njihovu vjeru, a razlog propasti vjere je pretjerivanje u koje su upali.

Drugi: Da je to uništilo njihova tijela te je onda pretjerivanje razlog za uništenje, tj. pretjerali su i kao takvi izašli iz Allahove pokornosti, što je prouzrokovalo njihovo fizičko uništenje.

U ovom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozorava svoj ummet da se čuvaju pretjerivanja, te obznanjuje da je upravo pretjerivanje bilo razlog zbog kojeg su uništeni prijašnji narodi, a zabrana pretjerivanja spomenuta u hadisu očituje se kroz dvije stvari:

Prva: Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, upozorenje, a upozorenje ukazuje na zabranu.

Druga: Da je pretjerivanje bilo razlog zbog kojeg su uništeni prijašnji narodi, a ono što je uzrok uništenja, zabranjeno je.

Vrste ljudi u pogledu ibadeta

Ljudi se u pogledu ibadeta dijele na dvije krajnje oprečne grupe i onu srednju. Prva grupa su oni koji pretjeruju, u drugu spadaju oni nemarni, a treća grupa je sredina između dvije nabrojane.

Allahova vjera nalazi se između onoga koji pretjeruje u njoj i onoga koji je prema njoj skroz nemaran, a čovjek treba težiti da se distancira od ove dvije grupe, jer nije dozvoljeno pretjerivanje i fanatizam, kao što nije dozvoljena totalna nemarnost i nezainteresovanost. Budi sredina između ovo dvoje.

Pretjerivanja ima više vrsta, kao što je pretjerivanje u akidi, u ibadetu, u ophođenju s drugima, u običajima. Za svaku od ovih vrsta navest ćemo primjere.

Pretjerivanje u akidi

Polemičari su otišli u jednu od dvije krajnosti kada su Allahova svojstva u pitanju. Jedni su (antropomorfisti) Allaha poistovjetili sa stvorenjima i rekli da je upravo to istinska potvrda Allahovih svojstava. Otišli su čak do te mjere da su Allahu pripisali i ono što je On Sebi negirao. Drugi su pak negirali svojstva ili su ih alegorično tumačili, a sve kako ne bi zapali u zamku poređenja Allaha sa stvorenjima. Smatraju da je potvrda bilo kojeg svojstva poistovjećivanje, pa su stoga negirali i ono što je Allah Sebi pripisao.

Oni koji kroče srednjim putem nisu previše zalazili u suštinu oko potvrde i negiranja svojstava, nego su tekstove o svojstvima prihvatili onakve kakvi jesu, bez dodavanja. Oni su spašeni i na pravome su putu.

Do nepotrebnog zalaženja u pitanje svojstava došlo je nakon što su Perzijanci i Rimljani počeli prihvatati vjeru. Vođene su brojne neplodne rasprave kojima se ne nazire kraj, i sve ovo odvelo ih je u zabludu, da nas Allah sačuva. Sve ono što su potonji muslimani inovirali po ovom pitanju, nije bilo poznato za vrijeme ashaba, a oni su bili na srednjem putu.

Pretjerivanje u ibadetima

U smislu da ako se neki od ibadeta nepravilo uradi ili propusti, počinilac se smatra nevjernikom. U ovom pogledu pretjerale su haridžije i mu'tezili, koji kažu: "Počinilac velikog grijeha je nevjernik, a njegov imetak i krv su dozvoljeni." Oni su dozvolili pobunu i svrgavanje muslimanskih vladara i prolijevanje krvi ukoliko ti vladari pri sebi imaju određene šerijatske propuste. Mu'tezili kažu: "Počinilac velikog grijeha nalazi se između imana i nevjerovanja, tj. na ovome svijetu niti je vjernik niti je nevjernik, a na ahiretu će vječno biti u Vatri". Ovo pretjerivanje odvelo ih je u propast.

Kao potpuno oprečna sekta ovim dvjema javile su se murdžije koje kažu: "Ubistvo, blud, krađa, pijenje alkohola jesu veliki grijesi, ali njihov počinilac niti izlazi iz vjere, niti se njegov iman bili šta

umanjuje. Dovoljna je po pitanju imana potvrda, a iman onoga koji potvrdi, pa makar i činio velike grijeha, identičan je Džibrilovom imanu kao i imanu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.” Kod njih, ljudi se ne razlikuju u imanu. Čak kažu da je Iblis vjernik jer je potvrdio, a ako im se kaže da je Allah nazvao Iblisa nevjernikom, onda oni odgovaraju: “To znači da nije bio iskren u potvrdi, nego je slagao.”

Ovi potonji su u suštini vrlo brojni u današnjem vremenu, a njih je u zabludu odvela njihova popustljivost i nemarnost, kao što je prve dvije grupacije u zabludu odvela isključivost, žestina i fanatizam. Učenje ehli-sunneta nalaže da se iman povećava i smanjuje. Počinilac grijeha ima nepotpuni iman shodno počinjenom grijehu i ne izlazi iz imana osim ako počini nešto za što postoji jasan dokaz da je nevjernstvo.

Pretjerivanje u ophođenju s drugima

Ogleda se u zabranjivanju svega pa čak i onih dozvoljenih stvari, u smislu da čovjeku nije dozvoljeno da ima bilo šta što prelazi njegove osnovne potrebe. Ovim putem kroče sufije koji kažu: “Onaj ko se zabavi dunjalukom, taj ne želi ahiret.” Također, kažu da nije dozvoljeno kupovati nešto što čovjeku nije prijeko potrebno.

Suprotno ovoj grupaciji javili su se oni koji kažu da je dozvoljeno sve ono što jača ekonomiju, pa čak i kamata, korupcija i tome slično. Ovi su pretjerali po pitanju nemarnosti, tako da ćeš ih vidjeti kako lažu vezano za cijenu robe, njene karakteristike i tome slično, samo da bi se dokopali dinara ili dva. Ovo je bez sumnje pretjerivanje.

Sredina između ovo dvoje jeste: dozvoljeno je sve ono što je došlo u tekstovima, kao naprimjer:

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا

“Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu” (El-Bekare, 275). Dakle, nije sve zabranjeno, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je trgovao i prodavao, kao i njegovi ashabi, i on im to nije osporavao.

Muslim je zabilježio od Ibn Mes'uda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Propale su cjepidlake", ponovivši to tri puta.¹⁷⁰

Poslanikove riječi: "...cjepidlake..." označavaju svakoga onoga koji je pretjerano sitničav i prznica, bilo u govoru ili u djelima, i ovakav je propao zato što cjepidlačenje najčešće čovjeka odvodi ka umišljenosti. Cjepidlačenje u djelima čovjeka odvodi ka oholosti. Cjepidlačenje u dunjalučlim pitanjima svojevrсно je pretjerivanje. Ovakvi ljudi idu i do najsitnijih detalja i nebitnih pitanja tako da čak i po pitanju Allahovih svojstava postavljaju pitanja koja ashabi nikad nisu postavljali. I pored toga što znaju da su ashabi bolji od njih i požrtvovaniji u pogledu vjere, oni zalaze u dubine i pitaju ono što niko nije, a ashabi su bili u prilici da upitaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je imao odgovore koje nema niko, ma koliko znanja sakupio.

Ova tri hadisa ukazuju na zabranjenost pretjerivanja, te da je ono razlog propasti, a obaveza je da čovjek kroči srednjim putem između dvije krajnosti. Ovaj ummet je srednji ummet, tako je i ova vjera srednja vjera, pa se te sredine treba držati.

Pouke i poruke:

1. Da će onome ko razumije ovo poglavlje i sljedeća dva biti jasno u kolikoj je mjeri zanemaren izvorni islam i kako su rijetki oni koji ga istinski ispovijedaju. Vidjet će čuda u pogledu ljudskih srca koja Uzvišeni Allah prevrće i usmjerava kako hoće. Zaista je islam koji počiva na iskrenom tevidu vrlo otuđen. U mnogim islamskim zemljama prisutno je pretjerivanje u pogledu kabura dobrih ljudi. Štaviše, teško je naći islamsku zemlju u kojoj nema pretjerivanja u pogledu kabura dobrih ljudi, a ponekad to uopće i nije kabur nego samo izmišljotina, kao što je slučaj sa kaburom Husejna b. Alije, r.a. Iračani govore da je kabur kod njih, oni u Šamu govore isto, kao i Egipćani koji pak tvrde da je Husejnov kabur kod njih, a neki čak govore da je njegov kabur u Maroku. Naposljetku, ili postoje četiri Husejna ili je on rasparčan pa ukopan na

170 Muslim, 4/2055.

mnoga mjesta. Ništa od ovoga nije tačno. Na ovom primjeru se očituje istinitost autorovih riječi da je islam otuđen i stran među muslimanima. Arapsko poluostrvo, prije šejha Muhammeda b. Abdul-Vehhaba, također je bilo poprište obožavanja kabura i turbeta koja su se hodočastila, ali uz Allahovu pomoć, ovaj je čovjek zajedno sa imamom Muhammedom b. Saudom očistio poluostrvo i porušio sve kabure i turbeta, te uspostavio istinski tevhid na ovim prostorima.

2. Upoznavanje prvog širka koji se desio na zemaljskoj kugli, da je to bilo zbog nejasnoće oko dobrih ljudi, tj. ovi kipovi koji su obožavani u osnovi prije smrti bili su dobri ljudi, ali su ljudi pretjerali tako da su ih naposljetku počeli obožavati mimo Allaha.

3. Upoznavanje sa prvom stvari zbog koje je izmijenjena vjera vjerovjesnika i šta je tome uzročnik, uz spoznaju da je Allah poslao te vjerovjesnike. Prva stvar koja je izmijenila vjeru vjerovjesnika jeste širk, a njegov uzrok je pretjerivanje u pogledu dobrih ljudi. Kaže Uzvišeni: "Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, pa je Allah slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene..." (El-Bekare, 213), tj. bili su jedan ummet koji je ispoljavao tevhid, zatim su se podvojili te je onda Allah poslao vjerovjesnike da obveseljavaju, ali i opominju. Po vjerovjesnicima je dolazila i knjiga kako bi im se sudilo u onome u čemu se razilaze. Ovo je prvi širk koji se desio među Ademovim potomcima.

4. Prihvatanje novotarija uprkos činjenici da propisi i zdrava ljudska priroda to odbijaju, čak štaviše svi vjerozakoni je odbacuju kao što je odbacuje čista i neiskvarena ljudska priroda, jer je njoj svojstveno da obožava samo Allaha i da Mu nikog ne pridružuje, kao što kaže Uzvišeni: "Ti upravi lice svoje, kao pravi vjernik, vjeri prema kojoj je On ljude načinio" (Er-Rum, 30). Dakle, zdrava ljudska priroda ne prihvata propise osim od onoga koji ima pravo da propisuje, a to je Allah.

5. Da je uzročnik svemu tome miješanje istine s neistinom: prvo je ljubav prema dobrim ljudima, a drugo je djelo koje su uradili učeni i pobožni ljudi i time su željeli dobro, a oni koji su došli poslije njih mislili su da su oni njime željeli nešto drugo. Autor želi da nam pojasni da je do miješanja istine s neistinom došlo iz dva razloga: prvi, ljubav prema dobrim ljudima, te su zbog te ljubavi i sagradili njihove kipove u

želji da gledaju njihove likove; drugi, da su učeni i pobožni ovime htjeli dobro, a to je da ih kipovi podstaknu na činjenje ibadeta, ali oni koji su došli poslije njih nisu shvatili prvobitne namjere onih koji su kipove sagradili. Iz navedenog također možemo zaključiti da onaj ko svoju vjeru želi ojačati i učvrstiti novotarijom, šteta te novotarije je veća od njene koristi. Primjer: oni koji pretjeruju u pogledu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te organizuju mevlude, u osnovi imaju dobre namjere, i ovom novotarijom oni žele samo dobro, no njena šteta je daleko veća od dobra jer ona čovjeka podstiče na djelo koje nije propisano u određeno vrijeme, da bi nakon toga cijelu godinu čovjek zaboravio na vjeru i klonuo. Zato ćeš zapaziti da ovi koji pretjeruju u ovakvim novotarijama u suštini su vrlo nemarni i nezainteresovani za vjerom propisane stvari. Ovo je dokaz da novotarija ostavlja loš trag na njihova srca i da kao takva, bez obzira koliko je uljepšavali njeni praktikanti, donosi samo zabludu, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svaka novotarija je zabluda."¹⁷¹ Ako bude rečeno: Proslavljanje mevluda ima osnovu u sunnetu. Naime, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je upitan o postu ponedjeljkom pa je rekao: "Na taj dan sam rođen, u njemu sam postao poslanik, i na taj dan mi je spuštена objava"¹⁷². Isto tako, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, običavao je postiti taj dan zajedno sa četvrtkom i govorio je: "Ta dva dana se Allahu predočavaju djela, pa volim da postim dok se moja djela predočavaju"¹⁷³. Zar se iz ovih hadisa ne može zaključiti da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posebnim za post učinio dan u kojem je rođen, a post je vid ibadeta? Odgovor na ovo je sljedeći: Prvo, post na ovaj dan nije proslava kao što to rade ovi koji obilježavaju mevlud, nego je suzdržavanje, za razliku od ovih koji rade suprotno od onoga što je radio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Ako čovjek posti ovaj dan, onda to čini jer je taj dan mubarek, a ne čini to kao proslavu tog dana. Drugo, ako bismo i rekli da ova praksa ima neke osnove, onda bismo trebali da se u njoj ograničimo na ono što je došlo u tekstovima. A da je mevlud koji slave ljudi u današnje vrijeme bio propisan, onda bi to Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zasigurno obznanio, bilo riječima, djelom ili prešutnim odobrenjem.

171 Muslim, 2/592, od Džabira, r.a.

172 Muslim, 2/819, od Ebu Katade, r.a.

173 Muslim, 4/1987, Tirmizi, 3/94, Ebu Davud, br. 2436, i drugi, od Ebu Hurejre, r.a.

Treće, ovi koji proslavljaju mevlud ne rade to isključivo ponedjeljkom nego na dan kada smatraju da je rođen, a to je 12. rebiul-evvel, i pored toga što historičari ne potvrđuju ovaj dan kao dan rođenja. Neki potonji astronomi su na osnovu proračuna utvrdili da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rođen devetog, a ne dvanaestog rebiul-evvela. Četvrto, proslava mevluda na način kako to danas čine je čista novotarija koja nije bila poznata za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti za vrijeme ashaba, iako su, da su htjeli, imali razlog da organizuju proslave mevluda. **Propis proslavljanja dječijeg rođendana:** Svaki praznik koji se ponavlja bilo sedmično ili godišnje, a nije propisan, je novotarija. Dokaz ovome jeste da je Zakonodavac za novorođenče propisao akiku i ništa više. Proslavljanje rođendana iz godine u godinu ukazuje da su te proslave poprimile oblik praznika koji islam nije propisao i ovo je haram jer u islamu postoje samo tri propisana praznika: Ramazanski bajram, Kurbanški bajram i sedmični praznik – džuma. I pored toga što se rođendan ponavlja svake godine, on ne spada u područje običaja koji se tolerišu, a dokaz za to je slučaj kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu i zatekao ensarije kako proslavljaju dva praznika pa im je kazao: “Allah vam ih je zamijenio boljima: Kurbanškim i Ramazanskim bajramom”,¹⁷⁴ kazao im je ovo iako su oni ove praznike smatrali svojim običajima.

6. Tumačenje ajeta iz sure Nuh; prethodno smo ga pojasnili i rekli da su oni jedni drugima preporučivali neistinu, što je u suprotnosti s onim što čine vjernici, koji jedni drugima preporučuju istinu, strpljenje i samilost. Sljedbenici zablude nalikuju pripadnicima Nuhovog naroda, jer prije negoli umru, obavezno oporučuju nasljednicima da se pridržavaju puta kojim su oni kročili, bilo da se radi o predsjednicima, političarima ili onima koji se smatraju vjerskim vođama. Većinom prije smrti oporuče da njihovi nasljednici nastave putem kojim su oni kročili.

7. Čovjekova priroda koja je karakteristična po tome da se istina smanjuje u njegovom srcu, a da se neistina povećava. Ovo je karakteristično za svakog čovjeka bilo da on nastoji očistiti svoju dušu ili ne, a Allah Uzvišeni kaže: “...uspjet će samo onaj koji je očisti,

174 Ahmed, 3/103, Ebu Davud, br. 1134, Hakim, 1/294, i drugi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi” (Eš-Šems, 9-10). Allah je čovjeka kao takvog opisao dvjema karakteristikama: “Čovjek je uistinu, nepravedan i nezahvalan” (Ibrahim, 34) i kaže Uzvišeni: “...ali ga je (emanet vjere) preuzeo čovjek – a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkomišen” (El-Ahzab, 72). S druge strane, čovjek u pogledu imana, djela i dobročinstva može da napreduje ako mu Allah to olakša, a kaže Uzvišeni: “Mi čovjeka stvaramo u skladu najljepšem, zatim ćemo ga u najnakazniji lik vratiti, samo ne one koji budu vjerovali i dobra djela činili, njih čeka nagrada neprekidna” (Et-Tin, 4-6). Čovjek koga Allah uputi, u njegovom srcu neistina se smanjuje pa čak i potpuno nestane, kao što je slučaj sa Omer b. Hattabom, Halidom b. Velidom, Ikrime b. Džehlom i drugima. Također i učenjaci, kao što je slučaj sa Ebu Hasanom el-Eš’arijem koji je prvo bio mu’tezil, zatim kullabija¹⁷⁵, a na kraju sunnija. Ibn Kajjim je bio sufija, zatim ga je Allah uputio na šejhul-islama Ibn Tejmijju čijim je sebebom upućen i doživio preporod.

8. Da je u citiranom ajetu dokaz za ono što je preneseno od prvih generacija, da je novotarija uzročnik nevjerstva. Učenjaci kažu da nevjerstvo ima dosta uzročnika, a poznato je da jedna stvar može ima više uzročnika, pa je takav slučaj i sa nevjerstvom. Jedan od uzroka nevjerstva jeste novotarija. Oni kažu: “Novotarija se nalazi u srcu i nagriza ga malo-pomalo sve dok ono ne uznevjeruje, tj. ode u kufr”, a oni ove riječi dokazuju hadisom gdje Poslanik, salallahu alejhi ve sellem, kaže: “Svaka novotarija je zabluda, a svaka zabluda vodi u Vatru.”¹⁷⁶ Također kažu da su grijesi vjesnik nevjerstva. A grijesi se, kao što nas je o tome obavijestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nagomilavaju i srce postaje crnje i crnje, pa ako se čovjek pokaje, nestaje crnine, ali ako ne, crnilo polahko zauzima njegovo srce, da bi, naposljetku, ono postalo crno u potpunosti.¹⁷⁷ Također, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozorio je na pogubnost potcjenjivanja onih grijeha koje ljudi vide nečim malim i neznatnim. Na tu temu je naveo sljedeći primjer: skupina ljudi odsjela je na nekom mjestu pa su željeli skuhati nešto za jelo. Svaki od njih je donio po jednu granu pa su zapalili veliku vatru.¹⁷⁸ Isto je i sa malim grijesima

175 Kullabije: jedna od frakcija čije je učenje bilo daleko od izvornog islamskog učenja.

176 Nesai, 3/188.

177 Ahmed, 2/297, Tirmizi, 9/69, Ibn Madže, 2/1417, od Ebu Hurejre, r.a.

178 Ahmed, 5/331. Vidjeti: Medžemuz-zevaid, 10/190.

koje čovjek zanemaruje, a koji se postepeno nakupljaju sve dok čovjeka ne unište. Ovako grijesi ostavljaju jak trag na srce, a najjači trag ostavlja strast, jači i od sumnje, jer sumnju je lahko odstraniti ako to Allah olakša, jer nju prouzrokuje neznanje koje se otklanja znanjem. S druge strane, strast jeste čovjekova težnja da čini loše. Ona je problem koji savladava i učenog i nezalicu. Stoga je grijeh židova veći od grijeha kršćana zato što je grijeh židova prouzrokovan strašću, dok je grijeh kršćana prouzrokovan sumnjom. Većinu novotarija prouzrokuju sumnje, ali također veliki je broj i novotarija čiji je uzročnik strast. Kada se novotarima koji slijede strast predoči istina, oni ostaju pri novotariji jer im šejtan prikazuje da će, ako se okane novotarije, izgubiti ugled i poziciju koju imaju među ljudima, te se boje da će drugi reći: "Ovaj je čovjek prevrtljiv i nema znanja." No, nije tako. Ebu Hasan el-Eš'ari navodi se kao primjer kada se govori o ovoj temi, jer kada je bio mu'tezil, nije bio imam niti poznati autoritet, no, kada se vratio ehli-sunnetu postao je uglednik i veliki učenjak za kojim su se ljudi povodili. Svako ko se vrati istini, poveća mu se stepen kod Allaha, a zatim i kod stvorenja. Zaključak: Novotarija je uzrok nevjerstva, a onima koji kažu da su samo grijesi uzročnik nevjerstva, kažemo da nema smetnje da bude više stvari koje prouzrokuju nevjerstvo.

9. Šejtanovo poznavanje čemu novotarija vodi, pa makar namjera počinioca bila dobra. Šejtan je došaptavao ljudima da naprave kipove jer je znao da će ih ta novotarija odvesti u širk. Novotarija je zlo pa makar počinitelj imao dobre namjere, a grješan je ako zna da je to novotarija pa makar imao i dobru namjeru, jer je počinio grijeh kao onaj koji laže i vara, a zatim tvrdi da u tome ima koristi. No, ako bude nezalica, onda nema grijeha, jer da bi neko bio grješan, mora imati znanje da je stvar koju čini zabranjena, a za svoju dobru namjeru može biti i nagrađen. Ovo je naveo šejhul-islam Ibn Tejmijje u svojoj knjizi "Iktidau-siratil-mustekim". Za nijet može biti nagrađen, ali je njegovo djelo neprihvaćeno kod Allaha, no dobra namjera uz neznanje može u konačnici da bude nagrađena. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je čovjeku koji je ponovio namaz, nakon što je našao vodu za abdest: "Tebi pripadaju dvije nagrade"¹⁷⁹, zbog njegove dobre namjere, a i zato što je ovo djelo u osnovi

179 Ebu Davud, br. 338, Nesai, br. 433, Darimi, 1/55, Darekutni, 1/188, Hakim, 1/179, i ocijenio ga vjerodostojnim, a u ocjeni se složio i Zehebi, r.h. Vidjeti: Telhisul-habir, 1/155.

dobro. No, ako neko bude htio da jedno djelo učini dva puta uz znanje da tako nije propisano, nema nagrade, jer ga nije učinio na način kako je to propisao šerijat i kao takvo protivi se sunnetu. A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je onome koji nije ponovio namaz nakon što je našao vodu rekao: "To je sunnet."¹⁸⁰ Ako neko kaže: "Ja ovom novotarijom želim da probudim mase i tome slično", odgovorit će mu se da je ta želja obezvređivanje sunneta Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i potvora da je nepotpun i nedovršen, u smislu da nije dostavio sve što je trebao. Ovo je ogromna i opasna stvar koja ima jako negativne konotacije. Na ovome nije bio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, niti ispravne halife. No, ako čovjek bude nezalica pa uradi djelo, bit će nagrađen za namjeru (nijet), a djelo nije primljeno jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Svako djelo koje nije propisao, odbačeno je".¹⁸¹ Što se tiče većine običnih ljudi koji nisu upoznati sa suštinom novotarija, sve dok su im namjere dobre, iako nemaju znanja, grijeh je na onome ko im je dao fetvu i u zabludu ih odveo. U određenim predjelima Afrike postoje ljudi koji o islamu nisu ništa čuli, pa kada umru, ne kažemo da su muslimani niti im klanjamo džezazu, iako nad njima nije uspostavljen argument, tj. do njih nije doprla Objava. Na ovome svijetu se prema njima ophodimo shodno njihovoj vanjštini, tj. shodno onome što nam je o njima poznato, a konačni sud u vezi njihovog slučaja prepuštamo Allahu.

10. Spoznaja općeg pravila, a to je zabrana pretjerivanja i spoznaja čemu ono vodi. Na ovo je upozoravao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jer je pretjerivanje prekoračenje granice, a ono biva kako u ibadetima tako i na drugim poljima, kako kaže Uzvišeni: "Jedite i pijte, ali ne pretjerujte" (El-E'araf, 31), i kaže: "I oni koji, kad udjeljuju, dijeleći ne pretjeruju (ne rasipaju) i ne škrtare" (Furkan, 67).

11. Štetnost bdijenja nad kaburom radi dobrog djela; štetnost do koje može doći jeste da bdijenje na kaburima odvodi ka obožavanju istih. Primjer ovoga jeste ako se Kur'an uči kod kabura dobrog čovjeka ili se kod njega udjeljuje sadaka uz uvjerenje da je udjeljivanje sadake na tom mjestu vrednije od njenog udjeljivanja na nekom drugom mjestu. Sve ovo je novotarija koja njene praktikante može odvesti do toga da počnu obožavati taj kabur.

180 Ibid.

181 Buhari, 1/100, Muslim, 3/1343.

12. Spoznaja zabrane kipova i mudrost u njihovu uklanjanju. Kip jeste ljudska skulptura, ili, pak, životinjska, ali se ovaj izraz najčešće upotrebljava kako bi se označilo nešto što se obožava mimo Allaha. Mudrost u njihovom otklanjanju jeste preventivno sprečavanje svega onoga što vodi u širk.

13. Spoznaja važnosti i značaja ovog kazivanja i snažna potreba za njim i pored toga što ovo kazivanje mnogi ne poznaju; tj. priča o narodu koji je pretjerao u pogledu dobrih ljudi, ali i drugih za koje su smatrali da su dobri sve dok nisu došli do stepena da ih obožavaju mimo Allaha. Vrlo je važno poznavati ovu priču jer je pretjerivanje opasno, a njegove posljedice pogubne. No, i pored velike potrebe za poznavanjem ovih stvari, većina ih ne poznaje, a to ćeš lahko uočiti ako samo malo pogledaš u stanja ljudi danas u pogledu ovog pitanja, diljem islamskog svijeta.

14. Najčudnije je da ljudi čitaju ovu priču u knjigama tefsira i hadisa i načelno je poznaju, no Allah je stavio prepreku između njih i njihovih srca, tako da su povjerovali da je postupak Nuhovog naroda jedan od najboljih vidova obožavanja. Oni su, također, znali da je ono što su zabranili Allah i Njegov Poslanik vid nevjerstva, a onaj ko postane nevjernik, njegova krv i njegov imetak postaju dozvoljeni. Autor ovim riječima želi zanegirati postupke slične postupku Nuhovog naroda, a misli na ljude koji su živjeli u njegovom vremenu i čitali ovu priču u knjigama tefsira i hadisa, pa su povjerovali da je praksa Nuhovog naroda najbolji vid obožavanja. Za čovjeka je vrlo pogubno nešto što je ružno smatrati nečim lijepim, kako kaže Uzvišeni: "Kako mogu biti isti: onaj kome su njegova ružna djela prikazana lijepim, a i on ih smatra lijepim. Allah u zabludi ostavlja onoga koga hoće..." (Fatir, 8), i kaže Uzvišeni: "Reci: 'Hoćete li da vam kažemo čija djela neće nikako priznata biti, čiji će trud u životu uzaludan biti, a koji će misliti da je dobro ono što rade?'" (El-Kehf, 104). "Oni su, također, znali da je ono što su zabranili Allah i Njegov Poslanik vid nevjerstva, a onaj ko postane nevjernik, njegova krv i njegov imetak postaju dozvoljeni", tj. onaj ko povjeruje da je širk i nevjerstvo od najboljih vidova ibadeta, i pored toga što priznaje Allaha, njegov imetak i krv bivaju dozvoljeni. Na ovo je aludirao autor, iako se to direktno ne nazire iz njegovih riječi. Zatim, ja smatram da je možda htio reći da su ovi koji su pretjerali povjerovali da je zabranjeno nevjerstvo ono koje je jasno i otvoreno, i koje dozvoljava krv i imetak, a sve što je manje od pretjerivanja, nije zabranjeno, a Allah najbolje zna.

15. Eksplicitna izjava da oni ne žele ništa drugo nego zagovaranje (šefa'at), tj. nisu htjeli ništa do zagovaranja, ali su i pored toga zapali u širk.

16. Njihova (Nuhovog naroda) pretpostavka da su učenjaci koji su dali da se naprave ti kipovi, to i željeli, tj. željeli su zagovaranje, a uz to su i smatrali da će ih kipovi podsticati na ibadet, a ove pretpostavke su ništavne, kao što smo to prethodno i pojasnili.

17. *Veliki proglas u Alejhisselamovim riječima: "Nemojte me uzноситi ni pretjerano hvaliti kao što su kršćani pretjerano hvalili sina Merjemina..."*, pa neka je Allahov salavat i selam na onoga koji je proglas jasno dostavio. Upravo u ovo na što je upozorio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapao je određeni broj ljudi iz ovog ummeta, pa čak i više od ovoga, do te mjere da su Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, uzeli kao odrednicu svih stvari. Ovo je gore od onoga što propagiraju kršćani koji govore da je Mesih Allahov sin i da je jedan od trojice.

18. *Poslanikov savjet nama da su cjepidlake upropaštene; shodno njegovim riječima: "Propale su cjepidlake"*, a ovo nije obična izjava, nego upozorenje da se ne sitničari i ne cjepidlači.

19. *Eksplicitna izjava da se oni nisu počeli obožavati dok nije nestalo znanja. U tome je spoznaja vrijednosti njegova postojanja i štete kad se izgubi*; tj. kipovi se nisu obožavali sve dok nije iščezlo znanje. Ovdje imamo dokaz za bitnost postojanja znanja, tj. njegovo postojanje je nužnost za ummet, jer ako nestane znanja, neznanje će zauzeti njegovo mjesto, a ako se to desi, onda ne pitaj za stanja ljudi jer neće znati kako da Allaha obožavaju i kako da Mu se približe.

20. *Da je uzrok nestanka znanja smrt učenjaka*; ovo je najveći uzrok nestanka znanja, jer kada pomru učeni, onda ostanu neznalice koje ljudima daju fetve bez znanja. Ovo također nije jedini uzrok nestanka znanja, jer postoje i drugi, a neki od njih su: nemarnost i zapostavljanje znanja, okupiranost dunjalukom i nepridavanje značaja znanju. S druge strane, znanje je nekad prisutno, ali kao da ga nema. To biva onda kada je mnogo onih koji znanje formalno čitaju i izučavaju, ali ne rade po njemu, i s ovim znanje postaje izgubljeno, kao da ga nema. Ovakvo znanje donosi ummetu samo

štetu, jer obični ljudi kada vide da učeni ne rade po onome što znaju, smatraju da su svi na istini. Dakle, postojanje znanja koje ne koristi pogubnije je od neznanja, jer kada se proširi neznanje, ljudi će možda i početi da tragaju za znanjem i da ga se pridržavaju.

Rezime ovog poglavlja

Pojašnjenje da je pretjerivanje u pogledu dobrih ljudi jedan od uzroka nevjerstva. Opasnost pretjerivanja je velika, a njegove posljedice su pogubne. Obaveza je dobre ljude postaviti na mjesto koje im pripada, jer nisu jednaki dobri i loši, stoga je neophodno svakoga postaviti na mjesto koje zaslužuje, ali bez pretjerivanja, jer Allahova je vjera srednji put i ne daje se čovjeku više nego što zaslužuje niti mu se umanjuje ono što je zaslužio. Ovo i jeste istinska pravda. Prvo pitanje: U čemu je razlika između cjepidlačenja, pretjerivanja i idžtihada? Odgovor: Pretjerivanje jeste prekoračenje granice, dok je cjepidlačenje sitničarenje u nečemu i također spada u vrstu pretjerivanja. Idžtihad je, pak, ulaganje truda kako bi se spoznala istina i ovdje nema pretjerivanja osim ako se želi dokučiti nešto što nije šerijatom propisano. Primjera radi, ako bi čovjek htio da klanja cijele noći i da ne spava, ili da posti bez da prekida svoj post, ili se odrekne dunjaluka u cijelosti – tako da se ne ženi niti jede meso, voće i tome slično, onda kažemo da je ovo pretjerivanje, pa makar ako do ovoga dovede idžtihad i dobra namjera, jer je ovo u suprotnosti sa uputom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Drugo pitanje: Kakav je propis odlaska na kabure dobrih ljudi radi učenja Fatihe?

Odgovor: Ovo je novotarija, bez obzira da li nagrada od tog učenja stiže umrlom ili ne, jer je učenje Kur'ana na kaburu novotarija. Učenjaci su se razišli po pitanju učenja Fatihe odmah po ukopu, ili nečeg drugog od Kur'ana, ali ispravno mišljenje jeste da ovo nije od sunneta. Sunnet je da se za umrlog moli oprost i postojanost.

O TOME ŠTA JE PRENESENO O TEŠKOM UPOZORENJU
ONOME KO OBOŽAVA ALLAHA KOD MEZARA
NEKOG DOBROG ČOVJEKA, PA KAKO JE TEK
AKO OBOŽAVA ONOGA KO JE U KABURU

U Sahihu je zabilježeno od Aiše, r.a., da je Ummu Seleme spomenula Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, crkvu koju je vidjela u Abesiniji i slike koje se u njoj nalaze, pa je on rekao: "To su oni koji kada im umre dobar čovjek, ili dobar rob, naprave na njegovom grobu hram i u njemu naslikaju te slike. To su najgora stvorenja kod Allaha na Kijametskom danu."¹⁸²

Ovi su objedinili dvije zablude: zabludu sa grobovima i zabludu sa kipovima.

Njegove riječi: "...ko obožava Allaha kod mezara nekog dobrog čovjeka...", tj. čini djelo kojim se obožava Allah, kao što je učenje Kur'ana, namaz, sadaka i tome slično.

Njegove riječi: "...pa kako je tek ako obožava onoga ko je u kaburu...", tj. to je mnogo gore, jer oni koji su ukopani u te kabure, bili dobri ili ne, u potrebi su za dovom. Oni se posjećuju kako bismo im pomogli, a ne da oni nama pomognu, s tim da posjeta mezarluku mora biti u skladu sa sunnetom i samo na taj način čovjek može očekivati nagradu za djelo. Nagrada ga ne očekuje zbog osobe koju je posjetio nego zbog samog djela koje je uradio ako ga uradi po sunnetu. Sama posjeta isključivo zbog umrlog od kojeg se očekuje neka pomoć je inovacija u vjeri, dok je posjeta kaburima u cilju dove za umrle i prisjećanja na smrt kao i uzimanje pouke iz toga, šerijatski validna i poželjna.

Njegove riječi: "*U Sahihu...*", tj. u dva Sahiha, a već smo govorili o ovom izrazu.

182 Buhari,1/155, Muslim, 1/375.

Njegove riječi: “...*Ummu Seleme...*” – bila je od onih koji su učinili hidžru u Abesiniju, a kada joj je umro muž Ebu Seleme, oženio ju je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Obavijestila ga je o ovome kada je bio na samrtničkoj postelji, kao što stoji u Sahihu.

Njegove riječi: “...*i slike...*” vjerovatno se misli na utjelovljene slike, tj. idole.

“*To su oni...*”, misli na kršćane koji žive u Abesiniji, mada se ove riječi mogu odnositi i na sve one koji ovo rade ma gdje bili.

Njegove riječi: “...*dobar čovjek, ili dobar rob...*”, prenosilac nije siguran koji je od ova dva izraza Poslanik upotrijebio.

Njegove riječi: “...*i u njemu naslikaju te slike...*”, tj. slike koje je ona vidjela, mada kontekst nalaže da su to slike tog dobrog čovjeka, mada nije isključeno da se radi o više slika u raznim veličinama.

Njegove riječi: “...*To su najgora stvorenja kod Allaha...*”; jer ih ovo djelo vodi direktno u širk i nevjerstvo, a to je najveća nepravda, stoga je razumljivo zašto su ovi najgora stvorenja, jer čine najveću nepravdu.

“*Ovi su objedinili dvije zablude: zabludu sa grobovima i zabludu sa kipovima*”; ovo su riječi šejhul-islama Ibn Tejmijje, da mu se Allah smiluje.

Njegove riječi: “...*zabludu kabura...*” – jer su na njima izgradili bogomolje.

Njegove riječi: “...*zabludu kipova*” – jer su ih oni napravili i tako spojili između dvije zablude. Ovo je nazvano zabludom zato što ljudima ne dozvoljava ispravan pristup vjeri, a sve što je na takvoj osnovi, naziva se zabluda.

Njih dvojica (Buhari i Muslim) od nje bilježe da je rekla: “Kada je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došao Melek smrti, on je prekrpio lice svojim crnoporubljenim ogrtačem. Kada ga je sklonio sa svoga lica, rekao je: ‘Neka je Allahovo prokletstvo na židove i kršćane. Oni su na mezarima svojih vjerovjesnika napravili hramove.’”¹⁸³

183 Buhari, 1/408, Muslim, 1/376.

On je upozorio na ono što su ovi uradili. Da nije toga, i njegov mezar bio bi uzdignut i istaknut. To nije urađeno iz bojazni da ga neko ne pretvori u džamiju.” Zabilježila su ga njih dvojica (Buhari i Muslim).

Njegove riječi: “*Njih dvojica...*” – misli se na Buhariju i Muslima. Autor je to kazao na ovaj način upotrebljavajući odnosnu zamjenicu jer je ova terminologija manje-više poznata.

Njegove riječi: “*...od nje prenose...*”, tj. od Aiše, r.a., koja je rekla: “Kada je Allahovom Poslaniku došao Melek smrti...”

Njegove riječi: “*Neka je Allahovo prokletstvo na židove i kršćane. Oni su na mezarima svojih vjerovjesnika napravili hramove...*”; izrečene su na samrti, a samo prokletstvo znači udaljavanje od milosti. Ova rečenica može biti shvaćena kao Poslanikova izjava da ih je Allah prokleo, ili pak, kao Poslanikova dova da ih Allah prokune.

Njegove riječi: “*Oni su na mezarima svojih vjerovjesnika napravili hramove...*”; ovo je pojašnjenje prvog dijela rečenice: “*Neka je Allahovo prokletstvo na židove i kršćane...*” Ovdje kao da je dat odgovor na zamišljeno pitanje: “Zašto ih je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo?”, a odgovor glasi: “Zato što su na mezarima svojih vjerovjesnika napravili hramove”. Na kaburima su obavljali svoje molitve bez obzira bio na njemu izgrađen hram ili ne. Allahu su se na njima klanjali i na njima Njega obožavali usprkos činjenici što su ti hramovi bili sagrađeni na kaburima.

Njegove riječi: “*...On je upozorio na ono što su ovi uradili...*”, tj. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovo je izrekao na smrtnom času upozoravajući svoj ummet na ovu stvar, jer znao je da će umrijeti pa se pribijavao da se ovo ne dogodi i u ovom ummetu, pa makar i poslije dugo vremena.

Njegove riječi: “*...Da nije toga, i njegov mezar bio bi uzdignut i istaknut...*”, tj. da nije bilo upozorenja i straha da će se njegov mezar uzeti za mesdžid, on bi bio iznesen i sahranjen u Bekiji naprimjer, ali je on u svojoj kući, daleko od toga da se njegov mezar uzme kao mesdžid. Ovo je jedan od razloga da njegov kabur ne bude uzdignut i istaknut.

Postoje i drugi razlozi, a neki od njih su: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio je da se vjerovjesnici ukopavaju na mjestima gdje umru¹⁸⁴, a rekli smo da nema smetnje da jedan propis bude u vezi sa dva razloga ili povoda, kao što se ponekad na osnovu jednog povoda izgradi više propisa, kao naprimjer zalazak sunca je uzrok da ljudi iftare, ali i da klanjaju akšam-namaz.

Njegove riječi: “...*To nije urađeno iz bojazni da ga neko ne pretvori u džamiju...*”, u drugoj sličnoj verziji ovog hadisa stoji: “...*To nije urađeno jer se bojao da ga neko ne pretvori u džamiju...*”. Uzimajući u obzir prvi rivajet, značenje bi bilo: to nije urađeno jer su se ashabi pribojavali da će ga neko uzeti za džamiju. Ukoliko uzmemo u obzir drugu predaju, onda bi ona značila: to nije urađeno jer se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pribojavao da će neko njegov kabur uzeti za džamiju. Značenje oba ova rivajeta je ispravno i mjerodavno jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio da se vjerovjesnici ukopavaju na mjestu gdje presele, a prokleo je židove i kršćane koji su mezare svojih vjerovjesnika uzeli za džamije želeći spriječiti da se s njegovim kaburom desi isto. Na osnovu svega toga ashabi su se složili da ga ukopaju u njegovoj kući iz bojazni da se ne desi ono na što ih je upozorio. Neki od njih su vjerovatno smatrali da treba biti ukopan u kući iz bojazni da kabur ne bude uzet kao džamija, dok su drugi, znajući hadis: “Svaki vjerovjesnik je sahranjen tamo gdje je preselio”, smatrali da ga treba ukopati na mjestu na kojem je preselio.

U ovom i prethodnom hadisu imamo upozorenje da se mezari vjerovjesnika ne uzimaju kao mesdžidi, i pored činjenice da su oni najbolje evlije (dobri ljudi) jer je stepen vjerovjesništva najveći stepen od četiri spomenuta u Allahovim riječima:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

“Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti” (En-Nisa, 69).

184 Ahmed, 1/8, Tirmizi, 3/394, Ibn Madže, 1/521, od Ebu Bekra, r.a.

Prigovor i odgovor:

Ako neko kaže: “Mi se danas suočavamo s jednim problemom kada je Poslanikov kabur u pitanju, jer isti se nalazi u sredini džamije, pa kako odgovoriti na ovo?”, odgovor na ovo pitanje glasi:

1. Džamija nije napravljena na kaburu nego je napravljena još za života Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

2. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ukopan u džamiji, nego u svojoj kući.

3. Ashabi se nisu složili da je u redu da Poslanikove kuće, a među njima i kuća Aiše, uđu u sastav džamije. Ovo se desilo oko 94. godine po Hidžri, dakle nakon što je umrla većina ashaba i nije od njih ostao nego neznatan broj. Znači, taj potez ashabi nisu dozvolili niti je oko toga postignut njihov konsenzus. Dakle, nisu se složili, a među onima koji su bili protiv, bio je i Seid b. Musejjib od tabiina.

4. Kabur i pored toga što je prividno ušao u sastav džamije, ne nalazi se u njoj, nego je u zasebnoj sobi, tako da džamija nije podignuta na njemu, a uz sve, sam kabur je ograđen sa tri zida, a sami zidovi postavljeni su tako da ne padaju okomito prema Kibli, nego su ukošeni tako da klanjač ne okreće svoje lice prema kaburu.

Ovim smo odgovorili na prigovor onih koji veličaju kabure i govore da je to od vremena tabiina pa do nas, i muslimani ga nisu negirali, nego potvrdili. Kažemo: negiranja je bilo čak za vrijeme tabiina, tako da ne možemo govoriti o konsenzusu, ali i ako bi postojao konsenzus po ovom pitanju, prethodne četiri stavke su dovoljne da razjasne ovo pitanje.

Muslim bilježi od Džunduba b. Abdullaha da je rekao: “Čuo sam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, na pet dana prije njegove smrti kako kaže: ‘Ja, uistinu, priznajem Allahu da među vama nisam uzeo sebi nikog za prsnog prijatelja, jer, uistinu, mene je Allah uzeo Sebi za prsnog prijatelja, kao što je i Ibrahima uzeo za prsnog prijatelja. Kada bih sebi uzimao nekog za prsnog

prijatelja od svoga ummeta, uzeo bih Ebu Bekra. Znajte da su oni koji su bili prije vas na kaburima svojih vjerovjesnika i dobrih ljudi pravili hramove. Vi nemojte na mezarlucima praviti džamije. Ja vam, uistinu, to zabranjujem.”¹⁸⁵

On je to zabranio pred kraj svoga života. Osim toga, on je prokleo, što se može razumjeti iz konteksta, onoga ko to radi. U to se ubraja i klanjanje kod kabura, pa makar na njemu i ne bila izgrađena džamija. To je značenje njenih (Aišinih) riječi: “Bojao se da na njegovu mezaru ne naprave džamiju.” Svako mjesto na kojem se s nijjetom obavlja namaz pretvoreno je u mesdžid. Štaviše, svako mjesto na kojem se klanja zove se mesdžid, kao što je Alejhisselam rekao: “Zemlja mi je učinjena mesdžidom (mjestom na kojem se može klanjati) i čistom (pa se s njom može tejemmum uzeti).”¹⁸⁶

Njegove riječi: “...*Ja, uistinu, priznajem Allahu da među vama nisam uzeo sebi nikog za prisnog prijatelja...*”, tj. odričem se i ograđujem od toga da sam bilo koga uzeo sebi za prisnog prijatelja.

Njegove riječi: “...*prisni prijatelj...*”, u arapskom jeziku “halil”, označava vrhunac ljubavi. Koliko nam je poznato, ovaj stepen dostigle su samo dvije osobe. Prva je Ibrahim, a.s., kako kaže Uzvišeni:

وَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

“A Allah je Ibrahima za prisnog prijatelja uzeo” (En-Nisa, 125), a druga je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: “Allah me je uzeo za prisnog prijatelja kao što je uzeo i Ibrahima.”

Ako si ovo razumio, onda će ti biti jasno neznanje kod običnih ljudi koji govore: “Ibrahim je Allahov prisni prijatelj – halilullah, a Muhammed je Allahov voljeni prijatelj – habibullah.” Ovim riječima se umanjuje Poslanikov položaj jer ga se stavlja na stepen ispod Ibrahima. Dakle, ukoliko ga zovu Allahovim voljenim prijateljem, time su ga stavili u nivo sa običnim ljudima jer Allah voli dobročinitelje

185 Muslim, 1/377.

186 Buhari, 1/126, Muslim, 1/370, od Džabira b. Abdullaha, r.a.

i strpljive, kao i još mnoge druge obične ljude. Po njihovim riječima, nema razlike između Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i drugih ljudi. Kako god, bitno je upozoravati obične ljude da budu oprezni prilikom izricanja određenih klasifikacija, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je Allahov prisni prijatelj.

Njegove riječi: *"...Ja, uistinu, priznajem Allahu da među vama nisam uzeo sebi nikog za prisnog prijatelja..."*; Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u svome srcu nema mjesta za prisnog prijatelja jer je u njegovom srcu samo Allah, dž.š.

Njegove riječi: *"...Kada bih sebi uzimao nekog za prisnog prijatelja od svoga ummeta, uzeo bih Ebu Bekra..."*; ovo je jasan dokaz da je Ebu Bekr vredniji od Alije, r.a. Ovo je također direktni odgovor rafidijama koji kažu da je Alija vredniji od Ebu Bekra.

Neke poruke i pouke ovog hadisa:

1. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ograđuje se da je ikoga uzeo za prisnog prijatelja jer je njegovo srce prepuno ljubavi prema Allahu.
2. Allah ga je uzeo za prisnog prijatelja kao što je i Ibrahima uzeo za prisnog prijatelja, a u ovome je velika čast za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.
3. Vrijednost Ibrahima, a.s., jer ga je Allah uzeo za prisnog prijatelja.
4. Vrijednost Ebu Bekra koji je najčasniji ashab jer hadis ukazuje da je upravo njega Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najviše volio.
5. Upozorenje da se kaburi ne uzimaju za mesdžide, shodno Poslanikovim riječima: "Vi nemojte praviti na mezarlucima džamije. Ja vam, uistinu, to zabranjujem."
6. Ako neko bude ukopan u džamiji, obaveza je izmjestiti ga na drugo mjesto.

7. Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, požrtvovanost prema svome ummetu jer ih želi udaljiti od širka i njegovih uzročnika. Uzimanje kabura za mesdžide je posrednik koji odvodi ka širku, upravo zato je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozoravao ummet, a u tome se ogleđa njegova apsolutna blagost i milost prema ummetu.

8. Obaveza je porušiti mesdžid ako je izgrađen na kaburu.

"...On je to zabranio pred kraj svoga života...", tj. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je da se kaburi uzimaju za džamije.

Njegove riječi: *"...Osim toga, on je prokleo, što se može razumjeti iz konteksta, "onoga ko to radi..."*; tj. na smrtnoj postelji prokleo je one koji uzimaju kabure za džamije.

Njegove riječi: *"...U to se ubraja i klanjanje kod kabura, pa makar na njemu i ne bila izgrađena džamija..."*; shodno ovome, nije dozvoljeno klanjati kod kabura, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to je zabranio u hadisu koji bilježi Muslim u svome Sahihu od Ebu Merseda el-Gunevija riječima: "Ne klanjajte prema kaburima."¹⁸⁷

Njegove riječi: *"...Bojao se da na njegovu mezaru ne naprave džamiju..."*, tj. pribijavao se da se njegov mezar ne uzme za mesdžid. No, kako da ashabi prave mesdžid na mezaru kad je njegov mezar pored mesdžida i nelogično je, ali i nemoguće, da prave mesdžid do mesdžida. Stoga su njegove riječi: "Bojao se da na njegovu mezaru ne naprave džamiju...", u značenju bojao se da se na njegovu mezaru obavlja namaz pa makar i ne bio mesdžid na njemu izgrađen.

Nema sumnje da je u osnovi zabrane da se gradi na kaburu – zabrana da se to mjesto uzima za obavljanje namaza, i da ljudi pohode to mjesto da bi klanjali u njemu. Ako ljudi klanjaju u mesdžidu koji je izgrađen na kaburu, to je isto kao i da su klanjali kod kabura. Upozorenje koje je preneseno po pitanju izgradnje mesdžida na kaburu isto je sa onim koje se tiče uzimanja tog mjesta za obavljanje namaza pa makar tu i ne bio mesdžid. Shodno ovome, možemo zaključiti da uzimanje kabura za mesdžide može biti dvojako:

187 Muslim, 2/668.

1. Da se na njima sagradi mesdžid,

2. Da se uzme za mjesto obavljanja namaza pa makar mesdžid i ne bio izgrađen na tom mjestu. Pa ako ljudi budu odlazili kod ovog kabura kako bi tu klanjali, to je isto kao i da je na tom kaburu izgrađen mesdžid, jer je obavljanje molitve na nekom mjestu, ustvari, uzimanje tog mjesta kao mesdžida.

Njegove riječi: "...Štaviše, svako mjesto na kojem se klanja zove se *mesdžid*..."; ovo ima uporište u običajnoj praksi, jer ukoliko ljude koji obavljaju namaz na nekom radnom mjestu upitaš gdje je mesdžid, pokazat će ti na mjesto koje su oni uzeli da na njemu obavljaju namaz, iako to mjesto nije posebno izgrađeno kao mesdžid, ali pošto se tu obavlja namaz, onda se to i naziva mesdžidom.

Sažetak:

Nije dozvoljeno graditi mesdžid na kaburu jer to vodi ka širku koji se ogleda u činjenju ibadeta onome koji je u kaburu. Također, nije dozvoljeno ići kod kabura s isključivom namjerom da se tu obavi namaz, jer je razlog zabrane isti kao i kod mesdžida izgrađenog na kaburu.

Ako bi neko odlučio da ode na groblje i klanja kod mezara nekog dobrog čovjeka, onda bismo mu rekli: Ti si ovo mjesto uzeo za mesdžid i zaslužuješ prokletstvo kao i kršćani i židovi.

Shodno riječima šejhul-islama Ibn Tejmije, općenito je dozvoljeno svako mjesto na kojem se klanja proglasiti mesdžidom.

Bilježi Ahmed sa dobrim senedom od Ibn Mes'uda, r.a., a on direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Uistinu među najlošije ljude spadaju oni koje Kijametski dan zatekne u životu i oni koji na kaburima grade hramove." Zabilježili su ga Ebu Hatim i Ibn Hibban u svome Sahihu.¹⁸⁸

188 Ahmed, 1/435, Ibn Ebi Šejbe, 3/345, Ibn Huzejme, br. 789, Ibn Hibban, br. 340, Taberani u El-Kebir, br. 10314. Ibn Tejmije i Hejsemi su ovaj hadis ocijenili dobrim. Vidjeti: Iktidaus-siratil-mustekim, str. 330, i Medžemeuz-zevaid, 2/27.

Njegove riječi: “... među najlošije ljude...” – superlativ od riječi loš, a također i dokaz da se ljudi razlikuju u činjenju loših djela, tj. neki su gori od drugih.

Njegove riječi: “...Kijametski dan...”; nazvan tim imenom jer označava nešto zaista žestoko i ogromno. Ljudi teške i nepodnošljive stvari nazivaju “kijametom”.

Njegove riječi: “...oni koje Kijametski dan zatekne u životu...”, donekle su nejasne jer poznat je hadis u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: “Skupina ljudi iz moga ummeta uvijek će biti na istini, oni koji im se protive neće im moći nauditi, tako sve dok ne dođe Allahova odredba”¹⁸⁹, a u drugoj predaji: “Sve dok ne nastupi Kijametski dan.”¹⁹⁰ Kako spojiti između ova dva hadisa? Prvi hadis koji je autor naveo jasno kaže da se oni koji živi dočekaju Kijametski dan ubrajaju u najlošija stvorenja!?

Spoj između ova dva hadisa jeste da se kaže: Riječi “dok ne nastupi Kijametski dan” mogu se shvatiti u smislu približavanja Kijametskog dana, a ne njegovog nastupanja u stvarnosti, jer ga neće doživjeti osim najlošija stvorenja. Allah će poslati vjetar koji će uzeti duše vjernika pa će ostati samo najlošija stvorenja koja će doživjeti Kijametski dan.

Njegove riječi: “...i oni koji na kaburima grade hramove”, tj. i oni su od najlošijih stvorenja pa makar i ako širk ne budu počinili jer čine nešto što direktno odvodi u širk. A ako neka stvar odvodi do grijeha, onda i ona biva zabranjena, kao što nešto biva vadžib ako je neophodno da bi se izvršio neki drugi vadžib. Isti slučaj je i sa zabranjenim stvarima.

Najlošiji ljudi su, prema ovom hadisu, podijeljeni u dvije skupine:

- oni koje Kijametski dan zatekne u životu,
- oni koji na kaburima grade hramove (mesdžide).

U Poslanikovim riječima “Uistinu među najlošije ljude...” imamo dokaz da se ljudi po zlu razlikuju, te da su jedni lošiji od drugih, kao što se razlikuju i po dobru, kako kaže Uzvišeni:

189 Buhari, 2/538, Muslim, 3/1523, od Mugire b. Šu’be, r.a.

190 Muslim, 3/1524, 1525.

هُم دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِهَا يَعْمَلُونَ

“Oni su u Allaha po stepenima. A Allah dobro vidi ono što oni rade”
(Ali Imran, 163).

Dakle, onaj ko klanja dva rekata nije kao onaj koji klanja četiri, kao što nije isti onaj koji klanja skrušeno i onaj koji klanja, a srce mu je nemarno. Također, farzovi su vredniji od nafila, a sam namaz je vredniji od sadake, jer je namaz najvredniji tjelesni ibadet.

Ovo je pravac ehli-sunneta koji ima uporište u dokazima, a to je da se djela vrednuju i razlikuju. Isti je slučaj i sa imanom – islamskim vjerovanjem. Jedan te isti čovjek ponekad osjeti da u njegovom srcu ima više imana, a nekad manje, pa kakva je tek onda razlika između jednog čovjeka i drugog? Razlike su zasigurno upečatljivije i veće.

Sažetak ovog poglavlja:

Obavezno je udaljavanje od širka i svega onoga što odvodi u širk, a ogavno je djelo onoga koji Allaha obožava kod kabura dobrog čovjeka. Autorove riječi su koncentrisane na namaz, ali analogija se nazire, pa tako onaj koji daje sadaku kod mezara s uvjerenjem da je vrednija nego na drugom mjestu nalikuje onome koji klanja kod mezara s uvjerenjem da je to mjesto vrednije od drugog. Autor je ovdje upotrijebio analogiju jer je veličanje mjesta prisutno u oba ibadeta, kako pri klanjanju tako i kod udjeljivanja sadake.

Pouke i poruke:

1. Šta je Poslanik rekao o onome ko izgradi džamiju na mezaru nekog dobrog čovjeka, u kojoj se Allah obožava, pa makar namjera onoga koji je to uradio bila ispravna; shodno Poslanikovom proklinjanju onih koji su mezare svojih vjerovjesnika uzeli za džamije. “Pa makar namjera onoga koji je to uradio bila ispravna”, jer propis se vezuje za samu radnju i njenu vanjštinu tako da ova radnja konkretno ne zahtijeva posebnu namjeru. Namjera (nijjet) ima utjecaja na dobra i ispravna djela kao što ima utjecaja i na ona djela koja bi počinitelj htio da uradi, ali ne

može, pa biva nagrađen shodno nijjetu. Međutim, nijjet ne igra ulogu u onim stvarima koje su vezane za samu radnju bez obzira kakav on bio, kao naprimjer izgradnja mesdžida na kaburu, pa makar se tu i Allah obožavao i makar se time željelo Njemu približiti. Ovdje također treba napomenuti još nešto veoma bitno, a to je upozorenje da se ne oponašaju mnogobošci pa makar čovjek i ne imao namjeru da ih oponaša. Ovo ne poznaju mnogi ljudi koji misle da je oponašanje mnogobožaca zabranjeno samo onda ako čovjek ima namjeru da ih oponaša, ali nije tako, jer šerijat je propis vezao za samo “oponašanje”, tj. da se čini ono što i oni čine, bez obzira s namjerom ili bez nje. Ovo su rekli učenjaci po pitanju oponašanja, dakle i ako nema nijjeta za oponašanje, ono se desilo samim djelom koje ne ovisi o namjeri po ovom pitanju. Ako se kaže: Da li je fikhsko pravilo: “Djela su prema namjerama” u koliziji s prethodno rečenim?, kažemo da nema kolizije (oprečnosti), jer ovo pravilo važi za ona djela koja samom svojom vanjštinom upućuju na namjeru počinioa pa makar počinilac i nemaio namjeru da ih poćini, kao što su zabranjene stvari poput bluda i tome slično.

2. *Zabrana kipova i teška prijetnja u tom pogledu*; shodno njegovim riječima: “...i u njemu naslikaju te slike (kipove)...”, zabrana je strožija pogotovo ako se u običaju jednog naroda ti kipovi ili slike veličaju i hvale, kao što je slučaj sa slikama predsjednika, velikodostojnika, oca, brata i tako dalje, ili se, pak, veličaju iz vjerskih osjećaja kao što je slučaj sa slikama dobrih ljudi, vjerovjesnika i tome slično.

3. *Pouka u Alejhisselamovoj, sallallahu alejhi ve sellem, oštroj osudi toga*. Prvo im je pojasnio propis o obavljanju namaza na kaburima, a zatim je, na pet dana prije svoje smrti, izrekao hadis koji smo naveli u tom kontekstu. Uz to, iako se to moglo iz konteksta razumjeti, on se nije zadržao na onome što im je prethodno rekao. Sve ovo ukazuje na Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, požrtvovanost na polju očuvanja tevhide, jer je upravo tevhid srž poslanićke misije, a on je ujedno i najveća pokornost. Grijesi, pa makar bili i veliki, nisu u ravni sa širkom. Ibn Mes’ud je kazao: “Draže mi je da se Allahovim imenom zakunem na nešto što je laž, nego da se nećim drugim mimo Njega zakunem istinito”, jer je zaklinjanje nećim drugim vrsta širka, a zaklinjanje Allahom lažno je grijeh koji je manji od širka. Širk je vrlo opasan. Zapažamo današnje muslimane kako su se posvetili dunjaluku i zaboravili ono zbog čega su stvoreni, a pozabavili se onim što je za njih stvoreno. Većina ljudi

danas zaokupljena je dunjalukom, druge brige osim toga nemaju, bilo da hodaju, sjede, spavaju ili su budni, samo o dunjaluku razmišljaju, a ovo je u svojoj srži vrsta širka, jer ga prati odsutnost i zaborav na Allaha. Zato je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nazvao takvog robom onoga čemu robuje i rekao: "Propao je rob dinara, propao je rob dirhema, propao je rob skupocjene odjeće." Ako bi rob svoje srce okrenuo Allahu, ono što ga sljeduje od dunjaluka bi i dobio, jer dunjaluk je sredstvo, a nije cilj, tako da je propao onaj ko ga uzme za cilj. Kako da ga uzmeš za cilj, a sam ne znaš svoje mjesto u njemu, kako kad je njegova sreća popraćena tugom. Naposljetku, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poslan je da ljude vrati ka obožavanju Allaha, stoga je bio vrlo požrtvovan u zatvaranju svakih vrata koja vode ka širku. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tri puta je upozorio da se kaburi ne uzimaju za mesdžide: prvi put tokom života; drugi put na pet dana prije smrti i treći put na samrti.

4. *Poslanikova zabrana da se takvo nešto radi kod njegova mezara i prije negoli je kabur uopće i postojao na tom mjestu; shodno njegovim riječima: "Vi nemojte praviti na mezarlucima džamije", svakako da i njegov mezar ulazi u okvire ove zabrane.*

5. *Da je tradicija jevreja i kršćana da tako postupaju sa mezarima svojih vjerovjesnika; shodno njegovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: "...oni su na mezarlucima svojih vjerovjesnika napravili džamije". Loš je onaj čovjek koji kršćane i židove slijedi i oponaša.*

6. *Proklinjanje kršćana i židova zbog takvih postupaka; shodno Poslanikovim riječima: "Neka je Allahovo prokletstvo na židove i kršćane".*

7. *Da je Poslanikova namjera da nas upozori da ne radimo tako sa njegovim mezarom; shodno riječima Aiše, r.a.: "Bojao se da na njegovom mezaru ne naprave džamiju".*

8. *Razlog zašto njegov mezar nije istaknut i uzvišen; shodno riječima Aiše, r.a.: "Da nije toga, i njegov bi mezar bio uzdignut i istaknut. To nije urađeno iz bojazni da ga neko ne pretvori u mesdžid." Također, postoji i još jedan razlog zašto kabur nije istaknut i uzvišen, a to je Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, obavijest da se vjerovjesnici ukopavaju na mjestu gdje presele.*

9. *Značenje i smisao pojma "kabur mesdžidom učiniti"*. Prethodno smo kazali da ovo podrazumijeva dvije stvari: izgradnju mesdžida na kaburu ili uzimanje kabura kao mjesta gdje se obavlja molitva.

10. *Poslanik je uporedio one koji na kaburu naprave bogomolju sa onima koji će doživjeti Kijametski dan. Tako je spomenuo ono sredstvo koje vodi u širk i prije nego se desi*, tj. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upozorio je na širk prije nego što se desio.

11. *Napomena da je Poslanikov govor na pet dana prije smrti odgovor dvjema skupinama koje su najveći inovatori u vjeri, a koje su neki učenjaci iz prvih generacija isključili iz one sedamdeset dvije grupe na koje će se podijeliti ummet, a to su rafidije i džehmije. Zbog rafidija se desio širk i obožavanje kabura i oni su bili prvi koji su na njima izgradili džamije*. Zapažamo da je autor najprije ukazao na svojstva ove dvije skupine, a zatim je spomenuo njihova imena. Ovo je uradio zbog toga što čovjek kada čuje opis nečega ili propis o njemu prije upoznavanja sa detaljima o istom, čezne da čuje o čemu se radi. Da je autor odmah na početku kazao "odgovor rafidijama i džehmijama", kod čovjeka ne bi postojala toliko velika pažnja koja je postignuta na ovaj način. A radi se o dvije najpoganije novotarske skupine koje su neki učenjaci isključili iz one sedamdeset dvije skupine. Sama riječ "rafidije" izvedena je iz arapske riječi "refeda", što znači odbiti, odbaciti. Ova skupina nazvana je ovim imenom jer su odbili Zejda b. Alija b. Husejna b. Alija b. Ebi Taliba kada su ga pitali: "Šta kažeš o Ebu Bekru i Omeru?", pa ih je on pohvalio i kazao da su ta dva čovjeka veziri njegovog djeda (Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem). Poslije ovih riječi oni su ga odbacili i napustili, nakon što su bili prethodno uz njega, ali kada su čuli istinu koja je u suprotnosti sa njihovim strastima, odmetnuli su se, pa su i nazvani rafidije (odludali). Njihov pravac vuče korijene od Abdullaha b. Sebe'a koji je bio židov, a samo je prividno primio islam. On je prvi počeo da istupa u pretjerivanju prema Poslanikovoj porodici kako bi uništio islam, kao što je Pavle uništio kršćanstvo kada se licemjerno pripisao kršćanstvu. Za vrijeme hilafeta Alije b. Ebi Taliba, Abdullah b. Sebe' istupio je i kazao: "Ti si Allah" (misleći na Aliju). Nakon ovoga, Alija, r.a., naredio je da se iskopa rupa, u nju je stavio sve one koji su slijedili Abdullaha b. Sebe'a, a zatim ih je zapalio. Neki kažu da je Abdullah b. Sebe' pobjegao

u Egipat i tamo nastavio da širi svoju novotariju, a Allah najbolje zna. Bitno je istaći da je Alija, r.a., ove ljude zapalio zbog njihovog izopačenog vjerovanja, a ova pogana skupina nakon toga počela je da se širi. Jedna od njenih glavnih licemjernih odlika jeste “tekijje” (pretvaranje), zbog čega je ova skupina jedna od najpogubnijih za islam. Oni javno obznanjuju odlike islama i pozivaju k njemu, zabranjuju alkohol i slično tome, ali u stvarnosti njihovo je vjerovanje u suštoj suprotnosti sa izvornim islamskim učenjem. Neki od njih smatraju da su njihovi imami bogovi koji upravljaju svemirom, da su vredniji od meleka i vjerovjesnika, i da se nalaze na stepenima koje ne može doseći ni bliski melek ni odabrani poslanik. Pa kako da se od ovih prihvata njihova tvrdnja da su muslimani? Šejhul-islam Ibn Tejmije na mnogim mjestima u svojim knjigama spominje ovu skupinu koju čovjek može razotkriti ako se upozna s njihovim stanjem: “Oni su najštetniji za islam, bojkotovali su mesdžide, a gradili mauzoleje.” Oni kažu: “Ne klanjamo u džematu osim za bezgrješnim imamom, a takvog danas nema.” Oni su prvi počeli praviti mauzoleje na kaburima, kao što to ovdje tvrdi šejh Ibn Tejmije. Oni su potvorili najčasnije Poslanikove sljedbenike – Ebu Bekra i Omera – te kazali za njih da su munafici koji su kao takvi i umrli. To je tvrdio Abdullah b. Ubejj b. Selul i njemu slični, da Allah sačuva. Pa kako okarakterisati ovu skupinu nakon što smo spoznali njihova uvjerenja i mezheb!? Što se tiče džehmija, oni su sljedbenici Džehma b. Safvana, a njegova prva novotarija bila je negiranje Allahovih svojstava. On je rekao da Allah nije Ibrahima uzeo za prisnog prijatelja, niti je govorio s Musaom, te je negirao Allahova svojstva kao što su ljubav i govor. Zatim se ova novotarija počela širiti, a kasnije su je prihvatili i mu’tezili i potonje rafidije koji su na početku bili “mušebihe” tj. antropomorfisti. Učenjaci su rekli da je prvi koji je propagirao “tešbih” bio Hišam b. El-Hakem Rafidi, da bi se zatim okrenuo ka “teatilu” poričući svojstva. Džehm b. Safvan ovu je novotariju preuzeo od Džada b. Dirhema koji ju je uzeo od Ebana b. Sem’ana, a on od Taluta koji ju je preuzeo od Lebida b. El-Easama, židova koji je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, napravio sihr, tako da novotarija negiranja svojstava vuče korijene od židova. Također, ovaj Džehm b. Safvan živio je u Horasanu gdje je bilo mnogo obožavaoca zvijezda, kao i filozofa od kojih je on preuzeo neka mišljenja da bi u konačnici njegova novotarija bila spoj između židovskih i filozofskih izmišljotina. Ova novotarija se proširila u islamskom svijetu.

Džehmije negiraju Allahova svojstva, a neki od njih negiraju i imena zajedno sa svojstvima. Imena koja Allah Sebi pripisuje oni smatraju običnim dodacima, a ne stvarnošću, ili da su to imena nekih stvorenja, kao “Onaj koji čuje”, tj. Onaj koji je stvorio sluh drugima, vid isto tako. Neki od njih su kazali da nije dozvoljeno Allaha opisati ni postojanjem, ali ni nepostojanjem, i kažu: “Nije dozvoljeno Allahu pripisati svojstvo niti ga negirati.” Otišli su do te mjere da su rekli: “Nije dozvoljeno reći da On postoji kao što nije dozvoljeno reći da ne postoji, jer ako bismo kazali da postoji, poistovjetili bismo Ga sa stvorenjima, ali ako bismo rekli da ne postoji, onda bismo Ga poistovjetili sa nepostojećim stvarima. Stoga kažemo da on nije ni prisutan, ali nije ni odsutan.” Prešli su granice zdrave logike i zanemarili šerijatske tekstove, te napravili fatalnu grešku, jer kako će dvije oprečne stvari biti sjedinjene u nečemu? Naprotiv, samo jedna može biti prisutna, a njeno prisustvo negira ono što joj je suprotno. Dakle, ako kažemo da Allah ima i postoji, to automatski isključuje mogućnost onoga što je suprotno ovoj tvrdnji. Njihov mezheb u pogledu kada’ i kadera jeste – determinizam (prisila). Oni kažu: “Čovjek je prisiljen da uradi djelo bez mogućnosti izbora, pa ako klanja, on je prisiljen da tako čini, ako ubije, isto tako.” Na ovaj način oni su negirali Allahovu mudrost, jer ako su svi prisiljeni da čine ono što čine, onda nema nikakve mudrosti u davanju nagrade i izricanju kazne za učinjeno. Prema njihovom učenju, ne možeš nekoga ni pohvaliti, a ni kuditi, jer je grješnik prisiljen kao što je prisiljen i onaj koji je pokoran. Njima kažemo: Ako tvrdite da je sve tako, onda ste vi Allaha opisali kao najvećeg nepravednika koji kažnjava grješnika iako ga je prisilo da uradi taj grijeh i također nagrađuje onoga koji je pokoran iako je prisiljen?! Shodno vašem učenju, kako On daje onome ko ne zaslužuje, a kažnjava onoga ko ne zaslužuje? Onda je ovo nepravda. Oni kažu: “Ovo nije nepravda, jer ona podrazumijeva nepropisno ophođenje prema onome koji nije u tvojoj vlasti, a ovdje se Vladar ophodi onako kako hoće u granicama onoga čime vlada.” Odgovor: Ovo nije tačno jer Vladar, kojem je svojstveno apsolutno savršenstvo, neće prekršiti obećanje, a Uzvišeni Allah kaže: “A onaj ko je dobra djela činio, a vjernik bio, neće se nepravde ni zakidanja nagrade plašiti” (Taha, 112), pa ako bi Allah iznevjerio ovo obećanje, onda bi to bio nedostatak, a i nepravda prema stvorenjima jer im je obećao, a zatim iznevjerio. Njihov mezheb u pogledu imana jeste “irdža”.

Oni kažu: “Iman je da priznaš postojanje Stvoritelja, a djela i riječi nemaju udjela u imanu koji se ne povećava niti smanjuje” i kažu da su najgrješniji i najpokorniji čovjek u imanu jednaki, čak kažu da je faraon imao potpuni iman kao što ga ima i Džibril, ali faraon je nevjernik jer je sam sebi pripisao svojstva gospodarenja. Ovaj mezheb jedan je od najpoganijih, od njih su poganije jedino rafidije. Šejhul-islam je rekao: “Sve novotarije vode porijeklo od rafidija.” Oni su najpogubniji za islam, zato je autor kazao: “...a koje su neki učenjaci iz prvih generacija isključili iz one sedamdeset dvije grupe...” Istinu je kazao, da mu se Allah smiluje, o ove dvije skupine: rafidije i džehmije da su “najveći inovatori u vjeri”. Džehma b. Safvana pogubio je Seleme b. Ahvez, povjerenik snaga reda emevijskog namjesnika Nasra b. Sejgara koji je u to vrijeme upravljao Horosanom. “...Zbog rafidija se desio širk i obožavanje kabura i oni su bili prvi koji su na njima izgradili džamije...”; zato je vrlo važno upozoravati na ovu skupinu, kao i na džehmije i druge, a nema sumnje da ni sve novotarije nisu na istom stepenu, ali na čovjeku je odgovornost da upozorava na novotarije i da u tome slijedi ispravne prethodnike.

12. *Kušnja na koju je Alejhisselam stavljen teškim bolovima na samrti; shodno Aišinim riječima: “...Kada je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došao Melek smrt, prekrpio je lice svojim crnoporubljenim ogrtačem...”*, u ovome imamo dokaz da su smrtno muke teške, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podnosio je dvostruku patnju i bol, kao što je podnose dva čovjeka¹⁹¹, a ovo je od Allahove mudrosti, sve kako bi on dostigao najviše stepene strpljivosti, jer čovjek kada biva iskušan, a zatim se strpi, onda time doseže veće stepene. Sabur je visok stepen koji se ne može doseći osim ako postoje razlozi koji njemu vode, a jedan od njih je iskušenje.

13. *Počast prisnog prijateljstva (hulle) kojom je počašćen;* na ovo ukazuju Poslanikove riječi: “Allah je mene uzeo za prisnog prijatelja kao što je Ibrahima uzeo za prisnog prijatelja.” Nema sumnje da je ovo veličanstvena počast jer ne znamo da je iko osim Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Ibrahima, a.s., dosegao ovaj stepen.

191 Buhari, br. 5648, Muslim, br. 2571, od Abdullaha b. Mes'uda, r.a.

14. *EksPLICITNA izjava da je ono (hulle) na višem stepenu od ljubavi (mehabbe);* dokaz ovome jeste da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdio da voli Ebu Bekra koji mu je bio najdraži od svih ljudi, ali je negirao prisnost (hulle) i samim tim ovo je dokaz da je “hulle” na većem stupnju od ljubavi. Postoje i drugi hadisi u kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jasno izjavio da mu je Ebu Bekr najdraži čovjek¹⁹², ali je ovdje u ovom hadisu kazao: “Kada bih uzimao nekog za prisnog prijatelja, uzeo bih Ebu Bekra”, što jasno ukazuje da je “hulle” na većem stepenu od ljubavi.

15. *EksPLICITNA izjava da je Ebu Bekr najvredniji ashab;* shodno Poslanikovim riječima: “Kada bih nekog iz svoga ummeta uzimao za prisnog prijatelja, uzeo bih Ebu Bekra”, a da je neko drugi bio vredniji, sigurno da bi ga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odabrao. Bitno je, također, napomenuti da je vrijednost u imanu i djelu važnija od vrijednosti rodoslova, jer ako bismo gledali rodoslov, onda bi Hamza b. Abdul-Muttalib i Abbas, r.a., bili preči od Ebu Bekra. Shodno ovome, Ebu Bekr je stavljen u proćelje ispred Alije, r.a., i ostalih članova Poslanikove porodice.

16. *Išaret da će on biti halifa;* nije rekao “eksplicitna izjava” nego je kazao išaret, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije rekao da je Ebu Bekr halifa poslije njega, ali kada je rekao: “Kada bih nekog iz svoga ummeta uzimao za prisnog prijatelja, uzeo bih Ebu Bekra”, shvatili su da je on najbliži Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, te je stoga i najpreči da bude halifa.

192 Buhari, br. 3662, Muslim, 4/1856, od Amra ibnul-Asa, r.a.

O TOME DA PRETJERIVANJE U POGLEDU MEZARA DOBRIH LJUDI ISTEČINI KIPOVIMA KOJI SE OBOŽAVAJU MIMO ALLAHA

Ovo poglavlje u vezi je s prethodnim jer je usko povezano sa temom pretjerivanja u pogledu kabura dobrih ljudi, jer u većini slučajeva, u konačnici, oni koji su u kaburu bivaju obožavani od strane onih koji pretjeruju prema njima. Kazali smo da je pretjerivanje dvojako, bilo hvaljenjem ili kuđenjem, a u ovom poglavlju akcenat je stavljen na hvaljenje i uzdizanje.

Prema kaburima neophodno je odnositi se s poštovanjem i nije dozvoljeno njihovo sknavljenje, kao ni sjedenje na njima i slično tome.

Također, nije dozvoljeno pretjerivati u pogledu kabura i na taj način prekoračivati granicu dozvoljenog.

Muslim u svome Sahihu bilježi da je Alija, r.a., rekao Ebu El-Hejadžu el-Esediju: “Uputit ću te na ono na što me uputio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: ‘Ne ostavi nijedan kip a da ga ne polomiš, niti ijedan kabur uzdignut a da ga ne poravnaš.’”¹⁹³

Uzdignuti kabur je onaj koji se razlikuje od ostalih kabura, stoga je neophodno vratiti ga u ravan sa ostalim kaburima kako neko ne bi pomislio da baš taj kabur ima neku posebnu vrijednost, pa makar i nakon mnogo vremena.

Njegove riječi: “...*dobrih ljudi*...”; obuhvataju vjerovjesnike i evlije, ali i one koji su na stepenu ispod njih.

Njegove riječi: “...*kipove*...”; obuhvataju sve vrste idola koji se obožavaju mimo Allaha, a autorove riječi svojom vanjštinom ukazuju da je kip sve ono što se obožava pa makar i ne bilo u obliku kipa, jer se na kaburima najčešće ne grade kipovi.

193 Muslim, 2/666.

Bilježi Malik u Muvetti da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Allahu, ne daj da moj mezar postane idol koji će se obožavati. Povećala se Allahova srdžba prema narodu koji je mezare svojih vjerovjesnika pretvorio u mesdžide.”¹⁹⁴

Njegove riječi: “...u Muvetti...”; ovo je poznata knjiga i važi za jednu od najvjerodostojnijih, jer je imam Malik posvećivao veliku pažnju lancu prenosilaca. Pošto je bliži Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, po godinama, i njegov sened je kraći i bliži čak i od Buharijinog. A svaki put kada je lanac prenosilaca kraći do Poslanika, onda je i mogućnost vjerodostojnosti same predaje veća. U ovoj knjizi, pored hadisa, nalaze se i “eseri” od ashaba, kao i riječi imama Malika.

Ovu knjigu prokomentarisali su mnogi učenjaci, a najpotpuniji i najbolji komentar ponudio je Ibn Abdul-Berr u knjizi koju je naslovio “Et-Temhid”.

Njegove riječi: “...Allahu, ne daj da moj mezar postane idol koji će se obožavati...”; Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, dova koju je uputio Allahu, jer je znao da su kaburi prethodnih vjerovjesnika uzeti kao predmet obožavanja pa je zatražio da njegov kabur bude pošteđen toga, jer je cijela njegova misija koncentrisana na tevhid i rušenje širka.

Njegove riječi: “...Allahova srdžba...”; stvarno Allahovo svojstvo koje nije ni slično srdžbi stvorenja.

Pristalice “te’vila” tumače Allahovu srdžbu kao “osvetu onome koji griješi”.

Ovo je doslovno izvrtanje (pogrešno interpretiranje) govora jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije rekao: “Allah se osvetio”, nego je rekao: “Povećala se Allahova srdžba”, a on zna kako da se izrazi, i zna razliku između srdžbe i osvete, a on je ujedno najobavješteniji rob o Gospodaru, tako da nije moguće da on kaže nešto a da time misli na nešto drugo, jer kada bi tako uradio, onda bi zbunio ljude, a to njemu nikako ne priличи. Dakle, srdžba je Allahovo svojstvo koje je Sebi pripisao, a ono nije slično srdžbi stvorenja ni u kojem obliku.

194 Muvetta, 1/172, Abdurrezzak, 1/16, Ibn Ebi Šejbe, 3/345, i drugi, od Ebu Hurejre, r.a.

Postoji razlika između srdžbe stvorenja i srdžbe Stvoritelja:

1. Suština srdžbe kod stvorenja ogleda se u naglom ključanju krvi u srcu koje prouzrokuje žeravica koju šejtan ubaci u čovjekovo srce. S druge strane, Stvoriteljeva srdžba nije ni slična ovome, kaže Uzvišeni: “Ništa nije Njemu slično, a On sve čuje i vidi” (Eš-Šura, 11).

2. Kada se čovjek rasrdi, onda prouzrokuje nezahvalne posljedice, ponekad ubije onoga na koga se rasrdio, razvede svoju ženu, polomi inventar i slično ovome. S druge strane, Allahovu srdžbu prate samo pohvalne stvari jer je On mudar, tako da nije moguće da Njegovu srdžbu poprate stvari koje nisu po mjeri radnje koja je uzrokovala srdžbu. Dakle, Allahova srdžba ne nalikuje srdžbi stvorenja, a s ovim nismo Allaha opisali svojstvima stvorenja, nego smo Ga opisali svojstvom koje ukazuje na snagu i apsolutnu moć. Stvarna srdžba ukazuje na veličanstvenost onoga koji se rasrdio i refleksija je apsolutne vlasti. Ovo svojstvo je u odnosu na Stvoritelja svojstvo potpunosti, a u odnosu na stvorenja ono je znak nepotpunosti. Kur’anski ajet: “A kada nas rasrdiše, Mi im se osvetismo” (Ez-Zuhruf, 55), jasan je dokaz protiv onih koji su srdžbu protumačili kao osvetu, jer se u ajetu jasno očituje razlika koja kaže da je osveta produkt srdžbe.

Znaj da su svi oni koji izvrću Allahove riječi osuđeni na poniženje i propast, a mi smo dužni da se povinujemo onome što je došlo u Kur’anu i sunnetu o svojstvima Allaha, dž.š., onako kako je izrečeno, bez poređenja i pogrešnih interpretacija.

Njegove riječi: “...*koji je mezare svojih vjerovjesnika pretvorio u mesdžide...*”; bilo gradnjom na kaburima ili klanjanjem kod istih, jer je obavljanje namaza kod kabura uzimanje tog mjesta za mesdžid, kao što je i gradnja samog mesdžida.

Ovdje se moramo zapitati: Da li je Allah uslišao i primio ovu dovu, da kabur Poslanikov ne bude predmetom obožavanja?

Odgovor: Rekao je Ibn Kajjim: “Allah mu je primio dovu i nije zabilježeno da je njegov kabur postao predmet obožavanja, nego je sačuvan sa tri zida tako da niko ne klanja prema kaburu, a historija nije zabilježila da je neko bilo kad uzeo njegov kabur kao idol.”

Tačno je da ima onih koji pretjeruju u pogledu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali nisu došli do te mjere da kabur uzmu za predmet obožavanja. No, neki obožavaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i to u udaljenim mjestima, a ima i onih koji mu dove upućuju kod njegovog kabura što jeste vid idolopoklonstva, ali njegov kabur nije nikada bio idol, tj. predmet obožavanja.

Ibn Džerir prenosi svojim senedom od Suffjana, on od Mensura, a on od Mudžahida, da je u pogledu riječi Uzvišenog: “Šta kažete o Latu i Uzzau”, rekao: “On je njima mljeo brašno, pa je umro i oni su se okupljali i boravili kod njegovog mezara.” Isto je rekao i Ebul-Dževza’ prenoseći od Ibn Abbasa: “On je mljeo brašno hodočascima.”¹⁹⁵

Njegove riječi: “*Ibn Džerir...*” – je Muhammed b. Džerir b. Jezid et-Taberi, poznati komentator Kur’ana, preselio 310. godine po Hidžri. Njegov tefsir je osnova tradicionalnih tefsira koji sadrže predaje od prvih generacija muslimana, s tim da sadrži određeni broj slabih predaja. On kao da je želio sakupiti sve što se prenosi od prvih generacija o tefsiru Kur’ana te na taj način čitaocu predočiti predaje, da on sam kroz ispitivanje i studiranje lanaca prenosilaca tih predaja razluči slabe od jakih. Ovaj način je dobar s jedne strane, ali je loš s druge. Dobar je jer sakuplja sve predaje i čuva ih od zaborava, iako su neki lanci tih predaja slabi, ali im u prilog idu drugi koji imaju ispravan sened. S druge strane, njegov način nije dobar jer onaj koji nema znanja, nije u stanju da razluči koji je sened ispravan, a koji nije, tako da na koncu uzima sve bez provjere, dok onaj koji ima znanja uočava razlike vrlo lahko, tako što provjerava puteve tog seneda i njegove ljude, kao i ono šta su rekli učenjaci o tim predajama.

Sa fikhske strane, Taberi je bio mudžtehīd, no po pitanju idžma’a (konsenzusa) imao je posebno mišljenje. Ukoliko bi po nekom pitanju jedan ili dvojica učenjaka imali zasebno mišljenje koje se protivilo mišljenju svih ostalih učenjaka, on se na njega ne bi osvrtao, već bi po tom pitanju bilježio konsenzus. Ovo je pogrešno jer idžma’ zahtijeva konsenzus svih učenjaka do čijeg se mišljenja drži, zbog postojanja mogućnosti da je istina s onim jednim učenjakom koji se ne slaže sa većinom.

195 Buhari, 3/399.

Zapazio sam čudnu stvar da neki upozoravaju učenike na njegov tefsir i govore da je prepun israilijata, govoreći: “Držite se tefsira ‘Kešaf’ od Zamahšerija i njemu sličnih tefsira.” Ovi griješe jer nisu spoznali pravu vrijednost tefsira s predajama, a, opčinjeni sobom i svojim mišljenjima, rekli su ono što su rekli.

Njegove riječi: “...od *Suffjana*...”; riječ je ili o Suffjanu es-Sevriju, ili Ibn Ujejni, a u komentaru “Tefsirul-azizil-hamid” kaže: “Vjerovatno se radi o Es-Sevriju”.

Njegove riječi: “...od *Mudžahida*...”; on je Mudžahid b. Džebr el-Mekki, predvodnik mufessira među tabiinima. Spominje se od njega da je rekao: “Prešao sam Kur’an pred Abdullahom b. Abbasom, r.a., od Fatihe do kraja, nijedan ajet nisam proučio a da ga nisam pitao za značenje.”

Njegove riječi: “...Šta kažete o...”; izraz kojim se želi poniziti onaj koji se pita i ono o čemu se pita.

Nakon što je Allah spomenuo Miradž i šta se na njemu desilo, te kakve je veličanstvene znakove vidio, o kojima kaže: “Vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara”, Uzvišeni veli: “Šta kažete o Latu i Uzzau”, tj. šta su ovi u pogledu znakova koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio kod svoga Gospodara u noći Miradža?

Njegove riječi: “...*Lat*...”; bio je čovjek koji je hadžijama mljeo brašno, a nakon što je umro, oni su ga počeli veličati te se okupljati kod njegovog kabura da bi ga, naposljetku, za boga uzeli. Oni su pretjerali u pogledu njegovog kabura i rekli: “Ovo je dobar čovjek koji je hadžijama mljeo brašno i hranio ih.” Nakon ovoga su ga počeli obožavati. Dakle, pretjerivanje u pogledu kabura učinilo je da ovaj kabur postane predmetom obožavanja.

U ovome nalazimo upozorenje na pretjerivanje u pogledu kabura, stoga je zabranjeno posebno označavanje kabura, pisanje i gradnja na njima iz straha da se ne zapadne u ovo na što se upozorava te da kabur ne postane predmet obožavanja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naređivao je svojim izaslanicima da ne ostavljaju nijedan kabur a da ga

ne poravnaju¹⁹⁶, jer je on znao da će nakon što protekne mnogo vremena biti rečeno: “Da po nečemu nije bio poseban, ne bi sagradili ovakav kabur.” Stoga je obaveza ne praviti razliku među kaburima, nego ih učiniti jednakim u svakom pogledu.

Njegove riječi: “...*Isto je rekao i Ebul-Dževza’ prenoseći od Ibn Abbasa: ‘On je mljeo brašno hodočasticima’*”; Čudno je kako su ljudi u džahilijetu ugošćavali hadžije i pripremali im jela. Sam Abbas je hadžijama donosio zemzem-vode. U današnjem vremenu zapažamo da su stvari postale obrnute, oni koji dočekuju hadžije iskorištavaju ih na svaki način, do te mjere da im stvar koja košta jedan rijal prodaju za dva ili čak više. Ovo je u osnovi velika greška jer Allah kaže:

وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ يُظْلَمُ نُدْقَهُ مِنْ عَذَابِ آيِمٍ

“I onome koji u njemu bilo kakvo nasilje učini dat ćemo da patnju nesnosnu iskusi” (El-Hadždž, 25).

Od Ibn Abbasa, r.a., prenosi se da je rekao: “Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo je žene koje posjećuju mezarluke i one ljude koji ih pretvaraju u mesdžide i u njima pale svjetiljke.” Zabilježili su ga autori Sunena.¹⁹⁷

Njegove riječi: “...*prokleo je...*”; prokletstvo podrazumijeva udaljavanje od Allahove milosti, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dovio je da navedeni ljudi budu prokleti.

Njegove riječi: “...*koje posjećuju kabure...*”; posjećivanje kabura dijeli se na više vrsta, neke posjete su sunnet, kao što je posjeta muškaraca kaburu da bi uzeli pouku i doveli za umrle, neke posjete su novotarija, kao što je posjeta radi dove kod kabura i učenja Kur’ana, ali postoje i posjete koje su širk, kao što je posjeta kaburu da bi se dova uputila onome koji je u kaburu i zatražila određena pomoć. U drugom sličnom hadisu od Ebu Hurejre se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo one žene koje jako mnogo posjećuju kabure.¹⁹⁸

196 Muslim, 3/1664.

197 Ahmed, 1/229, Ebu Davud, 3/557, Nesai, 4/95, Tirmizi, br. 320, Ibn Madže, br. 1575, i drugi.

198 Ahmed, 2/337, Tirmizi, 4/12, Ibn Madže, br. 1576, Ibn Hibban, br. 789.

Njegove riječi: “...i one ljude koji ih pretvaraju u mesdžide...”; zbog ove rečenice autor je naveo hadis, tj. oni koji na kaburima prave mesdžide, a prethodno smo pojasnili da uzimanje kabura za mesdžide može biti dvojako:

1. da klanjač obavlja namaz kod kabura,
2. da se mesdžid sagradi na kaburu.

Njegove riječi: “...i u njima pale svjetiljke...”; bilo noću ili danju radi veličanja, a sve zbog pretjerivanja u pogledu kabura i onoga koji je u njemu ukopan.

Ovaj hadis dokaz je da je ženama zabranjeno često posjećivanje mezarluka i ne samo to, nego da je to od velikih grijeha, jer proklinjanje biva samo onda kada su u pitanju veliki grijesi. Hadis je, također, dokaz da je zabranjeno mezarluke za mesdžide uzimati i na njima svjetiljke paliti, a i ovo je također veliki grijeh jer je njegov počinilac proklet.

Uz ovo poglavlje:

Zaista je pravljenje mesdžida i paljenje svjetiljki na kaburu pretjerivanje koje odvodi ka obožavanju.

Pitanje: Koja je veza između prvog dijela rečenice gdje kaže: “... žene koje posjećuju kabure”, i drugog dijela gdje kaže: “...i one ljude koji ih pretvaraju u mesdžide i u njima pale svjetiljke”?

Veza je očita, a ogleda se u tome da žena zbog svojih osjećaja i slabog strpljenja lahko može početi da obožava onoga koji je u kaburu iz sažaljenja i želje da mu pomogne, zbog ovoga je nju uporedio sa onima koji grade mesdžide na kaburima i na njima svjetiljke pale.

Da li pod svjetiljke na kaburima ulazi i to ako čovjek postavi električnu sijalicu u želji da osvijetli kabur?

Odgovor: Ako je kabur na mjestu gdje nema potrebe za osvjetljenjem u smislu da je odveć popunjeno i ljudi se ne ukopavaju na to mjesto, onda nema potrebe za osvjetljenjem. S druge strane, ako se još uvijek ukopava na određeno mjesto koje zahtijeva

osvjetljenje, onda nema smetnje, a tim pogotovo ako se zna da se sijalice pale samo noću i to zbog potrebe, a ne zbog veličanja onoga koji je u kaburu.

Međutim, zbog sljedećih razloga smatram da ovo treba u potpunosti zabraniti:

1. ne postoji nužda za sijalicama;
2. ako i postoji nužda, onda ljudi mogu sa sobom ponijeti baterije i tako osvjetliti put, ili na neki drugi prihvatljiv način;
3. ako se ova vrata otvore, onda neće biti moguće kontrolisati ljudska srca u ovom pogledu, jer recimo ako budu sahranjivali mrtvaca poslije sabaha i upale ova svjetla, ko će ih ugasiti? Ponekad će ostati upaljena i izgledat će kao da su ostavljena zbog kabura. No, ako u mezarlucima bude neka prostorija gdje se ostavljaju alatke i slično, onda nema smetnje da bude osvjetljena. Ne vidim razlog zašto bi bilo zabranjeno takvo nešto.

Bitno je da se čovjek udalji od svih stvari koje vode ka širku i da se ne zavarava vremenom u kojem on živi, nego da misli na one koji će doći poslije jer ova stvar nije za potcjenjivanje.

U ovom hadisu imamo dokaz da je ženama zabranjeno da posjećuju mezarluke, štaviše, to je od velikih grijeha, a učenjaci su se po ovom pitanju razišli:

Prvo mišljenje: zabrana posjećivanja mezarluke od strane žena te da je to od velikih grijeha zbog prethodnog hadisa.

Drugo mišljenje: pokuđenost ove radnje, s tim da ne dostiže stepen harama. Ovo je poznato mišljenje imama Ahmeda, zbog hadisa koji prenosi Ummu Atijje: "Zabranjeno nam je da slijedimo dženazu, ali zabrana nije bila kategorična".¹⁹⁹

199 Buhari, 1/394, Muslim, 2/646.

Treće mišljenje: dozvoljeno je da žene posjećuju kabure, shodno hadisu u kojem se spominje žena pored koje je prošao Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bila kod kabura i plakala pa joj je rekao: "Boj se Allaha i strpi se", pa mu je odgovorila: "Pusti me, jer tebe nije snašlo ono što je snašlo mene, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, otišao od nje, a drugi su joj rekli: "Ovo je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem." Zatim je došla kod njega da se izvini, pa on nije prihvatio njeno izvinjenje i kazao je: "Zaista je strpljenje pri prvom udarcu."²⁰⁰

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio ju je kod kabura i nije joj zabranio da ga posjećuje, nego joj je naredio da se strpi i boji Allaha. U Sahih Muslimu se od Aiše, r.a., u podužem hadisu, prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, navečer izašao u Bekijju²⁰¹ te molio i dovio za umrle. Također se prenosi da mu je Džibril došao navečer i naredio mu da izađe u mezarje i zatraži oprost za umrle, pa je otišao, a po povratku obavijestio Aišu, r.a., koja mu je rekla: "Šta da kažem kada posjetim kabure?", pa je odgovorio: "Reci: Es-selamu alejkum stanovnici kuća od vjernika i muslimana..." Dakle, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podučio je Aišu, r.a., dovi prilikom posjete kaburima, što je i dokaz da je ženama posjećivanje dozvoljeno.

Postoji i četvrto mišljenje koje kaže da je posjećivanje kabura od strane žena sunnet kao i za muškarce, shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: "Bio sam vam zabranio da posjećujete kabure, ali sad ih posjećujte, jer vas oni podsjećaju na ahiret."²⁰² Ovaj hadis je općenit, obuhvata muškarce i žene. Također se prenosi da je Aiša, r.a., posjetila kabur svoga brata, pa joj je Abdullah b. Ebi Mulejke rekao: "Zar Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije zabranio da se posjećuju kaburi?" Ona je rekla: "Ali je nakon toga naredio da se posjećuju."²⁰³ Ovo je dokaz da je derogiran prethodni propis o zabrani.

Prvo mišljenje je najispravnije, a odgovor na dokaze ostalih jeste da eksplicitne dozvole nisu vjerodostojne, dok one vjerodostojne nisu eksplicitne u dozvoli da se posjećuju kaburi. Ovo ćemo pojasniti u dvije stavke:

200 Buhari, 1/395, Muslim, 2/637, od Enesa b. Malika, r.a.

201 Bekijja – mezarje koje se nalazi pored Poslanikove džamije u Medini.

202 Muslim, 2/672.

203 Hakim, 1/376, Bejheki, 4/78. Imam Zehebi ga je ocijenio vjerodostojnim.

Prva: govor o derogiranosti nije tačan jer da bismo to prihvatili, onda su neophodne dvije stvari:

1. Nemogućnost da se spoji između dva teksta, a spoj ovdje je vrlo laka jer se može reći da su Poslanikove riječi: “Bio sam vam zabranio da posjećujete kabure, ali sad ih posjećujete...” upućene muškarcima, a učenjaci su se razili po pitanju obraćanja muškarcima, da li su i žene obuhvaćene ovim propisom. Ako kažemo da jesu – što je ispravno – onda to podrazumijeva obuhvatanje jedinke općenitim, s tim da je dozvoljeno da ta općenitost bude ograničena i podvojena. Stoga kažemo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ograničio žene ovim propisom i njegova naredba odnosi se samo na muškarce, jer je žene prethodno isključio kada je prokleo one koje posjećuju kabure. Drugi dokaz da propis nije derogiran jeste hadis: “Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo je žene koje posjećuju mezarluke i one ljude koji ih pretvaraju u mesdžide i u njima pale svjetiljke.” Poznato je da niko nije rekao da su njegove riječi: “...mezarluke i one ljude koji ih pretvaraju u mesdžide i u njima pale svjetiljke” – derogirane, jer hadis je jedan i nemoguće je govoriti o derogiranosti prvog dijela, a zapostavljati drugi. Na osnovu ovoga da se zaključiti da citirani hadis nije derogiran, nego je postojan kao i njegov propis.

2. Poznavanje vremena izricanja teksta (hadisa). Ovdje ne znamo kada je hadis izrečen. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije rekao: “Bio sam prokleo one koje posjećuju kabure...”, nego je rekao: “Bio sam vam zabranio...”, a zabrana nije isto što i proklinjanje. Također, njegove riječi: “Bio sam vam zabranio...”, upućene su muškarcima, dok je proklinjanje onih koje posjećuju kabure upućeno ženama, tako da nije moguće jedan hadis razumijevati preko drugog, tako da govor o derogiranosti hadisa nema osnove.

Druga: Odgovor na hadis o ženi koja je plakala nad kaburom kao i hadis Aiše, r.a.

Žena koja je plakala nad kaburom nije izašla da posjeti kabur, nego je to učinila zbog nesreće koja ju je zadesila, pa se zato nije mogla strpjeti da boravi u kući. Izašla je na kabur jer je njeno srce pogodila velika tuga zbog smrti njenog sina, pa je otišla kod njegovog kabura

i plakala. Zbog ovoga joj je naredio da se strpi jer je znao da nije izašla da bi posjetila kabur, nego je izašla zbog toga što njeno srce nije moglo da podnese ovu tešku nevolju. Hadis, dakle, nije eksplicitan da je žena izašla zbog posjete kabura, a pošto hadis nije jasan i nedvojbjen, onda njime ne možemo dovoditi u pitanje hadis koji je jasan i eksplicitan.

Što se tiče hadisa Aiše, r.a., ona je rekla Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Šta da kažem?", pa je rekao: "Reci: Es-selamu alejkum..." Da li se misli na posjetu ili samo kad bude prolazila pored kabura? Obje stvari su moguće, stoga ne možemo reći da se nedvojbjeno misli na posjetu kabura, jer postoji mogućnost da se misli na prolaženje pored kabura. Pošto hadis nije jasan i nedvojbjen, ne možemo njime dovoditi u pitanje eksplicitne i jasne izjave.

Što se tiče Aišine, r.a., posjete kaburu svoga brata, pa Abdullah b. Ebu Mulejke nije joj predočio dokaz da su proklete one koje posjećuju kabure, nego je kazao da je posjećivanje općenito zabranjeno. Međutim, da joj je kazao o prokletstvu onih koje posjećuju kabure, vidjeli bismo kakav bi odgovor bio. No, on je dokazivao sa općenitom zabranom o posjećivanju kabura, a poznato je da je ta zabrana bila općenita, pa mu je stoga ona odgovorila o derogiranosti općenitog propisa. Ako kažemo da je Aiša, r.a., dokazivala općenitim dokazom, onda isto tako kažemo da je ona kao i drugi učenjaci, i njen govor ne može biti dokaz nad govorom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ona je također rekla: "Da sam tvojoj dženazi prisustvovala, ne bih te posjetila."²⁰⁴ Ovo je dokaz da je Aiša, r.a., izašla da posjeti kabur svoga brata kako bi dovela za njega jer nije bila prisutna kada je sahranjen. Međutim, ovu predaju neki su ocijenili kao neispravnu i kazali da nije vjerodostojna od Aiše, r.a. Kako god, ostaje nam prva predaja koja je vjerodostojna i nema dokaza da je derogirana, a njene riječi nisu dokaz koji se uzima da se pri tome zapostave Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi.

204 Ibn Ebi Šejbe, 3/343, Tirmizi, 4/11.

Sumnja i odgovor:

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u hadisu upotrijebio izraz “zevvarat”, a njime se želi istaći pretjeranost u posjećivanju kabura. Da li onda možemo reći da umjereno posjećivanje nije zabranjeno, a da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio samo učestale posjete?

Odgovor: Ovo je moguće, ali ako ovo shvatimo na taj način, onda smo negirali općenito značenje riječi “zairat” (žene koje posjećuju).

S druge strane izraz “zevvarat” može se shvatiti u kontekstu mnogobrojnosti onih koji posjećuju kabure, a da se ne misli na samu radnju. Ovo je dakako prisutno u arapskom jeziku, a ovaj stil u izražavanju zastupljen je i u samom Kur'anu.

Kako god, mišljenje koje je najprihvatljivije jeste zabrana posjećivanja kabura ženama, jer je to jedan od velikih grijeha. Pogledaj šta o ovome kaže šejhul-islam Ibn Tejmijje u svojim sabranim decizijama “Medžmu' el'-fetava” (24/343).

Pouke i poruke sadržane u ovom poglavlju:

1. *Tumačenje značenja pojma idol*; sve ono što se obožava mimo Allaha, dž.š., bez obzira da li je riječ o kipu, kaburu ili nečemu trećem.

2. *Tumačenje značenja ibadeta*; a ibadet podrazumijeva potpunu poniznost i skrušenost sa strahom i nadom, uz ljubav i veličanje onoga ko se obožava.

3. *Da Alejhisselam ne traži utočište i zaštitu osim od onoga za što postoji bojazan da će se desiti*; a ovo zapažamo u njegovim riječima: “Allahu, ne daj da moj mezar postane idol koji će se obožavati”.

4. *Njegovo upoređivanje toga sa pretvaranjem mezara poslanika u mesdžide*; ovo nalazimo u riječima: “Povećala se Allahova srdžba prema narodu koji je mezare svojih vjerovjesnika pretvorio u mesdžide”.

5. *Spominjanje žestine Allahove srdžbe*; shodno Poslanikovim riječima: "Povećala se Allahova srdžba..." Ovdje imamo potvrdu Allahove srdžbe u stvarnosti, a ovo Njegovo svojstvo je kao i ostala, znamo njegovo značenje, ali nemamo znanje o kakvoći ovog svojstva. Ovdje je i dokaz da Allahova srdžba nije uvijek istog intenziteta kao što se spominje u vjerodostojnom hadisu o šefa'atu gdje stoji: "Danas se Gospodar moj rasrdio kao što nikad nije, niti će se kad ovako rasrditi".

6. *Najvažnija pouka: spoznaja načina na koji se obožavao Lat, koji je jedan od najvećih kipova; shodno njegovim riječima: "...pa je umro i oni su se okupljali i boravili kod njegovog mezara"*.

7. *Spoznaja da je to mezar dobrog čovjeka*; shodno njegovim riječima: "On je njima mljeo brašno", tj. hadžijama, a smatrao je ovo djelo dobrim i velikim, a to u principu čine ljudi od vjere.

8. *Da je to (Lat) ime onoga ko je u mezaru i spominjanje značenja tog imena*; tj. da je on njima pravio brašno pa je tako nazvan.

9. *Proklinjanje žena koje često posjećuju mezarluke*; od strane Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

10. *Prokletstvo onih koji osvjetle kabure*; shodno Poslanikovim riječima: "...i u njima pale svjetiljke". Ovdje je bitno napomenuti još jednu stvar koju autor nije spomenuo, a to je da pretjerivanje u pogledu kabura dobrih ljudi te kabure pretvara u idole, kao što se desilo sa Latovim kaburom. Ova stvar odvodi ka širku, a autor, Allah mu se smilovao, vjerovatno ovo nije spomenuo u poukama i porukama, jer je smatrao da je sama priča o tome šta se desilo sa Latom dovoljna. Također, nema smetnje da žena ode i klanja u Revdi kod Poslanikovog mezara, da stane i poselami ga, ali je bolje da bude što dalje od gužve i miješanja sa muškarcima i da neko ne bi pomislio da je ženi dozvoljeno da posjećuje mezare. U svakom slučaju, selam stiže Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bez obzira na udaljenost s koje mu se taj selam uputi.

O MUSTAFINOJ (POSLANIKOVOJ),
SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM,
ZAŠTITI TEVHIDA I NJEGOVOM ZATVARANJU
SVIH PUTEVA KOJI VODE KA ŠIRKU

Mustafa označava najodabranijeg od svih odabranih, vjerovjesnik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, jeste najodabraniji, a sama počast odabranosti ima stepene, pa su tako ulul-azm od poslanika najodabraniji, zatim dolaze vjerovjesnici, pa istinoljubivi, poslije njih su šehidi, a naposljetku su dobri ljudi.

Njegove riječi: “...*zaštita*...”; Postupak kojim se brani približavanje nečemu kao što pastir štiti zemlju da ovce ne prelaze u tuđe.

Njegove riječi: “...*tevhid*...” – Allahova jednoća u gospodarenju, obožavanju te lijepim imenima i svojstvima.

Njegove riječi: “...*i njegovom zatvaranju svih puteva*...”; tj. uz zaštitu tevhida on nije ostavio otvorena vrata kroz koja bi se moglo doći do širka, nego ih je pozatvarao jer je širk najveći od svih zločina. Kaže Uzvišeni:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

“Allah neće oprostiti da Mu se širk čini, a oprostit će manje grijehe od toga onome kome On bude htio” (En-Nisa, 48).

Kaže šejhul-islam Ibn Tejmije: “Allah neće oprostiti ni mali širk zbog općenitog značenja Njegovih riječi: ‘...da Mu se širk čini...’, pa prema ovome, svi grijesi su manji od širka shodno Njegovim riječima: ‘...a oprostit će manje grijehe od toga onome kome On bude htio’. Ovo obuhvata male i velike grijehe.” Dakle, širk nije nešto nevažno inebitno jer širk umrtvljuje srce i namjeru, a ako je namjeraništavna, onda je i djelo takvo, jer se djela temelje na namjerama. Kaže Uzvišeni:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَرَبَّتَهَا نُوفَّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove – Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su činili” (Hud, 15-16).

Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Zaista su djela prema namjerama.”²⁰⁵

Dakle, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zaštitio je tevhid i zatvorio sve puteve koji vode ka širku, pa čak i one koji mu vode izdaleka, jer onaj ko krene nekim putem, stići će na njegov kraj, a šejtan čovjeku uljepšava loše postupke, malo-pomalo, sve dok ne stigne do cilja.

Allah Uzvišeni rekao je:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ

“Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv.” (Et-Tevbe, 128)

Njegove riječi: “Došao vam je Poslanik, jedan od vas...”; Rečeno je: “Došao vam je...”, tj. vama Arapima, zbog riječi “...jedan od vas...”, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je Arap. No, Uzvišeni na drugom mjestu veli:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ

“On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih...” (El-Džuma, 2), shodno ovome može se reći da je poslan cijelom ummetu, a riječi “jednog između njih” mogu biti shvaćene kao jednog od roda ljudskog, tj. nije od džinna niti od meleka, nego je od ljudi, kao što kaže Uzvišeni:

205 Buhari, br. 1, Muslim, 3/1515.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ

“A On vas je stvorio od jednog čovjeka...” (El-A’araf, 189).

Ako bismo kazali da je prvo mišljenje tačno, onda bismo zapali u problem jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poslan svim ljudima, kako Arapima tako i nearapima. Međutim, kažemo da se ovdje misli na Arape, jer su oni bili uz njega i shodno tome imaju najveću odgovornost pred Allahom, s tim da je ovo i velika počast za njih.

Drugo mišljenje je preče da bude tačno jer je općenito zbog Allahovih riječi:

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ

“Allah je vjernike milošću obasuo kada im je jednog između njih kao poslanika poslao” (Ali Imran, 164).

Njegove riječi: “...teško mu je što ćete na muke udariti...”; Zbog toga je poslan da olakšava, tako da nikad nije došao u priliku da bira između dvije ponuđene stvari a da nije izabarao lakšu, ako nije grijeh, i u ovome se ogleda ta lahkoća s kojom je poslan.

Njegove riječi: “...jedva čeka da pravim putem pođete...” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se na svaki način trudio da dosegne krajnji cilj kako bi ljudi krenuli putem upute. On, sallallahu alejhi ve sellem, spojio je između dvije stvari: osjećaja poteškoće zbog svih nedaća koje će zadesiti njegov ummet, te želje i nadanja da će što prije krenuti pravim putem. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, imao je pri sebi ove dvije osobine, a ovo je ujedno Allahova blagodät nama, ali i Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je na tako velikom stepenu moralnosti i ahlaka koje Kur’an opisuje riječima:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Ti si zaista najljepše ćudi” (El-Kalem, 4).

Njegove riječi: “...a prema vjenicima je blag i milostiv...”; Milost podrazumijeva suptilnost i mehkoću srca koja se ogleda u pribavljanju dobra onome kome je upućena ili, pak, otklanjanju štete od istog.

Ovo se, naravno, odnosi na milost među stvorenjima. Što se tiče Allahove milosti, nju ne tumačimo na ovaj način, jer Allahu ništa nije slično, a Njegova milost je apsolutno drugačija od milosti koju imaju stvorenja. Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Allah posjeduje stotinu milosti, samo jednu je spustio ljudima i ona među njima obitava od vremena kada su stvoreni pa do Sudnjeg dana. Od tog jednog dijela stvorenja su samilosna među sobom, tako da i životinja podigne nogu bojeći se da ne nagazi svoje mladunče.”²⁰⁶

Pa ko je u stanju da definiše i objasni tu veliku milost prisutnu među stvorenjima, od vremena kad su stvoreni pa do Sudnjeg dana? Ko može da joj odredi kakvoću? Niko do Allah koji ju je i stvorio. Sve ovo je samo jedan dio milosti, a kada nastupi Sudnji dan, Allah će ovu jednu milost spojiti sa preostalih devedeset i devet, pa je li ova milost među stvorenjima išta u poređenju sa ovom milosti? Nije, i nije joj ni blizu. A jedina sličnost između dvije milosti jeste da je ona svojstvo koje je uzrokom dobročinstva prema onome na koga smo se smilovali. Allahova milost je drugačija od milosti stvorenja, jer je ona jedno od Njegovih svojstava i kao takva nije stvorena, dok je milost koju posjeduju stvorenja stvorena. Allahova svojstva nisu stvorena i neodvojiva su od Njega i samo ih On ima takva kakva jesu.

Njegove riječi: “...a prema vjericima je blag i milostiv...”; tj. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, samo je prema vjericima ovakav, dok je prema nevjericima strog, kao što ga je opisao Allah zajedno sa njegovim ashabima:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

“Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjericima, a samilosni među sobom” (El-Feth, 29).

Njegove riječi: “...a ako oni glave okrenu...”; tj. i pored ovako jasne obznane.

Njegove riječi: “...ti reci: ‘Meni je dovoljan Allah...’”; obraća se Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, tj. reci tako i osloni se na

206 Buhari, 4/91, Muslim, br. 2752, od Ebu Hurejre, r.a.

Allaha. Ako se okrenu i napuste ovo, pa tebi neće naškoditi, a ti srcem i jezikom reci: "Meni je dovoljan Allah".

Njegove riječi: "...nema boga osim Njega..."; tj. nema božanstva koje zaslužuje da s pravom bude obožavano osim Njega.

Njegove riječi: "...samo se uzdam u Njega..."; Pouzdanje u Allaha podrazumijeva oslanjanje na Njega s potpunom uvjerenošću da On pribavlja korist i otklanja štetu uz činjenje svega onoga što je u našoj moći da se dotična stvar i desi.

Njegove riječi: "*samo se uzdam u Njega*", zajedno sa riječima "*nema boga osim Njega*", predstavljaju spoj između tevhida gospodarenja i tevhida obožavanja. Allah na mnogim mjestima spaja između ovo dvoje:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

"Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo" (El-Fatiha, 4), i kaže:

فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

"Zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj" (Hud, 123).

Njegove riječi: "...*A On je Gospodar Arša veličanstvenog...*"; tj. On je njegov Tvorac. Spominjanje oslanjanja na Allaha u kontekstu s Aršom ima simbolično značenje. Onaj ko je najuzvišeniji i Onaj iznad koga nema nikoga, takvoga niko ne može spriječiti da nešto učini, stoga je On dostojan da se na njega oslanjamo i u Njega pouzdamo.

Arš su neki protumačili kao Kursijj, a Kursijj kao znanje, a to znači da nema ni Arša i Kursijja te je stoga ovo tumačenje ništavno.

Ispravno mišljenje jeste da Arš nije isto što i Kursijj, niti je Kursijj znanje, naprotiv nije ispravno na taj način tumačiti Kursijj. Kažemo da je Kursijj jedno od Allahovih veličanstvenih stvorenja koje obuhvata nebesa i Zemlju, a Arš je mnogo veličanstveniji, zbog toga ga je opisao kao takvog riječima: "...*A On je Gospodar Arša veličanstvenog...*" Na drugom mjestu Uzvišeni veli: "Gospodar Arša znamenitog". Arš je također opisan i kao plemenit: "Nema boga osim Allaha, Gospodara Arša plemenitog" (El-Mu'minun, 116).

On je najveće stvorenje prema onome što mi znamo, a Allah se nad njim uzvisio. Ovdje također imamo dokaz da se s riječju “veličanstven” može opisati stvorenje, jer je Arš stvorenje.

Bitno je napomenuti da podudaranje imena ne znači i podudaranje stvari koje su tim imenom nazvane. Ako je čovjek blag, onda to ne podrazumijeva da je njegova blagost kao i blagost koju ima Tvorac. Nikad ne reci: “Ako je čovjek oslovljen sa onaj koji vidi, čuje i zna, onda to znači da je isti kao i Tvorac jer i On vidi, čuje i zna”, jer ogromna je i neopisiva razlika između Stvoritelja i stvorenja.

Njegove riječi: “...reci: ‘*Meni je dovoljan Allah...*’”; tj. osim Njega niko mi ne treba, pogotovo u trenucima kada čovjek biva napušten. Ove riječi izgovaraju se u teškoćama, a izgovorio ih je i Ibrahim kada je bačen u vatru, kao što su ih izgovorili i ashabi zajedno sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, kada im je rečeno: “Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate! – to im je učvrstilo vjerovanje, pa su rekli:

وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

‘Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar’” (Ali Imran, 173).

Napomena: Drugi ajet smo protumačili iako ga autor nije naveo, zbog pouka i poruka prisutnih u njemu, pa molim Allaha da se ovim okoristimo.

Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Nemojte svoje kuće pretvarati u mezarluke i nemojte moj mezar učiniti svetkovinom. Donosite na mene salavat, jer vaš salavat dolazi do mene ma gdje vi bili.” (Bilježi ga Ebu Davud dobrim senedom, a njegovi prenosioci su povjerljivi)²⁰⁷

Njegove riječi: “...*svoje kuće...*”; tj. mjesta gdje stanujete, bilo da su izgrađena od gline, kamena i tome slično.

207 Ahmed, 2/367, Ebu Davud, 2/534, Nevevi, Ibn Tejmije i Ibn Hadžer su ovaj hadis ocijenili dobrim. Vidjeti: El-Ezkar, str. 93, Iktidaus-siratil-mustekim, str. 321, i Tahridžul-ezkar.

Njegove riječi: “...*pretvarati u mezarluke...*”; Jedni su kazali da se pod ovim izrazom misli: “Nemojte u kućama sahranjivati umrle” – na ovo bez sumnje ukazuje sama rečenica. Međutim, kao odgovor na ovo imamo činjenicu da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ukopan u svojoj kući. Neki su rekli da je to isključivo odlika Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, jer je on ukopan u svojoj kući iz dva razloga:

1. Prenosi se od Ebu Bekra, r.a., da je čuo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: “Svi vjerovjesnici su ukopani na mjestu gdje su preselili.” Neki učenjaci su ovaj hadis ocijenili slabim.

2. Prenosi Aiša, r.a., da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pribojavao da njegov kabur ne bude uzet za mesdžid.

Drugi učenjaci su riječi: “Nemojte svoje kuće pretvoriti u mezarluke”, protumačili u smislu: ne dozvolite da vam kuće budu kao mezarluci, tj. da ne klanjate u njima, jer je poznato da se u mezarju ne obavlja namaz. Ovo njihovo mišljenje potkrepljuje i jedan drugi hadis u kojem stoji: “Klanjajte u kućama i ne pretvarajte ih u mezarluke.”

Oba mišljenja su ispravna. Nije dozvoljeno da se čovjek ukopa u kući, nego se ukopava sa ostalim muslimanima, jer je ovo običaj koji se slijedi od vremena Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa do danas. S druge strane, ako se ukopa u kući, onda to može odvesti ka širku i veličanju tog mjesta. Također, sahranjivanjem u kući ukopani biva uskraćen za dovu onih koji dove za muslimane ukopane u mezarju. Sahranjivanjem u kući umrli također uskraćuje svojim nasljednicima određeni prostor koji su mogli koristiti, a ako ga budu htjeli prodati, onda ga niko ne želi ni kupiti osim za nešto što malo vrijedi. Naposljetku, kod kabura u kući lahko se može desiti neka nepristojna radnja, igranje i tome slično, a Zakonodavac je kaburima dao određeni smisao koji je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, iskazao u riječima: “Posjećujte mezarja, jer vas to podsjeća na smrt.”

Što se tiče značenja “ne dozvolite da vam kuće budu kao mezarluci zato što ne klanjate u njima”, možemo slobodno reći da čovjek ne bi trebao ostavljati svoju kuću bez namaza u njoj.

Dakle, zabranjeno je da se ne klanja u kući kako ta kuća ne bi bila poput mezarja, a odavde izvodimo dokaz da je namaz na mezarju zabranjen, i ovo je srž citiranog hadisa jer je uzimanje mezarluka za obavljanje namaza uzrok da se ode u širk. Prethodno smo kazali da uzimanje mezarluka za obavljanje namaza može biti dvojako:

- da se na mezaru izgradi mesdžid,
- da se kod mezara klanja bez obzira bio tu mesdžid ili ne.

Hadis je, također, dokaz da je za čovjeka bolje i korisnije da određene namaze klanja u kući, tj. sve nafile (sunnete), shodno Poslanikovim riječima: "Najbolji čovjekov namaz je u kući, ako se izuzmu propisani namazi."²⁰⁸ Pored propisanih, postoje još neki namazi koje je šerijat propisao da se klanjaju u mesdžidu, kao što je namaz prilikom pomračenja Sunca, te noćni namaz u ramazanu. Dakle, nafile je uvijek bolje obavljati u svojoj kući pa čak ukoliko čovjek živi i u Medini, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovaj hadis izgovorio dok je bio u Medini, a samo su farzovi i nafile koje treba klanjati u džematu ono za što će čovjek imati višestruku nagradu ako ih klanja u džamiji.

Njegove riječi: "...i nemojte moj mezar učiniti svetkovinom..."; Svetkovina ili praznik jeste nešto što se s vremena na vrijeme stalno ponavlja u pravilnim vremenskim razmacima kao naprimjer da čovjek svake godine u precizno određeno vrijeme napravi mnogo hrane i ljude pozove na tu gozbu. Također je praznik i nešto što se uobičajilo među ljudima te je poznato kao ustaljena praksa da se odlazi na određeno mjesto. Primjer za to jeste ono što rade pojedine nezalnice u mjesecu redžebu kada iz Mekke idu za Medinu kako bi posjetili Poslanikov kabur. Kada se približe Medini, počinju da plaču i urlaju. Prije su na to putovanje išli na magarcima posebno pripremljenim za tu priliku, dok to danas čine autima.

Na koji se od ove dvije vrste praznika aludira u hadisu? Priličnije je da to bude drugi: ustaljeno odlazanje na određeno mjesto, tj. odlazak na njegov mezar i uzimanje toga kao svetkovine, bez obzira da li to činili sedmično, mjesečno ili godišnje. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je ovo zabranio jer se njegov kabur posjećuje samo ako postoji razlog, kao što je recimo povratak s puta, ili da ga posjeti kako bi se prisjetio ahireta, što je cilj i prilikom posjete drugih mezarja.

208 Buhari, 1/239, Muslim, 1/539, od Zejda b. Sabita, r.a.

Smatram da je ono što rade pojedini ljudi, da nakon svakog sabah-namaza odlaze do Poslanikovog mezara i nazivaju mu selam, produkt neznanja, jer da nije tako, onda bi znali da njemu selam stiže bez obzira sa kojeg mjesta mu bio upućen.

Njegove riječi: “*Donosite na mene salavat...*”; Ovo je naredba, tj. recite: “Allahumme salli ala Muhammed”, a Allah je također naredio da se ovo čini riječima:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Zaista Allah i meleki donose salavat na Poslanika, o vjernici donosite salavat na njega i mnogo mu selame šalžite” (El-Ahzab, 56).

Vrijednost donošenja salavata na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, poznata je, a jedna od njih jeste da onaj ko na njega donese jedan salavat, Allah na njega donese deset.²⁰⁹

Neki učenjaci su rekli da je salavat od Allaha milost, od meleka traženje oprosta, a od ljudi dova, međutim ovo nije tačno. Kažemo da je Allahov salavat na Poslanika Njegova pohvala Svoga roba kod onih koji su kod Njega, kao što je rekao Ebu El-Alije i mnogi drugi učenjaci. Dokaz da je prvo mišljenje ništavno jesu riječi Uzvišenog:

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ

“Oni su zaslužili salavat od Gospodara i milost” (El-Bekare, 157). Ovdje je odvojeno spomenuo salavat i milost, a to znači da su ove dvije stvari različite. Također, milost svako može da zasluži te su se stoga učenjaci složili da je dozvoljeno kazati: “Taj i taj, da mu se Allah smiluje”, ali su se podvojili po pitanju da je dozvoljeno reći: “Taj i taj, neka je Allahov salavat na njega”.

Onaj ko donese jedan salavat na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Allah će na njega donijeti deset salavata i to kod onih koji su kod Njega.

209 Muslim, 1/288, od Abdullaha b. Amra ibnul-Asa, r.a.

Njegove riječi: “...*jer vaš salavat dolazi do mene ma gdje vi bili*”;
Kako salavat dolazi do njega?

Odgovor: Kod ovakvih i sličnih tekstova, kada je u pitanju gajb, obaveza je da kažemo da ne znamo na koji način mu salavati dolaze. No, prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: “Allah posjeduje meleke koji putuju po Zemlji i prenose mi salavate od moga ummeta”²¹⁰, pa ako je ovaj hadis vjerodostojan, onda je ovo način na koji mu dolaze salavati.

Njegove riječi: “*Bilježi ga Ebu Davud sa dobrim senedom, a njegovi prenosioci su povjerljivi...*”; ukoliko ovaj izraz posmatramo sa terminološkog aspekta, u njemu ćemo uočiti oprečnost, jer ako je sened hasen – dobar, to znači da prenosioci nisu baš povjerljivi kako je to ustvrdio autor. Stoga ćemo definisati dobru predaju i kazati da su njeni prenosioci na stepenu ispod povjerljivih, tj. prihvatljivi su, ali nisu na nivou onih prenose sahih hadise. Autor je ovim izrazom htio kazati da prenosioci nisu apsolutno povjerljivi, jer da je tako, onda bi hadis bio sahih. Povjerljivost prenosioca vraća se na dvije stvari: pravednost (el-adale) i preciznost u pamćenju i prenošenju (ed-dabt). To znači što je preciznost manja, manja je i povjerljivost koja je uvjet za ispravnost hadisa koji prenosi dotični ravija, a isto je i sa pravednošću.

Od Alije ibnul-Husejna, r.a., prenosi se da je vidio čovjeka koji je dolazio na Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, mezar i kroz rupu na zidu ulazio unutra i učio dovu, pa mu je on to zabranio i rekao: “Ispričat ću vam hadis koji sam čuo od svoga oca, on od moga djeda, a on od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: ‘Nemojte moj mezar učiniti mjestom stalnog okupljanja i nemojte svoje kuće u mezarluke pretvarati. Donosite na mene salavat, jer mi vaš selam dolazi ma gdje se vi nalazili.’” Zabilježio ga je u El-Muhtari.²¹¹

210 Ahmed, 1/387, Nesai, 3/43, od Abdullaha b. Mes’uda, r.a. Ibn Kajjim je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim. Vidjeti: Dželul-efham, str. 23.

211 Predaju je zabilježio Buhari u Tarihul-kebir, 2/186, i Ebu Ja’la kako to tvrdi Hejsemi u Medžemuz-zavaid, 4/3. Bilježi ga i Dija el-Makdisi u El-Muhtare.

Njegove riječi: “*Od Alije b. Husejna...*”; On je Alija, sin Husejnov, sin Alije Ibn Ebi Taliba, zvali su ga Zejnul-Abidin, on je jedan od najučuenijih i najskromnijih članova Poslanikove porodice. Njegov otac je poznat, Husejn, sin Fatimin i Alijin, Allah bio zadovoljan s njima.

Njegove riječi: “... *koji je dolazio na Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, mezar i kroz rupu na zidu ulazio unutra i učio dovu...*” Nema sumnje da je ovaj čovjek dolazio na ovo mjesto jer je vjerovao da je to mjesto odlikovano i da ima posebnu vrijednost. Činjenica da je smatrao kako dova kod mezara ima veću vrijednost, otvorila je vrata ka širku, štaviše, to se odnosi na sve ibadete koji se obavljaju kod mezara. Dakle, nije dozvoljeno vjerovati da mezari imaju posebnu vrijednost, bez obzira da li se kod njih klanjalo, dovilo ili Kur’an učio. Također, napominjemo da je pokuđeno učiti Kur’an kod kabura ako čovjek vjeruje da je učenje na tom mjestu korisnije.

Njegove riječi: “...*pa mu je on to zabranio...*”; tj. zatražio od njega da to više ne čini.

Njegove riječi: “...*ispričat ću vam hadis...*”; rekao je “ispričat ću vam”, a radi se o jednom čovjeku. Izgleda da je on bio sa svojim prijateljima kada je došao ovaj čovjek.

Njegove riječi: “...*koji sam čuo od svoga oca, a on od moga djeda...*”; njegov otac je Husejn, a djed mu je Alija b. Ebi Talib.

Njegove riječi: “...*a on od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem....*”; lanac prenosilaca je povezan.

Njegove riječi: “...*Nemojte moj mezar učiniti mjestom stalnog okupljanja...*”; Za ovaj hadis kažemo isto što i za prethodni: zabranio je da se njegov mezar učini svetkovinom ili mjestom okupljanja kako ne bi postao sredstvo koje odvodi u širk.

Njegove riječi: “...*i nemojte svoje kuće u mezarluke pretvarati...*”; prethodno smo ovo pojasnili.

Njegove riječi: “...*Donosite salavat na mene...*”; tj. na bilo kojem mjestu, a nema potrebe da dolazite kod kabura da biste isključivo na tom mjestu donijeli salavat na mene i poselamili me.

Njegove riječi: “...*jer mi vaš selam dolazi ma gdje vi bili...*”
Prethodno smo pojasnili na koji način to biva.

Njegove riječi: “...*Zabilježio ga je u El-Muhtari*”; El-Muhtare je knjiga izabраниh hadisa, a napisao ju je Abdul-Ganijj el-Makdisi, koji je bio hanbelijskog mezheba. Čudno je da je bilo manje muhaddisa iz reda hanbelija nego iz reda šafija, iako su prvi svoj mezheb zasnovali na mišljenjima i pravnim rješenjima imama Ahmeda koji je bio veliki učenjak u hadisu. Razlog je taj što su se hanbelije podjednako pozabavile hadisom i fikhom te postali i muhaddisi i fakihi, međutim imajući u vidu da su oni bili samo ljudi, bavljenje objema ovim naukama donekle je išlo nauštrb one druge, što je smanjilo mogućnost njihovog potpunog usavršavanja u jednoj od njih. S druge strane, hanefije su se uglavnom bazirali na fikh što je uzrokovalo njihovo ograničeno poznavanje hadisa. Zbog ovoga su i nazvani ashabur-r’ej – racionalisti (razum i analogija), jer su imali kontakta sa malim brojem hadisa. Šafije su najviše pažnje posvećivali hadisu i tefsiru, malikije također, dok su hanbelije u sredini, a hanefije na začelju, iako i oni imaju knjiga u hadisu.

Pouke i poruke ovog poglavlja:

1. *Komentar ajeta iz sure Et-Tevbe*; prokomentarisali smo na početku ovog poglavlja.

2. *Poslanikovo nastojanje da što više udalji svoje sljedbenike (ummet) od ovog harama*; shodno njegovim riječima: “Nemojte svoje kuće pretvoriti u mezarluke i nemojte moj mezar učiniti svetkovinom”.

3. Spominjanje njegove brige za nas, samilosti i milosti prema nama; ovo je spomenuto u pretposljednem ajetu sure Et-Tevbe.

4. *Poslanikovazabranadasenanekiposebannačinposjećujenjegov mezar, mada je posjećivanje njegovog mezara jedno od najboljih djela*; shodno njegovim riječima: “nemojte moj mezar učiniti svetkovinom”, tj. ne činite to na neki specifičan način ili u posebno odabranim vremenima. Posjeta njegovom mezaru jedno je od najboljih djela iz tog područja. Prilikom te posjete nazove se selam Poslaniku, sallallahu alejhi

ve sellem, kao i prilikom posjete ostalim kaburima. Njegovo pravo veće je od prava drugih pa je s te strane posjeta njegovom kaburu posebno vrijedna. Što se tiče podsjećanja na ahiret prilikom posjete kaburu, u tom pogledu njegov kabur i kaburi drugih ljudi su jednaki.

5. *Vjerovjesnokova zabrana da se ta posjeta često čini*, shodno njegovim riječima: "...nemojte moj mezar učiniti svetkovinom“.

6. *Njegovo podsticanje da se nafile klanjaju u kući*; shodno njegovim riječima: "Nemojte svoje kuće pretvarati u mezarluke..." Rekli smo da ovo ima dvojako značenje: da se umrli ne ukopava u kući i da se u kući klanja.

7. *Da je kod njih utvrđeno da se ne klanja u mezaristanu*; shodno riječima: "Nemojte svoje kuće pretvarati u mezarluke...", jer je značenje ovoga: ne ostavljajte namaz u kućama ni na jedan od prethodnih načina. Ovo je kao potvrda da se na mezarima ne klanja.

8. *Obrazloženje za to činjenicom da čovjekov salavat i selam upućeni Poslaniku dolaze do njega, pa makar čovjek bio i daleko*. Prema tome, pogrešno je što neki misle da salavat i selam do njega dolaze samo ako osoba dođe kod njegova kabura; tj. činjenica da je zabranio da se njegov mezar učini svetkovinom jeste iz razloga što njemu salavat stiže bez obzira gdje se čovjek nalazio, stoga nema potrebe da dolazi kod kabura. Zato donosimo salavat na njega i šaljemo mu selam sa bilo kojeg mjesta, a salavati i selami mu dolaze, zbog toga je Alija b. Husejn rekao: "Ti i onaj u Endelusu (Španiji), isti ste" (po pitanju selama).

9. *Činjenica da se njemu, Alejhisselamu, u berzehu, predočavaju djela njegovog ummeta vezana za salavat i selam na njega*; isključivo ovo, tj. svaki selam i salavat mu se predoči, shodno njegovim riječima: "...jer mi vaš selam dolazi ma gdje vi bili“.

ŠTA JE PRENESENO O TOMA DA ĆE NEKI IZ OVOG UMMETA OBOŽAVATI KIPOVE

Razlog zbog kojeg je autor tretirao ovo poglavlje jeste da opovrgne tvrdnje onih koji kažu da je nemoguće da ovaj ummet zapadne u širk, poričući tako da je obožavanje kabura i evlija vrsta širka. Oni kažu da je ovaj ummet po pitanju širka bezgrješan, zbog Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Šejtan je izgubio svaku nadu da će biti obožavan na Arapskom poluostrvu, ali ostaje mu da ih navodi i provocira.”

Odgovor na ovo dali smo u osamnaestoj tački prilikom govora o poukama i porukama iz poglavlja o traženju bereketa preko drveta, kamena i tome slično.

Njegove riječi: “*Da će neki iz ovog ummeta...*”; tj. neće svi, jer u ovom ummet uvijek će biti jedna ispravna skupina, potpomognuta, do Kijametskog dana kada će doći vjetar i uzeti sve duše vjernika pa će ostati samo najgora stvorenja.

Njegove riječi: “*...kipove...*”; ovdje spada sve što se obožava mimo Allaha.

Autor je u ovom poglavlju spomenuo više ajeta:

Prvi ajet:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ

“Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige kako u kumire i taguta vjeruju...” (El-Nisa, 51)

Njegove riječi: “*Zar ne vidiš...*”; tj. očima svojim, a riječi su upućene Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ili pak svima onima koji ih budu čuli ili čitali.

Njegove riječi: “...*one kojima je dat jedan dio Knjige...*”; tj. nije im data cijela knjiga, a razlog tome jesu njihovi grijesi, pa su stoga ostavljeni bez cjelokupne upute koja je sadržana u Knjizi.

Njegove riječi: “...*dio Knjige...*”; Misli se na Tevrat i Indžil, a jedan od sljedbenika dijela Knjige bio je i K’ab b. Ešref koji je došao u Mekku pa su ga mušrici upitali: “Šta kažeš o ovome čovjeku (Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem) koji je uništio naše snove, da li je on bolji ili mi?” pa im je odgovorio: “Vi ste bolji od Muhammeda, pa je Allah objavio:

وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَوْلًا هُوَ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِيْنَ آمَنُوا سَبِيلًا

‘...a o neznabošcima govore: ‘Oni su na ispravnijem putu od vjernika’ (En-Nisa, 51).”

Njegove riječi: “...*kako u kumire i tagute vjeruju...*”; tj. priznaju ih kao božanstva, a ako ih priznaju, onda u njih i vjeruju. Kumir je opći naziv za kipove, idole i sve što se obožava mimo Allaha.

Tagut je onaj u čijem pogledu rob prelazi granicu, bilo u slijedeđu ili pokoravanju. Taguti koji se obožavaju su kipovi, taguti koji se slijede su zabludjeli učenjaci, a taguti kojima se pokorava jesu vladari. Pokoravanje i robovanje njima jeste da ih se slijedi u dozvoljavanju (ohalaljivanju) onoga što je Allah zabranio ili zabranjivanju onoga što je Allah dozvolio.

Tagut je onaj ko je zadovoljan da bude obožavan ili možemo kazati da je tagut u pogledu onih koji ga obožavaju jer oni prekoračuju granicu pri obožavanju njega i postavljaju ga na mjesto koje ne zaslužuje.

Riječ “tagut” izvedena je od riječi ‘tugjan’ što označava svako prekoračenje granice.

Razlog zbog kojeg je ovo spomenuto u poglavlju postaje jasan nakon hadisa: “Vi ćete zaista slijediti puteve onih koji su bili prije vas.” Dakle, ako su oni kojima je dat dio Knjige vjerovali u kumire i tagute, to znači da će i dio ovog ummeta slijediti njihove stope i obožavati kumire i tagute, pa na osnovu ovoga kažemo da ajet nije u koliziji sa naslovom ovog poglavlja.

Drugi ajet:

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ
وَالْحَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ

“Reci: ‘Hoćete li da vam kažem koji su gori od takvih i koje će Allah još žešće kazniti? Oni koje je Allah prokleo i na koje se rasrdio i u majmune i svinje pretvorio, oni koji su šejtana obožavali...’”
(El-Maide, 60)

Njegove riječi: “*Reci: ‘Hoćete li...’*”; obraća se Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, kao odgovor židovima koji su islam uzeli za igru i zabavu.

Njegove riječi: “*...koji su gori od takvih...*”; tj. onih s kojima je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, jer su židovi smatrali da su oni na istini te da su bolji od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem i njegovih drugova.

Njegove riječi: “*Oni koje je Allah prokleo...*”; tj. udaljio ih od Svoje milosti.

“*...i na koje se rasrdio...*”; Srdžba je Allahovo svojstvo i nije dozvoljeno pogrešno interpretirati ovo svojstvo, a prethodno smo govorili o ovome.

Opće pravilo kod pripadnika ehli-sunneta jeste da se ajet i hadis uzimaju prema njihovoj vanjštini, onako kako to priliči Allahu, a Njegova svojstva nisu ni slična svojstvima stvorenja. Dakle, ne negiramo svojstva niti ih tumačimo na alegoričan način.

Njegove riječi: “*...i u majmune i svinje pretvorio...*”; majmun je poznata životinja koja liči na čovjeka, a svinja je životinja koju je Allah opisao kao nečistu i poganu. Ovaj ajet odnosi se na židove koje je Allah prokleo kao što je rekao:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ

“Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali...” (El-Maide, 78), a u majmune su pretvoreni riječima:

كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

“Budite majmuni prezreni!” (El-Bekare, 65), a na njih se rasrdio u riječima:

فَبَاؤُوا بِنِعْظِ عَلَى غَضَبٍ

“I navukli su na sebe srdžbu za srdžbom...” (El-Bekare, 90).

Treći ajet:

قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا

“A onda oni do čijih se riječi najviše držalo rekoše: ‘Sigurno ćemo nad njima sagraditi mesdžid.’” (El-Kehf, 21)

Ovaj je ajet došao u kontekstu govora o stanovnicima pećine, a njihova priča je zaista impresivna, kaže Uzvišeni:

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِن آيَاتِنَا عَجَبًا

“Misliš li ti da su stanovnici pećine, čija su imena na ploči napisana, bili čudo među čudima Našim?” (El-Kehf, 9)

Bila je to grupa mladića koji su vjerovali u Allaha dok su oni oko njih bili mušrici. Allah ih je uputio da odu do jedne pećine u kojoj su zaspali i tako ostali:

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا

“A oni su ostali u pećini svojoj tri stotine i još devet godina” (El-Kehf, 25). Spavali su bez potrebe za hranom i pićem, a Allah je učinio da se prevrću sad lijevo sad desno, kako se krv ne bi slijevala samo na jednu stranu tijela. Kada su se probudili, jednog su poslali u grad da im kupi hranu. Naposljetku su stanovnici grada odlučili da na njihovim kaburima izgrade mesdžid.

Njegove riječi: “*A onda oni do čijih se riječi najviše držalo...*”; misli se na velikodostojnike, odnosno upravitelje toga grada. Prethodno smo kazali da je izgradnja mesdžida na kaburu jedna od stvari koje odvođe u širk.

Neke pouke prethodnog ajeta:

1. Čudno je da čovjek kome je dat dio Knjige vjeruje u kumire i tagute.

2. Znanje ponekad nije dovoljno da čovjeka zaštiti od grijeha, jer su oni kojima je Knjiga data prihvatili nevjerstvo, a onaj ko prihvati nevjerstvo, lahko zapada u sve ostale grijehе.

3. Neophodnost i obaveza negiranja kumira i taguta jer je Allah ukorio one koji su povjerovali u kumire i tagute.

4. Autor je ajet naveo iz razloga što će pojedini pripadnici ovog ummeta obožavati kumire i tagute, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: “Vi ćete zaista slijediti puteve onih koji su bili prije vas”, pa ako su pojedinci iz Benu Israila obožavali kumire i tagute, to znači da će biti pojedinaca iz ovog ummeta koji će činiti isto.

Neke pouke drugog ajeta:

1. Iznošenje jakih dokaza koje parničar ne može negirati; židovi znaju da se Allah na njih rasrdio i neke od njih u majmune i svinje pretvorio, pa ako ovo potvrde, a zatim se opet ismijavaju sa muslimanima, mi im kažemo: Ko je preči da se s njim drugi ismijavaju, onaj koji je kažnjen ovakom kaznom ili onaj koga je kazna zaobišla?

2. Ljudi imaju različite položaje kod Allaha, shodno Allahovim riječima: “...koji su gori od takvih...” Nema sumnje da se ljudi razlikuju po pitanju imana, jer se on smanjuje i povećava, a samim time je i nagrada odnosno kazna za njih različita.

3. Loše stanje židova koji su kažnjeni velikom kaznom, Allahovim prokletstvom, srdžbom i preobražavanjem u majmune i svinje.

4. Potvrda da Allah radi stvari koje On hoće, shodno Njegovim riječima: "Oni koje je Allah prokleo..."; proklinjanje je Allahovo svojstvo.

5. Potvrda da Allah ima svojstvo srdžbe, shodno Njegovim riječima: "...i na koje se rasrdio...".

6. Potvrda Allahove moći, shodno Njegovim riječima: "...i u majmune i svinje ih pretvorio...". Da li su današnji majmuni i svinje potomci ovih koje je Allah pretvorio? Odgovor: Nisu, zbog hadisa koji je zabilježio Muslim u svojoj zbirci da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svaki narod koji bude preobražen ostaje bez potomstva."²¹² Također, majmuni i svinje postojali su i prije ovoga, stoga kažemo da današnji majmuni i svinje nisu potomci onih koje je Allah unakazio.

7. Kazna je primjerena djelu; ovi koji su unakaženi u majmune radili su djelo koje je prividno dozvoljeno, no, ipak je zabranjeno – pa su stoga pretvoreni u majmune koji su po tjelesnoj konstrukciji slični ljudima. Šta su to židovi radili pa su unakaženi? Allah im je zabranio, kako bi ih iskušao, da subotom love ribu. No, kada bi došla subota, more bi se ispunilo ribom, toliko da bi plivale po površini. Drugim danima ribe uopće nije bilo. Ovo je potrajalo neko vrijeme pa su napravili mrežu koju su petkom stavljali u vodu, koja se u subotu napuni ribom, da bi je oni izvadili u nedjelju. Ovo je na prvi pogled u redu, no njihov postupak je bez sumnje zabranjen, zato ih je Allah pretvorio u stvorenje koje je slično čovjeku, ali nije čovjek. Uzvišeni je rekao: "Budite majmuni prezreni" (El-Bekare, 65). Ovo je dokaz kako kazna biva primjerena počinjenom nedjelju, a Uzvišeni na drugom mjestu veli: "I sve smo prema grijesima njihovim kaznili" (El-Ankebut, 40).

8. Ovi židovi obožavali su tagute, shodno riječima Uzvišenog: "...i taguta vjeruju...", a nema sumnje da oni i dan-danas obožavaju tagute jer su u osnovi obožavaoci šejtana kojem se pokoravaju u grijeshu prema Allahu.

212 Muslim, 4/2051, od Abdullaha b. Mes'uda, r.a.

Neke od pouka trećeg ajeta:

1. Ovaj ajet, zajedno sa drugim ajetima koji govore o mladićima iz pećine, ukazuje na potvrdu Allahove apsolutne moći i mudrosti.

2. Jedan od razloga zbog kojeg se pravi mesdžid na kaburu jeste pretjerivanje u pogledu dobrih ljudi. Oni do čijih se riječi najviše držalo, na kaburu su sagradili mesdžid, jer su pretjerali po pitanju ovih mladića koji su u njihovim očima zauzimali posebno mjesto i poštovanje.

3. Pretjerivanje u pogledu kabura, pa makar bilo i malo, može odvesti do nečeg mnogo većeg. Zbog toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Aliji, r.a., kada ga je poslao kao izaslanika: "Ne ostavi sliku a da je ne polomiš, niti kabur a da ga ne poravnaš."²¹³

Od Ebu Seida el-Hudrija, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vi ćete, uistinu, slijediti puteve onih koji su bili prije vas nalikujući na njih kao što pero na strijeli nalikuje drugom peru, tako da kada bi oni ušli u gušterovu rupu, i vi biste u nju ušli." Prisutni su upitali: "Allahov Poslaniče, jesu li to židovi i kršćani?" "A ko drugi", odgovorio je.

Zabilježili su ga njih dvojica (Buhari i Muslim).²¹⁴

Njegove riječi: "Vi ćete, uistinu, slijediti puteve onih koji su bili prije vas..."; tj, puteve drugih naroda i ummeta. No, to ne podrazumijeva općenitost i sveobuhvatnost, jer ako bismo rekli da je značenje općenito, onda bi to značilo da će svi iz ovog ummeta slijediti one koji su bili prije. Stoga, kažemo da ovo podrazumijeva općenitost u posebnom značenju, jer će biti onih iz ovog ummeta koji neće slijediti one koji su bili prije, kao što nas je o tome obavijestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a jedna skupina će uvijek biti na istini. Može se, također, kazati da je hadis u općenitom značenju u smislu koji ne podrazumijeva da će ovaj ummet slijediti one koji su bili prije u svakom pogledu, nego da

213 Muslim, 2/666.

214 Buhari, 3/367, Muslim, 4/2054.

će ih pojedinci slijediti u nečemu, a drugi u nečemu drugom, a sve ovo ne podrazumijeva izlazak ovog ummeta iz islama. Ako ovo uzmemo u obzir, onda je preče da hadis tumačimo u njegovom općenitom značenju, jer je poznato da neki postupci prijašnjih naroda ne izvode iz islama, kao što je uzimanje kamate, zavist, laž. S druge strane, postoje stvari koje izvode iz vjere, kao što je obožavanje kipova.

Njegove riječi: "...*puteve...*"; tj. pravce, staze kojima su oni kročili. Neki od tih puteva zadiru u Allahova prava, dok neki zadiru u prava stvorenja. Jedan od tih puteva svakako je i obožavanje kabura i evlija koje je bilo prisutno u pređašnjim ummetima, a prisutno je i u ovome. Kaže Uzvišeni o Nuhovom narodu:

وَقَالُوا لَا تَدْرُنَّ أَهْلَكُمْ وَلَا تَدْرُنَّ وِدًّا وَلَا سُوعَا وَلَا يَعُوتُ وَيَعُوقُ وَنَسْرًا

"I rekoše: 'Ne napuštajte bogove vaše, i nikako ni Vedda, ni Suvaa, a ni Jegusa, ni Jeuka, ni Nesra ne ostavljajte'" (Nuh, 23). I pretjerivanje u pogledu dobrih ljudi je slijeđenje prijašnjih naroda, jer je i ono bilo prisutno kod njih, a prisutno je i u ovom ummetu. Također, dova nekome mimo Allaha, a to je prisutno i u ovom ummetu. Izgradnja mesdžida na kaburima bila je prisutna i prije, ali prisutna je i dan-danas.

Opisivanje Allaha s nedostacima; židovi su rekli:

يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ

"Allahova ruka je stisnuta" (El-Maide, 64), i rekli su:

إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ

"Allah je siromašan, a mi smo bogati" (Ali Imran, 181), i također su rekli da se Allah umorio nakon što je stvorio nebesa i Zemlju. Slično ovome, ako ne i gore, nalazimo i u ovom ummetu. Neki su rekli: "Allah nema ruke", drugi su rekli da ne može uraditi ono što želi te da se nije nad Aršom uzvisio, niti silazi na dunjalučko nebo, niti govori. U ovom ummetu ima onih koji su rekli da Allah uopće nije prisutan, niti odsutan, da nije vezan za kosmos, niti je odvojen od njega. Opisali su Ga na način iz kojeg se jedino može razumjeti da On i ne postoji.

Ima, također, i onih koji kažu da Allah ne čini ništa što je osjetilne prirode, niti može nešto uraditi, niti se rasrditi, niti je s nekim zadovoljan, niti koga voli, ovo je mezheb kojem pripadaju eš'arije.

Još jedna od stvari koje su bile prisutne kod predašnjih naroda, a prisutne su i kod ovog ummeta, jeste jedenje imetka na nedozvoljen način te kamata, također, ohalaljivanje onoga što je Allah zabranio, izvršenje kazni nad slabima, za razliku od bogatih i jakih, izvrtanje Allahovih riječi i njihovo tumačenje onako kako to Allah nije objavio. Židovima je bilo rečeno:

وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً

“Uđite na kapiju glava pognutih i recite ‘hitta’”, (El-Bekare, 58), pa su ušli glava uzdignutih i rekli “hinta”, a ne “hitta”. U ovom ummetu također su prisutni oni koji izvrću Allahove riječi, pa reci riječi “uzvisio” tumače kao “zagospodario”. Kaže Uzvišeni:

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

“Milostivi se nad Aršom uzvisio” (Taha, 5), a oni su kazali: “Milostivi koji je svemirom zagospodario”.

Kaže Ibnul-Kajjim: “Zaista je izvrtanje riječi ‘uzvisio’ isto ono što su uradili židovi koji su umjesto ‘hitta’, kazali ‘hinta’.”

Među prijašnjim narodima bilo je onih koji su svoje svećenike za bogove uzimali, kao što danas neki ostavljaju Poslanikove riječi, jer su u koliziji s onim što kaže njihov šejh.

Ako pogledaš Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi u prethodnom hadisu, zapazit ćeš da se u potpunosti poklapaju sa današnjicom, međutim ostaje pitanje: Da li je ovaj hadis upozorenje ili odobrenje?

Odgovor: Nema sumnje da je ovo upozorenje, a nikako odobrenje. Stoga nikome nije dozvoljeno da kaže: “bit ću zavidan, uzimat ću kamatu, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to u hadisu potvrdio”. Onaj ko kaže ovako, mi mu kažemo: Pogriješio si jer su Poslanikove riječi u smislu upozorenja, pa su zato ashabi i kazali “židovi i kršćani”, a on im odgovorio: “A ko drugi.”

Također im kažemo: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio je da će se neke stvari desiti, ali da su haram, prema kur'anskim tekstovima. Neke od tih stvari jesu da će čovjek posvećivati pažnju supruzi, a majku će zapostavljati, također da će čovjek drugovati s prijateljem, a prema ocu će biti neposlušan.²¹⁵ Shodno kur'anskim tekstovima, ovako nešto nije dozvoljeno, ali obavijestio nas je da će se to desiti – kako bi upozorio na ove postupke.

Na koncu, možemo reći da gotovo ne postoji grijeh u našem ummetu a da nema osnove u postupcima prijašnjih naroda, niti postoji grijeh koji su oni činili a da isti grijeh danas ne čine i mnogi muslimani.

Razlog zbog kojeg je autor naveo ovaj hadis jeste: Ako su prijašnji narodi obožavali kumire i tagute, to znači da će i u ovom ummetu biti onih koji će ih obožavati.

Njegove riječi: “... nalikujući na njih kao što pero na strijeli nalikuje drugom peru...”; da bi strijela bila u potpunosti upotrebljiva, onda svako pero na njoj mora biti u ravnini s onim koje se nalazi s druge strane, u suprotnom, ne leti pravo.

Njegove riječi: “...tako da kada bi oni ušli u gušterovu rupu, i vi biste u nju ušli...”; Ova rečenica je potvrda da će slijeđenje biti do u najmanje detalje, jer gušterova rupa je vrlo mala, pa ako će ih muslimani slijediti i u gušterovu rupu, još lakše će ih slijediti ako bi ušli u rupu veću od gušterove, kao što je, naprimjer, lavlja jazbina. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ove je riječi izrekao želeći što slikovitije opisati opasnost bilo kakvog slijeđenja prošlih naroda, a sličan stil nalazimo i u njegovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: “Ko bespravno prisvoji koliko pedalj zemlje, Allah će mu o vrat okačiti sedam zemalja na Sudnjem danu.” Naravno da je onaj koji prisvoji više od pedlja u većoj opasnosti, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ciljao na pedalj, nego je želio da ukaže na opasnost bilo kakvog prisvajanja zemlje – pa makar to bilo sitno kao pedalj.

215 Tirmizi, 6/364, od Ebu Hurejre, r.a.

Njegove riječi: “..židovi i kršćani...”; židovi su Musaovi sljedbenici, nazvani su po jednom od Ishakovih unuka koji se zvao Jehuza, mada drugi kažu da su ime dobili nakon što su se vratili (hadu, arapski glagol koji može značiti: povratiti se nečem) Allahu, tj. pokajali nakon što su tele obožavali.

Kršćani (en-nesara) su sljedbenici Isaa, a.s., a nazvani su ovim imenom po gradu En-Nasire, a rečeno je da su ime dobili od “nusre” – pomagači, kao što kaže Uzvišeni:

مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ

“Hoćete li me pomoći Allaha radi?” (Es-Saff, 14).

Njegove riječi: “...A ko drugi...”; tj. niko drugi do oni.

Neke od pouka ovog hadisa:

1. Autorov cilj navođenjem ovog hadisa, tj. da će pojedinci iz ovog ummeta obožavati idole, jer je to put kojim su kročili prijašnji narodi, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio nas je da ćemo ih slijediti.

2. Iz hadisa se nazire upozorenje da ih ne slijedimo u grijешenju prema Allahu.

3. Neophodno je upoznati se sa stanjem u kojem su bili prijašnji narodi i na to upozoravati, a većina onoga što su činili, hvala Allahu, spomenuta je u Kur'anu.

4. Ashabi su prepoznali važnost ovog problema jer su začuđeno priupitali: “Jesu li to židovi i kršćani?”; a ovo pitanje ukazuje da ih je jako zabrinjavala mogućnost da putevi onih koji su bili prije nas budu slijedeđeni nakon što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, dostavio uputu.

5. Što više vremena protekne od vremena poslanstva, ljudi se sve više udaljavaju od istine jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio je o budućnosti, a ne o sadašnjosti. Također, jedan od puteva

kojim su kročili prijašnji narodi jeste i taj da su svaki put kada im se oduži vijek boravka, njihova srca postajala kruta, kao što kaže Uzvišeni: "Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomenu, i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala kruta, i mnogi su od njih nevjernici" (El-Hadid, 16).

Ako je proticanje vremena razlog da su srca prijašnjih naroda postala kruta, onda se ista stvar dešava i sa ovim ummetom, a tome u prilog ide i hadis koji je zabilježio Buhari od Enesa, r.a., koji je rekao: "Čuo sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Neće nastupiti vakat a da poslije njega ne nastupi gori od njega i tako sve dok ne sretnete Gospodara vašeg.'"²¹⁶

Onaj ko pogleda stanje današnjeg ummeta, uočiti će da je stvar baš ovakva. Međutim, moramo znati razliku između sveopćeg stanja zajednice i stanja pojedinaca. Hadis koji prenosi Enes, r.a., vjerodostojan je i njime se misli na zajednicu u globalu, a ne na pojedince. Stoga, zapažamo da među tabi-tabiinima ima onih koji su mnogo bolji od nekih tabiina. Mi ne trebamo padati u očaj i govoriti da je nemoguće da neko iz našeg doba bude kao neki od naših ispravnih prethodnika. Mi kažemo da je moguće jer hadis govori o stanju zajednice, a ne pojedinaca. A ako želiš da ti ovo bude jasno, pogledaj u muški i ženski rod, ko je bolji?

Odgovor: Muškarci su bolji jer kaže Uzvišeni:

وَالرِّجَالُ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ

"A muškarci nad njima imaju prednost jedan stepen" (El-Bekare, 228), međutim, postoje žene koje su bolje od mnogih muškaraca. Dakle, razlika između zajednice i pojedinca je očita.

Ako pogledamo u ovo stoljeće u cjelini, kažemo da je ono koje dolazi gore od njega, ali ne u smislu pojedinaca, niti određenog vremena i prostora, jer u određenim pogledima ummet će biti bolji od onoga na čemu su bili oni prije, ako se pojave učenjaci s kojima Allah ljudima podari uputu te tako postanu bolji od onih koji su bili prije njih.

216 Buhari, 4/315.

Što se tiče ashaba, njima niko nije ravan u dobru. Kažemo da su i kao pojedinci bolji od svakog tabiina, jer tabiini nisu doživjeli da budu u društvu sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem.

Pitanje: U čemu je mudrost iskušavanja ummeta s ovim: “Vi ćete, uistinu, slijediti puteve onih koji su bili prije vas...”, te da u ovom ummetu bude istovjetnosti s onima koji su bili prije?

Odgovor: Mudrost se krije u obznanjivanju potpunosti ove vjere, jer vjera se protivi svim ovim neprimjerenostima, a ako se protivi, to znači da su nedostaci upravo prisutni kod prethodnih ummeta, a da je ovaj šerijat došao kako bi otklonio sve te nedostatke. A stvari se najbolje razlikuju kada su uočljive opozitnosti kao što je rečeno: “Stvari se raspoznaju po opozitnostima”.

Napomena: Riječi u hadisu: “... nalikujući na njih kao što pero na strijeli nalikuje drugom peru,...”, ne nalaze se u Sahihu imama Muslima kako to tvrdi autor.²¹⁷

Muslim²¹⁸ prenosi od Sevbanana, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Allah mi je, uistinu, dao da obuhvatim Zemlju, pa sam vidio njene istoke i zapade...”

Njegove riječi: “...dao da obuhvatim Zemlju...”; tj. predočio mi je u malom.

Njegove riječi: “...pa sam vidio...”; tj. vidio sam okom, mada se može razumjeti i kao viđenje u snu.

Njegove riječi: “...njene istoke i zapade...”; ovo Allahu nije teško jer je On Svemoguć, a Njegovom moći Zemlja je Poslaniku predočena kako bi vidio gdje će sve njegov ummet dospjeti.

217 Hadis u kome se nalazi ovaj dodatak bilježi imam Ahmed u Musnedu, 4/125, od Šeddada b. Evsa, r.a.

218 Muslim, 4/2215.

No, da li je ovdje Zemlja predočena u malom ili je pak Poslanikov vid ojačan kako bi vidio i ono što obično oko ne može vidjeti? Ispravnije je da izraz uzmemo u njegovom vanjskom značenju, te da mu je Zemlja predočena, a da mu vid nije ojačan.

Neki učenjaci su kazali: "Allah mu je izoštrio vid tako da je vidio istoke i zapade", mada je prvo mišljenje ipak prihvatljivije. Mi danas znamo da je Zemlja okruglog oblika i da je moguće da je čovjek u potpunosti sagleda, a Allah je Svemoguć i u mogućnosti je da Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, predoči Zemlju u malome kako bi vidio njene istoke i zapade.

Prigovor i odgovor:

Ako bude rečeno: "Ako kažete da je tako, onda je u stvarnosti to nemoguće, jer da je Zemlja Poslaniku prikazana u malome, pa gdje su za to vrijeme obitavali ljudi, mora, planine i pustinje?", odgovor je: Ovo je od stvari gajba i nije dozvoljeno pitati kako i zašto, nego kažemo: Allah je Svemoguć, Njegovu snagu naši umovi ne mogu pojmiti niti shvatiti, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijesto nas je da šejtan kruži čovjekovim venama poput krvi,²¹⁹ stoga kažemo da Allah najbolje zna kako.

Ova i slična pitanja zahtijevaju potpuno vjerovanje u njih, kao što je slučaj sa poglavljem o Allahovim imenima i svojstvima gdje nema mjesta pitanjima kako i koliko, a oko ovoga postoji konsenzus učenjaka ehli-sunneta.

"...i vidio sam da će vlast moga ummeta uistinu doseći onoliko koliko mi je pokazano. Data su mi dva trezora: crveni i bijeli. I molio sam svoga Gospodara za svoj ummet da ga ne uništi sveopćom sušom i da njima ne ovlada neprijatelj, mimo njih samih, pa da ovlada svim što oni posjeduju. Moj je Gospodar, uistinu, rekao: 'Muhammede, kad Ja odredim odredbu, to se, zaista,

219 Buhari, 2/267, Muslim, br. 2175, od Safije, r.a.

ne može spriječiti. Ja sam ti se uistinu odazvao, i tvoj ummet neću uništiti sveopćom sušom i neću dati da njima ovlada neprijatelj, mimo njih samih, i da ovlada svim onim što oni posjeduju, pa makar se protiv njih sakupili iz svih njenih dijelova', i tako će biti sve dok muslimani ne budu uništavali jedni druge i zarobljavali jedni druge.”

Njegove riječi: “... i vidio sam da će vlast moga ummeta uistinu doseći onoliko koliko mi je pokazano...”; misli se na njegove sljedbenike koji su mu se odazvali i u njega povjerovali. Ovo je istina, jer se vlast ovog ummeta proširila od istoka do zapada, ali od sjevera ka jugu mnogo manje. Islamski ummet proširio se do Indije na istoku pa i dalje od nje, a i na zapadu do iza Atlantskog okeana. Sve ovo je potvrda onoga što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio.

Njegove riječi: “...Data su mi dva trezora: crveni i bijeli...” Allah mu ih je dao. Dva trezora jesu zlato i srebro, tj. trezor Kisre, cara Perzije, i trezor Kajsara, cara Bizantije. Zlato je kod Kajsara, a srebro kod Kisre. Svaki od njih imao je i zlata i srebra, ali zlato je preovladavalo u Kajsarinim trezorima, dok je u Kisrinim preovladavalo srebro.

Njegove riječi: “...Data su mi...” ; Da li su mu data za života ili nakon smrti?

Odgovor: Nakon smrti, njegovom ummetu dato je sve ovo, a time kao i da je dato njemu.

Njegove riječi: “...I molio sam svoga Gospodara za svoj ummet da ga ne uništi sveopćom sušom...”; tj nekom od sveopćih nepogoda.

Njegove riječi: “...sušom i da njima ne ovlada neprijatelj, mimo njih samih, pa da ovlada svim što oni posjeduju...”; neprijatelj je onaj s kojim smo u zavadi i koji nas mrzi, a najveći neprijatelji muslimana su nevjernici, stoga je rekao “mimo njih samih”.

Njegove riječi: “...kad odredim odredbu, to se, zaista, ne može spriječiti...” – znaj da se Allahova odredba dijeli na dvije vrste:

1. šerijatska,
2. kosmička.

Obje ove odredbe su odredbe istinite i pravedne, a objedinjuje ih Allahov govor:

وَاللَّهُ يُقْضِي بِالْحَقِّ

“Allah po istini sudi” (El-Mu’min, 20).

Primjer šerijatske odredbe, kaže Uzvišeni:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ

“Gospodar tvoj je odredio da se samo Njemu klanjate” (El-Isra, 23), a ako bi ovo bila kosmička odredba, onda bi to podrazumijevalo da svi ljudi obožavaju samo Allaha.

Primjer kosmičke odredbe, kaže Uzvišeni:

وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا

“I Mi smo u Knjizi objavili sinovima Israilovim: ‘Vi ćete doista dva puta nered na Zemlji učiniti i preko mjere oholi postati’” (El-Isra, 4). Allah šerijatskom odredbom nikad ne određuje nered, nego to biva kosmičkom odredbom. Allah ne voli nered i one koji ga čine, ali ga On određuje zbog nemjerljivih mudrosti, kao što je podijelio stvorenja na vjernike i nevjernike, a u tome se nalaze velike koristi.

U citiranom hadisu podrazumijeva se kosmička odredba i niko joj se ne može usprotiviti, ma ko on bio. Allahova odredba sprovodi se na svima, pa makar bili najveći silnici među ljudima. Sprovedena je nad faraonom koji je potopljen u vodi kao i nad ostalim tagutima iz potomstva Adema, a.s.

Njegove riječi: “...kad odredim odredbu, to se, zaista, ne može spriječiti...”; Ovo je odlika apsolutnosti Allahove moći, jer svi vladari mimo Allaha podložni su sprečavanju njihovih odredbi. No, Allahovu odredbu nemoguće je spriječiti.

Znaj da Allahova kosmička odredba, kao i šerijatska zajedno sa Njegovom voljom, nose nemjerljivu mudrost. On ništa ne čini a da u tome nije apsolutna mudrost, a dokaz tome jesu Njegove riječi:

وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

“A vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće – Allah uistinu sve zna i mudar je” (El-Insan, 30). Očito je da On ne čini ništa bez mudrosti i znanja.

Svemu ovome usprotivile su se džehmije koji su negirali Allahovu mudrosti i kazali da On sve radi shodno Svojoj volji, te su na taj način stvorenja učinili potpunijim od Stvoritelja, jer svako razumno stvorenje svoje postupke čini s određenom mudrošću, a onaj koji čini postupke bez razmišljanja i mudrosti, njega se u tome nastoji spriječiti, kao što kaže Uzvišeni:

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا

“I rasipnicima imetke, koje vam je Allah povjerio na upravljanje, ne uručujete...” (En-Nisa, 5).

Mi kažemo da sve što Allah čini biva s mudrošću, ali da li to podrazumijeva da nam ta mudrost bude uvijek dokučiva?

Odgovor: Ne podrazumijeva, jer nismo u stanju da obuhvatimo i spoznamo Allahovu mudrost. Tačno je da neke stvar možemo spoznati, ali neke razum nije u stanju dokučiti.

Dakle, Allahove riječi u hadisu: “...kad odredim odredbu, to se, zaista, ne može spriječiti...”, podrazumijevaju i ono što Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, nije dato jer je Allahova mudrost tako zahtijevala, a nije moguće da se to promijeni, mada u nekim situacijama dovom možemo utjecati na odredbu, jer sve što je određeno ima svoje

razloge koji su poznati ili nepoznati. Ulazak u Džennet nije moguć osim s razlogom, a razlog za ulazak u Džennet jeste vjerovanje i činjenje dobrih djela.

Njegove riječi: “...*Ja sam, uistinu, dao tvome ummetu da ih neću uništiti sveopćom sušom...*”; ovo je prvo, a drugo glasi: “...*i da neću dati da njima ovlada neprijatelj, mimo njih samih, da ovlada svim onim što oni posjeduju, pa makar se protiv njih sakupili iz svih njenih dijelova*”. Ovo je poblizje određeno riječima: “...*i tako će biti sve dok ne budu uništavali jedni druge i zarobljavali jedni druge...*”, pa ako se ovo dogodi, onda postoji mogućnost da će njima ovladati neprijatelj i svime onim što posjeduju. Kao da je prvo Allahovo obećanje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bez ikakvog ograničenja i izuzetka, no drugo obećanje je vezano za uvjet, a to je: “sve dok ne budu uništavali jedni druge...”. Upravo ovdje se krije mudrost u izricanju riječi: “...kada odredim odredbu, to se, zaista, ne može spriječiti...” te je na ovaj način odgovor Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, poblizje određen.

Allahova je blagodati da ovaj ummet neće zadesiti sveopće uništenje. Svaki onaj ko vjeruje u vjeru Muhammedovu, neće biti uništen, s tim da neki narodi mogu stradati s jedne strane, ali drugi neće biti uništeni. No, ako jedni druge počnu ubijati i zarobljavati, onda će ih Allah prepustiti neprijateljima, i ovo je stvarnost. Dok je islamski ummet bio jedinstven u podržavanju istine protiv neistine, bio je potpomognut i jedinstven, no kada su počeli međusobno da se ubijaju i zarobljavaju, Allah je dao da njima ovlada neprijatelj. Koliko mi je poznato, Tatari su prvi koji su ovladali muslimanima i napravili im ono što niko nije. Kaže se da su u Bagdadu ubili više od pet stotina učenjaka u jednom danu, a ovo je zaista ogromna stvar. Ubili su halifu, a islamske knjige pobacali u Tigris napravivši od njih most preko koga su prelazili. Znali su trudnici raspoređivati stomak, njenu bebu izvaditi i pred njom ubiti dok je još živa.

Ibn Esir u svojoj knjizi “El-Kamil” spominje događaje koji su se zbili 617. godine kada su Tatari zauzeli muslimansku državu i srušili hilafet. Kaže da dugo vremena nije mogao uzeti pero i zapisati krvave događaje koji su se zbili u tom periodu, a sve zbog masakra i pokolja koji su Tatari učinili nad muslimanima.

U hadisu, također, imamo dokaz da je zabranjeno međumuslimansko ubijanje i uništavanje, kao i zarobljavanje, a obaveza je da budu jedinstveni i ujedinjeni kao jedan ummet – kako bi opet doživjeli slavu i ponos.

Zabilježio ga je i Burkani u svome Sahihu. U njemu još stoji: “Uistinu se za svoje sljedbenike plašim vođa (imama) koji će voditi u zabludu, pa kada počne borba između njih (muslimana), neće prestati do Kijametskog dana. Neće nastupiti Kijametski dan dok se plemena iz moga ummeta ne priključe mnogobošcima i dok mnogobrojne skupine moga ummeta ne budu obožavali kipove. U mom će ummetu biti trideset lažova. Svaki će tvrditi da je vjerovjesnik, a ja sam pečat vjerovjesnika i nema vjerovjesnika poslije mene. Jedan će broj mojih sljedbenika, uistinu, ostati na istini, i bit će potpomognuti. Neće im nauditi onaj ko ih je izdao i s njima se razišao sve dok ne dođe odredba Allaha Slavljenog i Uzvišenog.”²²⁰

Njegove riječi: “...Uistinu se za svoje sljedbenike plašim vođa (imama) koji će voditi u zabludu...”; Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je da se za ummet boji samo zabludjelih imama, a imam (predvodnik) može da bude u dobru ili zlu. Kaže Uzvišeni za imame u dobru:

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ

“Između njih smo Mi imame – vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali” (Es-Sedžde, 24).

I kaže Uzvišeni o faraonovoj porodici:

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ

“A mi smo ih učinili imamima – vođama koji u Vatru pozivaju, a na Sudnjem danu niko im neće pomoći” (El-Kasas, 41).

220 Ovaj dodatak hadisa bilježe Ebu Davud, 4/452, Ibn Madže, br. 3952, Hakim, 4/449, i drugi.

U hadisu su spomenuti imami kao predvodnici zla, a istinu je rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je kazao da se najviše boji imama koji će u zabludu odvoditi, kao što su prvaci među džehmijama i mu'tezilima te mnogim drugima koji su bili povod da se ummet podijeli i rasparča.

Njegove riječi: "zabludjeli imami" jesu oni koji predvode ljude pod plaštom vjere kao i oni koji ljudima nameću silu i vlast, tako da ovaj izraz obuhvata nepravedne vođe i zabludjele učenjake koji pozivaju i tvrde da je Allahova vjera ono na čemu su oni, a u suštini su najudaljeniji od te vjere.

Kaže imam Ahmed, da mu se Allah smiluje: "Kada bih znao da će mi dova biti primljena, dovio bih za imama jer je u njegovoj uputi i uputa ummeta."

Njegove riječi: "...*pakada počne borba između njih (muslimana)*..."; Ovo je od znakova poslanstva jer nakon što su među muslimanima izbili prvi neredi prilikom ubistva halife Osmana, r.a., nikada više nije prestalo ubijanje među njima, kao ni porobljavanje.

Njegove riječi: "...*Neće nastupiti Kijametski dan dok se plemena iz moga ummeta ne priključe mnogobošcima*..."; Da li se misli na tjelesno pridruživanje, tako što će plemena otići do mnogobožaca i priključiti im se, ili se pak misli na apstraktno priključivanje koje će se ogledati u slijeđenju mnogobožaca? Najpriličnije je da su obje stvari moguće, a pod izrazom "plemena" misli se na rod, a ne na jedno određeno pleme.

Njegove riječi: "...*i dok mnogobrojne skupine moga ummeta ne budu obožavali kipove*..."; Ovo se dogodilo, tako da gotovo nema muslimanskog mjesta a da u njemu neko ne obožava kabure i veliča evlije, dove im upućuje, od njih pomoć i opskrbu traži.

Njegove riječi: "...*U mom će ummetu biti trideset lažova*..." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, precizno je definisao njihov broj, a svaki od ovih lažova tvrdit će za sebe da je poslanik, a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je posljednji poslanik nakon kojeg nema više poslanika. Onaj ko smatra da nakon Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, može doći

još neki vjerovjesnik, taj je lažov i nevjernik čija je krv dozvoljena, a onaj ko mu povjeruje u tome, isti je kao i on. Ovakvi nisu muslimani niti su Muhammedovi, sallallahu alejhi ve sellem, sljedbenici. Isto tako, onaj ko za sebe tvrdi da je bolji od Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, jer od Allaha direktno i bez posrednika prima objavu, dok je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, objavu primao preko meleka Džibrila, i takav je lažov i nevjernik, otpadnik od islama čiju je krv dozvoljeno proliti.

Njegove riječi: “...trideset lažova...” Da li su se pojavili ili ne? Neki su se pojavili, a neki još nisu, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije precizirao vrijeme njihovog pojavljivanja, a sve dok Kijametski dan ne nastupi, mogu se očekivati.

Njegove riječi: “...a ja sam pečat vjerovjesnika...”; tj. posljednji, a to je potvrdio riječima: “...i nema vjerovjesnika poslije mene...” A ako bude rečeno: Zabilježeno je da će Isa, a.s., pred kraj ovog svijeta doći na Zemlju, ukinuti džiziju i neće prihvatati ništa osim islama? Odgovor: Njegovo poslanstvo prethodilo je poslanstvu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, a to što će ukinuti džiziju i neće prihvatati ništa osim islama, nije novi vjerozakon koji derogira dozvoljenost uzimanja džizije od kršćana i židova, nego je to upravo šerijat s kojim je došao Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i koji nas je obavijestio da će Isa, a.s., doći nakon njega i ukinuti džiziju.

Njegove riječi: “...Jedan će broj mojih sljedbenika, uistinu, ostati na istini, i bit će potpomognuti...”; tj. dok god budu postojali, bit će potpomognuti i bit će pobjednici. Ovo je Allahova blagodät. No, nakon što je spomenuo da će se neki iz ovog ummeta priključiti mušricima, da će skupina obožavati kipove te da će neki lažovi prizivati poslanstvo, nije ostavio ljude u beznađu, nego im je kazao: “...Jedan će broj mojih sljedbenika, uistinu, ostati na istini, pobjednički”.

Njegove riječi: “...Neće im nauditi onaj ko ih je izdao i s njima se razišao...”; tj. oni koji nisu pošli putem koji je odabrala ova pobjednička skupina. Ovdje imamo dokaz da će biti onih koji će ih izdati, ali im to neće nauditi, jer je sve u Allahovim rukama, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Znaj, da kada bi se ummet sakupio da ti kakvu štetu nanesu, ne mogu ti nauditi osim onoliko koliko ti je Allah propisao.”²²¹

221 Tirmizi, 7/203, Ahmed, 1/293, 307, i Abdullah b. Humejd u El-Muntehab, br. 635.

Također im neće nauditi ni oni koji se s njima razidu, jer su oni potpomognuti od strane Allaha, a koga On pomogne, niko mu ne može nauditi, niti ga može poniziti.

Njegove riječi: “...sve dok ne dođe odredba Allaha Slavljelog i Uzvišenog...”; tj. kosmička odredba, a to će se desiti pred nastupanje Kijametskog dana kada će Allah uzeti duše vjernika, tako da će ostati samo najgora stvorenja nad kojim će nastupiti Kijametski dan.

Njegove riječi: “...Jedan će broj mojih sljedbenika, uistinu, ostati na istini, i bit će potpomognuti...”; nije precizirao u kojem mjestu ili predjelu će biti, tako da ovo obuhvata Mekku, Medinu, Irak i sva ostala mjesta na Zemlji. Ono što je bitno jeste da će ova skupina biti potpomognuta bez obzira na sve što se desi.

Neki ispravni prethodnici su kazali: “Potpomognuta skupina su oni koji se bave hadisom”, pa da li je ovo tačno?

Odgovor: Ovo nije tačno u potpunosti i zahtijeva dodatno pojašnjenje. Ako se misli na one koji se bave i izučavaju hadis u pogledu rivajeta i seneda i tome slično, onda ovo nije tačno, jer i drugi učenjaci, kao što su mufessiri i pravnici, svoja mišljenja potkrepljuju hadisima, tako da oni koji se isključivo bave hadisom ne mogu imati monopol da budu pobjednička skupina.

Ispravno mišljenje bilo bi da se za svakog onog ko se prilikom traženja ispravnog rješenja u vjeri vraća Kur'anu i sunnetu, općenito može reći da se ubraja u sljedbenike hadisa, jer se sljedbenicima hadisa zovu svi oni koji rade po sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ovdje dakako spadaju i islamski pravnici – fakihi, jer se i oni u suštini vraćaju na hadis iako se terminološki za njih ne kaže da su ehlul-hadis, tj. muhaddisi.

Šejhul-islam Ibn Tejmije, r.h., naprimjer, terminološki se ne ubraja u muhaddise, ali i pored toga, on je bio od onih koji su radili na podizanju značaja i vrijednosti hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

U pogledu imama Ahmeda su se razili, pa jedni kažu da je fakih – pravnik, a drugi da je muhaddis. Zapravo, on je imam u hadisu, fikhu i tefsiru. A nema sumnje da su najbliži ljudi hadisu oni koji po hadisu rade i pridaju mu značaj. Nakon svega ovoga, bojim se da nije ispravno kazati da su oni koji se isključivo bave proučavanjem hadisa pobjednička skupina. Smatramo da su svi oni koji imaju kontakt s hadisom i rade po njemu u suštini pobjednička skupina.

Pouke i poruke ovog poglavlja:

1. *Tumačenje ajeta iz sure En-Nisa*; a to su riječi Uzvišenog: “Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige...”.

2. *Tumačenje ajeta iz sure El-Maide*; a to su riječi Uzvišenog: “Reci: ‘Hoćete li da vam kažem koji su gori od takvih i koje će Allah još žešće kazniti? One koje je Allah prokleo...’”.

3. *Tumačenje ajeta iz sure El-Kehf*; Allahove riječi: “A onda oni do čijih se riječi najviše držalo rekoše: ‘Sigurno ćemo nad njima sagraditi mesdžid’”.

4. Najvažnije: pojašnjenje značenja vjerovanja u kipove i tagute. Da li je to uvjerenje srca ili je to poistovjećivanje s onima koji kipove obožavaju bez obzira što ih čovjek mrzi i što je svjestan njihove ništavnosti? Nema sumnje da oni koji kipove srčano vole i vjeruju u njih ulaze u značenje ajeta, dok poistovjećivanje s njima uz mržnju toga zahtijeva detaljnije objašnjenje. Ako se s njima poistovjećuje uz uvjerenje da su na istini, onda je ovo nevjerstvo, no ako se poistovjećuje s njima bez uvjerenja da su na istini, onda to nije nevjerstvo, ali je u svakom slučaju opasna stvar koja može odvesti do nevjerstva.

5. *Njihove riječi*: “*Kafiri, koji poznaju svoj kufr upućeniji su od vjernika*”; tj. ove riječi su riječi nevjerstva i otpadništva od vjere, jer onaj ko smatra da su kafiri koji poznaju svoj kufr upućeniji od vjernika, nevjernik je zbog davanja prednosti nevjerstvu nad imanom.

6. Na ovo se odnosi naslov da će se to neminovno desiti u ovom ummetu, kao što je potvrđeno u hadisu Ebu Seida.

7. *EksPLICITNA IZJAVA DA ĆE KIPOM BITI OBOŽAVANI*; Naslov kojim je autor aludirao na ovu pouku jeste: “Šta je preneseno o tome da će neki iz ovog ummeta obožavati kipove”, a hadis Ebu Seida glasi: “Vi ćete, uistinu, slijediti puteve onih koji su bili prije vas nalikujući na njih kao što pero na strijeli nalikuje drugom peru, tako da kada bi oni ušli u gušterovu rupu, i vi biste u nju ušli.” Prisutni su upitali: “Jesu li to židovi i kršćani?” “A ko drugi”, odgovorio je. (Buhari i Muslim) Ovaj hadis nosi upozorenje da ovaj ummet ne zapadne u ono u šta su zapali prijašnji narodi.

8. *ŠTO JE NAJČUDNIJE: POJAVA ONIH KOJI TVRDE DA SU VJEROVJESNICI KAO ŠTO JE BIO MUHTAR*. On je sebe proglasio vjerovjesnikom i pored toga što je izgovarao dva šehadeta i govorio da pripada ovom ummetu, i da je Poslanik, *sallallahu alejhi ve sellem*, istina, i da je Kur'an istina, a u njemu stoji da je Muhammed, *sallallahu alejhi ve sellem*, pečat svih poslanika. U sve to je vjerovao, a za sebe je govorio da je poslanik?! Ovo je zaista jasna kontradiktornost. Muhtar se pojavio u vrijeme kad su zadnji *ashabi* bili u životu i mnoge skupine su ga slijedile; Muhtar je Ibn Ebi Ubejd es-Sekafi, izvršio je puč, zaposjeo Kufu na početku hilafeta Ibn Zubejra, r.a. Ispovijedao je ljubav prema Poslanikovoj porodici, a ljude je pozivao na osvetu zbog ubistva Husejna, r.a. Mnogi su ga slijedili i za njim se povodili. Naposljedku je prizivao poslanstvo i tvrdio da mu Džibril dolazi. Nema sumnje da je gotovo za ne povjerovati da neko ko vjeruje da je Kur'an istina priziva poslanstvo za sebe i pored toga što u Kur'anu jasno stoji da je Muhammed, *sallallahu alejhi ve sellem*, posljednji vjerovjesnik. Pa kako da mu se vjeruje uz ove očigledne kontradiktornosti? No, kome Allah svjetlo ne podari – nema mu svjetla.

9. *RADOSNA VIJEST DA ĆE ISTINA I ISPRAVNO VJEROVANJE OSTATI U OVOME UMMETU DO SUDNJEGA DANA I DA ĆE JEDNA SKUPINA UVIJEK BITI NA TOJ ISTINI, ZA RAZLIKU OD ONOGA ŠTO SE DESILO S PROŠLIM UMMETIMA*; tj. jedna grupa od ovog ummeta bit će na istini potpomognuta, shodno hadisu: “Jedan će broj mojih sljedbenika, uistinu, ostati na istini, pobjednički. Neće im nauditi onaj ko ih je izdao i s njima se razišao sve dok ne dođe odredba Allaha Uzvišenog”.

10. *Veliki znak da njima, i pored njihove malobrojnosti, neće nauditi onaj ko ih je iznevjerio niti ko se s njima razišao; ovo je zaista veliki znak, i pored mnogobrojnosti onih koji će se suprotstavljati ovoj pobjedničkoj skupini, neće im nauditi: "Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete, a Allah je na strani strpljivih" (El-Bekare, 249).*

11. *Da je to tako sve do Kijametskog dana.*

12. *Veliki znakovi od kojih su ovi: obavijest da mu je Allah dao da vidi istoke i zapade. On je obavijestio o značenju toga, pa se dogodilo kako je i obavijestio, za razliku od juga i sjevera. Njegova obavijest da su mu data dva trezora i da se u vezi s njegovom dovom za ummet uslišalo dvoje, a da mu je odbijeno treće. Obavijest da će otpočeti rat i da kad otpočne, neće se smiriti. Obavijest da će muslimani jedni druge uništavati i jedni drugima zarobljavati djecu i žene, i njegov strah za svoj ummet od vođa koje će zavoditi na stranputicu. Obavijest da će se pojaviti lažni vjerovjesnici u ovom ummetu. Obavijest da će jedna grupa ostati pobjedonosno na Pravom putu. Sve se to desilo kako je on obavijestio, mada je razumski bilo jako teško pojmljivo da će se sve to desiti;*

tj. misli se na znakove koji su spomenuti u hadisu ovog poglavlja. Od nekih stvari koje su u hadisu jeste i ta da mu je Allah predočio istoke i zapade. On je obavijestio o značenju toga, pa se dogodilo kako je i obavijestio, za razliku od juga i sjevera. Zaista, Poslanikova se vjera proširila istočno i zapadno više negoli se proširila sjeverno i južno, a ovo ukazuje da je Poslanik poznao relativni gajb koji mu je Allah predočavao. Data su mu dva trezora, Kisrin i Kajsarin. Dvije dove koje su primljene jeste dova da njegov ummet ne bude uništen sveopćom nepogodom, a druga je da nad njime ne ovlada neprijatelj mimo njih samih. Treća dova nije uslišana, a ona je da ummet ne bude u međusobnoj zavadi, a ovo je spomenuto u hadisu koji Amir b. S'ad prenosi od svoga oca koji kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se jednog dana vraćao iz El-Alije, pa je svratio u mesdžid Benu Muavije i u njemu klanjao dva rekata, a mi smo klanjali s njim. Poslije je dugo dovio, a zatim je rekao: 'Zatražio sam od Gospodara tri stvari, dvije mi je dao, a treću nije: tražio sam da moj ummet ne bude uništen

sveopćom nepogodom, pa mi je uslišano, tražio sam da moj ummet ne bude poplavljen, pa mi je udovoljeno i tražio sam da moj ummet ne bude u međusobnoj zavadi, pa mi je uskraćeno.”²²² Jedan od znakova koji su spomenuti u hadisu jeste i taj da kada se otvore sukobi u ovom ummetu, da neće biti zaustavljeni do Kijametskog dana. I zaista je ovako, jer od vremena kada su prve sablje isukane među muslimanima, ni dan-danas nisu vraćene u svoje korice. Također je obavijestio da će muslimani jedni druge uništavati i porobljavati pa se tako i desilo. On se pribojavao zabludjelih vođa, kako onih koji vladaju, tako onih koji su učeni i prividno bogobožni. Izvijestio je o pojavi trideset lažova koji će za sebe tvrditi da su vjerovjesnici. Rekao je Ibn Hadžer: “Ovdje se ne želi tačno precizirati i strogo ograničiti da će ih biti ravno trideset jer ih je bilo više od tog broja”.²²³ Smatram da je trideset donja granica, tj. da ih neće biti manje od trideset. Obavijestio je i o pobjedničkoj skupini, a sve ono što je kazao zaista se i desilo. Nakon ovoga autor je, da mu se Allah smiluje, zaključio: *mada je razumski bilo jako teško pojmljivo da će se sve to desiti.*

13. *Ograničavanje straha za svoj ummet samo na vođe koji će odvoditi na stranputicu;* vođe se dijele na tri vrste: vladari, učenjaci i pobožnjaci. Njih ljudi slijede pa se zato i pribojavao njihove zablude. Vladari imaju vlast i sposobnost da zamisli sprovode u djela. Učenjaci upućuju i pojašnjavaju. Pobožnjaci svojim stanjem ljude zbunjuju. Za ovakvima se ljudi povode pa je stoga strah od njihove zablude opravdan, jer ako su oni u zabludi, i mnogi drugi će otići u zabludu, a ako su oni na uputi i ispravnom putu, isto tako će ih mnogi u tome slijediti.

14. *Upozorenje na značenje obožavanja idola;* tj. obožavanje idola nije samo činjenje ruku'a i sedžde njima, nego podrazumijeva i pokoravanje njima u onome što je Allah zabranio, a oni ga dozvolili, kao i obrnuto.

222 Muslim, br. 2890.

223 Fethul-Bari, 6/617.

O SIHRU

Sihr u jezičkom smislu označava sve ono što je skriveno i nevidljivo.

Terminološka definicija sihra dijeli se na dvije vrste:

Prva: Čaranje i odučavanje; tj. učenje uz pomoć kojeg sihirbaz uspijeva šejtana sebi potčiniti kako bi nanio zlo opsihrenoj osobi. Rekao je Uzvišeni:

وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

“A oni nikom štetu ne mogu nanijeti osim Allahovom dozvolom” (El-Bekare, 102);

Druga: Lijekovi i napici koji negativno djeluju na razum opsihrenog i čine da se ponaša izgubljeno, do te mjere da drugi s njim može da upravlja kao sa životinjom. Također, sihr može da utječe i na tijelo opsihrene osobe do te mjere da ode u propast, da vidi stvari koji nisu stvarne, a sve ovo ga može odvesti do potpunog ludila.

Sihr se dijeli na dvije vrste:

1. širk, biva uz pomoć obožavanja šejtana da bi mu oni zauzvrat pomogli da određenu osobi opsihri;
2. neprijateljstvo i grijehenje koje biva uz pomoć lijekova i napitaka i tome slično.

Nakon ovakve podjele sihra, pitanje koje se samo nameće glasi: Da li je sihirbaz nevjernik ili ne?

Učenjaci su se razišli po ovom pitanju, neki su kazali da je nevjernik, a drugi da nije.

Međutim, ako se vratimo na prethodnu podjelu, dobit ćemo odgovor na ovo pitanje. Onaj ko sihr bude spravljaao uz pomoć šejtana, nevjernik je, jer neophodno je da počini širk kako bi sihr djelovao. Kaže Uzvišeni: “I povode se za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali. A Sulejman nije bio nevjernik – šejtani su nevjernici učeći ljude vradžbini i onome što je bilo nadahnuto dvojici meleka, Harutu i Marutu, u Babilonu. A njih dvojice nisu nikoga učili dok mu ne bi rekli: ‘Mi samo iskušavamo, i ti ne budi nevjernik!’ ...”²²⁴, pa do Allahovih riječi: “...ali nisu mogli time nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega nikakve koristi neće imati iako su znali da onaj koji tom vještinom vlada neće nikakve sreće na onom svijetu imati” (El-Bekare, 102). S druge strane, onaj koji sihr spravlja uz pomoć lijekova i napitaka, nije kafir, ali je grješnik, prijestupnik.

Onaj sihirbaz čiji je sihr nevjerstvo, ubija se kao otpadnik od vjere²²⁴, osim ako se ne pokaje, na osnovu mišljenja onih učenjaka koji kažu da se pokajanje sihirbaza prihvata. A ako sihr ne bude nevjerstvo, onaj ko se njime bavi, isto se ubija, ali ne kao otpadnik od vjere, već kao onaj koji sije nered po Zemlji, s tim da se presuda o njegovom pogubljenju vraća na mišljenje vladara.

Sihr, bez sumnje, praktično djeluje i ostavlja tragove, ali nijedan sihr ne može promijeniti suštinu određene stvari, jer to može samo Allah. Ono što sihr može, jeste opčarati ljudski vid i razum kako bi izgledalo da se nešto dešava, a u stvarnosti nije tako, kao što se desilo sa Musaom, a.s., i faraonovim sihirbazima. Musau se pričinjavalo da se zmija zaista kreće.

Ako neko kaže: Zašto je poglavlje o sihru spomenuto u Knjizi tevhida?,

odgovor je: Zato što jedna vrsta sihra u većini slučajeva biva uz pomoć širka, jer šejtani ne služe čovjeka osim ako imaju korist, a poznato je da šejtani imaju jasan cilj: odvesti ljude u širk i griješenje.

224 Da bi sačuvao živote muslimana, islam je odmazdu prepustio odgovornim rukovodiocima, odnosno, imamu, s obzirom da on snosi odgovornost ispitivanja stvari.

Autor je u poglavlju spomenuo dva ajeta:

Prvi ajet:

وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ

“...iako su znali da onaj koji tom vještinom vlada neće nikakve sreće na onom svijetu imati.” (El-Bekare, 102)

Njegove riječi: “...onaj koji tom vještinom vlada...”; tj. onaj koji podučava sihru.

Njegove riječi: “...neće nikakve sreće na onom svijetu imati...”; to znači da će mu djela biti poništena, u zavisnosti od toga da li je njegov sihr bio onaj koji izvodi iz vjere, pa će shodno tome biti skroz upropašten, ili je njegov sihr bio onaj koji ne izvodi iz vjere te će mu djela biti poništena srazmjerno veličini njegovih grijeha.

Drugi ajet:

يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ

“...vjeruju u džibta i taguta...” (En-Nisa, 51)

Omer, r.a., rekao je: “Džibt je sihr, a tagut je šejtan”.²²⁵

Njegove riječi: “...vjeruju...”; tj. židovi, a džibt je sihr kao što je to protumačio Omer b. El-Hattab. Židovi su najviše praktikovali sihr i njime se bavili. Smatraju da ih je tome podučio Sulejman, a.s. Čineći nepravdu, upravo su židovi opsihirili Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “...i taguta...”; Omer b. Hattab kazao je da je tagut šejtan, a ovo njegovo tumačenje jeste tefsir primjerom.

225 Predaju bilježi imam Buhari u svome Sahihu ali ‘muallekan’ tj. bez lanca prenosilaca, a lanac ove predaje spojio je Ibn Džerir u svome Tefsiru, 3/13 i 5/83, kao i Ibn Kesir u svome Tefsiru, 1/311.

Ispravni prethodnici ponekad su tumačili ajete primjerima, kao što je slučaj sa riječima Uzvišenog:

ثُمَّ أَوْزَنَّا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ

“Zatim smo Knjigu u nasljedstvo ostavili izabranim robovima Našim; neki od njih su prema sebi nepravedni, a nekima od njih dobra i loša djela su podjednaka, a od njih su i oni koji svojim djelima druge premašuju Allahovom voljom” (Fatir, 32).

Pojedini mufessiri kazali su da je “onaj koji je prema sebi nepravedan” – onaj koji klanja kad prođe namasko vrijeme. “Onaj čija su djela podjednaka” klanja pred kraj namaskog vremena, dok je “onaj koji svojim djelima druge nadmašuje” onaj koji klanja u prvo vrijeme.

Ovo je jedan primjer za tumačenje ovog ajeta, iako ajet svojim općenitim značenjem direktno ne ukazuje na spomenuto tumačenje. S druge strane pojedini mufessiri kazali su da je “onaj koji je prema sebi nepravedan” – onaj koji ne daje zekat. “Onaj čija su djela podjednaka”, izdvaja zekat, ali ne dijeli sadaku. “Onaj koji svojim djelima druge nadmašuje”, daje zekat i sadaku.

Omerov, r.a., tefsir da je tagut ustvari šejtan jeste tefsir primjerom, jer je tagut općenitiji pojam od šejtana. Kipovi su taguti, kao što kaže Uzvišeni: “Obožavaoci taguta...”, kao što su vladari i učenjaci koji ljude odvođe u zabludu u osnovi taguti, jer prekoračuju granice i čine ono što nemaju pravo da čine.

Džabir je rekao: “Taguti su vračari kojima su šejtani dolazili. U svakom je plemenu bio po jedan.”⁹²²⁶

Ovo je također tefsir primjerom, jer je vračare svrstao u red taguta. Vračari su oni koji proriču budućnost i obavještavaju o onom što je skriveno. Njima dolaze šejtani s informacijama koje su čuli sa

226 I ovu predaju bilježi Buhari muallekan. Spojio ju je Ibn Džerir u svome Tefsiru, 3/13.

nebesa. Svako pleme među Arapima imalo je svoga vračara kojemu je dolazio šejtan. Oni su u džahilijetu bili sudije pred kojima su ljudi rješavali svoje sporove.

Taguti nisu ograničeni samo na ovo što je spomenuo Džabir, jer je ovaj tefsir, kao što smo to kazali, tumačenje primjerom.

Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Udaljite se od sedam upropaštavajućih grijeha.” “Koji su to grijesi, Allahov Poslaniče?”, upitali su. “Pridruživanje (širk) Allahu, sihr (vračanje), ubistvo nevine osobe koju je Allah zabranio osim ako to pravda zahtijeva, uzimanje kamate, jedenje imetka siročeta, bježanje sa bojnog polja, potvaranje za nemoral nevinih i čednih vjernica.”²²⁷

Njegove riječi: “*Udaljite se od sedam upropaštavajućih grijeha...*”; Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je najsaosjećajnije biće od svih stvorenja, stoga nas upozorava na sve ono što je loše, kako po našu vjeru tako i po dunjaluk. Stoga je kazao: “Udaljite se...”, jer ima prodornije značenje od, naprimjer, riječi “ostavite...”, jer udaljiti se od nečega znači biti na pristojnoj udaljenosti, a nikako blizu. Čovjek ponekad ostavi nešto, ali i dalje ostaje blizu toga, upravo zato je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: “Udaljite se...”, jer ovo podrazumijeva i ostavljanje, ali i udaljavanje.

Njegove riječi: “*...sedam...*”; ovo ne znači da su upropaštavajući grijesi ograničeni ovim brojem, jer postoje i mnogi drugi upropaštavajući grijesi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ponekad zajedno spomene određene vrste grijeha, ali to ne znači da mimo njih ne postoje i drugi grijesi.

Jedan od takvih primjera jeste i hadis: “Sedmorica će biti u Allahovom hladu onda kada drugog hlada osim Njegovog ne bude...”²²⁸, no, postoje i drugi mimo spomenutih koji će biti u tom hladu. Također primjer: “S trojicom Allah na Sudnjem danu neće pričati...”²²⁹, a postoje i drugi s kojima neće pričati, i tako dalje, primjera je mnogo,

227 Buhari, 5/393, Muslim, 1/92.

228 Buhari, 1/219, Muslim, 2/715, od Ebu Hurejre, r.a.

229 Muslim, 1/102, od Ebu Zerra, r.a.

no, ako bismo rekli da su upropaštavajući grijesi ograničeni hadisom koji prenosi Ebu Hurejre, r.a., onda kažemo da su to najveći između svih ostalih upropaštavajućih grijeha.

Njegove riječi: “...*Koji su to grijesi, Allahov Poslaniče...*” Ashabi su bili najpožrtvovaniji na putu traženja znanja. Ako bi im Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao nešto što nisu razumjeli, tražili bi pojašnjenje, pa kada ih ja obavijestio o sedam grijeha, oni su željeli da saznaju koji su to grijesi kako bi ih se klonili, pa ih je o njima i obavijestio. I pored njihove požrtvovanosti na putu znanja, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ih ponekad nije obavještavao o nečem što bi ih interesovalo, ako bi mudrost tako nalagala. Primjer toga imamo u hadisu: “Allah ima 99 imena, ko ih obuhvati, ući će u Džennet.”²³⁰ Nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pojašnjenje koja su to imena, bar ne u vjerodostojnoj predaji. Neki su pokušali da hadis u kojem se nabraja 99 Allahovih imena svrstaju u sahih hadise²³¹, međutim, šejhul-islam zabilježio je konsenzus hadiskih eksperata da hadis u kojem su ova imena pobrojana nije vjerodostojan, i istinu je kazao jer postoji veliko razilaženje oko Allahovih imena. S druge strane, oni koji su rekli da je hadis sahih i da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, definisao tih 99 imena, kao dokaz navode činjenicu da je u tom hadisu obećana velika nagrada onom ko obuhvati ta imena, pa se ne može ni zamisliti da bi ashabi prema tome bili nemarni i da ne bi upitali za njih jer bi onda ostali uskraćeni za tu veliku obećanu nagradu.

Odgovor na ovo: Da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, definisao ovih 99 imena, učenjaci bi za njih znali i to bi im bilo jasno poput sunca. To bi bilo zabilježeno u vjerodostojnim zbirkama, i ne bi postojala razilaženja i sumnje u pogledu tih imena. Smatramo da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije pojasnio značenje tih 99 imena zbog velike mudrosti kako bi ljudi tragali za tim imenima u Allahovoj Knjizi i sunnetu Njegovog Poslanika, kako bi se razlikovao požrtvovani od onoga koji to nije.

230 Buhari, br. 2736, Muslim, br. 2677, od Ebu Hurejre, r.a.

231 Bilježe ga Tirmizi, 9/173, Ibn Hibban, br. 2384, Hakim, 1/16, i drugi.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također nije precizirao koji je to trenutak u danu petka kada se dova prima. Učenjaci su se razišli po pitanju hadisa koji prenosi Ebu Musa, a bilježi Muslim, u kojem stoji da je to vrijeme: "...između imamovog izlaska pa dok se namaz ne okonča..."²³² Neki su ga ocijenili vjerodostojnim, dok su drugi rekli da je hadis slab. Međutim, ja smatram da je hadis sahih jer je razlog zbog kojeg ga oni smatraju slabim zanemarljiv. Ljudi su okupljeni na jednom mjestu i to vrijeme je najpogodnije da bude vrijeme kada se dova prima. Ista stvar je i sa Noći kadra – Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije tačno precizirao koja je to noć iako je poznavanje toga od velikog značaja.

Njegove riječi: *"Koji su to grijesi, Allahov Poslaniče..."*; Tražili su objašnjenje. Ovdje zapažamo korist od toga da nešto bude izrečeno u sumiranom obliku, jer će pažnja onih koji traže detaljno objašnjenje biti veća, za razliku od toga da im odmah ponudi detaljan odgovor koji neće naići na prihvatanje i razumijevanje, kao što je to slučaj ako bude obrnuto.

Njegove riječi: *"...Pridruživanje (širk) Allahu..."*; Spomenuto je prvo jer je najvažnije. Najveći grijeh je da Allahu pripíšeš druga, a On te stvorio. Širk obuhvata pridruživanje u rububijetu, uluhijetu kao i lijepim imenima i svojstvima.

Mušrik je svako onaj ko bude vjerovao da pored Allaha još neko stvara, ili ako vjeruje da neko osim Allaha zaslužuje da mu se ibadet čini, pa makar tog drugog i ne obožavao, ili onaj koji vjeruje da neko ima imena kao što ih Allah ima, ili vjeruje da se Allah nad Aršom uzvisio kao što se vladar na zemlji popne na svoje prijestolje, ili onaj koji vjeruje da Allah silazi na dunjalučko nebo kao što čovjek silazi s višeg na niže.

Kaže Uzvišeni:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

"Allah neće oprostiti da Mu se širk čini, a oprostit će manje grijehe od toga kome On hoće" (En-Nisa, 48), i kaže:

232 Muslim, 2/684.

إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ

“Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti, a nevjericima neće niko pomoći” (El-Maide, 72).

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pojasnio je da je širk daleko najveći zločin, pa kada je upitan: “Koji grijeh je najveći?”, kazao je: “Da Allahu druga pripišeš, a On te stvorio.”²³³ Pa kako da sudruga pripišeš Onome koji te stvorio, opskrbio?

Da se okreneš od čovjeka koji ti je dobro učinio i da ga zaboraviš, te da nekog drugog ko ti nije pomogao staviš u istu ravan sa njim, zar takvo što prema ovom prvom ne bi bilo nepravedno kao i nijekanje dobročinstva koje ti je pružio?

Njegove riječi: “...sihr...”; tj. jedan od upropaštavajućih grijeha. Prema Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima, nema razlike između onoga koji sihr spravlja uz pomoć šejtana i onoga koji to radi uz pomoć lijekova i napitaka. Ako bude uz pomoć šejtana, a to je neostvarivo osim ako se počini širk, onda je automatski obuhvaćen samim tekstom hadisa. S druge strane, ako bude pomoću napitaka, onda je to opet zločin, štaviše jedan od najvećih zločina prema čovjeku. Sihr čovjeku upropaštava i vjeru i dunjaluk, do te mjere da postane kao životinja pa čak i gori od toga, jer životinje su tako stvorene da budu bez pameti, dok čovjek ako izgubi razum, pada u nezamislive probleme i poteškoće koje ne poznaje niko do Gospodar robova. Zbog svega ovoga, sihr je vrlo blizu pridruživanja Allahu sudruga.

Njegove riječi: “... ubistvo nevine osobe koju je Allah zabranio osim ako to pravda zahtijeva...”; ubistvo jeste prisilno oduzimanje duše iz tijela koje ju je prethodno posjedovalo. U hadisu se misli na čovjekovu dušu, a ne dušu deve, magarca i tome slično.

Postoje četiri vrste ljudskih duša koje je zabranjeno ubiti: vjernik, zimmija, mu'ahid i muste'min²³⁴.

233 Buhari, 3/190, Muslim, 1/90, od Ebu Hurejre, r.a.

234 Radi se o različitim kategorijama šticićenika islamske države.

Njegove riječi: “...*osim po pravdi...*”; tj. onda kada pravda zahtijeva, kao što je slučaj sa oženjenim muškarcem ili udatom ženom ako počine zinaluk, ubicom i otpadnikom od vjere.

Njegove riječi: “...*uzimanje kamate...*”. Kamata u jezičkom smislu podrazumijeva povećanje. Postoje dvije vrste kamate: kamata-fadl (uslužna kamata) i kamata-nesi’e (kamata odgode). Ova druga se javlja u šest vrsta roba koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, definisao riječima: “Zlato za zlato, srebro za srebro, pšenica za pšenicu, datula za datulu, ječam za ječam i so za so.”²³⁵ Ovo su kamatne robe prema tekstu hadisa i konsenzusu muslimana. Ako jedna od ovih šest vrsta spomenutih u hadisu bude mijenjana za istu vrstu, naprimjer pšenica za pšenicu, onda je pri ovakvoj razmjeni moguća i kamata-fadl i kamata-nesi’e. Naime, ako se u razmjeni dogodi da određena količina jedne vrste robe bude zamijenjena za veću ili manju količinu iste te vrste robe (naprimjer da se pet kilograma jedne vrste pšenice mijenja za deset kilograma druge vrste pšenice), onda je to kamata-fadl, a ako se prilikom razmjene ispoštuje istovjetna količina, ali se odgodi plaćanje, onda je to kamata-nesi’e. Naprimjer, da se deset kilograma jedne vrste pšenice mijenja za deset kilograma druge vrste pšenice, ali ta razmjena ne bude “iz ruke u ruku”, već se ona odgodi do nekog roka.

Ponekad se obje vrste kamate nađu u razmjeni samo jedne vrste robe koja je spomenuta u hadisu. Naprimjer, da se određena količina zlata (recimo 50 grama), mijenja za veću količinu isto zlata (recimo 80 grama), i još uz to, ta razmjena se ne desi odmah iz ruke u ruku, već se ona odgodi do nekog roka. U ovakvoj razmjeni desila se i kamata-fadla i kamata-nesi’e. Shodno ovome, ako se vrši robna razmjena između dvije iste vrste, onda su obavezne dvije stvari: identičnost u količini i trenutačna razmjena bez odgađanja.

Ako vrste robe budu različite, onda u takvim slučajevima može da se desi samo kamata-nesi’e, ali ne i kamata-fadl. Stoga je razmjena zlata za srebro, kao i srebra za zlato dozvoljena bez obzira na razliku u njihovoj količini, ali pod uvjetom da se odmah izvrši razmjena robe, tj. da razmjena bude na licu mjesta i iz ruke u ruku.

235 Muslim, 3/1211, od Ubade b. Samita, r.a.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Ako u pitanju budu različite vrste roba, onda prodajte kako želite, ali iz ruke u ruku.”²³⁶ U hadisu primjećujemo da se pobrojane vrste robe generalno mogu podijeliti na dvije skupine: vrijednosti (zlatu i srebru) i na hranu (pšenica, ječam, datule i so). Ukoliko se vrijednostima (zlatu, srebru i današnji novac) kupuje hrana (ostale vrste spomenute u hadisu), onda ne može doći do prethodno spomenute dvije vrste kamate. Tako je naprimjer dozvoljeno za jedan dinar (zlatnik) kupiti jedan kilogram pšenice i to uz odgodu, odnosno ne mora se odmah desiti primopredaja iz ruke u ruku jer zlato spada u prvu skupinu koju smo spomenuli, a pšenica u drugu.

Međutim, shodno citiranom hadisu: “Ako u pitanju budu različite vrste roba, onda prodajte kako želite, ali iz ruke u ruku”. Neko može kazati: “Hadis ukazuje na neispravnost trgovine ako se primopredaja robe i novca ne izvrši trenutačno iz ruke u ruku, pa je tako obaveza i prilikom kupovine pšenice za zlato trenutačno izvršiti primopredaju, pa je li ovo tačno?”

Odgovor: Može se reći da hadis tako nalaže jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ako u pitanju budu različite vrste roba, onda prodajte kako želite, ali iz ruke u ruku.”

Međutim, kažemo da postoji drugi hadis koji ukazuje da trenutačna primopredaja nije uvjet za ispravnost trgovine ako se radi o razmjeni vrijednosti za hranu. Rekao je Ibn Abbas: “Došao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u Medinu, a ljudi su isplaćivali unaprijed (selef, selem²³⁷) za plod godinu i dvije godine, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko bude prodavao, odgađajući isporuku robe, neka robu koju prodaje odredi poznatu i preciznu mjeru (vagom ili šupljom mjerom), i neka precizira rok u kojem će roba biti isporučena.”²³⁸

236 Ibid.

237 Selem ili selef je vrsta kupoprodajnog ugovora po kojem se jedna strana (prodavač) obavezuje da će u dogovorenom roku isporučiti drugoj strani (kupcu) precizno opisanu (kvalificiranu) robu, uzimajući to kao dug, a kupac se obavezuje da će platiti njenu vrijednost odmah po sklapanju ugovora (op. red.).

238 Buhari, 2/124, Muslim, 3/1227.

Shodno ovome hadisu, nije neophodna trenutačna primopredaja u svim robama, nego samo u onim robama koje su namjenski slične, kao što su zlato i srebro, pšenica i zob i tako dalje.

Učenjaci su se razišli po pitanju ostalih vrsta robe koje nisu spomenute u hadisu, o šest kamatnih roba. Zahiriye (bukvalisti) su kazali da kamata može biti samo u spomenutih šest vrsta, jer oni ne priznaju analogiju kao dokaz, pa se strogo drže samo vanjskog značenja šerijatskog teksta. Tako oni naprimjer dozvoljavaju razmjenu riže za kukuruz bez obzira što je količina jednoga manja ili veća od količine onog drugog i još uz to ne uvjetuju trenutačnu primopredaju pri takvoj vrsti razmjene. Sve to iz razloga što riža i kukuruz nisu spomenuti u prethodnom hadisu. Učenjaci četiri mezheba koji priznaju kijas kažu da kamata može biti prisutna i u drugim vrstama roba koje su slične sa prethodno spomenutim u hadisu. Oni kažu da svaka roba koja je podložna vaganju i skladištenju, a uz to je i osnovna ljudska hrana, ulazi u sastav kamatnih roba. Što se tiče soli, kako kaže Ibn Tejmije, ona iako nije osnovna ljudska hrana, ipak je nezamislivo da se hrana sprema bez soli. Ona hranu čuva od brzog propadanja i truljenja tako da je nužni prateći sastojak osnovne hrane i zbog toga je i spomenuta u vrstama koje čine osnovnu ljudsku ishranu.

Njegove riječi: “...*jedenje imetka siročeta...*”. Jetimom se smatra dijete kojem je umro otac prije nego što je doživjelo punoljetnost. S druge strane, dijete kojem umre majka prije punoljetnosti ne smatra se jetimom. Jetima je spomenuo jer je on ostao bez zaštite pa je stoga najpreči da se prema njemu smilujemo. Allah je jetimu dao pravo i u ratnom plijenu. Imajući u vidu da je jetim najpreči da se prema njemu bude milostiv, pa kako onda neko bespravno može jesti njegov imetak?

Jedenje imetka siročeta nije ograničeno isključivo na jedenje, nego tu spada i svaka druga vrsta nepropisnog uzimanja imetka za kupovinu kuće, namještaja, knjiga i tome slično.

Jedenje nečijeg drugog imetka mimo imetka jetima ne spada u velike grijehе, jer samo jetim ima poseban propis za čije je jedenje imetka Uzvišeni obećao:

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا

“Oni koji bez ikakva prava jedu imetak siročadi – doista jedu ono što će ih u Vatru odvesti i oni će u ognju gorjeti” (En-Nisa, 10).

Njegove riječi: “...bježanje sa bojnog polja...”; tj. dezertiranje dok traje bitka. Ovo je jedan od velikih grijehа koji podrazumijeva izbjegavanje borbe na Allahovom putu, kao i slamanje morala ostalim muslimanima, a na taj način jačanje protivnika, Allahovih neprijatelja. Sve ovo odvodi muslimane u poraz. Međutim, ovaj hadis pobliže je definisan ajetom gdje Uzvišeni kaže:

وَمَنْ يُؤَلِّمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ

“A onaj ko im tada leđa okrene – osim onoga koji se povuče s namjerom da se ponovo bori ili drugoj četi pristupi – vratit će se natovaren Allahovom srdžbom” (El-Enfal, 16).

Uzvišeni Allah je izuzeo dvije situacije:

Prva: Da povlačenje bude s namjerom ponovnog povratka, kao onaj koji se povuče zbog neke potrebe kao što je popravka oružja i tome slično, kao i povlačenje na drugu borbenu liniju odakle se očekuje neprijatelj. Ovaj čovjek nije od onih koji bježe s bojnog polja.

Druga: Onaj koji želi da se priključi drugoj četi koja je zapala u tešku situaciju pa joj je potrebna pomoć od strane drugih vojnika. Nema smetnje za ovaj postupak jer nužda zahtijeva da se tako učini, osim u situaciji da se povuče veliki broj vojnika koji žele da pomognu drugima, onda to nije dozvoljeno, jer će šteta biti veća, pa im je stoga obaveza da ostanu na borbenoj liniji pa čak i po cijenu gubitka druge čete, jer je taj gubitak manji i stoga mora biti žrtvovan. Sve ovo u situaciji ako nevjernici nisu dvostruko brojniji od muslimana, a ako je tako, onda je povlačenje dozvoljeno zbog riječi Uzvišenog:

الآن خَفَّفَ اللهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِثَّةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِثَّيْنِ
وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللهِ

“Sada vam Allah daje olakšicu; On zna da ste izmoreni: ako vas bude stotina izdržljivih, pobijedit ćete dvije stotine; a ako vas bude hiljada, pobijedit ćete, Allahovom voljom, dvije hiljade” (El-Enfal, 66). Također, povlačenje je dozvoljeno u situaciji kada neprijatelj ima mnogo nadmoćnije oružje kao što su avioni recimo, a muslimani nemaju protuavionskog naoružanja. Ako će njihovo ostajanje na borbenim položajima dovesti do propasti muslimana, onda im je dozvoljeno da se povuku, jer su u suprotnom sami sebe izložili očitom uništenju.

Ovim ajetima poblize je definisan i pojašnjen sunnet, tj. riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a ovo rijetko nalazimo. Također, još jedan primjer gdje je hadis poblize definisan Kur'anom jeste Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, prihvatanje uvjeta prilikom sklapanja ugovora na Hudejbiji da mušrik koji primi islam i dođe u Medinu mora biti vraćen u Mekku.²³⁹ Ovaj spomenuti uvjet je općenit i važi za muškarca i ženu, ali je Allah objavio:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ
فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ

“O vjernici, kada vam vjernice kao muhadžirke dođu, ispitajte ih – a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo - pa ako se uvjerite da su vjernice, onda ih ne vraćajte nevjernicima” (El-Mumtehine, 10).

Njegove riječi: “...*potvaranje za nemoral nevinih i čednih vjernica...*”; tj. lažno optuživanje za zinaluk nevinih i čednih vjernica koje su vrlo daleko od tog grijeha.

Onaj ko potvori ženu koja ima svojstva navedena u hadisu, nad njim će biti sprovedena kazna za potvoru, tj. osamdeset udaraca bičem, od njega se svjedočenja više neće prihvatati i bit će proglašen grješnikom, kaže Uzvišeni:

239 Buhari, 3/131.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ
شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udaraca bičem izbičujte i nikad više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi” (En-Nur, 4), a zatim je rekao:

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا

“...osim onih koji se poslije pokaju i poprave” (En-Nur, 5).

Ovaj izuzetak iz ajeta ne važi za prvu rečenicu, a odnosi se na zadnju, dok su se učenjaci razišli da li važi i za drugu rečenicu: “i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte”, jedni su rekli da izuzetak obuhvata i ovu rečenicu, dok su drugi rekli da ne obuhvata.

Shodno ovome, ako se onaj koji je nekoga potvorio – pokaje, da li će mu svjedočenje biti primljeno ili ne?

Odgovor: Učenjaci su se razišli po ovom pitanju:

Neki su rekli da se njegovo svjedočenje ne prima pa makar se i pokajao, a svoju tvrdnju potkrepljuju dokazom da je Allah kazao: “...i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte”; drugi su pak kazali da mu se svjedočenje prihvata nakon pokajanja jer je ono u osnovi povezano sa činjenicom da je on nečastan, pa ako je nečasnost nakon pokajanja uzdignuta od njega, onda nema smetnje da se njegovo svjedočenje prihvati.

U ovakvim stvarima najbolje je reći da se ovo vraća na idžtihad vladara koji ako vidi korist u prihvatanju svjedočenja, to će i učiniti, a ako ne bude koristi, neće, mada je osnova, da ako je nečasnost od njega uzdignuta pokajanjem, onda i svjedočenje treba da mu bude prihvaćeno.

Da li je potvaranje nevinih i čednih vjernika, kao i potvaranje vjernica, veliki grijeh?

Odgovor: Većina učenjaka smatra da je potvaranje općenito i važi kako za žene tako i za muškarce, a žene su ovdje izdvojene, jer je potvaranje žena prisutnije i rasprostranjenije, a i veliki je broj prostitutki bio prije islama, pa je potvaranje žena stoga teže, a uz to s tim ide i sumnja u porijeklo djece. Sve ovo ukazuje da su žene više oštećene potvaranjem nego muškarci.

Naposljetku, ovaj hadis autor je naveo zbog "sihra" koji se spominje u njemu, te da je taj grijeh jedan od upropaštavajućih.

Od Džunduba se prenosi kao merfu hadis: "Kazna određena za sihirbaza jeste njegovo ubijanje sabljom." Zabilježio ga je Tirmizi i rekao: "Ispravno je da je ovaj hadis mevkuf."²⁴⁰

Njegove riječi: "Od Džunduba..."; Ovo nije Džundub b. Abdullah el-Bedželi, nego je riječ o Džundubu el-Hajru, koji je poznat kao ubica sihirbaza.

Njegove riječi: "...kao merfu hadis..."; tj. direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te su stoga ovo Poslanikove riječi, a ne Džundubove. Međutim, autor je prenio riječi Tirmizija koji je kazao da je ispravnije mišljenje da je ova predaja "mevkuf", tj. da su to Džundubove riječi, a ne riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: "Kazna određena za sihirbaza..."; tj. kazna koju je šerijat precizno definisao.

Iz hadisa se ne nazire da je sihirbaz nevjernik, jer kazna čisti od grijeha onoga nad kim se sprovede. Ako nevjernik bude ubijen zbog svoga otpadništva od islama, ta ga kazna ne čisti od grijeha. Ovo objašnjavamo činjenicom da je jedna vrsta sihra, ona koja ne izvodi iz vjere, a to je onaj sihr koji se spravlja uz pomoć napitaka i lijekova. To smo prethodno podrobnije pojasnili.

240 Tirmizi, 5/156, Taberani u El-Kebir, br. 1665, Darekutni, 3/114, Hakim, 4/360, Bejheki, 8/136, i drugi. Ibn Hadžer ovaj hadis smatra slabim. Vidjeti: Fethul-Bari, 10/236.

Njegove riječi: “...ubijanje (*darbetun*) *sabljom*...”; preneseno je sa slovom “ta”, ali i sa slovom “ha” (*darbetun* i *darbuhu*). Po prvoj verziji, značenje bi bilo: “Kazna određena za sihirbaza jeste udarac *sabljom*”, a po drugoj: “Kazna određena za sihirbaza jeste njegovo ubijanje *sabljom*.” Obje verzije su vjerodostojne.

U Buharijinom Sahihu prenosi se od Bedžale b. Abede da je rekao: “Omer b. El-Hattab napisao je (svojim namjesnicima): ‘Ubijte svakog sihirbaza i sihirbazicu’, pa smo – rekao je on – pogubili troje sihirbaza.”²⁴¹

Njegove riječi: “*U Buharijinom Sahihu*...”; U komentaru knjige “*Tejsirul-azizil-hamid*” stoji da ovo nije zabilježeno kod Buharije, nego da je kod njega sljedeća predaja: “Naredio je da se razvrgnu brakovi između krvnih srodnika kod međžusija (*vatropoklonika*)”²⁴², jer su međžusije dozvoljavali da se krvni srodnici međusobno žene, pa je Omer naredio da se takvi brakovi razvrgnu. Međutim, komentator knjige “*Tejsirul-azizil-hamid*” naveo je da je El-Kati’i zabilježio u osmom tomu knjige “*Fevaid*”: “...a zatim ubijte svakog vračara i sihirbaza.” I rekao je (komentator) da je njegov sened hasen – dobar. Stoga kažemo da je autor vjerovatno mislio da se osnova hadisa koji je naveo nalazi kod Buharije, a ne verzija koju je naveo.

Ubistvo sihirbaza, da li je to kazna zbog prijestupa ili zbog nevjerstva?

Može da se odnosi na obje stvari u zavisnosti od vrste sihra kojom se sihirbaz bavi, a to smo prethodno pojasnili. No, na osnovu prethodnog, možemo reći da onaj čiji je sihr nevjerstvo, on se ubija kao otpadnik od vjere, za razliku od onoga koji svojim sihrom nije izašao iz vjere, te se ubija samo iz predostrožnosti da ne bi zavodio muslimane i nanosio im štetu, a sve to na osnovu vladareve procjene.

Naposljetku, možemo reći da je obavezno da se sihirbazi ubijaju bez obzira na to da li su nevjernici ili ne, jer oni su ti koji ljudima podmeću sihre od kojih se obolijeva pa čak i umire, oni rastavljaju muža

241 Abdurrezzak, 10/179, Ahmed, 1/190, Bejhkei, 8/136, Ibn Hazm, 11/397, i drugi.

242 Buhari, 2/406.

od žene i ženu od muža, opsihravaju žene kako bi s njima bludničili. U konačnici, oni šire nered na Zemlji, te je stoga vladar dužan da ih pogubi zbog zla koje oni donose. Ne traži se njihovo pokajanje jer to precizno definisane kazne ne zahtijevaju, nego zahtijevaju sprovođenje kazne onoga trenutka kada se dokaže krivica optuženog.

U vjerodostojnom predanju od Hafse, r.a., prenosi se da je ona naredila da se ubije njena sluškinja koja joj je napravila sihre, i bila je ubijena.²⁴³ Isto tako postoji vjerodostojno predanje od Džunduba.²⁴⁴ Ahmed je rekao: “Prenosi se od trojice Vjerovjesnikovih ashaba.”

Njegove riječi: “*Ahmed je rekao: “Prenosi se od trojice...”*; to su: Omer, Hafsa i Džundub el-Hajr. Dakle, vjerodostojno je od ovih preneseno da je dozvoljeno ubiti sihirbaza.

Njihovo ubijanje je i u skladu sa šerijatskim pravilima, jer oni na Zemlji šire nered, štaviše, njihov nered je jako štetan, stoga je njihovo ubistvo obaveza koju vladar mora sprovesti u djelo. Vladar ni po koju cijenu ne bi smio ovakve ostavljati u životu jer postoji opasnost da će se proširiti i tako svoje zlo učiniti pogubnijim i većim, ali ako budu ubijeni, ljudi će biti pošteđeni njihovog zla.

Pouke i poruke ovog poglavlja:

1. *Komentar ajeta iz sure El-Bekare*; a to su Allahove riječi: “... iako su znali da onaj koji tom vještinom vlada nikakve sreće na ahiretu neće imati...” (El-Bekare, 102), a onaj koji nikakve sreće na ahiretu neće imati jeste nevjernik, za razliku od onih sretnih čije će prebivalište Džennet biti.

2. *Komentar ajeta iz sure En-Nisa*; a to su Allahove riječi: “...vjeruju u džibta i taguta...” (En-Nisa, 51) Omer je kazao da je džibt sihr, a tagut šejtan. Također je rečeno da je džibt sve ono u

243 Malik u Muvetta, 2/871.

244 Buhari u Tarihu-kebir, 2/222, i Bejheki, 8/136, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

čemu nema dobra, od sihra i drugih stvari, dok je tagut sve ono u čijem pogledu čovjek prekoračuje granicu, da li u obožavanju, pokoravanju ili slijeđenju.

3. *Tumačenje značenja džibta i taguta te razlike među njima; shodno Omerovom tumačenju.*

4. *Da tagut može biti nekad od džinna, nekad od ljudi; shodno Džabirovim riječima: "Tagut je vračar", i Omerovim riječima: "Tagut je šejtan".*

5. *Spoznaja sedam upropaštavajućih grijeha koje su zabranjene posebnom zabranom; prethodno smo ih pojasnili.*

6. *Da vračar postaje nevjernik; shodno riječima Uzvišenog: "A njih dvojica nisu nikoga učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti ne budi nevjernik'" (El-Bekare, 102).*

7. *Sihirbaz se ubija i ne traži se od njega da se pokaje; shodno njegovim riječima: "Kazna određena za sihirbaza jeste njegovo ubijanje sabljom." Precizno definisana kazna se sprovodi i vladar ne traži pokajanje od prijestupnika, nego će ga pogubiti u svakoj situaciji. S druge strane, ako čovjek uznevjeruje, onda se od njega traži pokajanje. Ovdje uočavamo razliku između preciznih kazni i kazne za nevjerstvo. Također možemo spoznati i grešku onih koji su kaznu za otpadništvo stavili pod precizno definisane kazne. Kažemo da ubistvo murteda (otpadnika) ne spada pod okrilje precizno definisanih kazni, jer se od njega traži pokajanje, pa ako se pokaje, ne ubija se. Međutim, precizno definisane kazne ne mogu biti spriječene, pa čak ni pokajanjem, osim u situaciji ako se prijestupnik pokaje prije negoli bude optužen i uhvaćen. Također, precizno definisane kazne čiste počinioca od počinjenog grijeha, pa kako onda da murted bude ubijen takvom kaznom i da kao nevjernik bude očišćen od grijeha!? Njemu se dženaza ne klanja, niti se gasuli, niti se ukopava u muslimansko groblje.*

8. *Da je to postojalo u Omerovo vrijeme, a šta je tek poslije njega; shodno njegovim riječima: "Omer je napisao: 'Ubijte svakog sihirbaza i sihirbazicu.'" Ako je ovako bilo u vrijeme najboljih generacija, za vrijeme vladavine drugog halife, pa kako je tek onda u podmaklim*

vremenima od vremena Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!? Dakako da je to više prošireno među muslimanima. Sve što se više ljudi budu udaljavali od doba poslanstva, sve više će među njima vladati zabluda i lahkomislenost. Zabluda koja podrazumijeva činjenje grijeha bez znanja, a lahkomislenost podrazumijeva činjenje grijeha namjerno i svjesno. Zbog ovoga kažemo da je grješnik onaj koji počini grijeh iz lahkomislenosti, dok onaj koji grijeh počini iz neznanja, nije grješan. Kaže Uzvišeni: “Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo iz lahkomislenosti...” (En-Nisa, 17).

NEKE VRSTE SIHRA

Prethodno smo pojasnili da se sihr dijeli na dvije vrste: sihr nevjerstva i sihr griješenja. Ako se sihr spravlja uz pomoć šejtana i tome slično, onda je to nevjerstvo. U ovom poglavlju bit će govora o ovim vrstama, u zavisnosti od šerijatskih dokaza.

Također smo kazali da je sihr sve ono što je tajnovito i skriveno.

Ahmed je rekao: "Pripovijedao nam je Muhammed b. Džafer, njemu Avf od Hajjana ibnul-Ala'a, njemu Katan b. Kabisa, od svoga oca, da je on čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: 'Zaista su gatanje na osnovu leta ptica nakon što se galamom poplaše ('ijafa), crta koja se nacrtu na zemlji (tark) i vjerovanje u loš predznak (tijere) – glas šejtanov (džibt).'²⁴⁵

Avf je rekao: 'Ijafa je gatanje na osnovu leta ptica nakon što se galamom poplaše. Tark je crta koja se nacrtu u zemlji. Džibt je kako kaže Hasan: 'Šejtanov glas.'" Njegov sened je dobar. Kod Ebu Davuda, Nesajja i Ibn Hibbana u njegovom Sahihu nalazi se ovaj hadis sa senedom.

Njegove riječi: "...*ijafa*..."; preplašiti ptice zbog pesimizma ili optimizma, a kod Arapa ovaj obred ima svoja pravila jer se 'ijafa dijeli na: plašenje ptica zbog lova, a u ovom poglavlju ne misli se na ovu vrstu. Druga vrsta 'ijafe jeste plašenje ptica zbog pesimizma ili optimizma. Pa ako bi ptice nakon što ih se preplaši odletjele u lijevu stranu, oni bi bili pesimistični, a ako bi ptice odletjele u desnu stranu, to bi značilo optimizam. Ako bi pak odletjele naprijed, onda ne bi znali šta da rade, ili bi ponavljali 'ijafu. Sve ovo je džibt.

245 Abdurrezzak, 10/403, Ahmed, 3/477, Ebu Davud, 4/228, Ibn Hibban, br. 1426, i drugi.

Njegove riječi: "...*tark...*"; Avf je to protumačio kao crtu na zemlji. Arapi su po zemlji crtali crte zbog sihra i vraćanja, a to su većinom radile žene vjerujući da će se nešto desiti. Ovo je vrsta sihra. S druge strane povlačenje crta po zemlji kako bi se označile neke granice ne ulazi u ovo poglavlje niti hadis.

Njegove riječi: "...*tijere...*"; također je od džibta, a podrazumijeva vjerovanje u loše predznake, bilo da se radi o vjerovanju da je određeno mjesto loše, ili pak, vrijeme. Arapi su, također, vjerovali u loše predznake ako bi ptice letjele ulijevo. Također, određena vremena i mjesta su, prema njihovom vjerovanju, donosila nesreću, kao i neki ljudi.

Ako čovjek otvori vrata pesimizma i sujevjerja, dunjaluk mu se skući i počne da vjeruje da u svemu postoji loš predznak, do te mjere da poneki ljudi, kada izađu iz svoje kuće i vide čovjeka koji je slijep na jedno oko, vjeruju da je to loš znak i kažu da je današnji dan loš, pa zatvori svoj dućan i ne kupuje niti prodaje, da Allah sačuva. Poneki vjeruju da dan srijeda donosi loše stvari, drugi su pak pesimistični u pogledu mjeseca ševvala²⁴⁶ pa se ne žene u njemu. Aiša, r.a., odagnala je ovaj pesimizam i kazala da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nju oženio u ševvalu.²⁴⁷

Čovjek ne bi trebao da se osvrće na pesimizam uopće, a obaveza je slijediti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je volio optimizam. Stoga čovjek treba da bude optimističan prema dobru, a da potisne pesimizam. Neki ljudi nakon što određenu stvar pokušaju više puta i ne uspiju, postanu pesimistični i ostave je, a ovo je greška. Svaka stvar u kojoj vidiš korist, pokušaj da je ostvariš, pa makar i ne uspio nakon prvog i drugog pokušaja, sve dok ti Allah ne olakša.

Njegove riječi: "...*džibt...*"; prethodno smo naveli Omerove riječi da je džibt sihr.

Njegove riječi: "...*Džibt je, kako kaže Hasan: 'Šejtanov glas'...*"; autor "Tejsirul-azizil-hamida" kazao je: "Nisam našao ništa o ovome."

246 Mjesec ševval pada između dva Bajrama.

247 Muslim, 2/1039.

Stoga je očitije da je “šejtanov glas” ustvari ono što šejtan objavljuje svojim šticećenicima u vidu objave. Nema sumnje da je onaj koji primi ovakve šejtanske objave počinio jednu vrstu nevjerstva.

Razlog zbog kojeg je ‘ijafa jedan vid sihra jeste taj što se čovjek veže za nešto što nije stvarno, jer šta znači to što je ptica odletjela desno ili lijevo, pravo ili nazad? Ovo nema nikakvog smisla niti osnove i nije šerijatski razlog za nešto, kao što nije ni praktični. Pa ako se čovjek osloni na ovu stvar, oslonio se na nešto što nije stvarno, nešto što je skriveno, a to je jedan vid sihra, kako smo to naveli u jezičkoj definiciji.

Tark je također od sihra jer se njime vraća i proriče. Tijere također, jer je u suštini poput ‘ijafe, a u posebnom poglavlju o tizeru govorit ćemo detaljnije.

Njegove riječi: “...Njegov sened je dobar...”. Autor je kazao da je njegov sened dobar, međutim, ja smatram da u stvarnosti nije tako, osim ako postoje senedi koji ga ojačavaju. Pojedini učenjaci olahko prihvataju onaj hadis kojem je metn²⁴⁸ ispravan i podudaran sa općepoznatim i prihvaćenim šerijatskim postulatima. U tom slučaju ne obraćaju mnogo pažnju na sened, kao i obratno, ako je metn neispravan, ne gledaju na sened bez obzira kakav on bio. Međutim, malo je problematično ocijeniti sened kao dobar samo zato što tekst hadisa nije oprečan osnovama šerijata, jer na taj način zapadamo u problem. Naime, ovo onda podrazumijeva da svaki drugi hadis koji nam dođe istim tim senedom moramo isto tako ocijeniti dobrim. Stoga kažem da je preče kazati: u ovom senedu postoji određena slabost, ali je metn vjerodostojan. Ja smatram da ovaj hadis i njemu slični ne mogu biti ocijenjeni kao hasen – dobri zbog određenih slabosti koje su prisutne. Postavlja se pitanje: šta je važnije – metn ili sened?

Odgovor: Objе stvari su važne, kako metn tako i sened, međutim sened je neophodan kako bismo spoznali vjerodostojnost metna. Ibn Mubarek je rekao: “Da nije seneda, svako bi kazao šta mu je volja.”²⁴⁹

248 Metn je tekst samog hadisa dok je sened lanac prenosilaca tog hadisa.

249 Muslim, 1/15.

Od Ibn Abbasa, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko uči nauku o zvijezdama, naučio je odjeljak o sihru i što više toga uči, više će odjeljaka znati.” Zabilježio ga je Ebu Davud i njegov sened je vjerodostojan.²⁵⁰

Njegove riječi: “*Ko uči nauku o zvijezdama...*”; misli se na astrologiju. Njome se služe pojedinci koji na osnovu određenog položaja zvijezda na nebu zaključuju kako će se na Zemlji desiti određeni događaji.

Također smatraju da ako se čovjek rodi pod određenom zvijezdom, da će biti sretan, a ako se rodi pod drugom, da će biti nesretan. Oni na osnovu različitih položaja zvijezda promatraju stanja na zemlji. Međutim, ono što se dešava na zemlji od Allaha je bez obzira spoznali mi uzrok za nešto ili ne, a zvijezde tu nemaju nikakvog udjela.

Zejd b. Halid el-Džuheni prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u noći bitke na Hudejbiji klanjao kao imam, a zatim se okrenuo i kazao: “Uzvišeni Allah je rekao: ‘Jedan od Mojih robova osvanuo je kao vjernik, a drugi kao nevjernik. Onaj ko je rekao: ‘Kiša je pala zbog te i te zvijezde’ – nevjernik je u Mene, a vjernik u zvijezde. A onaj ko je rekao: ‘Kiša je pala Allahovom voljom i Njegovom milošću’ – vjernik je u Mene, a nevjernik u zvijezde.’”²⁵¹

Dakle, zvijezde nemaju nikakvog utjecaja, ni na kišu, a ni na vjetar.

Znanje o zvijezdama dijeli se na dvije vrste:

Prva: Astrologija, “znanje” na osnovu kojeg se pomoću zvijezda objašnjavaju određene pojave na Zemlji. Ovo je ništavno i kao takvo zabranjeno, shodno Vjerovjesnikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: “Ko uči nauku o zvijezdama, naučio je odjeljak o sihru i što više toga uči, više će odjeljaka znati”, te hadisu Zejda b. Halida: “Onaj ko je rekao: ‘Kiša je pala zbog te i te zvijezde’ – nevjernik je u Mene, a vjernik u zvijezde...” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

250 Ahmed, 1/227, Ebu Davud, 4/226, Ibn Madže, 2/1228, Taberani u El-Kebir, br. 11278, Bejheki 8/138, od Abdullaha b. Abbasa, r.a.

251 Izvor će biti naknadno spomenut.

je o Suncu i Mjesecu kazao: “To su dva Allahova znaka, ne pomračuju se ni zbog čije smrti niti rođenja.”²⁵²

Druga: Znanje kojim se pomoću zvijezda određuju strane i pravci. Ovo je dozvoljeno, a ponekad je i obavezno naučiti ga kako bi čovjek znao da se orijentiše i odredi pravac kible. Rekao je Uzvišeni:

وَأَلْفَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“On je po Zemlji nepomična brda pobacao da vas ona ne potresa, a i rijeke i puteve da se ispravno usmjeravate” (En-Nahl, 15). Nakon što je Allah spomenuo znakove na Zemlji, prešao je na znakove na nebesima i rekao:

وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ

“...i putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju” (En-Nahl, 16). Određivanje određenih stvari kao što je nastupanje proljeća nakon što se pojavi određena zvijezda nije sporno, kao što nije sporno ni određivanje pravca uz pomoć zvijezda, gdje je kibla, sjever, jug i tako dalje.

Autor je ovaj hadis naveo u ovom poglavlju jer je učenje nauke o zvijezdama vrsta sihra, ako se njome želi ukazati da zvijezde imaju utjecaja na događaje na Zemlji. Iako je ovaj hadis slab u pogledu seneda, njegovo značenje je ispravno jer mu u prilog idu drugi vjerodostojni tekstovi.

Nesai prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Alejhisselam rekao: “Ko napravi čvor, zatim u njega puhne, on je učinio sihr, a ko učini sihr, počinio je širk, a ko nešto objesi (na sebe), bude mu prepušten.”²⁵³

Njegove riječi: “*Ko napravi čvor, zatim u njega puhne...*”; puhne s namjerom vraćanja. Međutim, ako puhne (pljučne) u čvor želeći time ovlažiti konopac kako bi ga bolje stegao, onda nema smetnje. Ovo se posebno radi kako bi se čovjek odvojio od žene pa mu se prilikom sklapanja braka poturi končić u koji je prethodno nešto naučeno te on

252 Buhari, 2/438, Muslim, br. 901.

253 Nesai, 7/112, Mizzi u Tehzibul-kemal, 2/654. Vjerodostojnost ovog hadisa je sporna.

nema želje za ženom i ne može s njom spolno općiti. Dakle, onaj ko napravi ovakav čvor i u njega puhne, učinio je sihr. Rekao je Uzvišeni:

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ

“I od zla onih koji u čvorove pušu...” (El-Felek, 4).

Njegove riječi: “...a ko učini sihr, počinio je širk...”; ovo ne važi za sve vrste sihra, nego se misli na onaj sihr koji biva uz pomoć šejtana. S druge strane, onaj ko spravlja sihr uz pomoć napitaka i tome slično, nije mušrik.

Njegove riječi: “...a ko nešto objesi...”; i osloni se na to.

Njegove riječi: “...bude mu i prepušten...”; tj. bude prepušten onome što je okačio i Allah ga napusti.

Veza između prve i druge rečenice u ovom hadisu: Neki ljudi koji budu opsihreni uz pomoć čvorova u koje se puše, odlaze kod sihirbaza i vežu se za njih, a ne idu kod onih koji liječe Kur’anom i dozvoljenim sredstvima, a onaj ko se osloni na Allaha, On mu je dovoljan. Kaže Uzvišeni:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ

“Onome koji se u Allaha uzda, On mu je dovoljan. Allah će zaista ispuniti ono što je odlučio” (Et-Talak, 3). Ako ti je Allah dovoljan, onda ćeš sigurno doseći ono što želiš. Međutim, onaj ko se veže za stvorenja, bude im prepušten, a onaj ko bude stvorenjima prepušten, prepušten je slabićima koji su nemoćni. Hadis, također, može obuhvatiti i onoga ko je umišljen, samodopadljiv te misli da može sve sam, pa onda bude sam sebi i prepušten. Stoga je neophodno u svakoj situaciji osloniti se na Allaha, pa čak i u najlakšim stvarima.

Kažemo čovjeku: u sebe se uzdaj u pogledu ljudi i ne traži od njih ništa i ne ponižavaj se pred njima, koliko god možeš, ustukni od ljudi. A što se Allaha tiče, na Njega se uvijek oslanjaj, sve dok ti ne bude olakšano. Ovdje spadaju oni koji se vežu za nekakva dostignuća, pa im budu prepušteni, da bi na kraju ostali uskraćeni za ono što su

željeli. Međutim, da su se na Allaha oslonili, i držali se šerijatski normi i pravila, sigurno bi ono što žele postigli. Slični njima su i oni koji se oslanjaju na kabure, kod njih traže izlaz i pomoć, pa im budu i prepušteni. Ajet je jasan:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, mole onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati...” (El-Ahkaf, 5).

Razlog zbog kojeg je autor naveo ovaj hadis u ovom poglavlju jeste da oni koji se oslanjaju na sihr i pomoću njega ostvaruju svoje životne potrebe, u konačnici uvijek završe kao gubitnici i gorko se kaju.

Od Ibn Mes'uda, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Hoćete li da vas obavijestim šta je to el-adhu? To je prenošenje tuđeg govora. To je el-kale (koja puno priča i zavađa svijet).” Zabilježio ga je Muslim.²⁵⁴

Njegove riječi: “*Hoćete li...*”; ovim riječima Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, želi privući pažnju onih kojima se obraća kako bi što potpunije shvatili ono što im želi reći.

Njegove riječi: “*...el-adhu....*”; dolazi u značenju rastavljanja i kidanja.

Njegove riječi: “*To je prenošenje tuđeg govora...*”; tj. od jedne osobe do druge u smislu da jedan čovjek ode kod drugog i kaže mu: “Taj i taj govori to i to o tebi”. Ovime je on prenio njegove riječi do drugog, bez obzira bile istinite ili lažne. Ako su lažne, onda su potvora i nemimet u isto vrijeme, a ako su istinite, onda je samo nemimet.

Nemimet prekida veze među ljudima, kao što je o tome obavijestio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.²⁵⁵

254 Muslim, 4/2012.

255 Hadis ovog značenja bilježe Ahmed, 4/227, Bejheki u Šu'abul-iman, 7/494.

Ponekad en-nemmam²⁵⁶ zavadi dva prijatelja tako što ode kod jednog od njih i kaže da ga je onaj drugi spominjao po lošem i na taj način on (nemmam) od prijateljstva napravi neprijateljstvo, i veze se prekidaju. Ovo je nalik sihru jer i on rastavlja i zavađa ljude, kaže Uzvišeni:

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهَا مَا يَصِفُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ

“I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti...” (El-Bekare, 102).

Nemime (prenošenje tuđih riječi) je jedan od velikih grijeha, kao što je i uzrok kaburske patnje, ali i jedan od razloga zabrane ulaska u Džennet. Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Nemmam neće ući u Džennet.”²⁵⁷ Ibn Abbas prenosi vjerodostojan hadis u kojem stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prošao pored dva kabura i kazao da se njihovi stanovnici kažnjavaju, pa je objasnio da je jedan od njih je prenosio tuđe riječi.²⁵⁸

Nemimet je veliki grijeh, ali je i odraz vrlo ružnog odgoja. Stoga čovjek ne bi trebao da vjeruje nemmamu, bez obzira o kome se radilo. Kaže Uzvišeni:

وَلَا تَطْعَمْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ هَمَّازٍ مَشَاءَ بِنَمِيمٍ

“I ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena, klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi” (El-Kalem, 10-11). Znaj da onaj koji prenosi tebi tuđe riječi, isto tako i tvoje prenosi nekom drugom, pa ga se pričuvaj.

Prenošenje tuđih riječi također je jedan od razloga kvarenja zajednice, jer nemmam nastoji da posvađa prijatelje koji su sastavni dio zajednice, te na taj način direktno uništava samu zajednicu, jer zajednicu sačinjavaju pojedinci, a ako se pojedinci zavade, onda biva onako kako je to Uzvišeni kazao:

256 En-nemmam – onaj koji prenosi tuđe riječi.

257 Buhari, 4/101, od Huzejfe b. Jemana, r.a.

258 Buhari, 1/89, Muslim, 1/240.

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ

“I ne sporite se, da ne biste klonuli i bez borbenog duga ostali...” (El-Enfal, 46). Ako zajednica nije složna, onda i nije prava zajednica, nego je u suštini raštrkana skupina zavađenih pojedinaca koji nemaju snagu.

Ako poblizhe pogledamo u šerijatske tekstove, zapazit ćemo da zabranjuju bilo kakvo razilaženje i prekidanje veza. Kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Neka niko od vas ne prodaje na trgovinu svoga brata”²⁵⁹, i rekao je: “Neka čovjek ne prosi djevojku koju je zaprosio njegov brat musliman”²⁶⁰.

A sve ovo iz razloga da se spriječe povodi neprijateljstva i mržnje među ljudima.

Njih dvojica prenose od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ima rječitog govora koji je sihr (opčaravajući).”²⁶¹

Njegove riječi: “*Ima rječitog govora koji je sihr*”; u značenju da nije svaki rječiti govor sihr, nego postoji govor koji to jeste, ali također postoji i rječiti govor koji nije sihr.

Rječitost u govoru jedna je od Allahovih blagodati podarena čovjeku, kako kaže Uzvišeni:

خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

“...stvara čovjeka, podučava ga govoru...” (Er-Rahman, 3-4).

Sam govor dijeli se na dvije vrste:

1. Onaj koji je neophodan i svi ljudi ga poznaju. Svaki čovjek kada je gladan kaže “gladan sam”, a kada je žedan kaže “žedan sam” i tome slično.

259 Buhari, 3/99, Muslim, 3/1154, od Abdullaha b. Omera, r.a.

260 Buhari, 3/373, Muslim, 2/1029, od Ebu Hurejre, r.a.

261 Buhari, 3/374, od Abdullaha b. Omera, i Muslim 2/594, od Ammara b. Jasira, r.a.

2. Govor koji je rječit i kojim se opčaravaju ljudi i porobljava razum, a na ovu vrstu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ukazao u hadisu.

Shodno ovoj podjeli, kažemo da nije svaki govor opčaravajući, nego samo onaj koji nosi dozu pretjerane rječitosti.

Razlog zbog kojeg je rječit govor sihr jeste taj što on osvoji slušaoca i što se njime neistina prikazuje istinom, pa tako onaj ko je rječit, u stanju je da slušaocu neistinu prikaže istinom i privuče ga sebi samo zato što je govorom opčarao slušaoca, a ne zato što je njegov govor istina. Suprotno ovome jeste onaj koji nije rječit i nije u stanju da istinu prikaže kao takvu pa slušalac pomisli da je istina ustvari neistina i udalji se od nje. Nema sumnje da je rječit govor jedna vrsta opsihranjanja ljudi. A Ibnul-Kajjim za hurije kaže: “Njihov govor je dozvoljeni sihr.”

Njegove riječi: “*Ima rječitog govora koji je sihr*”; da li se ovim želi iskazati prijekor ili pohvala, ili se pak misli na stvarnost, a zatim se gleda u smisao?

Odgovor: Podrazumijeva se ovo posljednje, jer rječitost sama po sebi nije ni pohvalna, ali nije ni pokuđena. Međutim, gleda se u posljedice, pa ako se rječitošću želi promovirati neistina nauštrb istine, onda je rječitost pokuđena i kao takva zaslužuje prijekor. S druge strane, ako se rječitošću želi istaći i dokazati istina, onda je pohvalna, također, ako se koristi u pokornosti Allahu, pozivanju u vjeru, onda je korisna i prihvatljiva. Nema sumnje da je rječitost jedan veliki Allahov dar čovjeku.

Pouke i poruke ovog poglavlja:

1. *Da su 'ijafa, tark i tijere šejtanov glas (džibt);* prethodno smo protumačili ove tri stvari zajedno sa značenjem riječi džibt.
2. *Tumačenje značenja 'ijafe i tarka;* također je prethodno objašnjeno.
3. *Da je određeno znanje o zvijezdama vrsta sihra;* shodno Poslanikovim riječima: “Ko uči nauku o zvijezdama, naučio je odjeljak o sihru...”.
4. *Da su čvorići sa puhanjem u njih isto to (sihr);* shodno hadisu Ebu Hurejre: “Ko napravi čvor, zatim u njega puhne, počinio je sihr...”.
5. *Da je nemime (prenošenje tuđih riječi) isto to (sihr);* shodno hadisu Ibn Mes'uda: “Hoćete li da vas obavijestim šta je to el-adhu? To je prenošenje tuđeg govora”, a ono je vrsta sihra jer ima učinak kao i sihr, da rastavlja i kida veze među ljudima.
6. *Nekada je rječitost i elokventnost dio sihra;* shodno Poslanikovim riječima: “Ima rječitog govora koji je sihr.”

O PROROCIMA I NJIMA SLIČNIMA

Proroci su kod predislamskih Arapa važili za uglednike pred kojima su ljudi rješavali svoje parnice. Oni su se povezivali sa šejtanima koji prisluškuju objavu na nebesima pa je prenose do proroka koji na jednu istinitu vijest dodaju podosta laži i kada jednom kažu istinu, ljudi ih smatraju za poznavaoce gajba te ih stoga uzimaju za sudije u parnicama. Oni su među ljudima važili kao oni koji donose propise. Proroci obavještavaju o onome što će se desiti u budućnosti i što se nikako ne može osjetilima spoznati niti izračunati. Međutim, predviđanje nečeg kao što je pomračenje Sunca i Mjeseca, ne spada u proročanstvo, jer se može odrediti praćenjem i proračunima. Također, ako kaže da će Sunce zaći tada i tada, tog i tog dana, ni ovo nije proročanstvo, jer se može izračunati i kao takvo ne ulazi u okvire gajba, ili pak, ako kaže da će se pojaviti kometa tada i tada, ni ovo nije gajb, jer se može izračunati. Dakle, sve ono što se može izračunati, a zadire u budućnost, nije proročanstvo.

Da li u proročanstvo spada vremenska prognoza za naredna 24 sata?

Odgovor: Ne, jer se izračunava na osnovu osjetilnih stvari i pomoću sprava koje stručni ljudi poznaju. Također, ako vidimo da se oblaci gomilaju i da grmi, mi kažemo da će najvjerojatnije padati kiša. Uglavnom, sve što je vezano za osjetilne stvari ne spada u red proročanstva, iako neki neuki ljudi i ovo smatraju gajbom i kažu da i ovo spada u proricanje sudbine.

Međutim, poricanje nečega što se osjetilima može dokazati je besmisleno i neprihvatljivo, a još gore od toga je ukoliko neko želi to poreći pozivajući se na šerijat jer tada ga omalovažava i zbog svoga neznanja dovodi u pitanje njegovu ispravnost.

Muslim je zabilježio u svom Sahihu, prenoseći od neke Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, supruge, da je on rekao: “Ko dođe vraču pa ga upita o nečemu, a zatim povjeruje u ono što kaže, neće mu namaz biti primljen četrdeset dana.”²⁶²

Njegove riječi: “*Ko dođe vraču...*”; osoba koja proriče budućnost. Neki smatraju da nema razlike između proroka i vrača.

Njegove riječi: “*Ko dođe vraču pa ga upita o nečemu, a zatim povjeruje u ono što kaže, neće mu namaz biti primljen četrdeset dana...*”. Hadis svojom vanjštinom ukazuje na to da namaz neće biti primljen onome ko samo upita vračara o nečemu, međutim, ovo nije općenito, jer se postavljanje pitanja vračaru dijeli na nekoliko vrsta:

Prva: Da ga samo upita; ovo je haram shodno Poslanikovim riječima: “Ko dođe vračaru...”. Potvrda kazne spomenute u hadisu za samo pitanje ukazuje da je dotična stvar zabranjena, jer nema kazne osim za haram.

Druga: Da ga upita i povjeruje mu; ovo je nevjerstvo, jer je vjerovanje da neko zna gajb negiranje Kur’ana, a Uzvišeni veli:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

“Reci: Niko osim Allaha ni na nebu ni na Zemlji ne zna šta će se dogoditi...” (En-Neml, 65).

Treća: Da ga upita kako bi ga ispitao da li istinu govori ili je lažov, a ne zato da prihvati njegove riječi. Ovo nije sporno i ne spada pod zabranu spomenutu u hadisu. Poznato je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispitivao Ibn Sajjada, jednog od lažova i vračara koji je živio u njegovom vremenu, a koga su neki smatrali i Dedždžalom.²⁶³

Četvrta: Da ga upita s ciljem da dokaže njegovu nemoć i laž; ispitat će ga u nekim stvarima kako bi se pokazala njegova nemoć.

262 Muslim, 4/1751, bez dodatka “a zatim povjeruje u ono što kaže”. Ovaj dodatak bilježi Ahmed, 4/68.

263 Buhari, 2/374, Muslim, 4/2244, od Abdullaha b. Omera.

Ovo je poželjno, a ponekad je i obavezno. Obezvrijediti govor proroka je bez sumnje poželjno djelo.

Šejhul-islam spomenuo je da džinni služe ljudima u pojedinim stvarima, a proroci se služe džinnima kako bi im ovi dali informacije koje su ukrali sa neba. Oni, zatim, na istinu dodaju laži.

Džinni ponekad služe ljude u nekim korisnim stvarima, pogotovo ako je džinn vjernik pa služi čovjeka vjernika, jer ih iman u Allaha povezuje.

Najčudnije je da džinni mogu služiti čovjeka u zabranjenim stvarima kao što je blud. Džinnica se ponekad može naslađivati čovjekom ili obrnuto. Ovo je poznato jer džinn koji je u čovjeku ovo ponekad priznaje, a o tome svjedoče oni koji uče rukje oboljelim od džinna.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio je sa džinnima, upućivao ih i obećao im opskrbu rekavši: "Svaka kost nad kojom se spomene Allahovo ime vama je hrana, a životinjska balega opskrba je za vaše životinje."²⁶⁴

Prenosi se da je za vrijeme vladavine Omera, r.a., jedna žena imala kontakt sa džinnom koji ju je obavještavao o stvarima. Jedne prilike Omer, r.a., nije se pojavljivao pa su otišli kod ove žene i zatražili da ga nađe, pa je ona poslala džinna koji je došao i kazao da je Omer tu i tu, napasa deve.²⁶⁵

Njegove riječi: "...a zatim mu povjeruje..."; ovaj dodatak nije u Sahih Muslimu, nego je autorov dodatak, da li zbog toga što je u primjerku koji je on imao bio ovaj dodatak ili je, pak, naveo da je osnova kod Muslima, a da je ovaj dodatak kod Ahmeda.

Njegove riječi: "...neće mu namaz biti primljen četrdeset dana...". Da li ovo znači da namaz nije ispravan? Kažemo: Negiranje da je namaz primljen biva zbog dvije stvari: zbog izostavljanja namaskog šarta ili zbog određene smetnje koja je prisutna. Ukoliko se nađe jedna od ove

264 Muslim, 1/332, od Abdullaha b. Mes'uda, r.a.

265 Akimul-merdžan fi ahkamil-džann, str. 38.

dvije stvari, onda to znači da je negiranje primanja namaza ujedno i negiranje njegove ispravnosti, tj. namaz nije primljen, jer u osnovi nije ispravan. Naprimjer kad kažemo: Ko klanja bez abdesta, namaz mu nije primljen.

Ako se negacija primljenosti namaza ne tiče izostajanja nekog namaskog šarta ili prisutnosti određene smetnje, onda ne mora značiti da namaz nije primljen, nego to znači da je nepotpun, tj. nije primljen kao potpun namaz s kojim je Allah zadovoljan i za njega ne slijedi potpuna nagrada.

S druge strane, možda je veličina ovog grijeha koji je počinio istovjetna nagradi koju ima klanjač za namaze obavljene u periodu od četrdeset dana i kao takvo ovo djelo poništava nagradu namaza, tj. grijeh zbog odlaska vračaru poništava nagradu koju ima klanjač, a ako nema nagrade, onda kao da i nije klanjao, tj. kao da mu namaz nije primljen.

Slično ovome jeste i hadis: "Ko popije alkohol, neće mu namaz biti primljen četrdeset dana."²⁶⁶

Njegove riječi: "...četrdeset dana..." . Razlog zbog kojeg je baš ovaj broj naveden nije nam poznat, a u većini slučajeva, mudrosti brojčano određenih stvari u šerijatu nisu nam dokučive. Razlog zbog kojeg je broj namaza ograničen na pet, a ne recimo na pedeset, nije nam poznat. Ovakve i slične stvari za koje ne znamo mudrost jesu stvari vjere i uvjerenja, odnosno, obožavanja Allaha, dž.š., a sami ibadeti – za koje nismo u mogućnosti dokučiti mudrosti njihovog propisivanja – potpuniji su nego oni čije mudrosti su pojašnjene. Istina je da se čovjek smiri kada spozna razlog i mudrost propisivanja ibadeta, ali pokoravanje nečemu čija mudrost nije dokučiva ukazuje na potpunost robovanja Allahu, dž.š., te je stoga sa strane obožavanja ovaj vid potpuniji. S druge strane, propisi čije su mudrosti jasne donose smirenost u izvršavanju, jer priroda čovjekova nalaže smirenost u stvarima koje su mu dokučive razumom.

266 Ahmed, 2/35, Tirmizi, 6/139, od Abdullaha b. Omera, r.a.

Postoji dosta stvari čije mudrosti propisivanja ne možemo spoznati, ali naš put u tome je kao što kaže Uzvišeni Allah:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

“Kada Allah i Njegov Poslanik nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svome nahodjenju postupe” (El-Ahzab, 36). Stoga smo dužni da se pokorimo Allahovim naredbama i da ih izvršavamo.

Shodno prethodno navedenom hadisu, zabranjeno je posjećivati vračare, osim u izuzetnim situacijama, kao što je to treća i četvrta vrsta postavljanja pitanja vračarima. Oni unose razdor i velike smutnje, a odlazak njima znak je odobravanja i potpomaganja istih u njihovim zlim nakanama.

Od Ebu Hurejre prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko ode vračaru (proricatelju budućnosti) i povjeruje mu u ono što on kaže, zanijekao je ono što je spuštено Muhammedu.” Zabilježio ga je Ebu Davud. Bilježe ga četverica i Hakim koji kaže: “Ovaj hadis je vjerodostojan i odgovara uvjetima Buharije i Muslima.”²⁶⁷

Njegove riječi: “*Ko ode vračaru...*”. Prethodno smo pojasnili ovaj pojam i kazali da su to ljudi kojima dolaze šejtani i obavještavaju ih o vijestima koje su čuli sa neba.

Njegove riječi: “*...i povjeruje u...*”; tj. bude uvjeren da je to istina bez imalo sumnje.

Njegove riječi: “*....zanijekao je ono što je spuštено Muhammedu...*”; tj. uznevjerovao je u poslanicu koja mu je spuštена, a poslanica je Kur’an koji je spušten posredstvom meleka Džibrila, kaže Uzvišeni:

وَأَنزَلْنَاهُ لَتَنزِيلٍ رَّبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ

267 Ahmed, 2/408, Buhari u Tarihul-kebir, 3/16, Ebu Davud, 4/225, Tirmizi, 1/164, Ibn Madže, 1/209, Darimi, 1/259, i drugi.

“I Kur’an je sigurno objava Gospodara svjetova, donosi ga povjerljivi Džibril” (Eš-Šu’ara, 192-193), i kaže Uzvišeni:

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ

“Reci: ‘Donosi ga melek Džibril od Gospodara tvoga...’” (En-Nahl, 102).

Shodno ovome, kažemo da je ispravno mišljenje po pitanju hadisi-kudsija da je on Allahov govor u značenju, ali da su izrazi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji ga prenosi od Gospodara. Ako ne bismo kazali ovako, onda bi hadisi-kudsij bio kraćeg seneda nego Kur’an, jer je Poslaniku Kur’an objavljen posredstvom Džibrila, a hadisi-kudsij Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi direktno od Allaha, dž.š.

Također, ako bismo kazali da je hadisi-kudsij izrazom od Allaha, onda bi to značilo da se u potpunosti podudara sa Kur’anom i da za njega važe isti propisi koji važe i za Kur’an, jer šerijat ne pravi razliku između istovjetnih stvari. Međutim, poznato je da se propisi koji važe za Kur’an ne odnose na hadisi-kudsij, pa stoga njegovo učenje nije ibadet niti se uči u namazu, niti je njegov izraz u jezičkom smislu nadnaravan.

Naposljetku, kažemo da su se učenjaci razišli po pitanju da li je hadisi-kudsij od Allaha izrazom, pa su jedni kazali da jeste, a drugi da nije, a ovo mišljenje je ispravno.

Ako neko kaže: Kako možete reći da je to mišljenje ispravno, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: ‘Kaže Allah Uzvišeni’, odgovaramo: Ovo je kao što Allah kaže o Musau, faraonu i Ibrahimu: “Kaže Musa”, a mi znamo da ovo oni nisu rekli jer nisu govorili arapskim jezikom, nego je to preneseno od njih, a na to ukazuje i činjenica da se kazivanja o njima razlikuju u dužini i izrazima, što potvrđuje da ih Allah prenosi u značenju, ali ih pripisuje njima, kao što kaže Uzvišeni:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي

“A kada Ibrahim reče ocu svome i narodu svome: ‘Nemam ja ništa s onima kojima se vi klanjate, ja se klanjam samo onome koji me stvorio...’” (Ez-Zuhruf, 26-27), i kaže o Musau:

قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ

“Musa reče narodu svome: ‘Molite Allaha da vam pomogne...’” (El-E’araf, 128), i kaže o faraonu:

قَالَ لِلْمَلَآئِكَةِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ

“Ovaj je zaista vješt čarobnjak, reče glavešinama oko sebe faraon” (Eš-Šu’ara, 34).

Njegove riječi: “...ono što je spušteno Muhammedu...” . Navode učenjaci ehli-sunneta vel-džemata da svaka riječ koja Kur’an opisuje kao ono što je spušteno, ukazuje na Allahovu uzvišenost, kao što ukazuje i na činjenicu da je Kur’an Njegov govor, jer spuštanje biva s višeg na niže, a govor dolazi samo od onoga koji govori.

Njegove riječi: “...zanijekao je ono što je spušteno Muhammedu...”; zato što je to Kur’an spušten Muhammedu, a u njemu stoji:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

“Reci: Niko osim Allaha ni na nebu ni na Zemlji ne zna šta će se dogoditi...” (En-Neml, 65). Ovim riječima Allah je direktno ograničio poznavanje gajba isključivo na Sebe, a onaj ko i pored uvjerenja da samo Allah poznaje gajb povjeruje vračaru dok proriče sudbinu, uznevjerovao je i kao takav izašao iz okvira vjere. Međutim, ako se radi o nezalici koja vjeruje da u Kur’anu nema laži, ali zbog neznanja vjeruje vračaru, njegov ga grijeh ne izvodi iz vjere, već ga treba poučiti.

Njegove riječi: “*Bilježe četverica i Hakim...*”; njih četverica su: Ebu Davud, En-Nesai, Tirmizi i Ibn Madže, koji su poznati kao autori Sunena.²⁶⁸ Hakim se ne ubraja u autore Sunena, već je on autor djela poznatog kao “Hakimov Sahih”.

268 Sunen je hadiska zbirka u kojoj su hadisi poredani uglavnom po fikskim temama (op. red.).

Njegove riječi: “...*po uvjetima njih dvojice...*”, tj. Buharije i Muslima, a ovo je Hakimovo mišljenje koje ne mora biti tačno. On tvrdi da prenosioci ovog hadisa odgovaraju kriterijima koje su prilikom primanja hadisa postavili Buhari i Muslim. Mi ne poričemo da postoje sahih hadisi koje nisu zabilježili Buhari i Muslim, jer njih dvojica nisu mogli obuhvatiti cjelokupan vjerodostojan hadis. Međutim, imamo pravo da provjerimo riječi onoga koji tvrdi da je određeni hadis sahih i da zadovoljava uvjete njih dvojice, jer može se desiti da u hadisu postoji određena smetnja, skrivena, koju su Buhari i Muslim znali pa su baš zbog toga izostavili određeni hadis.

Neki su rekli da je Hakim olahko ocjenjivao hadise vjerodostojnim, pa stoga njegova ocjena nije mjerodavna, kao što nije mjerodavna ni Ibn Hibbanova ocjena da je određeni prenosilac hadisa bio pouzdan, niti je mjerodavna Ibn Dževzijeva ocjena da je određeni hadis bio lažan, niti je mjerodavan konsenzus koji bilježi Ibn Munzir.

Ovo mišljenje u osnovi nije ispravno jer se iz riječi “nije mjerodavno” može razumjeti da se na takve stavove uopće ne treba osvrutati, što je pogrešno. Ispravnije je kazati da se njihova ocjena po nekom pitanju ne može bezrezervno prihvatiti kao tačna, ali isto tako se ne može sa sigurnošću tvrditi da je pogrešna. Lično sam pratio i razmišljao o riječima Ibn Munzira kada prenosi konsenzus po nekom pitanju te sam uvidio da uvijek kaže: “Konsenzus shodno onome što je doprlo do nas i onome što pamtimo od učenjaka.” Ovim riječima on se ogradio, a Allah nikoga ne opterećuje preko njegovih mogućnosti.

Od Ebu Hurejre: ‘Ko dođe vračaru ili proroku i povjeruje u ono što ovaj kaže, on je zanijekao ono što je pušteno Muhammedu.’²⁶⁹

Ebu Ja’la bilježi isto od Ibn Mes’uda sa dobrim senedom, ali kao mevkuf predaju.²⁷⁰

269 Ahmed, 2/429, Hakim, 1/8.

270 Taberani u El-Kebir, br. 10005, Bezzar kako stoji u Kešful-estar, 2/443.

Njegove riječi: *“Ko ode vračaru ili proroku...”* Riječ “ili” može da ukazuje na sumnju kod prenosioca, ili pak, ukazuje na raznovrsnost dotične radnje. Međutim, pošto se u prvom hadisu spominje vračar, a u drugom vračar i prorok, onda kažemo da se misli na raznovrsnost.

Autor je naveo ovaj hadis i pored toga što je i prvi i drugi hadis u istom značenju, iz razloga da povećava uvjerenje onoga kome želi dostaviti misao, jer šerijat je napravio razliku kod svjedočenja kada je u pitanju jedan svjedok, za razliku od dva.

Od Imrana b. Husajna, r.a., kao merfu (hadis) prenosi se da je Alejhisselam rekao: *“Nije od nas onaj ko čini tetajjur niti onaj kome se čini tetajjur, ko čita sudbinu i kome se čita sudbina, pravi sihr ili se za njega pravi. Onaj ko dođe vračaru i povjeruje u ono što kaže, on je zanijekao ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem.”* Zabilježio ga je Bezzar sa dobrim senedom.²⁷¹ Zabilježio ga je i Taberani u El-Evsatu sa dobrim senedom od Ibn Abbasa, s tim što u njemu nema *“...a ko dođe...”* do kraja hadisa.²⁷²

Begavi je rekao: *“Vračar gatar (arraf) jeste osoba koja tvrdi da poznaje tajne na osnovu premisa kojima dokazuje gdje se nalazi ukradeno, gdje je izgubljeno i tome slično. Neki su rekli da je on isto što i kahin (prorok). Kahin je onaj koji obavještava šta će se desiti u budućnosti, dok su drugi rekli da je on onaj koji obavještava šta je u mislima.”*

Njegove riječi: *“Nije od nas...”*. Prethodno smo govorili o ovome i kazali da ne podrazumijeva izlazak iz islama, već to zavisi od stanja i prilika dotične osobe.

Njegove riječi: *“...ko gata ili mu se gata...”*; u smislu da nastoji dokučiti šta će se desiti u budućnosti.

271 Bilježi ga Bezzar, kako to tvrdi Munziri, Et-Tergibu vet-terhib, 4/33, i Hejsemi u Medžemeuz-zevaid, 5/117.

272 Munziri za lanac prenosilaca ovog hadisa kaže da je dobar. Vidjeti Et-Tergibu vet-terhib, 4/33.

Onaj koji traži da mu se gata u smislu da kaže gataru: “šta će mi se desiti sutra ili tog i tog datuma”. Od ovakvih se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ogradio.

Njegove riječi: “*Nije od nas onaj ko čini tetajjur niti onaj kome se čini tetajjur...*” Tetajjur je pesimizam kojeg uzrokuje uvjerenje da određene pojave ili događaji, kojima čovjek bude svjedok, uzrokuju nesreću i nevolje. Ovo smo ranije objasnili.

Njegove riječi: “*...ko čita sudbinu i kome se čita sudbina...*” Već smo govorili o proricanju sudbine i o vračarima koji ponekad potrefe i kažu jedan dio istine. Kao što je osobi zabranjeno proricati sudbinu, zabranjeno joj je i tražiti da joj se sudbina proriče, jer se takvog odrekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: “*...pravi sihr ili se za njega pravi...*” Prethodno smo govorili o sihru i njegovim vrstama. U sihr spada i sipanje vrelog olova u vodu te praćenje različitih oblika komadića olova nakon što se stvrдне u vodi.²⁷³

Autor je ovaj hadis naveo zbog riječi: “Onaj ko dođe vračaru...” (do kraja hadisa).

Njegove riječi: “*Zabilježio ga je i Taberani u El-Evsatu sa dobrim senedom od Ibn Abbasa...*” Autor je ovo naveo kako bi ojačao prethodnu predaju.

Njegove riječi: “*Begavi je rekao: ‘Vračar gatar (arraḥ) jeste osoba koja tvrdi da poznaje stvari na osnovu premisa...*” Nije svaka osoba koja poznaje stvari “arraḥ”, nego samo onaj ko tvrdi da poznaje stvari vezane za gajb, dokazujući to na način da pokaže mjesto gdje se nalazi ukradena ili izgubljena stvar i tome slično.

Iz Begavijevih riječi može se razumjeti da se pod “arraḥ” misli na onoga koji tvrdi da zna budućnost, ali i prošlost, jer o mjestu na kome se nalazi ukradeni predmet vračar može obavijestiti samo nakon što se desila krađa. Međutim, oko ovog pitanja postoji razilaženje među učenjacima.

273 Kod nas je ovo poznato kao “salijevanje strave” (op. red.)

Njegove riječi: “...*dok su drugi rekli da je on onaj koji obavještava šta je u mislima...*”, tj. vračar u smislu da mu se kaže: “Šta mi je trenutno u mislima?”, pa on obavijesti i kaže to i to.

Učenjaci su se razišli u pogledu definicije arrafa – vračara, pa su neki kazali da je to osoba koja poznaje tajne na osnovu premisa kojima dokazuje gdje se šta nalazi, bilo da je ukradeno ili izgubljeno, a drugi su kazali da je to onaj koji obavještava šta je u mislima određene osobe, a neki su, pak, rekli da je to osoba koja poznaje tajne, ali i budućnost.

Ebul-Abbas b. Tejmije rekao je: “Arraf je ime za kahina, munedžimma, remmala²⁷⁴ i njima slične koji govore da poznaju stvari na ovaj način.”

Njegove riječi: “*Ebul-Abbas b. Tejmije...*” – on je Ahmed b. Abdul-Halim b Abdus-Selam b. Tejmije, njegov nadimak je Ebu Abbas, nije se ženio, ali brak nije ostavio zbog isposništva, nego zbog, Allah najbolje zna, džihada i znanja, ali i nedovoljno jake strasti, jer da je bio jake strasti, oženio bi se. On nije imao djece, kao što to tvrde prevaranti, koji kažu da je pored njega sahranjen i njegov sin u Damasku. Ovo nije tačno.

Njegove riječi: “*Arraf je ime za kahina, munedžimma, remmala...*” – sve su ovo izraz koji u suštini označavaju proroke i vračare te, shodno tome, i na njih se odnosi sve prethodno što smo kazali o vračarima.

Šejhul-islam Ibn Tejmije, r.h., navodi da se ljudi mogu koristiti džinnima i to na tri načina:

274 Munedždžim je astrolog, a remmal je geomant, tj. osoba koja tvrdi da poznaje zemljine energije, a njegov uobičajeni zadatak je da daje uputstva projektantu ili graditelju u vezi sa tim gdje treba da se udare temelji, i u kom pravcu treba usmjeriti pročelje kuće da bi se “osigurala sreća” budućih stanovnika. Ova zabluda je navodno proistekla iz drevne vještine geomantije. Izraz geomantija koristili su još stari Grci, da bi njime označili vještinu proricanja iz zemlje. Taj proces proricanja tekao je tako što su komadi zemlje prvo bacani, da bi se zatim iz njihovog rasporeda i oblika koje su formirali čitala budućnost (op. red.).

1. Da se džinnima koristi u pokornosti Allahu tako što će čovjek učiti oddžinnailipakobratno, asvesciljemširenjaznanjai dostavljanjaAllahove vjere. Također se mogu pomagati u svakom šerijatski dozvoljenom poslu, a poznato je da su džinni dolazili Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji im je učio Kur'an, pa su se zatim džinni vratili svome narodu i upozoravali ih i opominjali.²⁷⁵ Među džinnima ima pobožnjaka, dobrih, učenjaka.

2. Da džinne koristi u dozvoljenim stvarima, u smislu da od njih zatraži pomoć u nečemu što je inače dozvoljeno, ali uz uvjet da sama pomoć ne bude s primjesama zabranjenih stvari, kao naprimjer uvjetovanje od strane džinna da mu čovjek prinese žrtvu, ili mu, pak, učini sedždu kako bi mu ovaj pomogao. Kao dokaz za ovo spominje se događaj da je Omer, r.a., jedne prilike zakasnio s putovanja pa se Ebu Musa zabrinuo, a ljudi su mu rekli: "U Medini postoji žena koja ima prijatelja džinna, pa ako bi joj naredio da ga pošalje i potraži Omera?" Džinn je otišao, a kada se vratio, rekao je: "Vladar pravovjernih je dobro, napasa deve na tom i tom mjestu." Ovo je dakle korištenje džinna u dozvoljenim stvarima.

3. Da se koriste u zabranjenim stvarima kao što je otuđivanje imetka od ljudi, njihovo zastrašivanje i tome slično. Ovo je haram, a ako sredstvo pomoću kojeg se do džinna dolazi bude širk, onda je i samo korištenje njihovih usluga širk, za razliku od onog ko ne čini širk kako bi koristio džinne. Takav spada u kategoriju grješnika. Naprimjer, ako džinn bude grješnik, pa pomaže nekog od ljudi u griješenju – ovo je griješenje i zločin, ali nije širk.

Način na koji se čovjek može zaštititi od džinna jeste učenje Ajetul-Kursijje, a ko ovaj ajet prouči navečer, Allah mu pošalje čuvara i šejtani mu se ne približavaju do sabaha, kao što se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.²⁷⁶

275 Vidi 29. ajet u suri Ahkaf.

276 Buhari muallekan, 4/149.

Ibn Abbas je rekao za ljude koji pišu “eba džadin” (nauku o slovima) i gledaju u zvijezde: “Mislim da onaj ko to uradi nema kod Allaha šta da traži.”²⁷⁷

Učenje nauke o slovima²⁷⁸ možemo podijeliti na:

Dozvoljeno: Nema smetnje za učenje ove nauke ukoliko se time ima za cilj spoznaja brojčane vrijednosti slova. Čak su neki učenjaci koristili ovu vještinu kako bi pisali hronograme (tarih).²⁷⁹ Neki učenjaci su koristeći ovu vještinu pisali razne kaside iz oblasti fikha i gramatike, ili su bilježili datum rođenja ili smrti nekog od islamskih učenjaka. Ibn Abbas, r.a., u prethodno citiranoj predaji nije aludirao na one koji se bave ovom vrstom hurufologije.

Zabranjeno: Usklađivanje brojčane vrijednosti slova sa položajem zvijezda na nebu kao i njihovim kretanjem, pojavom ili iščezavanjem. Ovakvi gledaju u zvijezde kako bi prorekli šta će se desiti na Zemlji od ratova, bolesti, suše i tome slično. Dakle, povezuju brojčanu vrijednost određenih slova sa kretanjem i položajem zvijezda kako bi saznali sudbinu. Istina je da ne postoji nikakva direktna veza između zvijezda i dešavanja na Zemlji.

Njegove riječi: “*Mislim da onaj ko to uradi nema kod Allaha šta da traži*” – ove riječi podrazumijevaju da Ibn Abbas smatra ove ljude nevjernicima, jer onaj koji nema šta da traži kod Allaha, nevjernik je, jer se nijednom vjerniku ne može kazati da nema šta tražiti kod Allaha, pa makar činio i grijehe za koje će biti kažnjen shodno njihovoj veličini, iako mu Allah može i oprostiti.

Autor se nije osvrnuo na dunjalučku kaznu koja sljeduje kahina, munedždžima, remmala i njima slične, pa ako bismo kazali da su nevjernici, onda bi se od njih tražilo pokajanje, u suprotnom bili bi ubijeni.

277 Abdurrezzak, 11/26, Bejheki u Sunenu-kubra, 8/139.

278 Hurufologija (nauku o slovima, glasovima i njenim simbolima).

279 Hronogram (ar. tarih): datum smrti neke osobe ili neki drugi značajan datum ne bi bio pisan brojevima već stihovima. Zbir brojčane vrijednosti svakog harfa (slova) u stihu predstavljao bi određeni broj (datum) koji se želio naglasiti (op. red.).

No, ako kažemo da nisu nevjernici, onda ih treba ubiti zbog zla koje donose i štete koju nanose jer razlozi za smrtnu kaznu nisu svedeni samo na nevjerstvo. Razloga za ubistvo s pravom je mnogo više. Kaže Uzvišeni:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا
أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ

“Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju...” (El-Maide, 33).

Stoga, pokajanje se traži od svakog onoga koji među muslimanima sije nered, pa ako se pokaje, bude ostavljen, a ako ne, ubija se, a naročito onda ako njegova zlodjela izvode iz vjere.

Proučavanje zvijezda dijeli se na više vrsta:

1. Da pomoću zvijezda dokazuje određena dešavanja na Zemlji. Ovo je širk ako onaj koji to radi bude vjerovao da zvijezde same po sebi utječu i određuju stvari. S druge strane, onaj koji vjeruje da su zvijezde uzrok nečega, onda je počinio mali kufr koji ga ne izvodi iz islama, ali se ipak zove kufr, shodno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: “Znate li šta je rekao vaš Gospodar?” Rekli su: “Allah i Njegov Poslanik znaju najbolje.” Reкао je: “Jedan od Mojih robova osvanuo je kao vjernik, a drugi kao nevjernik. Onaj ko je rekao: ‘Kišajepalazbogteitezvijezde’ – nevjernik je u Mene, a vjernik u zvijezde. A onaj ko je rekao: ‘Kiša je pala Allahovom voljom i Njegovom milošću’ – vjernik je u Mene, a nevjernik u zvijezde”.

2. Da pomoću zvijezda određuje godišnja doba, vrijeme žetve, sjetve, ubiranja plodova i tome slično, nema smetnje za ovo, jer je dozvoljeno, zato što se zvijezdama koristi u dunjalučke svrhe.

3. Da nauči vremensku i prostornu orijentaciju uz pomoć zvijezda, kako bi znao namaska vremena i pravac kible. Ovo je propisano i poželjno je da se zna, a u zavisnosti od situacije može biti farzi-ajn ili, pak, farzi-kifaje.

Pouke i poruke poglavlja:

1. *Vjerovanje vračarima nespojivo je sa vjerovanjem u Kur'an;* shodno Poslanikovim riječima: "Ko ode vračaru i povjeruje u ono što kaže, uznevjerovao je u ono što je spušteno Muhammedu", tj. u laž utjeruje Kur'an, a nema većeg kufra od toga.

2. *Eksplisitna izjava da je to kufr;* shodno Poslanikovim riječima: "...uznevjerovao je u ono što je spušteno Muhammedu".

3. *Spominjanje onih kojima se proriče;* shodno hadisu Imrana b. Husajna gdje stoji: "...nije od nas...", tj. on je kao i vračar, u pogledu Poslanikovog ograđivanja od takvih ljudi.

4. *Spominjanje onih koji imaju zlu slutnju na osnovu nekog znaka.*

5. *Spominjanje onih za koje se pravi sihr.* Autor je naveo ove stvari kako neko ne bi došao i kazao da se kazna odnosi samo na vračare, naprotiv, i oni koji traže da im se vrača i proriče, na istom su stepenu kao i sami vračari.

6. *Spominjanje onih koji nauče "eba džadin" (nauku o slovima);* shodno razlogu zbog kojeg se ovo uči, i samo djelo bila pohvaljeno ili pokuđeno.

7. *Spominjanje razlike između kahina i arrafa;* po ovom pitanju učenjaci su se razišli. Prvo mišljenje: Arraf je kahin, a kahin je onaj koji proriče budućnost. Dakle, shodno ovom mišljenju, nema razlike između arrafa i kahina. Drugo mišljenje: Arraf je općenitiji pojam od kahina jer on obavještava o onome što je bilo i o onome što će biti. Treće mišljenje: Arraf je onaj koji obavještava o ljudskim mislima i onome što mu je u duši, dok je kahin onaj koji proriče budućnost. Kako god, ova dva pojma su vrlo bliska po značenju.

O NUŠREU

Definicija pojma “nušre”

Nušre u jeziku sa dammom na slovu nun označava razdvajanje.

Terminološka definicija glasi: Skidanje sihra sa opsihrenog.

Nazvano je ovim imenom jer onaj koji to radi razdvaja sihr od opsihrenog i otklanja ga.

Nema sumnje da je liječenje oboljelih od sihra na propisani način veoma pohvalno, jer sihr utječe na razum, tijelo i prouzrokuje skučenost u prsima pa je stoga razvezivanje sihra od oboljelih i liječenje istih pohvalno i preporučeno djelo.

Od Džabira se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan o nušreu u svrhu liječenja, pa je rekao: “To je šejtanski posao.” Zabilježio ga je Ahmed sa dobrim senedom i Edu Davud ²⁸⁰ i rekao: “Ahmed je upitan o tome, pa je rekao: “Ibn Mes’ud je sve to mrzio.”

Njegove riječi: “...upitan o nušreu...”; tj. onoj vrsti nušrea koja je bila poznata među predislamskim Arapima, a to je bio jedan od načina skidanja sihra koji se u osnovi dijeli na dvije vrste:

1. Da bude uz pomoć šejtana, pa ako izlječenje uz pomoć šejtana bude tako da se mora učiniti širk, onda je i sam postupak širk. S druge strane, ako je postupak grijeh koji ne podrazumijeva širk, onda je taj postupak grijehenje koje ne dostiže stepene širka.

2. Da bude s upotrebom sihra uz pomoć napitaka, lijekova, vezivanja čvorčića i tome slično, ovo ima propis sihra o kojem smo prethodno govorili.

280 Ahmed, 3/294, Ebu Davud, 4/201. Ibn Hadžer ga je ocijenio dobrim. Vidjeti: Fethul-Bari, 10/233.

Jedna od ovih stvari jeste ono što rade pojedini ljudi da opsihrenom iznad glave stave posudu s vodom, a zatim u nju sipaju olovo u nadi da će raspršeno olovo pokazati ko je i zašto opsihrio dotičnu osobu. Imam Ahmed upitan je o nušreu pa je rekao da ga neki ljudi dozvoljavaju, pa su mu rekli: "Oni stavljaju vodu u lavor, a zatim glavu zarone u vodu", a imam Ahmed je odgovorio: "Ne znam šta je to." Iz ovog odgovora imama Ahmeda vidimo da on nije bio decidan po tom pitanju, već se suzdržao od jasnog odgovora ne želeći o tome mnogo polemisati.

Njegove riječi: "*To je šejtanski posao...*"; tj. taj posao šejtani podržavaju i propagiraju, jer šejtani naređuju da se zlo čini, a svojim štićenicima objavljuju loše stvari. Razlog zbog kojeg je sihr pripisan šejtanu jeste da se pokaže očitost zabrane tog djela.

Njegove riječi: "*Zabilježio ga je Ahmed sa dobrim senedom i Ebu Davud...*"; Sened Ebu Davudov do Ahmeda je povezan, jer ga je ovaj susreo i od njega slušao hadise.

Njegove riječi: "*Ahmed je upitan o tome pa je rekao: 'Ibn Mes'ud je sve to mrzio'*"; odgovorio je riječima ashaba u nedostatku vjerodostojnog hadisa od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Pod riječima "Ibn Mes'ud je sve to mrzio", misli se na nušre koje je zabranjeno, jer niko nije kazao da je nušre Kur'anom pokuđeno. Ibn Mes'ud mrzio je vješanje talismana, kako smo to ranije spomenuli.

Upotreba riječi "mrzio" kod prethodnika većinom je značila zabranu, za razliku od potonjih generacija kod kojih se ne misli na nešto pokuđeno.

U Buharijinom Sahihu bilježi se od Katade da je rekao Ibnul-Musejjibu: "Da li je dopušteno čovjeku koji je pod sihrom ili ne može imati intimni odnos sa svojom ženom, da se to njemu razrješuje ili da se otklanja nušreom?" "Ne smeta", odgovorio je, "oni time žele uspostavljanje reda i mira. Ono što koristi, to on, uistinu, nije zabranio."²⁸¹

281 Buhari muallekan, 4/48. Vidjeti: Fethul-Bari, 10/232.

Prenosi se od Hasana da je rekao: “Ne otklanja sihr niko osim sihirbaza.”

Ibnul-Kajjim je rekao: “Nušre je otklanjanje sihra sa opsihrene osobe. Ima ih dvije vrste: 1. Otklanjanje sihra sihrom istim kao i taj, i to je šejtanski posao i tom su kontekstu Hasanove riječi. Kod te vrste onaj koji otklanja i onaj kome se otklanja približavaju se šejtanu onim što on voli, tako da on poništi i obesnaži ono što je već uradio opsihrenom. 2. Nušre učenjem rukje, traženjem utočišta od Allaha, lijekova i propisanih dova. Ovo je dopušteno.”

Njegove riječi: “*Da li je dopušteno čovjeku koji je pod sihrom ili ne može imati intimni odnos sa svojom ženom...*”; tj čovjek koji je opsihren i nije u stanju da priđe svojoj ženi iako je u osnovi zdrav.

Među ljudima je prošireno vjerovanje da ako neko prilikom sklapanja braka spoji prste unakrst, da će na taj način mladoženja biti onemogućen da ima odnos sa svojom ženom. Ovo nema osnove, ali poznato je da mnogi ljudi pate od ove vrste sihra i da traže izlječenje.

Pojedini učenjaci kažu da je lijek za onoga koji ne može da priđe ženi, da je razvede pa da se ponovo vjenčaju, i da će to razvrnuti sihr, međutim ne znam da li je ovo ispravno ili ne. Ako jeste, onda je razvod u toj situaciji dozvoljen, jer se koristi kao sredstvo za izlječenje. No, ne dajemo fetvu o ovome jer nemamo dovoljno znanja o ovom pitanju.

Njegove riječi: “*...čovjeku koji je pod sihrom ili ne može imati intimni odnos...*” Prenosilac nije siguran, mada se može uzeti i kao dvije različite stvari, tj. da je upitan i o opsihrenom i o onome koji ne može da priđe svojoj ženi.

Njegove riječi: “*...da se to njemu razrješuje ili da se otklanja nušreom...*” Nema sumnje da je nušre rješenje, pa je stoga i rekao:

Njegove riječi: “*...Ne smeta, oni time žele uspostavljanje reda i mira...*”; kao da Ibn Musejjib dijeli sihr na dvije vrste: štetan i koristan.

Štetni sihr je zabranjen, kaže Uzvišeni:

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ

“Učili su ono što će im nauditi i od čega nikakve koristi neće imati...” (El-Bekare, 102).

Korisni sihr, koji je dozvoljen, a ovo se i prenosi od Ibn Musejjiba i neki učenjaci iz fikha su to prihvatili kao ispravno i kazali: “Dozvoljeno je skidati sihre sihrom u nuždi”, a drugi su kazali: “Nije dozvoljeno skidati sihr sihrom”, a Ibn Musejjibove riječi shvatili su da se misli na onoga čije stanje ne poznajemo, da li je u pitanju sihr ili nešto drugo. A ako zna da je sihr, onda nije dozvoljeno, a Allah najbolje zna.

Bez obzira da li Ibn Musejjib ili neko poput njega smatra da je ovo dozvoljeno, to ne znači da je u Allahovoj vjeri automatski prihvaćeno, jer njegove riječi nisu dokaz kada se postave u ravan sa Kur’anom u sunnetom, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan je o nušreu pa je kazao: “To je šejtanski posao.”

Njegove riječi: “*Prenosi se od Hasana da je rekao: ‘Ne otklanja sihr niko osim sihirbaza’*” – ova predaja, ako je ispravna, njome se misli na poznato razrješenje sihra te da ono u većini slučajeva biva od strane sihirbaza.

“Ibnul-Kajjim je rekao: ‘Nušre je otklanjanje sihra...’”; na ove riječi nema šta da se doda.

Pouke i poruke ovog poglavlja:

1. *Zabrana nušrea*; shodno Poslanikovim riječima: “Ono je šejtanski posao.” Ovdje nije izrečena direktna zabrana, ali kažemo da se iz ovih riječi razumije zabrana, a zabrana ne biva samo direktnim iskazom da je nešto zabranjeno. Naprotiv, ukor počinioca nekog djela ukazuje na njegovu zabranjenost, kao i govor da nešto ne priliči i tome slično.

2. *Razlika između nušre koja je zabranjena i one koja je dozvoljena, čime se otklanja sumnja i nedoumica po ovom pitanju; shodno Ibnul-Kajjimovim riječima.*

Sumnja i odgovor na nju:

Kako spojiti riječi učenjaka fikha da je dozvoljeno skidati sihr sihrom, ali i da je obavezno ubiti sihirbaza? Spoj između ove dvije stvari jeste da se ubija onaj sihirbaz koji svojim sihrom samo štetu nanosi, a ne koristi, za razliku od onoga koji i koristi i ne ubija se. Ili su pak željeli predočiti propis skidanja sihra sihrom u slučaju nužde, a što se tiče sihirbaza, on ima svoje propise.

O PESIMIZMU NA OSNOVU PTICA I OSTALOG

Definicija pesimizma:

U jezičkom značenju to je infinitiv od riječi "tetajjur", a osnova riječi je "et-tajr" (ptica), jer su Arapi bili poznati po pesimizmu i optimizmu na osnovu ptica koje su plašili, a zatim gledali na koju stranu će da odlete, lijevo ili desno, pa ako odu na onu stranu za koju su vjerovali da donosi dobro, bili bi optimistični, u suprotnom bili bi pesimistični.

Terminološka definicija glasi: Pesimizam na osnovu onoga što se vidi ili čuje.

Ovo je rijetkost da terminološka definicija bude sveobuhvatnija od jezičke, jer jezička definicija ostavlja jednu širinu, dok terminološka biva poprilično ograničena određenim uvjetima. Slična stvar je i kod definicije namaza, u jeziku je to dova, a terminološki označava nešto određenije od dove, također i zekat, kao i druge stvari.

Tetajjur se može definisati i kao pesimizam na osnovu onoga što se vidi, čuje ili zna:

ono što se vidi, kao što je let ptice na određenu stranu; ono što se čuje, kao npr. neko odluči da nešto uradi pa čuje da neko kaže nekome: "propao si" ili "gotovo je", onda onaj postane pesimističan; ono što se zna, kao što je pesimističnost u pogledu određenih dana ili mjeseci, ovo se ne čuje i ne vidi, ali spada pod tetajjur.

Tetajjur poništava tevhid i to na dva načina:

- onaj koji se oslanja na tetajjur gubi vezu sa Allahom i ne oslanja se na Njega, nego na nešto sasvim nebitno;

- vezivanje za tetajjur jeste vezivanje za nešto nestvarno i imaginarno, pa kako onda da ta stvar utječe na nešto što se dogodi. Nema sumnje da ovo obesnažuje tevhid koji podrazumijeva obožavanje i traženje pomoći, kako kaže Uzvišeni: “Tebe obožavamo i od Tebe pomoć tražimo” (El-Fatiha, 4), i kaže: “Njega obožavaj i na Njega se osloni” (Hud, 123).

Kao što vidimo, tetajjur je zabranjen, a onaj ko se njime bavi, u jednom je od sljedeća dva stanja:

1. da se pokori tetajjuru i ostavi rad, a ovo je očiti pesimizam i uvažavanje tetajjura te kao takav vrlo štetan;

2. da ga prevaziđe, ali da bude zabrinut da ga ipak ne snađe nešto loše zbog tetajjura, ovo je na stepenu ispod prethodnog.

Međutim, obje stvari umanjuju tevhid i štetne su za čovjeka. Stoga, osloni se na Allaha i čini ono što misliš da trebaš, a ne budi pesimističan i sklon lošem mišljenju prema Allahu.

Autor je u ovom poglavlju spomenuo dva ajeta:

Prvi ajet:

أَلَا إِنَّا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّا أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Ali ne! Njihova nevolja je od Allaha bila, samo što većina njih nije znala.” (El-Ea’raf, 131)

Ovaj ajet govori o Musaovom narodu, kao što Uzvišeni govori o njima:

وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ

“A ako ih kakva nevolja snađe, pripisivali bi je Musau i onima koji su s njim” (El-Ea’raf, 131), i kaže Uzvišeni: “Ali ne! Njihova nevolja je od Allaha bila...”. Značenje riječi: “A ako ih kakva nevolja snađe, pripisivali bi je Musau i onima koji su s njim”, jeste da kada bi ih zadesila nevolja poput suše ili nečeg sličnog, oni bi govorili:

“Ovo je zbog Musaa i onih koji su s njim”, pa je Allah obesnažio ove njihove riječi i kazao: “Ali ne! Njihova nevolja je od Allaha bila”.

Njegove riječi: “...samo što većina njih nije znala...”, da postoji Bog koji svime upravlja, te da je ono što ih je zadesilo od Allaha, a ne od Musaa i naroda njegovog.

Drugi ajet:

قَالُوا طَائِفُكُمْ مَعَكُمْ

“Uzrok vaše nesreće je s vama, rekoše oni.” (Jasin, 19)

Ovo su riječi onih koji su poslani stanovnicima sela koji su spomenuti u riječima Uzvišenog:

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ

“Navedi im kao primjer stanovnike jednog sela...” (Jasin, 13).

Ove riječi izrekli su kao odgovor na ono što su kazali stanovnici sela:

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ

“Mi slutimo da nam nesreću donosite...” (Jasin, 18), tj. “pesimisti smo po pitanju vas i ne smatramo da ćete nam kakvo dobro donijeti, naprotiv, slutimo zlo”, pa su im odgovorili: “Uzrok vaše nesreće je s vama...”, tj. ono što vam se desi od vas je, zaslužili ste, jer je to djelo ruku vaših i samo ste vi uzrok vaše nesreće.

Između ovog ajeta i prethodnog nema kolizije, jer prvi ukazuje da Allah sve određuje, a drugi ajet govori o uzroku zbog kojeg je nešto određeno, tj. da je taj uzrok s njima, tačnije zbog njihovog pesimizma zadesilo ih je ono što je i trebalo zadesiti, zbog djela njihovih, kao što kaže Uzvišeni:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ

“Zbog onoga što ljudi rade, pojavio se metež i na kopnu i na moru...”
(Er-Rum, 41), i kaže:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُوا
فَأَخَذْنَا هُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

“A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali; ali, oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili” (El-Ea’raf, 96).

Iz prethodna dva ajeta izvlačimo sljedeće poruke: Tetajjur je bio poznat kako među Arapima tako i kod drugih, jer prvi ajet govori o faraonu i njegovom narodu, a drugi o stanovnicima sela.

Od Ebu Hurejre, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Nema zaraze, nema lošeg predznaka, nema sove, nema safera.” Zabilježili su ga njih dvojica.²⁸²

Kod Muslima ima još dodatak: “...nema zvijezda koje nagovještavaju kišu, niti zloduha.”²⁸³

Njegove riječi: “*Nema zaraze...*”; negiran je cjelokupan rod, a ne pojedinačnost, što je potpunije u izrazu. Dakle, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, negirao je zarazu u cijelosti.

Zaraza jeste prenošenje bolesti sa oboljelog na zdravog, a kao što biva kod osjetilnih oboljenja, isto tako se javlja i kod apstraktnih bolesti koje se tiču karakternih osobina, pa je stoga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio o štetnosti lošeg druga i uporedio ga sa onim koji puše u kovački mijeh: on će ti ili zapaliti odjeću, ili ćeš od njega osjetiti ružan miris.²⁸⁴

282 Buhari, 4/47, Muslim, 4/1743.

283 Muslim, 4/1743.

284 Buhari, br. 5534, Muslim, br. 2628, od Ebu Musaa, r.a.

Poslanikove riječi: “Nema zaraze...” obuhvataju i tjelesnu i apstraktnu, mada je tjelesna očitija.

Njegove riječi: “...*nema sove...*”; u arapskom jeziku riječ “el-hame”, bez tešdida na slovu mim, protumačena je na dva načina:

Prvi: Da je to ptica koja liči na sovu i za koju Arapi smatraju da, kada neko bude ubijen, ta ptica žali za njim, a neki čak vjeruju i da je njegova duša u toj ptici.

Drugi: Pojedini Arapi vjeruju da je “hame” poznata ptica koja, kada dođe na jedna vrata, donosi smrt nekog od ukućana. Oni kažu da je došla da predskaje da se smrtni čas nekome približio. Nema sumnje da je ovo vjerovanje ništavno.

Njegove riječi: “...*nema safera...*” Neki su rekli da se ovdje misli na hidžretski mjesec safer u pogledu kojeg su Arapi bili jako pesimistični, a pogotovo u vezi braka u tom mjesecu, dok su drugi rekli da se misli na crva koji uđe u utrobu deve, pa se prenosi s jedne na drugu.

Neki opet misle da se metaforično misli na ohalaljivanje zabranjenog mjeseca, pa kada bi htjeli da ratuju, a bio je mjesec muharrem, oni bi jednostavno pomaknuli taj mjesec i kazali da se radi o saferu. Ovo mišljenje je slabo, jer kontekst hadisa govori o pesimizmu, a ne o mijenjanju mjeseci. Najvjerovatnije da se pod pojmom “safer” misli na drugi hidžretski mjesec te se tekstom hadisa “nema sefera” misli na negiranje prisutnosti pesimizma i loše sreće u tom mjesecu. On je samo jedan od hidžretskih mjeseci u kome se Allahovom voljom i odredbom dešavaju lijepe i ružne stvari.

Negiranje ove četiri stvari spomenute u hadisu nije negiranje njihovog postojanja, jer one postoje, nego je negiranje da imaju utjecaja na nešto. Allah je taj koji utječe na sve, a ono što je poznato kao uzrok za nešto, onda je ispravno, u suprotnom ništavno je.

Njegove riječi: “*Nema zaraze...*”; zaraza je prisutna, a na to ukazuju i Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: “Neka se bolesna

ne dovodi zdravoj,²⁸⁵ misli se na oboljele deve, tj. da ih ne miješaju njihovi vlasnici kako se bolest ne bi prenijela sa oboljele na zdravu. Također, njegove riječi: “Bježi od gubavca kao što bježiš od lava”²⁸⁶, a naredba da se bježi od bolesnog koji ima gubu jeste kako se bolest ne bi širila. Ovdje imamo potvrdu da zaraza ima utjecaja, ali njen utjecaj nije kategoričan sam po sebi u smislu da je zaraza ta koja prouzrokuje nešto. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je da bježimo od kuge i da bolesnik ne dolazi zdravom, ne zbog toga što je ona uzrok sama po sebi, nego zato da se udaljimo od uzročnika koji donose nedaće, zbog riječi Uzvišenog:

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

“Ne bacajte se svojim rukama u propast” (El-Bekare, 195). Stoga, ne smijemo kazati da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, negira postojanje zaraze jer njeno postojanje potvrđuje stvarnost, kao i drugi hadisi koji govore na tu temu.

Ako neko kaže: Kada je Poslanik kazao: “Nema zaraze”, čovjek mu je rekao: “O Allahov Poslaniče, deva bude zdrava pa joj uđe bolesna i obje su onda bolesne”, pa mu je Poslanik kazao: “A ko je prvu zarazio?”²⁸⁷ tj. bolest je pogodila prvu bez zaraze, naprotiv Allah je dao da se tako desi, a također ako se prenese putem zaraze, prenijela se Allahovom odredbom, a poneke stvari mogu imati poznate uzročnike, ali neke i nemaju. Za prvooboljelu devu nije poznato kako je oboljela, osim da je to od Allaha, dž.š., dok je drugozaražena deva oboljela poznatim uzrokom, a da je Allah htio, ne bi oboljela. Zato ponekad deva oboli, ali ne uquine, isti slučaj je i sa kugom, kolerom i drugim poznatim bolestima, jer ponekad zadesi članove jedne porodice pa neki umru, a drugi ostanu živi i zdravi ili uopće ne obole.

Čovjek treba da se osloni na Allaha, a preneseno je da je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došao gubav čovjek, pa ga je Poslanik,

285 Muslim, 4/1743.

286 Buhari muallekan, 4/37.

287 Buhari, 4/39, Muslim, 4/1742, od Ebu Hurejre, r.a.

sallallahu alejhi ve sellem, uzeo za ruku i rekao mu: “Jedi”, i to hranu koju je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jeo.²⁸⁸ Sve ovo zbog jačine oslanjanja na Allaha.

Ovo je, dakle, spoj između hadisa koji govore o zarazi, mada neki tvrde su hadisi derogirani, tj. da je hadis: “Nema zaraze...” derogirajući za hadis: “Bježi od gubavca...”, dok su drugi rekli obrnuto, ali ispravno je da nema derogacije, jer je preduvjet za derogaciju nemogućnost spajanja i pomirenja prividne oprečnosti, a ako je to moguće, onda se tome pribjegava jer to objedinjuje oba dokaza, dok derogacija poništava jedan dokaz. Stvarnost, također, svjedoči da nema derogacije kada su ovi hadisi u pitanju.

Njegove riječi: “...*nema safera*...” – već smo spomenuli na šta se odnose ove riječi.

Određeni periodi u godini nemaju utjecaja na Allahovu odredbu. Mjesec safer je kao i svi drugi mjeseci, i u njemu se dešava i zlo i dobro. Poneki ljudi kada istekne safer, kažu: “Safer je s hajrom završio.” Ovo je liječenje novotarije novotarijom i neznanje na neznanje, jer safer nije mjesec dobra ili mjesec zla.

Što se tiče riječi da je ramazan mjesec dobra, ovdje se misli na dobro zbog ibadeta, a nema sumnje da je s te strane ramazan mjesec dobra. Slično je i sa mjesecom redžebom koji je jedan od svetih mjeseci. Također, neki ispravni prethodnici negirali su onima koji kada čuju sovu kažu: “Akobogda s dobrom”, jer ne kaže se ni dobro ni loše, jer glas sove je kao i glas svake druge ptice.

Ove četiri stvari koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, negirao, obavezuju nas na čvrstoću u oslanjanju na Allaha, te da musliman ne smije pokleknuti pred ovim stvarima, jer on je uvijek između jednog od dva stanja: da se odazove i povjeruje da nešto ima utjecaja i pored toga što to nema osnove niti stvarnosti, ovo je svojevrsan širk; ili pak, da se ne odazove zbog tevekkula koji je pri njemu, ali da ipak osjeća neku nelagodu i da se brine zbog toga. Ovo je podnošljivije

288 Ebu Davud, 4/239, Tirmizi, 6/111, Ibn Madže, 2/1172, Ibn Hibban, br. 1433, i drugi, od Džabira, r.a.

od prethodnog iako bi i ono trebalo biti poništeno zbog Poslanikovih negiranja nabrojanih stvari i podsticanja da se čovjek oslanja samo na Allaha, dž.š.

Pojedinci otvore Kur'an u želji da budu optimistični, ali kad naiđu na riječi gdje se spominje Vatra, postanu pesimisti, a kada se spomene Džennet, onda su optimisti. Ovo liči onom što su radili predislamski Arapi gatajući strelicama kako bi odabrali dobro ili loše.

U konačnici kažemo: Ne pridaj pažnju ovakvim stvarima nikako i znaj da su uzroci poznati, a one imaginarne uzroke ostavi po strani jer ih je šerijat negirao i nije dozvoljeno vezati se za njih, zahvali Allahu na uputi i kaži: Gospodaru, na Tebe se oslanjamo.

Njegove riječi: *"...nema zvijezda koje nagovještavaju kišu..."* El-enna jesu mjesečeve faze koje prate određene zvijezde pa tako neke sjeverne zvijezde bivaju kod mjeseca kada je ljeto, a druge, južne, kada je zima. Allah je dao da kiša na Arapskom poluotoku pada zimi, a ljeti je nema. Arapi su shodno položaju ovih zvijezda bivali pesimistični ili, pak, optimistični. Za neke zvijezde govorili su da donose dobro, dok s drugima dolazi samo zlo, pa zato kada bi im pala kiša, oni bi govorili da je kiša pala zbog te i te zvijezde, a ne zbog Allahove milosti, a nema sumnje da je ovo očito neznanje.

Zar nismo zapazili da određene zvijezde budu na jednom mjestu i kiša pada, a iduće godine budu na istom mjestu, ali kiše nema? Zvijezde nemaju utjecaja, jer kada se pojavi određena zvijezda to je isto kao što se pojavi sunce koje izlazi i zalazi i to je sve, a pojavljivanje zvijezda ukazuje samo na nastanak određenih godišnjih doba i ništa više.

U današnjem vremenu znamo da kiša pada u zavisnosti od atmosferskog pritiska i određenih dešavanja u oblacima, ali i pored ovoga, neophodno je kazati da je sve to zbog Allahove milosti i kao blagodat za nas. Kaže Uzvišeni:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ

“Zar ne vidiš da Allah razgoni oblake, a onda ih spaja i jedne nad drugima gomila, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada” (En-Nur, 43), i kaže Uzvišeni:

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَيَرَى الْوَدُوقَ
يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ

“Allah je taj koji vjetrove šalje, pa oni oblake tjeraju i On ih po nebu, kako On hoće, rasprostire i na komade dijeli, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada” (Er-Rum, 48).

Njegove riječi: “...niti zlođuha...”; tj. strašila. Arapima su se prilikom putovanja šejtani ukazivali u raznim bojama i plašili ih, te su oni izbjegavali putovanja na ta mjesta gdje se pojavljuju ti duhovi. Nema sumnje da ovo ukazuje na manjak tevekkula u Allaha, a šejtan je ustrajan da čovjeka rastuži ili da mu u srce ubaci strah koliko god može, kako kaže Uzvišeni:

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا

“Sašaptavanje je šejtanski posao da bi u brigu bacio vjernike...” (El-Mudžadele, 10).

Poslanik je negirao utjecaj ovih duhova, a nije negirao njihovo postojanje, a čovjek najčešće bude iskušan ovakvim stvarima onda kada se veže za njih. S druge strane, ako se osloni na Allaha, a zanemari ovakve stvari, onda mu one ne mogu naškoditi niti ga odvratiti od onoga što je naumio učiniti ili od pravca kojim je želio krenuti.

Njih dvojica zabilježili su od Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Nema zaraze, nema lošeg predznaka, a volim optimizam.” Upitali su: “Allahov Poslaniče, a šta je to optimizam?” “Dobra i lijepa riječ”, odgovorio je.²⁸⁹

289 Buhari, 4/46, Muslim, 4/1745.

Njegove riječi: *“Nema zaraze, nema lošeg predznaka”*, o ovome smo prethodno govorili.

Njegove riječi: *“Dobra i lijepa riječ”* – ovo je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, volio jer unosi sreću i blagostanje, a ne spada u tijere (tetajjur), naprotiv pospješuje da se čini dobro i da se ide naprijed.

Dobra i lijepa riječ u svemu otvara srce i biva uzrokom mnogog dobra.

U ovom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spojio je između dvije loše stvari na koje je upozorio i jedne dobre na koju je podsticao. Spojio je između zaraze i tijeeta, s jedne strane, sa optimizmom na drugoj strani. Ovo je dokaz Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, savršenog odgajanja generacije jer spominje nešto čega se treba čuvati, ali uz to spominje i nešto što je potrebno činiti. Kur'an također, kada spominje svojstva vjernika, spomene i svojstva nevjernika, a kada spomene kaznu, spomene i nagradu, i tome slično.

Ebu Davud prenosi vjerodostojnim senedom od Ukbe b. Amira da je rekao: “Spomenuto je tijere (loš predznak) u prisustvu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: ‘Bolje od toga je el-fe’l. To ne smije odvratiti muslimana. Kada neko od vas vidi nešto što ne voli, neka kaže: ‘Allahu, dobro ne donosi niko osim Tebe, niti zlo odvrća iko osim Tebe i nema snage ni moći osim Tvoje.’”²⁹⁰

Njegove riječi: *“...od Ukbe b. Amira...”*; ispravno je Urve b. Amir, a razišli su se po pitanju njegove biografije.

Njegove riječi: *“Spomenut je tijere u prisustvu Allahovog Poslanika...”*; tj. ljudi su o tome pričali u prisustvu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: *“Bolje od toga je el-fe’l.”*; prethodno smo kazali da ef-fe’l (optimizam, divljenje) nije tijere iako mu nalikuje, jer i jedno i drugo čovjeka tjera na određena djela i postupke, s tim da je ovo u pozitivnom smislu jer čovjeka podstiče na napredovanje i ono što je

290 Ebu Davud, 4/235, Ibn Sunni, br. 294, Bejheki, 8/139.

dobro. S druge strane, velika je razlika između el-fe'la i tijera, jer tijere donosi slabost i neoslanjanje na Allaha, kao i odstupanje od onoga što je čovjek naumio samo zbog toga što je vidio nešto ružno, no el-fe'l podstiče čovjeka da ide naprijed.

Njegove riječi: *“To ne smije odvratiti muslimana...”*; iz ovoga razumijemo da nije musliman onaj koga tijere odvrati od činjenja nečega.

Njegove riječi: *“Kada neko od vas vidi nešto što ne voli...”* – tada će mu srce postati podložno za tijere i udaljit će ga od nakane, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo je lijek za to i rekao: *“...neka kaže: ‘Allahu, dobro ne donosi niko osim Tebe...’”*

Njegove riječi: *“Allahu, dobro ne donosi niko osim Tebe...”* – ove riječi su vrhunac tevekkula, a znače da niko ne može odrediti nešto niti stvoriti osim Allaha. Ovo ne znači da dobro mora biti bez ikakvog uzroka, jer Tvorac svih uzroka je Allah.

Po pojmom “dobro” misli se na sve ono što čovjek priželjkuje da mu se desi smatrajući ga pozitivnim i lijepim, a ovo obuhvata šerijatsko dobro, kao što je namaz, post i tome slično, jer ovo raduje vjernika, a također obuhvata i dunjalučko dobro, kao što su imetak, djeca i tome slično. Kaže Uzvišeni:

إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلٍ وَتَوَلَّوْا
وَهُمْ فَرِحُونَ

“Ako postigneš uspjeh, to ih ogorči; a ako te pogodi nesreća, oni govore: ‘Mi smo i ranije bili oprezni’, i odlaze veseli” (Et-Tevbe, 50), i kaže Uzvišeni na drugom mjestu:

إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا

“Ako kakvo dobro dočekate, to ih ozlojedi, a zadesi li vas kakva nevolja, obraduju joj se” (Ali Imran, 120).

Njegove riječi: “...niti zlo odvrća iko osim Tebe...” Zlo je sve ono što čovjek ne želi da mu se desi, a to ne odvrća niko osim Allah. Zbog toga kada čovjeka pogodi kakvo zlo, vraća se Allahu, pa čak i mušrici kada zaplove lađom i vide da tone, Allaha iskreno prizivaju i dove Mu upućuju. Ovo ne znači da otklanjanje zla ne biva s nekim uzrocima, kao naprimjer, ako čovjek vidi utopljenika da se davi i spasi ga. Spasio ga je Allahovom voljom, tako da je razlog od Allaha. Svaki musliman vjeruje da samo Allah daje dobro i da samo On odvrća zlo, te stoga nije dozvoljeno tražiti dobro osim od Allaha, niti tražiti otklanjanje zla osim od Njega. Allahovi poslanici, neka je na njih spas i milost, samo su od Allaha tražili dobro i otklanjanje zla. Kaže Uzvišeni o Zekerijjau:

رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً

“Gospodaru moj, podari mi od Sebe čista potomka” (Ali Imran, 38), i kaže o Ejjubu:

أَيُّ مَسْنِي الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

“Mene je nevolja snašla, a Ti si od milostivih Najmilostiviji” (El-Enbija, 83), dakle, vjernik mora biti ovakav.

Njegove riječi: “...nema snage ni moći osim Tvoje...” – ova rečenica ima dvojako značenje:

1. Da ne postoji niti snaga niti moć osim Allahova, tako da niko osim Njega nema snage niti moći. Kod drugih je negirana apsolutna snaga i moć koja pripada samo Allahu, a samo On posjeduje apsolutnu snagu i apsolutnu moć.

2. Da mi nemamo snage niti moći osim uz Allahovu pomoć. Ovo je ispravnije značenje jer sve što je vezano za snagu i moć, bez Allahove snage i moći ne može se među ljudima ostvariti. Stoga, ukoliko kažemo da je prethodni hadis vjerodostojan, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uputio nas je šta da činimo kada vidimo nešto što ne volimo, a od čega zaziru pesimisti, tj. treba da kažemo: “Allahu, dobro ne donosi niko osim Tebe, niti zlo odvrća iko osim Tebe i nema snage ni moći osim Tvoje.”

O Ibn Mes'uda, kao merfu predanje, bilježi se da je Alejhisselam rekao: "Tijere je širk, tijere je širk. Nema nikog od nas a da nije... Međutim, Allah to otklanja tevekkulom." Zabilježili su ga Ebu Davud i Tirmizi i ocijenio vjerodostojnim,²⁹¹ a zadnji njegov dio naveo kao riječi Ibn Mes'udove.²⁹²

Njegove riječi: "...kao merfu...", tj. direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Njegove riječi: "*Tijere je širk, tijere je širk...*" Ove dvije rečenice ojačavaju jedna drugu u jezičkom smislu i daju potpunije značenje.

Da li se ovdje misli na veliki širk koji izvodi iz vjere ili se misli na neku od vrsta širka? Smatramo da je ovo vrsta širka, kao što su i Poslanikove riječi: "Dvije stvari su kod ljudi kufr"²⁹³, tj. nije kufr koji izvodi iz vjere, jer je riječ kufr došla kao neodređena imenica.

Međutim, za ostavljanje namaza kazao je: "Između čovjeka i širka i kufra jeste ostavljanje namaza"²⁹⁴, ovdje je upotrijebio riječ kufr sa određenim članom "el", što znači da je određen i kao takav izvodi čovjeka iz vjere.

Ako čovjek učini tijere ili ga čuje, onda on ne izlazi iz vjere i nije mušrik, nego je počinio vrstu širka tako što se oslonio na nešto na što nije trebao, a to je uzrok koji Allah nije učinio šerijatskim razlogom za nešto. Šerijatsko pravilo glasi: "Svaki čovjek koji se osloni na neki uzrok koji Allah nije učinio uzrokom, počinio je mali širk."

Njegove riječi: "...nema nikog od nas a da nije...", tj. da nije počinio tijere, u značenju da nijedan čovjek nije siguran od tetajjura. Čovjek čuje nešto pa postane pesimističan.

Njegove riječi: "...međutim, Allah to otklanja tevekkulom..." Tevekkul podrazumijeva iskreno oslanjanje na Allaha u traženju koristi

291 Ahmed, 1/389, Ebu Davud, 4/230, Tirmizi, 5/336, Ibn Madže, 2/1170, i drugi.

292 Tirmizi, 5/337, Mevariduz-zaman, str. 345.

293 Muslim, 1/82, od Ebu Hurejre, r.a.

294 Muslim, 1/88, od Džabira, r.a.

i otklanjanju štete uz pouzdanje u Allaha i ulaganje truda. Nije dovoljno samo se iskreno osloniti, nego je neophodno i da imaš povjerenje u Njega, a On veli:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

“A ko se na Allaha osloni, On mu je dovoljan” (Et-Talak, 3).

Njegove riječi: “...a zadnji njegov dio naveo kao riječi Ibn Mes’udove...” To su riječi: “Nema nikog od nas, a da nije...”.

Ovaj dio je mevkuf i mudredž je u hadisu. Mudredž podrazumijeva da jedan prenosilac doda nešto od svojih riječi u hadis bez da obznani šta je dodao. Biva u metnu, ali i u senedu, s tim da je više u metnu. Ponekad bude na početku hadisa, ponekad u sredini, a nekad na kraju, što je i najčešće.

Primjer mudredža na početku hadisa jesu riječi Ebu Hurejre: “Upotpunite abdest, teško li se petama od vatre.”²⁹⁵ Riječi: “Upotpunite abdest” su Ebu Hurejrine, a riječi: “Teško li se petama od vatre” su Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem. Primjer mudredža u sredini predaje su riječi Zuhrija koji je prenoseći hadis o tome kako je počela objava Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Poslanik je u pećini Hira činio tehannus, a tehannus je teabbud, (tj. obožavanje Allaha)...”.²⁹⁶ Riječi u predaji “a tehannus je teabbud” nisu dio predaje, već su to riječi Zuhrija koji je time pojasnio značenje riječi tehannus, što znači Allahu se predati i Njega obožavati. Primjer mudredža na kraju hadisa su riječi Ibn Mes’uda u prethodnom hadisu koji je naveo autor.

Ahmed prenosi od Ibn Amra: “Onaj koga tijere odvrati od njegove potrebe, počinio je širk.” “A šta je iskup za to?”, upitali su. “Da kažeš: ‘Allahu, svako dobro je od Tebe, sve ptice su Tvoje i nema boga osim Tebe.’”²⁹⁷

295 Buhari, 1/74, Muslim, 1/213.

296 Buhari, 1/14, Muslim, 1/140.

297 Ahmed, 2/220, Ibn Sunni u djelu Amelul-jevmi vel-lejle, br. 293.

Njegove riječi: *“Onaj koga tijere odvratila od njegove potrebe, počinio je širk...”*; tj. veliki širk ako bude uvjeren da to tijere samo po sebi donosi zlo, a mali širk ako bude uvjeren da je to tijere uzrok zla. Dakle, uzrok za nešto samo je ono što je Allah učinio da bude uzrok, bilo šerijatski, kao što je dova i učenje Kur’ana, ili pak, kosmički uzrok, kao što su lijekovi koji pomažu u otklanjanju bolesti.

Njegove riječi: *“A šta je iskup za to...”*, tj. za taj širk, i koji je lijek koji će ga poništiti?

Njegove riječi: *“Allahu, svako dobro je od Tebe, sve ptice su Tvoje...”* – u Tvojim je ruci svako direktno dobro, kao što je kiša i plodovi, kao i ono koje nije direktno nego biva preko nekog od Tvojih stvorenja, naprimjer, da čovjek dadne drugom sadaku ili poklon i tome slično. Ovo je dobro od Allaha, ali posredstvom nečega, s tim da je svako dobro od Allaha, dž.š.

Njegove riječi: *“...svako dobro je od Tebe...”*; i to u stvarnosti jer je zaista sve dobro samo od Allaha, bilo da je uzrok poznat ili nepoznat.

Njegove riječi: *“...sve ptice su Tvoje...”*; tj. Tvoje su vlasništvo i one samostalno ne rade ništa već su podređene Tvojim volji, kako kaže Uzvišeni:

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ

“Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i sakupljaju ih. Samo ih Milostivi drži; On zaista, sve dobro vidi” (El-Mulk, 19), i kaže:

أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مَسْحَرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“Zar oni ne vide kako ptice u prostranstvu nebeskom bez muke lete, njih samo Allah drži. To su, zaista, dokazi ljudima koji budu vjerovali” (En-Nahl, 79). Dakle, ptice Allah drži i njima vlada, a njihov let desno ili lijevo nema nikakvog utjecaja na događaje.

Njegove riječi: “...i nema boga osim Tebe...”; tj. nema boga koji zaslužuje da s pravom bude obožavan osim Tebe. A ako neko kaže: Postoje božanstva i mimo Allaha, kao što kaže Uzvišeni:

فَمَا أَعْنَتَ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مِن شَيْءٍ

“...ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali...” (Hud, 101), kažemo: Iako su nazvana božanstvom i obožavana mimo Allaha, ona ne zaslužuju obožavanje s pravom, to pripada isključivo Allahu.

Iz ovog hadisa izvlačimo sljedeće pouke:

1. Nije dozvoljeno da tijere čovjeka odvraća od njegove potrebe. Oslonit će se na Allaha i neće obraćati pažnju na ono što čuje ili vidi. Poneki ljudi kada nešto pokušaju prvi put i ne krene po dobru, postanu pesimistični, a ovo je greška, jer sve dok u tome postoji šerijatska ili dunjalučka korist, ne treba se osvrćati na prethodni neuspjeh, već treba pokušati ponovo.

2. Tijere je vrsta širka, shodno njegovim riječima: “Onaj koga tijere odvraća od njegove potrebe, počinio je širk”.

3. Da tijere koje zadesi čovjekovo srce nema utjecaja ako se čovjek bori protiv njega i odagna ga, kao što to stoji u hadisu Ibn Mes’uda: “Nema nikog od nas, a da nije...”.

4. Stvari su u Allahovim rukama, bilo dobre ili loše.

5. Allahu pripada unikatnost u obožavanju, kao što Mu pripada unikatnost u stvaranju i upravljanju.

On (Ahmed) je zabilježio hadis i od Fadla b. Abbasa, r.a.:
 “Tijere je uistinu ono što te je navelo da nastaviš ili da se vratiš.”²⁹⁸

Njegove riječi: “*Tijere je uistinu...*” – sve ono što pogodi ljudsko srce od loših pretpostavki, ali ako ih čovjek nastoji odagnati i ne osvrće se na njih, onda nemaju utjecaja, jer sve je u Allahovim rukama.

Njegove riječi: “*...da nastaviš ili da se vratiš...*” Nema sumnje da je ono što te natjeralo da se vratiš tijere, jer tijere podrazumijeva zaustavljanje i ustuknuće. No, ono što te tjera da nastaviš jedno je od dvije stvari:

Prva: Da bude tetajjur pomoću kojeg dokazuje uspjeh ili neuspjeh, kao naprimjer, ako kaže “preplašit ću ovu pticu, pa ako odleti na desnu stranu, to znači da je u tome hajr i bereket”. Ovo je bez sumnje tetajjur, jer je optimizan uzrokovan letom ptice u desnu stranu neosnovan, a oslanjanje na ovakve stvari jeste oslanjanje na uzroke koje Allah nije učinio uzrokom.

Druga: Da razlog zbog kojeg neko nastavlja s nečim bude vijest koju je čuo, a koja ukazuje da će sve biti dobro. Ovo je optimizam koji je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, volio. Ako se osloni samo na vijest, onda je to tetajjur, no ako nastavi sa radom i produktivnošću, onda je to optimizam.

Oko ovog hadisa ima govora, ali ako pretpostavimo da je sahih, onda je ovo propis vezan za njega.

Pouke i poruke:

1. *Upozorenje na Allahove riječi: "Ali ne! Njihova nevolja je od Allaha bila", sa riječima Uzvišenog: "Uzrok vaše nesreće je s vama",* to jest, čovjek treba da bude oprezan, jer su na prvi pogled ova dva ajeta u koliziji, ali to nije tako. Kur'an i sunnet nisu nikad u kontradikciji, ni sami po sebi, niti između sebe. Kolizija nastaje zbog shvatanja onoga kome se obraća. Prethodno smo pojasnili način spoja između ova dva ajeta te da su riječi: "Njihova nevolja je od Allaha bila" u kontekstu da je Allah taj koji određuje, a ne Musa ili neko drugi, te da su riječi: "Uzrok vaše nesreće je s vama" samo kao razlog, tj. vi ste razlog te nevolje.

2. *Negiranje 'adve (zaraze);* tj. negiranje njenog utjecaja, a ne postojanja.

3. *Negiranje tijere (lošeg predznaka);* prethodno smo protumačili.

4. *Negiranje hame (sove);* prethodno smo protumačili.

5. *Negiranje safera (mjeseca safera ili crva u utrobi);* također smo protumačili i ovo.

6. *Da se el-fe'l ne ubraja u to, nego je to mustehab;* shodno Poslanikovim riječima: "A volim el-fe'l (optimizam)", a sve što Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, voli, onda je to lijepo. Kaže Aiša, r.a.: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, volio je da prvo oblači desnu papuču, prvo je prao desnu stranu, i sve je volio otpočinjati s desnom stranom".²⁹⁹

7. *Tumačenje značenja el-fe'l;* Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, protumačio je da je to dobra i lijepa riječ. Ovo je samo primjer, a nije ograničenje, jer je el-fe'l sve ono što je pohvalno od riječi i djela.

8. *Ne smeta ako nešto od tijere uđe u ljudsko srce, a čovjek to ne voli, i to Allah odstranjuje od čovjeka ako se on čvrsto pouzda u Allaha;*

299 Buhari, 1/75, Muslim, 1/226.

shodno riječima: “Nema niko od nas a da nije...” Međutim, Allah to otklanja tevekkulom.

9. *Spominjanje riječi koje treba izgovoriti onaj koji osjeti tijere u sebi;* tj. treba da kaže: “Allahu, dobro ne donosi niko osim Tebe, niti zlo odvraća iko osim Tebe i nema snage ni moći osim Tvoje”, ili: “Allahu, svako dobro je od Tebe, sve ptice su Tvoje i nema boga osim Tebe”.

10. *Obavijest da je tijere širk;* shodno prethodnom pojašnjenju.

11. *Tumačenje pokuđene tijere;* tj. ono što te navelo da nastaviš ili da se vratiš.

SADRŽAJ:

Predgovor.....	5
Uvod.....	7
Definicija i podjela tevhida	8
Tevhid se dijeli na:	8
Prva vrsta tevhida:	8
Razum ukazuje da je Tvorac svijeta jedan.....	12
Druga vrsta tevhida:.....	13
Napomena:	15
Treća vrsta tevhida:	15
Mudrost slanja poslanika	22
Sumnja i odgovor na nju:.....	24
Vrijednost tevhida, te pojašnjenje koji se grijesi njime brišu.....	46
Tevhid kod mutekellima – apologetičara.....	51
U prethodnom poglavlju tretirana su (sljedeća) pitanja:.....	68
Ko ostvari tevhid ući će u Džennet bez polaganja računa.....	72
U poglavlju se tretiraju (sljedeća) pitanja:	84
O strahu od širka	88
U poglavlju se tretiraju (sljedeća) pitanja:	97
Poglavlje o pozivu u vjerovanje da nema boga osim Allaha	99
U poglavlju se tretiraju sljedeća pitanja:.....	107

O tumačenju tevhida i svjedočenju da nema boga osim Allaha	112
Prvi ajet:	112
Drugi ajet:	114
Treći ajet:	114
Četvrti ajet:.....	115
Peti ajet:	116
U širk spada nošenje narukvice, konca i tome sličnog radi otklanjanja nevolje ili njenog sprečavanja	125
U poglavlju se nalaze sljedeća pitanja i propisi:	132
O odučavanju (rukji) i talismanima	136
Jedna poučna stavka:.....	147
O traženju bereketa preko drveta, kamena i tome slično	148
O prinošenju žrtve nekome mimo Allaha	164
U poglavlju su sljedeća pitanja:	174
Ne kolje se životinja u ime Allaha na mjestu gdje se prinosi žrtva nekome mimo Njega	179
Vrste zavjetovanja:.....	184
U širk spada i zavjetovanje nekome mimo Allaha.....	189
Prvi ajet:	189
Drugi ajet:	190
U poglavlju su sljedeća pitanja:	192
Širk je i traženje zaštite od nekog drugog mimo Allaha	193
U poglavlju su pitanja:	197
Od širka je i traženje pomoći od nekog drugog mimo Allaha ili da se moli neko mimo Njega	199
Prvi ajet:	200
Drugi ajet:	203
Treći ajet:	206

Četvrti ajet:	208
Sumnja i odgovor na nju:	211
U poglavlju su sljedeća pitanja:	213
O tevidu i odsutnosti vjere	216
Prvo mišljenje:	220
Drugo mišljenje:	220
U poglavlju se tretiraju sljedeća pitanja:	227
Predočavanje dokaza o neutemeljenosti širka.....	232
Pouke i poruke:	244
O šefa'atu (posredništvu - zagovaranju)	249
Prvi ajet:	250
Drugi ajet:	251
Sumnja i odgovor na nju:	254
Treći ajet:	254
Četvrti ajet:	255
Peti ajet:	257
Pouke i poruke:	265
Tumačenje riječi Uzvišenog: "Ti, doista, ne možeš uputiti na pravi Pravi put onoga koga ti voliš..."	266
Poruke i pouke iz ovog poglavlja:	271
O tome da je uzrok nevjerovanja sinova Ademovih i napuštanja vjere pretjerivanje u veličanju dobrih ljudi	276
Vrste ljudi u pogledu ibadeta	286
Pretjerivanje u akidi	287
Pretjerivanje u ibadetima	287
Pretjerivanje u ophođenju s drugima	288
O tome šta je preneseno o teškom upozorenju onome ko obožava Allaha kod mezara nekog dobrog čovjeka, pa kako je tek ako obožava onoga ko je u kaburu.....	299

Neke poruke i pouke ovog hadisa:.....	305
Sažetak ovog poglavlja:	309
Pouke i poruke:	309
O tome da pretjerivanje u pogledu mezara dobrih ljudi istečini kipovima koji se obožavaju mimo Allaha.....	317
Sumnja i odgovor:.....	328
Pouke i poruke sadržane u ovom poglavlju:	328
O Mustafinoj (Poslanikovojoj), sallallahu alejhi ve sellem, zaštititi tevhida i njegovom zatvaranju svih puteva koji vode ka širku.....	330
Šta je preneseno o tome da će neki iz ovog ummeta obožavati kipove	343
Prigovor i odgovor:.....	356
Pouke i poruke ovog poglavlja:	365
O sihru.....	369
Prvi ajet:	371
Drugi ajet:	371
Pouke i poruke ovog poglavlja:	385
Neke vrste sihra.....	388
Znanje o zvijezdama dijeli se na dvije vrste:.....	391
Pouke i poruke ovog poglavlja:	398
O prorocima i njima sličnima	399
Pouke i poruke poglavlja:	413
O nušreu	414
Pouke i poruke ovog poglavlja:	417
O pesimizmu na osnovu ptica i ostalog	419
Prvi ajet:	420
Drugi ajet:	421
Pouke i poruke:	436